

DE ORGELMAKERS JOSEPH EN ADAM BINVIGNAT

MAASTRICHTSE ORGELBOUW IN DE NADAGEN VAN HET *ANCIEN RÉGIME*
EN IN HET BEGIN VAN DE MODERNE TIJD

REMY SYRIER

Aan mijn liefste Adje

DE ORGELMAKERS JOSEPH EN ADAM BINVIGNAT

MAASTRICHTSE ORGELBOUW IN DE NADAGEN VAN HET *ANCIEN RÉGIME*
EN IN HET BEGIN VAN DE MODERNE TIJD

THE ORGAN BUILDERS JOSEPH AND ADAM BINVIGNAT

ORGAN BUILDING IN MAASTRICHT IN THE LATTER YEARS OF THE *ANCIEN RÉGIME*
AND IN THE BEGINNING OF THE MODERN ERA

(with a summary in English)

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor

aan de Universiteit Utrecht

op gezag van de rector magnificus,

prof. dr. G.J. van der Zwaan

ingevolge het besluit van het college voor promoties

in het openbaar te verdedigen

op

woensdag 3 september 2014 des middags te 2.30 uur

door

Rémy Guillaume Jean-Baptiste Syrier

geboren op 17 juli 1949 te Maastricht

Promotor: Prof. dr. A.A. Clement

Dit proefschrift werd mede mogelijk gemaakt met financiële steun van
Stichting Dr. P.G.J.M. Janssens Maastricht
Stichting Elisabeth Strouven Maastricht

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	9
INLEIDING	11
DEEL I HISTORISCHE BESCHRIJVING	
I. BIOGRAFISCHE SCHETS	27
I.1 Joseph Binvignat	27
I.2 Adam Binvignat	38
II. ORGELBOUW IN SAMENWERKING MET LAMBERT HOUTAPPEL IN DE NADAGEN VAN HET <i>ANCIEN RÉGIME</i> (1774-1794)	43
II.1 St. Matthiaskerk, Maastricht	43
II.2 St. Nicolaaskerk, Maastricht	44
II.3 Onbekende locatie	45
II.4 Hervormde Kerk, Neerijnen	45
II.5 Lutherse kerk, Maastricht	47
II.6 St. Michielskerk, Bree	49
II.7 St. Janskerk, Maastricht	51
II.8 Dominicanenkerk, Maastricht	53
II.9 Norbertinessenstift, Houthem	54
II.10 St. Etienne, Montzen	56
II.11 St. Quintinuskerk, Hasselt	57
II.12 Kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe, Maastricht	60
II.13 St. Monulfus en Gondulfuskerk, Berg	62
III. ORGELBOUW IN DE PERIODE VAN DE FRANSE OVERHEERSING (1794-1814)	63
III.1 Dominicanenkerk, Maastricht	64
III.2 Museum Coudenberg, Brussel	67
III.3 St. Martinuskerk, Maastricht	69
III.4 St. Salviuskerk, Limbricht	70
III.5 St. Pierre, Mortier	70
III.6 Notre-Dame, Verviers	71

III.7	St. Laurent, Neufchâteau	71
III.8	Ste. Cathérine, Hombourg	74
III.9	St. Nicolaaskerk, Maastricht	74
III.10	St. Servaaskerk, Maastricht	75
III.11	St. Elisabethkerk, Stokkem	78
III.12	St. Janskerk, Maastricht	79
III.13	St. Matthiaskerk, Maastricht	81
III.14	Ste. Lucie, Mortroux	83
III.15	St. Martinuskerk, Meeuwen	83
III.16	St. Stefanuskerk, Millen	83
IV.	ORGELBOUW IN DE PERIODE VAN HET KONINKRIJK TOT HET OVERLIJDEN VAN JOSEPH BINVIGNAT (1814-1837)	85
IV.1	St. Landricuskerk, Echt	85
IV.2	St. Martinuskerk, Maastricht	86
IV.3	St. Martinuskerk, Geulle	86
IV.4	Ste. Croix, Luik	88
IV.5	H. Johannes de Doperkerk, Mechelen	89
IV.6	St. Antoine, Luik	91
IV.7	St. Gertrudiskerk, Gruitrode	92
IV.8	St. Gertrudiskerk, Wijlre	92
IV.9	St. Barthélemy, Luik	93
IV.10	St. Petruskerk, Beringen	95
IV.11	St. Lambertuskerk, Veldwezelt	96
IV.12	St. Catharinakerk, Maaseik	96
IV.13	Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk, Lummen	97
IV.14	St. Gerlachuskerk, Houthem	97
IV.15	St. Lambertuskerk, Kerkrade	98
IV.16	St. Nicolaaskerk, Maastricht	99
IV.17	St. Nicolaas en Barbarakerk, Valkenburg	100
IV.18	St. Remigiuskerk, Simpelveld	101
IV.19	St. Dionisiuskerk, Schinnen	102
IV.20	St. Monulfus en Gondulfuskerk, Maasmechelen	103
V.	DE VOORTZETTING VAN HET BEDRIJF DOOR ADAM BINVIGNAT (1837-1850)	
V.1	Onze Lieve Vrouwekerk, Maastricht	105
V.2	Hervormde kerk, Meerssen	106

V.3	St. Servaaskerk, Maastricht	107
V.4	St. Brigidakerk, Noorbeek	108
V.5	St. Clemenskerk, Hulsberg	109
V.6	Hervormde kerk, Sittard	109
V.7	St. Petrus en Pauluskerk, Oud-Vroenhoven	110
V.8	St. Monulfus en Gondulfuskerk, Maasmechelen	112
V.9	St. Martinuskerk, Borgharen	112
V.10	Hervormde kerk, Beek	113
V.11	St. Elisabethkerk, Stokkem	114
V.12	St. Monulfus en Gondulfuskerk, Berg	115
V.13	St. Martinuskerk, Maastricht	116

DEEL II

ANALYSE VAN HET BINVIGNAT-ORGEL

VI.	ORGELKASSEN	
VI.1	Inventarisatie van de werken van Binvignat	121
VI.2	Rolverdeling orgelmaker en meubelmaker	124
VI.3	Meubelmakers	125
VI.4	Behouden gebleven orgelkassen	126
VI.5	Indeling naar architecturale kenmerken	126
VI.6	Indeling naar fronttype	127
VI.7	Plaatsing van Positif, Echo en Pédale	128
VI.8	Houtsoorten en afwerking	129
VI.9	Beschrijving van de behouden gebleven orgelkassen	130
VII.	DISPOSITIES	
VII.1	Indeling naar dispositie	149
VII.2	Karakteristiek van de disposities	150
VII.3	Registergroepen	152
VII.4	Registerdeling	158
VII.5	Pedaal	159
VII.6	Werktuiglijke registers	159
VII.7	De kenmerken van het klassieke Franse orgel	160
VII.8	Franse invloeden op het oeuvre van Binvignat	162
VII.9	Invloeden van elders op het oeuvre van Binvignat	162

VII.10	Invloeden vanuit het Rijnland op het oeuvre van Binvignat	164
VIII.	WINDWERK, MECHANIEK EN CLAVIATUUR	
VIII.1	Windwerk	165
VIII.2	Windlade	170
VIII.3	Mechaniek	175
VIII.4	Claviatuur	178
IX.	PIJPWERK	
IX.1	Inventaris van behouden gebleven pijpwerk	181
IX.2	Materialen	186
IX.3	Factuur metalen pijpwerk	187
IX.4	Factuur metalen pijpwerk vergeleken met die van de Luikse orgelmakers	188
IX.5	Factuur houten pijpwerk	188
IX.6	Factuur tongwerken	189
IX.7	Inscripties	191
IX.8	Mensuren van het labiale pijpwerk	192
IX.9	Mensuren van de tongwerken	197
IX.10	Mensuurstaten	198
IX.11	Toonhoogte en temperatuur	216
IX.12	Intonatie	217
	SLOTBESCHOUWING	219
	APPENDICES	223
	ARCHIVALIA	279
	BIBLIOGRAFIE	289
	SUMMARY	295
	CURRICULUM VITAE	299

WOORD VOORAF

Uit bewondering voor de prachtige vitale klank van de Joseph Binignat-orgels in onder meer mijn vroegere woonplaats Houthem St. Gerlach en de ambachtelijkheid waarmee deze instrumenten gemaakt zijn, vatte ik een tiental jaren geleden het plan op om een studie te schrijven over het leven en werk van deze orgelmaker en diens zoon en opvolger Adam. Eerst nu, in het jaar waarin ik mijn vijfenzestigste verjaardag vier, presenteer ik het resultaat daarvan in de vorm van dit proefschrift. Aan het schrijven van de tekst ging immers een lange tijd van intensief archiefonderzoek vooraf. In deze periode mocht ik rekenen op niet alleen een eindeloos geduld maar vooral ook een enorme stimulans van mijn promotor, prof. dr. Albert Clement. Met grote deskundigheid en enthousiasme wees hij mij de weg in dit proces, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben.

Dankzij de hulp en medewerking van velen was het mij mogelijk om een schat aan gegevens te verzamelen. Op de eerste plaats noem ik graag Michel Lemmens, destijds zelfstandig orgeladviseur en thans erfgoedconsulent orgels en klokken van de Vlaamse Gemeenschap, uit wiens enorme kennis en ervaring ik heb mogen putten. Hij gaf mij inzage in talloze door hem geredigeerde restauratiedossiers van historische orgels in België. Verder stelden Frans Jaspers, Henk van Loo, Clemens Oomen, Gerard Quaedvlieg, Guido Schumacher, Hans Stekete, Marcel Verheggen, Johan Zoutendijk, Verschueren Orgelbouw en Flentrop Orgelbouw mij bereidwillig gegevens ter beschikking.

Bijzonder was de samenwerking met Monique Fillion en Françoise Vidalie, leden van Centre Généalogique de Savoie in Annecy, met wie ik een intensieve briefwisseling heb mogen voeren. Goede medewerking heb ik mogen ervaren van het personeel van de diverse archieven en van pastoors en kerkmeesters van plaatselijke parochiearchieven. Bij het onderzoek was ook de hulp van historici als Régis de la Haye en Emile Ramakers van grote waarde. Verder dank ik Ad van Venrooij die mij hielp bij het maken van mensuurberekeningen en het oplossen van computertechnische problemen. Voor dit laatste kon ik ook steeds weer rekenen op mijn zonen Gilles, Raoul en Christian. Tenslotte ben ik Adje, mijn lieve echtgenote, heel dankbaar voor haar niet aflatende stimulans en grote belangstelling voor het inhoudelijke van mijn onderwerp. Aan haar draag ik met liefde mijn proefschrift op.

INLEIDING

Maastrichtse orgelbouw tot aan het begin van de zeventiende eeuw

Het is aan slechts weinigen bekend, dat Maastricht een echte orgelstad is. Wanneer men een lijst van de oude Nederlandse orgels opstelt, zal blijken, dat alleen Amsterdam méér oude instrumenten heeft dan Maastricht. Ik vermoed dat deze stad ook ten opzichte van de Belgische steden in een zeer gunstige positie verkeert en het is volstrekt zeker, dat niet één Rijnlandse stad zich in dit opzicht met Maastricht kan meten.

Aldus luidt de aanhef van het artikel *Maastricht, orgelstad* van de hand van Maarten Albert Vente als bijdrage aan het gedenkschrift bij gelegenheid van de restauratie in 1963 van het Séverin-orgel in de Onze Lieve Vrouwebasiliek.¹

Het hierboven genoemde Séverin-orgel werd in 1652 gebouwd en is het oudste nog bewaard gebleven instrument van de stad. De Maastrichtse orgelgeschiedenis gaat echter verder terug in de tijd en wel tot ten laatste de vijftiende eeuw. De familie Van Elen, afkomstig uit het dorpje Elen, gelegen even ten zuiden van Maaseik, vestigde omstreeks 1420 een orgelmakersbedrijf in Maastricht.² Anthonie van Elen, die tevens cantor was en als kanunnik deel uitmaakte van het kapittel van Onze Lieve Vrouwe, moet als orgelmaker grote faam genoten hebben. Tussen 1423 en 1428 bouwde hij een orgel voor de Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch en later vóór 1434 een instrument in de Dom van Utrecht.³ Van het Bossche orgel is bekend dat het een zestienvoets blokwerk betrof met een omvang van BB tot f².⁴ Broer of zoon, Adam van Elen, tekende in 1445 een overeenkomst voor de bouw van een orgel in de kapel van het seminarie in Leuven.⁵ Voorts telt het orgelmakersgeslacht een Jan van Elen, generatiegenoot van Adam, en een Johan van Elen, die rond 1480 actief was. Van het oeuvre van de Van Elens in Maastricht of van enige archivalische getuigenis ervan, ontbreekt elk spoor. Buiten de stadspoorten waren zij in Brussel, Antwerpen, Hulst, Ninove, Tongeren en Luik actief.⁶

Gedurende een periode van ongeveer anderhalve eeuw, volgend op de periode van orgelbouw door de familie Van Elen, heeft de stad een beroep moeten doen op orgelmakers van ver buiten de regio. In 1525 gaf de prior van de Dominicanen aan Peter Briesger uit Koblenz, die onder meer in Tongeren, Munsterbilsen en Trier actief was, de opdracht tot de bouw van een nieuw orgel.⁷ Een jaar

---

¹ Vente 1963b, p. 28.

² Vente 1963a, p. 16.

³ Ibid., p. 12.

⁴ Ibid., p. 183.

⁵ Ibid., p. 11.

⁶ Ibid., p. 16.

⁷ Ibid., p. 46.

later vervaardigde Hendrik Niehoff als gezelschap van de uit Leeuwarden afkomstige Jan van Covelen, een nieuw orgel voor het kapittel van St. Servaas.⁸ Gevestigd als zelfstandig orgelmaker in 's-Hertogenbosch, bouwde Hendrik Niehoff in 1553 – wederom in opdracht van het kapittel – een nieuw orgel. Het instrument was geen lang leven beschoren: het ging verloren tijdens de belegering van de stad door de hertog van Parma in 1578. De stedelingen sloopten het instrument om met behulp van de grote pijpen rook in de gangen van de vestingwerken te blazen en zodoende de Spanjaarden te verdrijven.⁹ Mogelijk heeft het kapittel gedurende meer dan een kwart eeuw het zonder orgel moeten stellen, omdat het verwoeste instrument pas in 1604 door Floris Hocque weer werd opgebouwd. Deze Hocque, afkomstig uit Grave, vestigde zich in aanvankelijk Luik, van waaruit hij in de jaren 1588-89 in de kathedraal van Metz het grote en het kleine orgel restaureerde. Vervolgens verplaatste hij zijn atelier naar Trier, waar hij in 1590 de opdracht kreeg om in de Dom een nieuw orgel te bouwen. In de jaren 1617-1618 bevond hij zich weer in Maastricht in verband met de verbouw aan - zoals het genoemd werd - het grootste orgel van de stad, waarschijnlijk weer in de St. Servaas. Het jaar daarop volgde hij het orgel in de kathedraal van Luik. Spoedig daarna zou hij met de bouw van zijn *magnum opus* beginnen, een nieuw orgel voor de St. Janskathedraal te 's-Hertogenbosch. Door zijn overlijden in 1631 of 1632 heeft hij de voltooiing van dit meesterwerk niet meer mogen meemaken.¹⁰

Op 5 januari 1611 tekende Martinus Posselius, die zich vanuit de omgeving van Erfurt in Maastricht gevestigd had,¹¹ met de Praeceptor van de Maastrichtse Antonieten een contract voor reparatie en uitbreiding van het orgel. Daarbij werd vastgesteld dat de orgelmaker gehouden zou zijn

tot den voersreven orgelen een nieuwe Secreete, ende daarthoe die blaesbalcken te accomoderen naer behoeren. Diewelcke orgelen sullen inhouden seven Registern, op acht voeten luydende, met naemen Prestant, Hoelpijp, Superoctaff, Cimbale, Mixtur, Gemshorn, Trompet, met een Nachtegael, tzamen ten meesters prijse.¹²

Dit document is tevens de bron van de oudst bekende dispositie van Maastrichtse orgels.

Hiermee zijn wij aangekomen bij een volgende periode in de geschiedenis van Maastrichtse orgelbouw, beginnend bij het moment waarop twee beroemde kunstenaars van eigen bodem het levenslicht zagen: Henry Dumont en André Séverin. Zij zouden de Maastrichtse orgelcultuur van de zeventiende eeuw in belangrijke mate gaan bepalen.

---

⁸ Ibid., p. 50.

⁹ Ibid., p. 89.

¹⁰ Ibid., p. 102-105.

¹¹ Lemmens 2001, p. 9.

¹² Doppler 1922, p. 22.

Henry Dumont

Henry Dumont, ook wel Henry de Thier genoemd, geldt als de grootste componist die de stad ooit heeft voortgebracht. Geboren rond 1610 in Borgloon, een tiental kilometer ten westen van Tongeren gelegen, werd hij op zeer jonge leeftijd toegelaten tot het koor van de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe. In 1629 trad hij daar in dienst als organist. Zijn talent bleef niet onopgemerkt, want de kapittelheren stuurden hem naar Luik om daar zijn muzikale horizon te verbreden.¹³ Deze *Cité ardente* was destijds een belangrijk centrum van kunst en cultuur. Muzikaal was Luik meer Italiaans dan Frans georiënteerd. Componisten als Gilles Hayne en Peter Bonhomme uit deze stad hadden hun opleiding in Italië genoten en waren vertrouwd met de nieuwe, monodische stijl. De Luikenaar Gérard Scronx is de vermoedelijke auteur van *Liber Fratrum Cruciferorum Leodiensium*, een verzameling van afschriften van orgelwerken van onder meer Andrea Gabrieli, Peter Philips, Claudio Merulo en Jan Pieterszoon Sweelinck, ontstaan rond het jaar 1617.¹⁴

Met een schat aan muzikale bagage verliet Dumont in 1638 zijn geboortestreek om in Parijs zijn geluk te beproeven. Daar aangekomen nam hij aanvankelijk een functie aan als organist aan de St. Paul om in 1653 als organist en klavecijnist in dienst te treden aan het hof van hertog van Anjou, de broer van Lodewijk XIV. In hetzelfde jaar keerde Dumont voor korte duur terug naar Maastricht om met Mechtilde Loyens, de dochter van de burgemeester van de stad, in het huwelijk te treden. Een laatste maar niet onaanzienlijke carrièresprong volgde in 1660, toen hij als organist aan het hof van de Zonnekoning werd benoemd. Zo kon het gebeuren dat een Maastrichts componist de moderne Italiaanse stijl vanuit Luik in Parijs introduceerde. Het merendeel van Dumont's oeuvre omvat geestelijke vocale werken als missen, psalmen en motetten zoals *O dulcedo amoris*, waarvan een afschrift zich in de universiteitsbibliotheek van Uppsala bevindt. De composities werden grotendeels tijdens zijn verblijf in Parijs uitgegeven. Voor orgel of klavecimbel zijn slechts een negental dansvormen in handschrift overgeleverd.¹⁵

---

¹³ Morche 2006, k. 1584-1585.

¹⁴ Clercx 1960, k. 1289-1290.

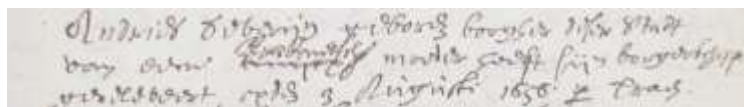
¹⁵ Morche 2006, k. 1585.

Facsimile 1. Basso continuo-stem in het motet 'O dulcedo amoris'.

André Séverin

André Séverin, ook wel Andries Severijn genaamd, wordt als een der grootste orgelmakers van de Zuidelijke Nederlanden in de zeventiende eeuw beschouwd.¹⁶ Hij werd in 1599 of 1600 in Maastricht geboren en vestigde zich vóór november 1626 in Luik, waar hij drie jaar later als burger onder het kramerambacht afgeroepen werd. Merkwaardigerwijze nam Séverin in 1656 het burgerschap in zijn geboortestad aan, vermoedelijk om zich in het plaatselijke gilde te kunnen laten inschrijven en zodoende van opdrachten verzekerd te zijn.

Facsimile 2. Burgerboeken Maastricht 1482-1666 II, f. 728.

Andries Severijn geboren borgher deser stad
van een Brabantsch moeder heeft sijn borgerschap
gereleveert, op den 3 Augusti 1656.

André Séverin bouwde orgels voor onder meer het begijnhof te Tongeren (1638), de Minderbroederskerk te Weert (1653), het St. Jacobsgasthuis te Tongeren (1653/54), de St. Martinuskerk te Venlo (1660), alsmede de St. Jacques te Luik (1669) en hij restaureerde het Nicolaas Niehoff-orgel in de St.

¹⁶ Vente 1963b, p. 33.

Denis te Luik (1638) en het Peter Briesger-orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk te Tongeren (1639-1644)¹⁷. Slechts van het instrument voor het St. Jacobsgasthuis te Tongeren is de dispositie bewaard gebleven. In het contract dat Séverin op 4 november 1653 met prior Guilielmus Nulissen sloot, kwam hij overeen voor 425 gulden een orgel te leveren met de volgende registers:¹⁸

Holpijp van 8 voeten
Fluijt van 4 voeten
Octave van 2 voeten
Mixture
Nazarth
Cornet
Rosignol – Trommel – Tremblant

Het enige bewaard gebleven instrument, waarvan het auteurschap van Séverin archivalisch onderbouwd is, is het orgel dat hij voor de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe te Maastricht vervaardigde. Bij voltooiing in 1652 beschikte het over drie klavieren en een vrij pedaal.¹⁹

Afbeelding 1. Het Séverin-orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht.

---

¹⁷ Peeters / [Vente] 2006, k. 644-645.

¹⁸ Gierveld 1977, p. 276.

¹⁹ Peeters / [Vente] 2006, k. 645.

André Séverin overleed in 1673 in Luik en werd aldaar in de St. Jacques begraven.²⁰ Als herinnering aan de grote meester bevindt zich in de kerk een epitaaf met de volgende tekst:

André Séverin, en son art sans pareilles
Nous a fait ces orgues, l'une de ses merveilles
Recuet a Maestricht sa vie et son ester
Et mourut, rempli de grace, dans ce cloistre

Mr. F. Séverin a fait metre cette Pierre
En mémoiree de son père et de sa mère
Mle Anne Tourinne ambedeux
Marchants de Liège. Anno 1673.

[André Séverin, onovertroffen in zijn kunst,
heeft voor ons dit wondermooie orgel gemaakt.
Hij was geboren en getogen in Maastricht
en stierf vervuld van genade in dit klooster.

De heer F. Séverin heeft deze steen doen oprichten
ter nagedachtenis van zijn vader en moeder,
mevrouw Anne Tourinne, beiden
kooplieden in Luik. Anno 1673.]

Maastrichtse orgelbouw in handen van orgelmakers uit de regio

Na het overlijden van André Severin zou het meer dan een eeuw duren voordat Maastricht weer een orgelmaker tot haar burgers mocht rekenen. De stad telde in die tijd drie kapittelkerken, die van Onze Lieve Vrouwe, St. Servaas en St. Jacob, alsmede enkele parochiekerken waarvan het gebruik gedeeld werd met de Hervormden,²¹ een Lutherse kerk, een Waalse kerk en niet minder dan twintig kloosters.²² Om al deze bedehuizen van orgels te voorzien was men genoodzaakt een beroep te doen op orgelmakers uit de omliggende regio.

---

²⁰ Ibid., k. 644.

²¹ Munier 1998, passim.

²² Von Geusau 1895, passim.

Plaat 1. Kopergravure uit Lodovico Guicciardini: *Description de tous les Pays-Bas autrement appelez La Germanie Inferieure*, Arnhem 1613.

In 1665 tekende Remy Ancion uit Huy met de kanunniken van Onze Lieve Vrouwe een contract

aengaaende het leveren, setten en opstellen op sijnen anxst, cost, ende peryckel in de voorsz kercke op de choor een orgel op forme, maniere ende modelle naervolgende te weeten sal den voorsz acceptant gehouden zijn de voorsz orgel te maeken ende leveren volgens het naervolgende registre, te weeten bourdon oft houlpijpe ad 8 voeten, fluyt ad 4 voeten, octave ad 4 voeten, superoctave ad 2 voeten, quint fluyt, mixture ende zimbäl gemengelt, cornett met 3 pijpen, tierce, cromhorne, tambour, nachtegael, wintgat, dit alles voor de som van duysent vijftich guldens brabant Maestrichter cours.

Daarbij verplichtte de orgelmaker zich het werk te leveren

tegen toecomende Kerstmisse 1665 of onbevange vierthien daer naer met Godts hulpe...²³

Toen in 1678 na een bezetting van vijf jaar de troepen van Lodewijk XIV zich uit Maastricht terugtrokken, betekende dit voor de Lutheranen een verbod op het openlijk uitoefenen van hun godsdienst. Voordien deelden zij met de Hervormden en de Walen het gebruik van de St.

²³ Van de Venne 1914, p. 37–38.

Catharinakerk.²⁴ In 1684 namen zij hun nieuwe, volledig aan het zicht onttrokken, kerkgebouw in gebruik.²⁵ In dat zelfde jaar stelde Hendrick Metzker, die zijn atelier in Breda gevestigd had, een tweedehands orgeltje ter beschikking in afwachting van de opdracht voor een nieuw orgel, dat hij in 1697 inderdaad zou leveren, en wel voor de som van 825 gulden. Na voltooiing werd het instrument door de organisten van de Onze Lieve Vrouwe en de St. Servaas gekeurd.²⁶ In de jaren daarop volgend komt de naam van Hendrick Metzker niet meer in de boeken van de Lutherse kerk voor; in 1708 werd aan Johann Jakob Brammerts de opdracht tot enige reparatiewerkzaamheden verleend.²⁷

Johann Jakob Brammerts (1668-1729) was afkomstig uit Kornelimünster, gelegen op een tiental kilometer ten zuiden van Aken. Deze plaats, die zijn naam aan de vanaf de Karolingische tijd daar gevestigde Benedictijnerabdij ontleent, gold in de achttiende eeuw als centrum van orgelbouw. Johann Jakob Brammerts vervaardigde orgels voor onder meer de Vogelsangkirche in Stolberg (1702), de Mauritiuskerk te Bilzen (1709), de Franciscanenkerk te Lechenich (1727) en voor het klooster Agnetenberg te Sittard (1720). Zijn atelier werd voortgezet door zijn leerling Laurent Gilman (†1740),²⁸ die onder meer voor de parochiekerk van Limbourg en voor het Jezuïtencollege in Luik orgels bouwde. De nog voorhanden zijnde contracten vermelden de volgende disposities:

Limbourg 1723	Luik 1728
<u>Grand-Orgue</u>	
Bourdon 8'	Bourdon 8'
Prestant 4'	Prestant 4'
Flûte 4'	Flûte 4'
Quinte flûte 3'	Nazard 2 2/3'
Octave 2'	Doublette 2'
Gemshorn 2'	Tierce 1 3/5'
Cornet IV	Sesquialter II
Mixture IV	Cornet IV
Tertiaan II	Fourniture IV
Sesquialter II	Trompette 8' B/H
Trompette 8' B/H	Voix humaine 8' B/H
<u>Echo</u>	Tremblant
Bourdon 8'	Sort-vent
Flûte 4'	
Octave 2'	
Tertiaan II	
Flageolet 2'	
Cornet III	
Mixture III	
Cromorne 8' B/H ²⁹	

²⁴ Dejong 1950, p. 3.

²⁵ Ibid., p. 21.

²⁶ RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 190.

²⁷ RHCL, ibid., inv. nr. 1.

²⁸ Lemmens 2003, p. 37–42.

²⁹ Félix / Forgeur 1981, p. 44.

Het orgelmakersbedrijf van Laurent Gilman werd na zijn dood door zijn zoon Jan Theodor (†1779) overgenomen.³⁰

Marcus Teller

Hiermee zijn wij op een moment aangekomen dat de chronologie ons oplegt de beschrijving van Maastrichtse orgelbouw door orgelmakers uit de regio te onderbreken om enkele regels te wijden aan de Maastrichtse priester-componist Marcus Teller, die in 2013 door een studie van Régis de la Haye hernieuwd in de belangstelling kwam.³¹ Hij werd op 17 december 1682 in de St. Nicolaaskerk te Maastricht gedoopt. Op 22-jarige leeftijd liet hij zich inschrijven aan de Universiteit van Leuven om aanvankelijk theologie te studeren en later toegang te krijgen tot de hogere faculteiten als rechtsgeleerdheid, medicijnen en theologie. Over zijn muzikale opleiding is niets bekend. In 1710 trad hij als violist in dienst van het Onze Lieve Vrouwekapittel om na vijf jaar een functie te aanvaarden in de St. Servaas, die hij tot zijn dood in 1728 bleef vervullen. Zijn oeuvre bestaat, voor zover bekend, uit tien missen, waaronder vier Requiem-missen, en twaalf motetten, welke in twee te Augsburg gedrukte uitgaven en in een aantal manuscripten overgeleverd zijn.³² De in Dresden werkzame musicus en componist Jan Dismas Zelenka (1679-1745) was in het bezit van vijf missen van Marcus Teller.³³

Maastrichtse orgelbouw in handen van orgelmakers uit de regio – vervolg

In het archief van Maastrichtse notarissen bevindt zich een akte, gedateerd 1 oktober 1734, waarin Jean-Baptiste Le Picard ten overstaan van notaris J.C. Ruijters een overeenkomst aanging met de Dominicanen voor de ombouw van het in hun kerk aanwezige orgel voor een bedrag van twee duizend gulden Brabants.³⁴ Het aan de akte toegevoegde plan voorziet in de restauratie en uitbreiding van het orgel tot een drieklaviers instrument bestaande uit Grand Orgue, Positif, Echo en aangehangen pedaal met de navolgende dispositie:

<u>Grand Orgue</u>	<u>Positif</u>	<u>Echo</u>
Montre	Prestant	Prestant
Prestant	Bourdon	Bourdon
Bourdon	Doublete	Doublete
Cornet V	Nazard	Cornet
Flutte	Tierce	Cymballe
Doublette	Sexquialter	Cromhorne

³⁰ Lemmens 2003, p. 42.

³¹ Voor nadere gegevens verwijs ik naar de bibliografie van deze studie.

³² Als opus 1: *Musica sacra stylo plane Italico & Cromatico* 1726 bij Joannes Lotter, Augsburg, waarvan herdruk in 1733 bij Veiths Erben in Augsburg-Graz. Als opus 2: *Musica sacra stylo plane Italico & Cromatico pro compositionis amatoribus*.

³³ De la Haye 2013, p. 96-101.

³⁴ RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2025.

Nazard	Mixture
Tierce	Cromhorne
Sexquialter II	
Fourniture III	
Cymballe III	
Trompette 8'	
Clairon 4'	
Voix humaine ³⁵	

Jean-Baptiste Le Picard (1706-1779) behoort tot de derde generatie van een geslacht van orgelmakers afkomstig uit Noyon, gelegen in de Noord-Franse regio Picardië.³⁶ Zijn grootvader Philippe Le Picard bouwde in 1667 een nieuw instrument te Montdidier en verrichtte in 1671 restauratiewerkzaamheden aan het orgel van de kathedraal te Amiens.³⁷ Zijn vader, eveneens Philippe Le Picard geheten, vestigde zich rond 1700 vanuit Noyon in Luik. In die stad bouwde, restaureerde of wijzigde hij de orgels in de St. Pierre (1702), de kathedraal (1705) en de Ste. Croix (1716). Voorts verrichtte hij herstellwerkzaamheden te Theux (1717) en Huy (1720-22).³⁸ In 1711 vervaardigde hij een nieuw orgel voor de St. Martinuskerk te Gronsveld, gelegen op steenworp afstand zuidelijk van Maastricht. Philippe Le Picard overleed op 15 mei 1729 in Luik.³⁹

Na zijn restauratiewerkzaamheden voor de Dominicanen in Maastricht bouwde Jean-Baptiste Le Picard orgels voor onder meer het Benedictinessenklooster te Luik (1636/37), de kathedraal te Roermond (1750),⁴⁰ de Benedictinessenkerk te Herkenrode (1744-46), de Onze Lieve Vrouwekerk te Tongeren (1750/53) en de Benedictijnenabdij te St. Truiden (1753-56). De instrumenten te Herkenrode, Tongeren en St. Truiden waren instrumenten van een voor de regio buitengewoon grote omvang en beschikten over vier klavieren en aangehangen pedaal.⁴¹ Het is niet bekend in hoeverre Jean-Baptiste het vak uitoefende in samenwerking met zijn jongere broer Jean-François (1711-1784), omdat diens naam doorgaans niet in de contracten vermeld werd. Jean-François tekende echter wel in 1740 een overeenkomst voor de bouw van een orgel in de St. Michaëlkerk te Thorn.⁴² Hun beider succes heeft hen echter niet kunnen verhinderen om als kanunnik toe te treden tot het kapittel van Metz, Jean-François deed dit in 1742 en Jean-Baptiste volgde veertien jaar later, waardoor er aan hun carrière als orgelmaker een einde kwam.⁴³ Het atelier werd door hun leerling Guillaume Robustelly voortgezet.⁴⁴ Guillaume Robustelly, ook wel Wilhelm Robustel genoemd, was afkomstig uit Rolduc en vervaardigde orgels in onder meer de Cisterciënzersabdij van Val Saint Lambert (1763) en de

³⁵ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 332.

³⁶ Schumacher 1979, p. 5.

³⁷ Ibid., p. 6.

³⁸ Forgeur 1975, p. 483.

³⁹ Schumacher 1979, p. 10–15.

⁴⁰ Ibid., p. 19–22.

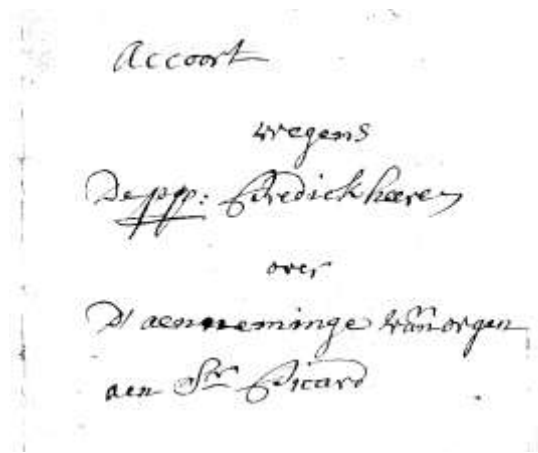
⁴¹ Lemmens 2003, p. 25.

⁴² Schumacher 1979, p. 26.

⁴³ Forgeur 1975, p. 484-485.

⁴⁴ Lemmens 2003, p. 25.

Norbertijnenabdij te Averbode (1772). Dit laatste instrument bevindt zich thans in de St. Lambertuskerk te Helmond.⁴⁵

Facsimile 3. Titelpagina overeenkomst tussen Jean-Baptiste Le Picard en de Dominicanen in 1734.

In 1732 nam de Waalse gemeente in Maastricht haar nieuwe gebouw naar ontwerp van de Luikse architect Nicolas Comhaire in gebruik. Thomas Weydtman vervaardigde elf jaar later, in 1743 voor de kerk een orgel en maakte daarbij gebruik van de zeventiende-eeuwse kas uit de St. Hilariuskapel, het voormalig onderkomen van de Walen.⁴⁶ Thomas Weydtman, afkomstig uit Ratingen bij Düsseldorf,⁴⁷ was niet geheel onbekend in de stad. Als orgelmaker van protestantse huize werd hij betrokken bij diverse orgelbouwwerkzaamheden voor zijn Maastrichtse geloofsgenoten. Ten tijde van zijn verblijf in de stad in verband met de bouw van het orgel in de Waalse kerk, werd hem verzocht om het orgel in de St. Janskerk te herstellen en uit te breiden met een *tierce in de Bas*. Daarvoor mocht hij “de Pijpe van ’t oude orgel van de Franse kerk” gebruiken.⁴⁸ In dezelfde periode ontving Thomas Weydtman ook de opdracht om het orgel van de Matthiaskerk te wijzigen,⁴⁹ werkzaamheden die mogelijk in verband met zijn overlijden in 1745 niet doorgegaan zijn. Pas in 1758 ging de opdracht naar Johann Kaspar König.⁵⁰

Deze Johann Kaspar König, ook wel verkort Kaspar König genoemd, vestigde zich in Roermond, waar hij in 1751 als burger afgeroepen werd. Hij behoorde tot de derde generatie van een omvangrijk geslacht van orgelmakers. Zijn grootvader Johann König werd in 1639 in Solothurn geboren en verhuisde in 1670 naar het Zuid-Duitse Ingolstadt. Daar werden zijn drie zonen met de ‘koninklijke’ namen Kaspar, Melchior en Balthasar geboren. Kaspar zette het bedrijf van zijn vader in Ingolstadt voort, terwijl Balthasar, vader van de Roermondse orgelmaker, zich in 1711 in Münstereifel

⁴⁵ Schumacher 1979, p. 29–33.

⁴⁶ Van Nieuwkoop 1997a, p. 192.

⁴⁷ Quaedvlieg 1982, p. 51.

⁴⁸ Quaedvlieg 1994, p. 326.

⁴⁹ Van der Harst 1977, p. 1.

⁵⁰ Ibid.

vestigde. Johann Kaspar en zijn broer Christian Ludwig, de maker van onder meer het orgel in de St. Stephanuskerk te Nijmegen, kregen hun opleiding bij de beroemde Christian Müller in Amsterdam.⁵¹

Een jaar na het verkrijgen van de opdracht in de St. Matthias tekende Johann Kaspar König een contract met de Lutherse gemeente voor reparatie van het orgel en het jaarlijks onderhoud voor de duur van drie jaar.⁵² Aanzienlijk omvangrijker waren de werkzaamheden die Heinrich Möseler in 1762 voor de Lutheranen verrichtte. Hij vervaardigde een nieuwe windlade, verving de Trompette door een nieuw exemplaar en breidde het instrument uit met een Montre 8' en een Clairon 4'.⁵³ Heinrich Möseler werd rond 1720 in Hasten, gelegen in Westfalen, geboren. In 1741 trok hij naar Luik om bij de gebroeders Jean-Baptiste en Jean-François Le Picard in de leer te gaan. In 1743 trad hij in het huwelijk met Anne Wieken uit de parochie van Saint-Nicolas-outre-Meuse en in 1756 verwierf hij de burgerrechten van de stad. Möseler vervaardigde orgels voor de kerken in Soumagne (1757) en Tihange (1774) en verrichtte in Luik herstelwerkzaamheden aan de orgels van het klooster van Beaurépart en dat van de Karmelieten.⁵⁴ Zijn naam, inmiddels verfranst tot Henry Muselaire, kwam ook vanaf 1754 in de Maastrichtse archieven voor. In dat jaar verrichtte hij reparaties aan het orgel van het klooster van het Heilig Graf,⁵⁵ in 1756 in de Waalse kerk⁵⁶ in 1772 tot 1776 in de St. Catharinakerk⁵⁷ en in de jaren 1769 tot 1776 verrichtte hij het jaarlijks onderhoud aan het orgel in de St. Servaas.⁵⁸ Enkele jaren voor zijn dood, maar na september 1774, wanneer hij in een document met betrekking tot het orgel van de protestantse gemeente te Valkenburg nog als een *seekeren Mosseler orgelmaker in de parochie van St Nicolaas te Luijk* genoemd werd,⁵⁹ vestigde hij zich in Maastricht. Zijn verblijf aldaar heeft niet lang mogen duren want op 1 december 1777 werd hij vanuit de parochie van St. Nicolaas begraven.⁶⁰

Met overlijden van Henry Muselaire ontstond er een gat in de Maastrichtse orgelmarkt, dat weldra opgevuld zou worden door een daar enkele jaren eerder aangekomen talent: Joseph Binvignat.

Met de activiteiten van Joseph Binvignat en diens zoon Adam werd de stad gedurende een periode van vijfenzeventig jaar een bloeiend centrum van orgelbouw. Binnen een straal van zestig kilometer rond Maastricht, een gebied dat het zuidelijk deel van de huidige Nederlandse provincie Limburg, de hele Belgische provincie Limburg, het noordelijk deel van de provincie Luik en de stad Aken omvatte,

---

⁵¹ Lemmens 2003, p. 35.

⁵² RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 245.

⁵³ RHCL, Ibid., inv. nr. 363.

⁵⁴ Forgeur 1977, p. 72.

⁵⁵ Vente 1963, p. 35.

⁵⁶ RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 83.

⁵⁷ RHCL, St. Matthias en van 1632 tot 1804 St. Catharina Maastricht, inv. nr. 234.

⁵⁸ RHCL, Kapittel van St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1328-1335.

⁵⁹ RHCL, Landen van Overmaas, inv. nr. 269.

⁶⁰ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, begraaf 1777-1796, f. 5.

bouwden zij tenminste zevenentwintig orgels, waarvan er dertien nog bestaan. Zij restaureerden, transformeerden en verplaatsten bovendien talloze instrumenten.

Figuur 1. Het werkgebied van Joseph en Adam Binivignat.

De historische orgels in Maastricht, Hasselt, Geulle, Houthem, Mechelen en Montzen vervullen tot op de dag van vandaag een prominente rol in het Zuid-Nederlandse muziekleven. Zowel op grond van de omvang als de sublieme kwaliteit van het oeuvre moeten vader en zoon Binivignat tot de grote orgelmakers van de Nederlanden worden gerekend.

Gedurende de laatste decennia is er omvangrijk wetenschappelijke onderzoek verricht naar de Noord-Nederlandse orgelcultuur. De Utrechtse dissertaties van onder meer Gert Oost over de orgelmakers Bätz (1975), Arend Jan Gierveld over het Nederlandse huisorgel in de zeventiende en achttiende eeuw (1977) en Teus den Toom over de orgelmakers Witte (1997) getuigen daarvan.⁶¹ De wetenschappelijke belangstelling voor de Noord-Nederlandse orgelcultuur overschaduwde echter de resultaten van het onderzoek naar de Zuid-Nederlandse pendant. Deze studie, gewijd aan vader en zoon Binivignat, beoogt mede een aanzet te zijn tot het opvullen van een ongewenste leemte.

De keuze voor een dissertatie waarin de orgelbouwers Binivignat centraal staan, is ingegeven door ervaringen in mijn vroege jeugd met het prachtige Binivignat-orgel in de parochiekerk van mijn

⁶¹ Voor de titels van deze dissertaties verwijs ik naar de bibliografie in deze studie. Naar het leven en werk van de Amsterdamse orgelmaker Christian Müller wordt momenteel een promotieonderzoek verricht door Gerben Gritter.

toenmalige woonplaats Houthem St. Gerlach. Als achtjarige misdienaar verruilde ik daar maar al te graag het priesterkoor voor de orgeltribune om met bewondering de restauratie ervan in 1957 door Verschueren Orgelbouw te volgen. Groot was mijn verontwaardiging dat na voltooiing het inspelingsconcert door Louis Toebosch enkel voor volwassenen toegankelijk was. De toenmalige pastoor liet mij, enthousiast als ik was, af en toe op het kostbare orgel spelen. Ik volgde al pianolessen aan de Maastrichtse muziekschool. In de loop der jaren kreeg ik steeds meer de gelegenheid het instrument te bespelen. Zo ontstond mijn passie voor het historisch orgel en vooral ook voor de oude muziek.

De publicaties over de orgelmakers Joseph en Adam Binvignat beperken zich tot nog toe tot tijdschriftartikelen en brochures, veelal geschreven naar aanleiding van de restauratie van een van hun instrumenten. De gegevens ten behoeve van deze dissertatie heb ik dan ook in hoofdzaak verzameld via eindeloos speurwerk in archieven in de regio en in het omliggende grensgebied. In België zijn de kerkelijke archieven nog niet allemaal centraal ondergebracht, reden waarom ik meer dan eens ook op stoffige zolders van pastorieën op zoek ging.

Talrijke archiefstukken, waaronder de teksten van de hand van Joseph Binvignat, zijn in min of meer gebrekkig fonetisch Frans geschreven. Voor zover deze in de hoofdtekst van deze dissertatie zijn opgenomen, worden ze gevolgd door een vertaling van eigen hand. Aan het begin van dit proefschrift vindt men een biografische schets. Deze wordt gevolgd door een beschrijving van de werkzaamheden van vader en zoon Binvignat, die het uitvoerigste deel van mijn onderzoek heeft uitgemaakt. Deze is verdeeld over respectievelijk de nadagen van het *Ancien Régime* (1774-1794), de tijd van de Franse overheersing (1794-1813), de periode van het Koninkrijk tot aan de dood van Joseph Binvignat (1813-1837) en de tijd dat het bedrijf door zoon Adam voortgezet werd (1837-1850). Deze hoofdstukken vormen samen Deel I van dit proefschrift. Deel II is gewijd aan een analyse van het Binvignat-orgel, waarin per onderdeel – kas, windvoorziening, lade, mechaniek en pijpwerk – diverse technische aspecten aan de orde komen. Tenzij anders vermeld, zijn de in deze dissertatie foto's van eigen hand opgenomen. Tenslotte zij opgemerkt dat de in vierkante haken aangegeven cijfers verwijzen naar de Appendices.

Moge deze studie bijdragen tot een ruimere belangstelling voor de Zuid-Nederlandse orgelcultuur in het algemeen en het oeuvre van Joseph en Adam Binvignat in het bijzonder, en aldus tevens een stimulans vormen tot nader wetenschappelijk onderzoek naar dit buitengewoon interessante erfgoed.

DEEL I

HISTORISCHE BESCHRIJVING

I. JOSEPH EN ADAM BINVIGNAT – EEN BIOGRAFISCHE SCHETS

I.1. Joseph Binvignat

Geboorte en afkomst

Joseph Binvignat werd op 26 juni 1755 in Attigny geboren. Attigny is een gemeente in het tegenwoordige Franse departement Ardennes, deel uitmakend van de regio Champagne, gelegen op ongeveer 50 kilometer ten noordoosten van Reims en op even grote afstand ten zuiden van de Belgische grens. Zijn ouders waren Claude Binvignat, koopman van beroep en Nicolle Perin [4]. Volgens de huwelijksakte van 8 januari 1753 was Claude Binvignat een zoon van de toen reeds overleden Aimé Binvignat en Bernardine Bouchet, beiden afkomstig uit Thônes, gelegen in het tegenwoordige Franse departement Haute-Savoie. Genoemde akte maakt er bovendien melding van dat Aimé Binvignat en Bernardine Bouchet zich negen jaar en tien maanden eerder vanuit de parochie van Saint Michel te Reims in Attigny hadden gevestigd [2]. Aimé Binvignat was, zoals zijn huwelijksakte van 18 augustus 1717 vermeldt, een zoon van Anthoine Binvignat, afkomstig uit de parochie van Les Clefs, een dorpje in de buurt van Thônes. Deze Anthoine was op zijn beurt een zoon van Amed Binvignat, die in 1639 was gehuwd met Jeanne Moret. Diens vader Maurice Binvignat was omstreeks 1620 geboren en is de vroegst te traceren telg uit het geslacht Binvignat [1]. Nicolle Perin was een dochter van pruikenmaker Jean Perin en Antoinette Duchêne, beiden woonachtig in Attigny [4].

Uit het huwelijk van Claude Binvignat en Nicolle Perin kwamen tien kinderen voort. Dit waren Jean-Baptiste (*1754), Joseph (*1755), Marie-Antoinette (*1756), Marie-Louise Victoire (*1757), Jean-Nicolas Remy (*1758), Marie Remy (*1759), Olive (*1761), Marie-Anne Cathérine (*1763), Nicolas Urbain (*1764) en Louise Jeanne Agnès Nicolle (*1765). Marie-Louise Victoire, Jean-Nicolas Remy en Nicolas Urbain stierven in hun eerste levensjaar.

Volgens de doopakte werd Joseph daags na zijn geboorte in de parochiekerk van Attigny gedoopt [4]:

L'an mil sept cent cinquante cinq le vingt sixième
jour de juin est né à Attigny le fils de Claude
Binvignat, marchand, et de Nicolle Périn, ses
père et mère mariez ensemble, et a esté baptizé
le lendemain par moy prêtre vicair d'Attigny
soussigné auquel on a imposé le nom de Joseph.
Le parain a esté le sieur Joseph Bertrand,
Marchand, de la paroisse de Saint Michel de

Reims et la maraine Catherine Périn de la paroisse d'Attigny, qui ont signé.

Catherine Périn R. Richard Bertrand Binvignat
Vicaire d'Attigny

[Op zesentwintig juni van het jaar zeventienvijfenvijftig werd in Attigny geboren de zoon van Claude Binvignat, koopman van beroep en Nicolle Périn, beiden in de echt verbonden. Hij werd daags daarna gedoopt door ondergetekende, priester vicaris te Attigny en aan hem werd de naam Joseph gegeven. De heer Joseph Bertrand, koopman uit de parochie van St. Michel in Reims, en Catherine Périn uit de parochie van Attigny, die als peetouders daarbij aanwezig waren, hebben mede ondertekend.]

Afbeelding 2. De parochiekerk te Attigny.

Afbeelding 3. De doopvont in de parochiekerk te Attigny.

Op 14 augustus 1766 overleed Joseph Binvignat's moeder, Nicolle Perin, op een leeftijd van ongeveer vijfendertig jaar. Hij was toen amper elf jaar oud. Weduwnaar Claude Binvignat trad een maand later, op 16 september opnieuw in het huwelijk met de minderjarige Marie Elisabeth Duruelle. Zij was de dochter van Louis Duruelle, meester chirurgijn, en Marie Joseph Desbans, beiden inwoners van Attigny. Lang heeft dit tweede huwelijk niet mogen duren, daar Claude Binvignat twee jaar later op 25 februari 1768 in de leeftijd van ongeveer eenenveertig jaar overleed [4]. Zo werd Joseph Binvignat op twaalfjarige leeftijd wees. Vanaf dat moment blijft het verdere verloop van zijn jeugd jaren in Attigny in duisternis gehuld.

Opleiding tot orgelmaker

In het archief van Maastrichtse notarissen bevindt zich een akte gedateerd 30 april 1781 [11], waarin Joseph Binvignat ten overstaan van notaris Ruijters liet beschrijven Jean Adam aan te stellen als zijn zaakwaarnemer. Jean Adam, kleermaker van beroep en wonende te Attigny, werd hierbij opgedragen hem in rechte te vertegenwoordigen in een geschil met *Sr Perronart, facteur d'org[ue]*, te Reims. Bij deze Perronart, beter bekend als Louis Péronard,⁶² bleek Joseph Binvignat in de leer te zijn geweest; in de akte draagt hij de kleermaker op het achterstallig loon, dat vanwege zijn destijds minderjarige status aan zijn inmiddels overleden vader toekwam, op te eisen.

Uit de zeer schaars voorhanden zijnde informatie over Péronard blijkt dat hij ongeveer een halve eeuw als orgelmaker in de Champagnestreek actief is geweest. In 1746 wordt hij genoemd in verband met werkzaamheden aan het orgel in de Notre-Dame te Auxonne. Het in 1615 door Simon

---

⁶² Baudon 1993, passim.

Duprey gebouwd en in 1716 door Guillaume Mourez met een positief uitgebreide instrument voorzag hij van een pedaal van vijftig toetsen.⁶³

In de jaren 1757-1760 reconstrueerde Péronard het orgel in Fismes. Dit instrument werd in het begin van de zeventiende eeuw door een onbekend orgelmaker voor de Abdij van Igny gebouwd, in de tweede helft van die eeuw naar Fismes overgebracht en in 1688 door Lefèvre en Leclère gerestaureerd.⁶⁴

De kathedraal te Reims, waar Nicolas de Grigny van 1696 tot 1703 organist was, beschikte over een orgel met vier klavieren. In 1728 werkte de beroemde Parijse orgelmaker François Thierry aan het instrument.⁶⁵ Vanaf 1765 had Louis Péronard het in onderhoud en voorzag het van een nieuwe windvoorziening.⁶⁶ Ook wijzigde hij diverse malen de dispositie door onder meer een Bombarde 32' op het pedaal te plaatsen.⁶⁷ Het tijdschrift *L'Avant-Coureur* van 16 maart 1767 spreekt van een primeur, omdat er in heel Frankrijk tot dan toe geen tweeëndertigvoets tongwerk zou zijn voorgekomen.⁶⁸

In 1769 reconstrueerde Péronard het orgel in de St. Antoine te Compiègne.⁶⁹ Een laatste activiteit van Péronard wordt gemeld in 1792, toen hij het in 1732 door Cornil Cacheux gebouwde orgel van de abdij van Anchin naar de St. Pierre te Douai overplaatste.⁷⁰

Vestiging in Maastricht

Mogelijk leidde het conflict met Péronard tot het vertrek van de jonge Binvignat uit zijn geboortestreek teneinde zijn geluk elders te beproeven. Waarom hij Maastricht als plaats van vestiging koos, is moeilijk te achterhalen. In de nadagen van het *Ancien Régime* was Maastricht een in zich zelf gekeerde stad, die hooguit haar economische belang ontleende aan haar status als garnizoensstad.⁷¹ Reeds vanaf de vroege Middeleeuwen was het stadsbestuur tweehurig, waarbij de magistratuur verdeeld was in een Luikse en Brabantse afdeling en haar verantwoording aflegde aan respectievelijk de prins-bisschop van Luik en de hertog van Brabant.⁷²

Ook over het moment van aankomst in de stad tast men in het duister. De eerste volkstelling, die in het jaar XI van de Franse Republiek (1802/3) in Maastricht gehouden werd, vermeldt dat

---

⁶³ <http://Iplet.org/orgues/auxonne/present/present.htm>.

⁶⁴ www.orguefismes.fr/orgue01.htm.

⁶⁵ Baudon 1993, p. 248.

⁶⁶ www3.orgues-et-vitraux.ch/default.asp/2-0-1382-11=6-.

⁶⁷ Baudon 1993, p. 256.

⁶⁸ <http://dictionnaire.metronimo.com/index.php?a>.

⁶⁹ Baudon 1993, p. 427.

⁷⁰ http://fr.wikipedia.org/wiki/Coll%C3%A9giale_S.

⁷¹ Wouters 1977, p. 60.

⁷² *Ibid.*, p. 21-22.

Binvignat reeds in 1769 inwoner van Maastricht was.⁷³ In de volkstellingen van 1820 en 1825⁷⁴ wordt daarentegen 1775 opgegeven als het jaar van vestiging in Maastricht. Dat deze gegevens afkomstig uit de volkstellingen weinig houvast bieden, moge blijken uit de uiteenlopende opgaves van de leeftijd van Joseph Binvignat. Op grond van de volkstellingen van de jaren 1802-1803, 1816, 1820, 1825, 1828 zou Binvignat in respectievelijk de jaren 1752/3, 1754, 1756, 1756 en 1756 geboren zijn.⁷⁵ In een brief gedateerd 7 september 1774 van de rentmeester van de Landen van Overmaas, gericht aan de protestantse gemeente in Valkenburg inzake de slechte toestand van het orgel aldaar, wordt melding gemaakt van een bestek en begroting, uitgebracht door de orgelmakers Joseph Binvignat en Lambert Houtappel. Dit document is het vroegste getuigenis van het verblijf van Binvignat in de regio alsmede van zijn samenwerking met Lambert Houtappel [5].

Compagnon Lambert Houtappel

Lambert Houtappel werd op 6 juni 1746 in de St. Nicolaaskerk te Maastricht gedoopt als zoon van Joannes Houtappel en Maria Agnes Hansen. Daarbij waren Arnoldus Gielen – in naam van Nicolaas Houtappel – en Maria Maria Gertrudis Gerets als peetouders aanwezig [6]. Joannes Houtappel was afkomstig uit 's Gravenvoeren, gelegen in de tegenwoordige Vlaamstalige Voerstreek ten zuiden van de Nederlandse provincie Limburg. Op 5 oktober 1744 werd hij in de leeftijd van “omtrent tussen 32 en 33 jaaren” als burger van de stad Maastricht “onder het hulterambacht”, het gilde van de timmerlieden⁷⁶, afgeroepen [7]. Drie jaar daarna kocht Joannes Houtappel op een openbare veiling het huis genaamd ‘Het Roodthoetje’, Plankstraat 1006,⁷⁷ sinds de afbraak van de St. Nicolaaskerk in 1838⁷⁸ gelegen aan het Onze Lieve Vrouweplein nummer 3. In dit pand zouden Lambert Houtappel en Joseph Binvignat later hun werkplaats vestigen.⁷⁹

Lambert Houtappel huwde op 51-jarige leeftijd met Anna Charlotte Christine David. Zij werd omstreeks 1761 in St. Petersburg geboren als dochter van Xavier David en Marie Suzanne d’Yserotte [8]. Of Lambert Houtappel als meubelmaker dan wel als orgelmaker de samenwerking met Binvignat aanging, is onbekend.

---

⁷³ RHCL, Frans Archief, inv. nr. 1046.

⁷⁴ RHCL, Burgelijke stand Maastricht.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Thewissen 2007, p. 72.

⁷⁷ Destijds werden huizen niet per straat maar door de hele stad heen doorgenummerd.

⁷⁸ Flament 1980, p. 157.

⁷⁹ RHCL, Luiks Hooggerecht, inv. nr. 404.

L. Houtappel
J. Binvignat

Facsimile 4. Handtekeningen van Lambert Houtappel en Joseph Binvignat.⁸⁰

Afbeelding 4. Fragment van de maquette van Maastricht. Van links naar rechts de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe, de St. Nicolaaskerk en in de omcirkeling het huis Plankstraat 1006.⁸¹

Dat de naam Binvignat in Maastricht en omstreken niet voorkwam en het de diverse auteurs heel wat hoofdbreken kostte deze correct te spellen, moge blijken uit de talrijke spellingsvarianten in de diverse bronnen:

⁸⁰ RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 246.

⁸¹ De maquette van Maastricht bevindt zich in het Centre Céramique Maastricht en is gekopieerd naar het exemplaar dat in 1748 opdracht van Lodewijk XV gemaakt werd en zich sinds 1989 in Musée des Beaux Arts te Lille bevindt. (www.centreceramique.nl/index.php?id=1).

Beinvignac ⁸²	Benvignat ⁸³	Benvignja ⁸⁴	Benvigny ⁸⁵
Bevegnak ⁸⁶	Bevegnat ⁸⁷	Bevejak ⁸⁸	Bevenjack ⁸⁹
Bevenjak ⁹⁰	Bevignac ⁹¹	Bevignat ⁹²	Bevingeact ⁹³
Bevingnat ⁹⁴	Bevinjac ⁹⁵	Bevinjak ⁹⁶	Bevinnas ⁹⁷
Bibbelsack ⁹⁸	Bienviegnat ⁹⁹	Bienvignet ¹⁰⁰	Bienvignat ¹⁰¹
Binvignac ¹⁰²	Binvignad ¹⁰³	Bivignat ¹⁰⁴	Binvignats ¹⁰⁵
Binvigney ¹⁰⁶	Binvigniac ¹⁰⁷	Binvineet ¹⁰⁸	Bivenjak ¹⁰⁹
Bouvignac ¹¹⁰	Buinjack ¹¹¹	Buviac ¹¹²	Buvignac ¹¹³
De Bevignac ¹¹⁴			

Minder moeite had men met de naam Houtappel. Doch hierbij enige voorkomende spellingsvarianten:

-
- ⁸² RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 118.
⁸³ RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 85.
⁸⁴ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 331.
⁸⁵ RAH, Mechelen aan de Maas, inv. nr. 38.
⁸⁶ KAS, Notities van Dionisius Van Valle (niet geïnteriseerd).
⁸⁷ RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 84.
⁸⁸ RHCL, St. Martinus Borgharen, inv. nr. 125.
⁸⁹ Lemmens 1995, p. 12-13.
⁹⁰ RHCL, St. Martinus Borgharen, inv. nr. 1.
⁹¹ Broekhuyzen 1986 I, p. 277.
⁹² RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 2072.
⁹³ KAS, *Annales Ecclesiae Stockhemiensis* (niet geïnteriseerd).
⁹⁴ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, inv. nr. 1040a.
⁹⁵ RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 497A.
⁹⁶ KAS, *Journal des recettes et des dépenses* 1834-1894 (niet geïnteriseerd).
⁹⁷ RHCL, Kapittel van St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1345.
⁹⁸ RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 121.
⁹⁹ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 362.
¹⁰⁰ Broekhuyzen 1986 I, p. 553.
¹⁰¹ Ibid., p. 556.
¹⁰² App. Archives départementales des Ardennes, Extrait des registres paroissiaux d'Attigny 1691-1770, passim.
¹⁰³ RHCL, Begrafnisboeken St. Nicolaas Maastricht 1781.
¹⁰⁴ RHCL, H. Clemens Hulsberg, inv. nr. 80.
¹⁰⁵ AHKN, inv. nr. 510.
¹⁰⁶ RAH, Mechelen aan de Maas kerk, inv. nr. 38.
¹⁰⁷ RHCL, Huwelijksregisters St. Nicolaas Maastricht 1779.
¹⁰⁸ AHKN, inv. nr. 509.
¹⁰⁹ RHCL, St. Martinus Borgharen, inv. nr. 125.
¹¹⁰ Broekhuyzen 1986 I, p. 646.
¹¹¹ RHCL, H. Nicolaas en Barbara Valkenburg, inv. nr. 579.
¹¹² RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1027.
¹¹³ RHCL, H. Gertrudis Wijlré, inv. nr. 5.
¹¹⁴ Broekhuyzen I 1986, p. 187.

Hautappel¹¹⁵   Hautappels¹¹⁶   Holtappels¹¹⁷   Houdappel¹¹⁸
Houdtappel¹¹⁹   Houtappels¹²⁰   Houtdappel¹²¹

A facsimile of a handwritten document in cursive script. The text is written in black ink on a light background. It shows several variations of the name 'Binvignat' written in a single document. The variations include 'Binvignat', 'Baignat', 'Bainvignat', and 'Bainvignat' with a small 'van' above it. The text is written in a fluid, connected style typical of 18th-century handwriting.

Facsimile 5. Voorbeeld van diverse spellingsvormen van de naam Binvignat in één document.¹²²

Huwelijk en gezin

Op 12 september 1779 trad Joseph Binvignat in het huwelijk met Maria Elisabeth Houtappel, de zuster van zijn compagnon (zie facsimile 6: Huwelijksakte). Het huwelijk vond plaats in de St. Nicolaaskerk te Maastricht met als getuigen Lambert Houtappel, Joanne Bovij, Maria Anna Houtappel en Maria Joanna van Haeren [9]. In dezelfde kerk werd Maria Elisabeth Houtappel op 20 juni 1751 gedoopt [10]. Uit het huwelijk kwamen negen kinderen voort: Joannes Antonius Claudius (*1780), Maria Agnes Lambertina (*1781), Maria Elisabeth (*1783), Maria Anna Antonia (*1785), Guilielmus Joannes Josephus (*1787), Anna Maria (*1788), Adamus Matthias (*1789) en Antoinetta Josephina Barbara (*1792).

---

¹¹⁵ RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

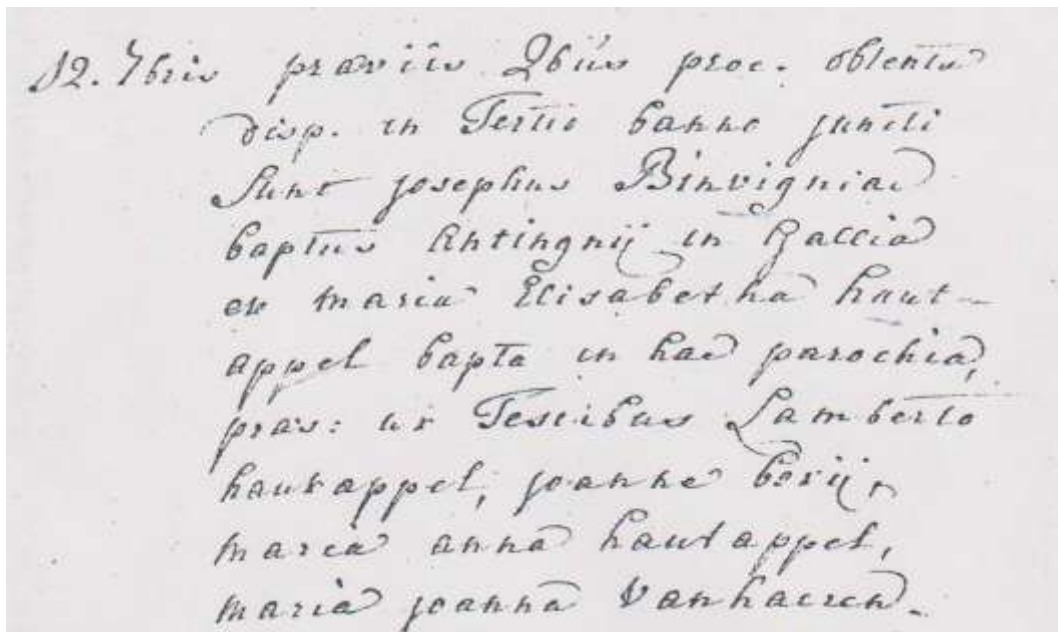
¹¹⁸ AHNK, inv. nr. 509.

¹¹⁹ De op een na meest voorkomende spellingsvariant in talloze bronnen.

¹²⁰ RAH, Bree Kerk, inv. nr. 18.

¹²¹ RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 522.

¹²² RAH, Kerkelijk Archief Beringen, inv. nr. 200.

Facsimile 6. Huwelijksakte Joseph Binvignat en Maria Elisabeth Houtappel.

Slechts drie van deze negen kinderen overleefden de kinderjaren: Maria Agnes Lambertina, Maria Elisabeth en Adamus Mathias. Maria Agnes Lambertina, die ongehuwd en zonder beroep was en haar leven lang woonachtig bleef aan de Plankstraat, overleed in 1856 op vijfenzeventigjarige leeftijd [8]. In het archief van Maastrichtse notarissen bevindt zich een akte waarin Joseph Binvignat en zijn echtgenote Maria Elisabeth ten overstaan van A. Hagemans en J.H. van Halen, *Notaires Impériaux* hun dochter Maria Elisabeth toestemming verlenen te huwen met Philippe Bideault, *secrétaire de l'état major de la vingtcinquième division militaire*.¹²³ Het jongste overlevende kind, Adam Mathias, was voorbestemd om de orgelmakerij in te gaan.

Verwerving kramerambacht en werkzaamheden

Ingevolge zijn verzoek aan de stedelijke overheid om gratis het burgerrecht te krijgen en daarmee vergund te zijn om het ambacht van maker van orgels en andere instrumenten uit te oefenen, werd Joseph Binvignat op 22 oktober 1787 als burger van de stad onder het *Cremersambacht* afgeroepen. Op 16 november van hetzelfde jaar legde hij de eed af in handen van Burgemeester Kerens [12]. Het kramerambacht was een verzamelambacht waaronder verschillende kleinere ambachten als die van touwslagers, koperslagers, tingieters, lintwerkers, hoedenmakers en verkopers van zout, specerijen, tabak ingedeeld waren.¹²⁴ Bij die gelegenheid verwierven ook zijn vier toen nog in leven zijnde kinderen, Marie Agnes Lambertina, Maria Elisabeth, Maria Anna Antonia en Guillielmus Joannes

¹²³ RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2577.

¹²⁴ Thewissen 2007, p. 327.

Josephus gratis het burgerrecht [12]. Opmerkelijk is dat Binvignat op dat moment tenminste al dertien jaar in Maastricht als orgelmaker werkzaam was.

Op 23 oktober 1793 kochten Joseph Binvignat en Lambert Houtappel ten overstaan van notaris Dionysius Hupkens het huis Plankstraat 1006 van de overige kinderen van Joannes Houtappel. Beide orgelmakers kwamen daarbij overeen

dat de acceptanten sullen verpligten, gehouden sijn hunnen voornoemden vader en schoonvader, den eerste comparant sijn leeven gedurende vrije wooninge kost en drank, wassen en plassen, kleederen soo linnen als wollen en alletgeene tot sijn onderhoud behoort op hunne costen te besorgen als mede in geval van siekte of ander zints hem van docter, chirurgijn ende medicamenten te voorsien mitsgaders na sijn overlijden eene ordentelijke begravenisse op hunne costen te versorgen....[13]

Afbeelding 5. Het huis Plankstraat 1006, thans Onze Lieve Vrouweplein 3.

Na aankoop van het huis heeft het gezamenlijke atelier niet lang mogen standhouden. Op 22 september 1794 werd de stad door de Fransen onder bevel van generaal Kleber belegerd, waarna op 4 november de overgave volgde.¹²⁵ Vanaf de inname van de stad komt de naam van Lambert Houtappel als associé van Joseph Binvignat in de archieven niet meer voor. Uit een akte van 1 februari 1797 van notaris Nierstrasz blijkt dat Joseph Binvignat een lening aanging om Lambert Houtappel uit te kopen en het huis aan de Plankstraat volledig in bezit te krijgen [14]. Lambert Houtappel verhuisde naar de Leliestraat en vervolgens naar diverse andere adressen in de stad. In 1820 keerde hij echter weer terug om tot zijn dood op het oude adres Plankstraat 1006 te wonen.¹²⁶ De Franse bezetting bleef niet zonder economische gevolgen. Door opheffing van kloosters en sluiting van kerken kwam de orgelbouw nagenoeg stil te liggen. Om in zijn onderhoud te kunnen voorzien begon Joseph Binvignat een handel in sterke drank. In de volkstelling van van het jaar XI (1802-1803) staat hij dan ook te boek als *vendeur d'eau de vie en detail*,¹²⁷ een situatie die tot ten vroegste 1816 voortduurde, want de volkstelling van dat jaar vermeldt Joseph Binvignat nog als *Uytverkoper van jenever*.¹²⁸

In 1799 komt Napoleon na het plegen van een staatsgreep aan de macht. Als eerste consul van de Franse Republiek besefte hij maar al te goed dat hij de orde kon herstellen door het uitbannen van het antiklerikalisme van de Revolutie, dat onder de bevolking veel kwaad bloed had gezet. Om vrede te sluiten met de kerk werd op 15 juli 1801 het Concordaat met Paus Pius VII afgesloten.¹²⁹ Als gevolg daarvan leefde ook in Maastricht de orgelbouw in zekere mate op en namen vanaf 1803 de orgelbouwactiviteiten van Joseph Binvignat toe. Pas in de volkstelling van 1820 staat Joseph echter weer te boek als orgelmaker en wordt ook zijn zoon Adam als zodanig genoemd.¹³⁰

Het is niet bekend of Joseph Binvignat ooit andere medewerkers in dienst had. In de Sint-Jobkerk te Bolderberg (B) bevindt zich sinds 1890 een orgel van onbekende herkomst.¹³¹ Op een zeker moment na 1827 zijn er door Binvignat onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Tijdens de restauratie van het instrument in 1994 werden er in de hoeden van Fluit 4' papiersnippers aangetroffen die fragmenten bleken te zijn van een brief, gedateerd *Abril 1827* aan orgelmaker *Bevenjack*. De brief betreft een verzoek van een Duitstalig persoon om bij hem in dienst te mogen treden:

Ich ... so frei bin... und Sie zu schreiben und wünschte zu vernehmen,
ob Sie jetzt nicht einen Gehilfen zum Orgelbau brauchen könnte...
Zwar die Zeuchnisse machen es allemal nicht aus, sondern es wird
[sich] beweisen müssen durch die Erfahrung und Bearbeitung.
Herr Bevenjack ich bitte Sie aber so bald als möglich mir

---

¹²⁵ Flament 1980, p. 142.

¹²⁶ Cuypers / Opendakker 2000, p. 5.

¹²⁷ RHCL, Frans archief, inv. nr. 1046.

¹²⁸ RHCL, Burgelijke stand Maastricht.

¹²⁹ Jappe Alberts 1974, p. 137.

¹³⁰ RHCL, Burgelijke stand Maastricht.

¹³¹ Lemmens 1995, p. 9.

zu benachrichtigen und schreiben...¹³²

Overlijden en opvolging

Op 26 maart 1815 overleed echtgenote Maria Elisabeth Houtappel op 64-jarige leeftijd [15], waardoor Joseph Binvignat in zijn zestigste levensjaar weduwnaar werd. Zeven jaar later op 16 oktober 1822 stierf zijn vroegere compagnon Lambert Houtappel op zesenzeventigjarige leeftijd [16].

Joseph Binvignat zette tot op zeer hoge leeftijd zijn werkzaamheden als orgelmaker voort. In 1837, slechts enkele maanden voor zijn dood, voltooide hij op 82-jarige leeftijd zijn laatste orgel en wel in de parochiekerk van Maasmechelen.¹³³ Op 12 september van hetzelfde jaar om 4 uur 's ochtends overleed Joseph Binvignat. Dezelfde dag werd er door aangetrouwde neef Joannes Franciscus Habets en wijkmeester Jan Pieter Pereboom aangifte gedaan bij de ambtenaar van de Burgelijke Stand [17]. Het is opmerkelijk hoe gebrekkig beide declaranten geïnformeerd waren over de personalia van de overledene, gezien hun onjuiste opgave van diens leeftijd en de identiteit van zijn ouders; de namen van Joannes Binvignat en Mitriou komen in het parochieregister van Attigny in het geheel niet voor. Op 14 september vond vanuit de St. Nicolaaskerk de begrafenis plaats [18]. Het orgelmakersbedrijf werd door Josephs derde en enige nog in leven zijnde zoon Adam Mathias voortgezet.

I.2. Adam Binvignat

Biografische schets

Adam Binvignat werd op 29 december 1789 in de St. Nicolaaskerk gedoopt. Daarbij waren stedelijk notaris Adamus Mathias Ruyters en Maria Anna Houtappel, zus van vaders compagnon,¹³⁴ als peetouders aanwezig [20]. Op 28 oktober 1819 trad Adam Binvignat met Maria Helena Vincent in het huwelijk. Zij werd als dochter van Joannes Vincent en Maria Gertrudis Lefevre op 13 oktober 1787 te Maastricht geboren en was inwonend winkelbediende van beroep. Lambertus Houtappel (inmiddels rentenier), Joannes Franciscus Habets, Clemens Vincent en Cornelis Haccen, allen inwoners van de stad Maastricht, waren als getuigen daarbij aanwezig [21]. Uit dit huwelijk kwamen twee dochters voort: Maria Helena Lambertine, geboren op 28 november 1821 en Maria Josephine Elisabeth, geboren op 9 april 1828 [8].

---

¹³² Ibid., p. 12-13. In de papierfragmenten wordt ook naar 'Herr Korbmacher' verwezen, mogelijk Peter Joseph Korfmacher (1753-1838) of diens zoon Wilhelm Korfmacher (1787-1860) (ibid.), orgelmakers te Linnich (Fischer / Theobald, p. 28).

¹³³ Lemmens 2000a, p. 33.

¹³⁴ RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2491.

D
Extract uit de Boep
Registers van de parochie
kerke van de Nieuwe
kerke Maastricht, bevestigd tot
Sondag 1000 1789

1789. 29 Decembris Adamus Mathias
Julius Josephi Binvignat et Maria Elisabetha
houtappel, brab., junct. in hac Par. dicitur
adamus mathias Nuyters, hujus civitatis notus
et Maria Anna houtappel

Facsimile 7. Extract van de doopakte van Adam Binvignat.

Het huwelijk heeft nog geen twintig jaar mogen standhouden, want op 10 juli 1838 overleed Maria Helena Vincent op veertigjarige leeftijd. Twee jaar later, op 12 augustus 1840, hertrouwde Adam Binvignat met Anna Maria Nijssen, dochter van Johannes Wilhelmus Nijssen, koster van de Nederlands Hervormde Gemeente van Gulpen, en Johanna Catharina de Hoen. Zij werd op 25 maart 1819 in Margraten geboren. Uit dit tweede huwelijk kwamen drie kinderen voort: Jan Josef Matthijs, geboren op 18 juni 1842, Lambertus Wilhelmus Johannes, geboren op 20 oktober 1845 en Maria Elisabeth, geboren op 23 maart 1847 [8]. Dat Adam zijn geluk in protestantse kringen zocht, zou mogelijk aan katholieke zijde kwaad bloed gezet hebben. Na ruim zestig jaar verdween de naam van het orgelmakersbedrijf Binvignat uit de rekeningen van de St. Servaaskerk te Maastricht en werd in 1843 de opdracht voor de restauratie van het orgel vergund aan de Gebroeders Franssen, orgelmakers te Horst.¹³⁵ Daarentegen verwierf Adam Binvignat opdrachten voor de bouw van nieuwe orgels in de hervormde kerken van Meerssen,¹³⁶ Sittard¹³⁷ en Beek.¹³⁸ Naast de orgelmakerij dreef hij handel in piano's. In Journal du Limbourg van 31 december 1843 adverteert hij met de allernieuwste en modernste piano's van Brusselse makelij voor de meest voordelige prijs.¹³⁹

Facsimile 8. Handtekening van Adam Binvignat.

¹³⁵ Quaadvlieg 1970, k. 87.

¹³⁶ RHCL, Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen, inv. nr. 24.

¹³⁷ Quaadvlieg 2001, p. 46.

¹³⁸ Quaadvlieg 2004, p. 11.

¹³⁹ CCM, Journal du Limbourg 31 december 1840.

Overlijden en verkoop inboedel

Op 18 januari 1850 om vijf uur 's middags overleed Adam Binvignat op 60-jarige leeftijd. De volgende dag werd door de burens van de overledene, kleermaker Christian Leféze en wijkmeester Jan Pieter Pereboom, aangifte gedaan bij de ambtenaar van de Burgelijke Stand [23]. Op 21 januari vond vanuit de Onze Lieve Vrouwekerk de begrafenis plaats [24]. Om uit staat van onverdeeldheid te raken, lieten weduwe Anna Maria Nijssen, tante Lambertine Binvignat, zus Maria Elisabeth en zijn vier kinderen, waarvan drie minderjarig, op 13 juli het huis aan de Plankstraat ten overstaan van notaris Jessé openbaar verkopen. Voor de som van 3270 gulden ging het over in handen van de hoogst biedende, Jan Arnold Schoffelen [25]. Enkele weken daarvóór op 19 juni werden in het woonhuis ten overstaan van dezelfde notaris de inboedel en het orgelmakersgereedschap geveild. Daaronder bevonden zich onder meer een tafel, stoelen, een commode, een spiegel, een pianokast, een orgel, orgelpijpen, blaasbalgen en een gietbank. Het merendeel van het gereedschap werd aangekocht door orgelmaker Pereboom [26].

Het was deze Pereboom, die dezelfde maand – ook namens zijn compagnon Leijser – een brief richtte aan het kerkbestuur van Onze Lieve Vrouwe met de mededeling *qu'ils viennent de s'établir en cette ville comme facteurs d'orgues de l'église*.¹⁴⁰ Dat ook andere orgelmakers na het overlijden van Adam Binvignat in Maastricht terrein probeerden te winnen, blijkt uit een advertentie in *Journal du Limbourg* van 2 mei 1850, waarin de Gebroeders Franssen aan de *Heeren Pastoors en Kerkbestierders* hun diensten tegen billijke prijzen aanboden.¹⁴¹

Hiermee eindigde een belangrijke periode in de geschiedenis van de Maastrichtse orgelbouw, die nagenoeg geheel gebaseerd was op de principes van het ambacht ten tijde van het *Ancien Régime*. In de tijd daarop volgend zouden onder invloed van de Romantiek smaakverandering en vernieuwing op technisch gebied de orgelbouw gaan bepalen.

---

¹⁴⁰ Cuypers / Opendakker 2000, p. 19.

¹⁴¹ CCM, *Journal du Limbourg* 2 mei 1850.

Maurice Binvignat (*onbekend)
 |
 Amed Binvignat (*onbekend), op 20-11-1639 gehuwd met Jeanne Moret
 |
 Antoine Binvignat (*14-12-1641), op 13-11-1668 gehuwd met Marie Roux
 |
 Amed Binvignat (*3-11-1668), op 18-8-1717 gehuwd met Bernardine Bouchet
 |
 Claude Binvignat (*22-10-1727) op 8-1-1753 gehuwd met Nicolle Perin
 |
 Jean-Baptiste (*1754)
Joseph (*1755)
 Marie-Antoinette (*1756)
 Marie-Louise Victoire (*1757)
 Jean-Nicolas Remy (*1758)
 Marie Remy (*1759)
 Olive (*1761)
 Marie-Anne Cathérine (*1763)
 Nicolas Urbain (*1764)
 Louise Jeanne Agnès Nicolle (*1765)

◇

Joseph Binvignat, op 12-9-1779 gehuwd met Maria Elisabeth Houtappel

|
 Joannes Antonius Claudius (*1780 †1781)
 Maria Agnes Lambertina (*1781 †1856)
 Maria Elisabeth (*1783 †1863)
 Maria Anna Antonia (*1785 †1788)
 Guilielmus Joannes Josephus (*1787 †1789)
 Anna Maria (*1788 †1789)
Adamus Mathias (*1789 †1850)
 Antoinetta Josephina Barbara (*1792 †1792)
 Joannes Josephus (*1793 †1795)

◇

Adamus Mathias Binvignat, op 28-10-1819 gehuwd met Maria Helena Vincent

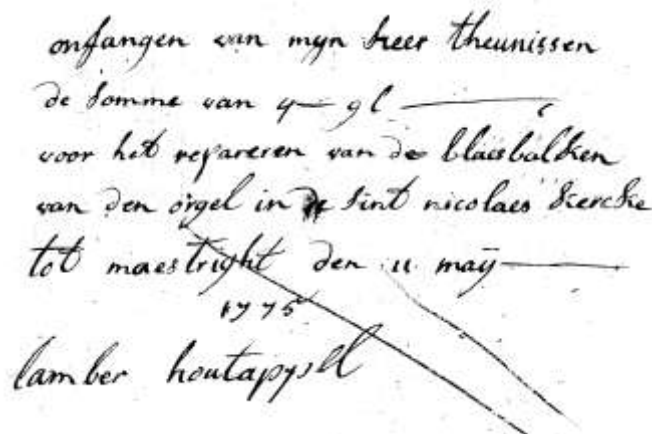
|
 Maria Helena Lambertina (*1821)
 Maria Josephina Elisabeth (*1828 †1855)

 hertrouwd op 12-8-1840 met Maria Anna Nijssen
 |
 Jan Josef Matthijs (*1842 †1903)
 Lambertus Wilhelmus (*1845 †1891)
 Maria Elisabeth (*1847 †1847)

Figuur 2. Stamboom van de familie Binvignat.

II. ORGELBOUW IN SAMENWERKING MET LAMBERT HOUTAPPEL IN DE NADAGEN VAN HET *ANCIEN RÉGIME* 1774-1794

Zoals in Hoofdstuk I werd beschreven, vormt een brief van de rentmeester van Landen van Overmaas aan de protestantse gemeente in Valkenburg, gedagtekend 7 september 1774, de eerste getuigenis van orgelbouwactiviteiten van Binvignat en Houtappel. De naam van Lambert Houtappel komt vervolgens op 11 mei 1775 voor in de rekeningen van de St. Nicolaasparochie in Maastricht en wel in verband met de betaling van vier gulden voor de reparatie van de blaasbalgen van het orgel.¹⁴² In dit Hoofdstuk zullen hun werkzaamheden aan orgels in de periode 1774-1794 worden besproken.

onfangen van myn heer theunissen
de somme van 4 gl.
voor het repareren van de blaasbalcken
van den orgel in de sint nicolaes kercke
tot maestricht den 11 may
1775
Lamber houtappel

Facsimile 9. Door Houtappel getekende kwitantie.

II.1. St. Matthiaskerk, Maastricht

De St. Matthiaskerk, waar sinds de inname van Maastricht in 1632 door Frederik Hendrik afwisselend de erediensten door de katholieken en protestanten werden gehouden, was reeds in het begin van de achttiende eeuw in het bezit van een tweedehands orgel met een twaalftal registers.¹⁴³ Omdat dit instrument niet voldeed, werd er in de protestantse kerkenraad van 12 januari 1727 besloten om over te gaan tot de aanschaf van een nieuw orgel.¹⁴⁴ Johann Jakob Brammerts uit Kornelimünster kreeg hiertoe de opdracht en plaatste voor een bedrag van driehonderd gulden een instrument.¹⁴⁵ In het voorafgaande zagen wij dat Thomas Weydtman in 1743 een bestek voor reparatie van dit orgel opmaakte, waarbij onder meer de toonhoogte met een halve toon verlaagd zou worden. Om onbekende

¹⁴² RHCL, St. Nicolaas Maastricht, voorl. inv. nr. 1038b.

¹⁴³ Dejong 1950, p. 2.

¹⁴⁴ Ibid., p. 3.

¹⁴⁵ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv.nr. 937.

redenen werden deze werkzaamheden niet uitgevoerd. Pas in 1758 tekende Caspar König een overeenkomst tot renovatie van het instrument.¹⁴⁶

In de vergadering van het protestantse kerkbestuur van 21 mei 1777 kwam aan de orde dat het orgel opnieuw in slechte staat verkeerde. Men besloot de hulp in te roepen van *Lambertus Houtappel cum suo* voor de restauratie van het instrument [28]. Op 25 mei gingen beide orgelmakers met het protestants kerkbestuur een overeenkomst aan, waarin zij zich verplichtten voor de som van tweehonderd gulden de balgen en de windlade winddicht te maken, de slepen te demonteren, deze te reinigen en soepel beweegbaar te maken, het klavier op nieuw af te stellen, de diepgang ervan te verminderen, alle pijpen van de lade te verwijderen, schoon te maken en de door zuur aangetaste delen door nieuwe stukken metaal te vervangen. Ook kwamen zij overeen de intonatie van de Prestant en zo ook die van alle andere registers van het Grand Orgue te verbeteren en de Trompette te reviseren. Dezelfde reparaties dienden zij ook in het Positief uit te voeren [29].

De notulen van de vergadering van de kerkmeesters op 10 juli van dat jaar vermelden, dat de werkzaamheden voltooid en goed bevonden waren en derhalve uitbetaling van de bedongen penningen kon plaatsvinden [30].

II.2. St. Nicolaaskerk, Maastricht

Aanzienlijk omvangrijker waren de werkzaamheden in 1778 in verband met het herstel van het orgel in de St. Nicolaaskerk. Uit het door Houtappel en Binvignat opgemaakte bestek blijkt, dat het daar aanwezige orgel een één-klaviers instrument was met kort octaaf (C, D, E, F, G, A – c³) en over twee spaanbalgen beschikte [31]. Op 12 mei van hetzelfde jaar tekenden beide orgelmakers een contract, waarin zij overeenkwamen om voor een bedrag van 550 guldens een nieuw front te maken met vijfendertig nieuwe frontpijpen, vervaardigd van het fijnste Engels tin, beide balgen te voorzien van nieuw leer en inwendig te beplakken met papier, een nieuw eiken windkanaal te maken, eveneens inwendig te beplakken met papier, twee nieuwe windlades te maken, waarvan de ventielen te beplakken met leer en te voorzien van koperen geleidestiften, de Cornet – omwille van een betere bereikbaarheid bij het stemmen – te plaatsen op twee verhoogde banken, een nieuw eikenhouten klavier met ebben toetsbeleg te maken met een omvang van C, D – c³, zo ook een eikenhouten wellenbord en mechaniek, het voorhanden zijnde pijpwerk te hergebruiken en te repareren, waarbij de door zuur aangetaste pijpvoeten vervangen dienden te worden, zestien pijpen bij te maken voor cis¹, d¹, es¹ en e¹ van Cornet en het orgel te voorzien van een inliggende tremulant. De orgelmakers zegden toe om op eigen kosten het instrument uit te breiden met een Hautbois en Voix Humaine [32]. Het maken van een nieuw portaal, een bank en de orgelkas werd voor de som van 750 guldens uitbesteed

---

¹⁴⁶ Dejong 1950, p. 3-4.

aan meubelmaker F. Lousbergh. Dit bedrag werd op 30 december 1778 uitbetaald.¹⁴⁷ De orgelbouwwerkzaamheden namen hooguit een jaar in beslag; in 1779 vond de eindbetaling plaats. De daarop volgende jaren verzorgden Binvignat en Houtappel het jaarlijks onderhoud van het instrument.¹⁴⁸

II.3. Onbekende locatie

Vermoedelijk bouwden Binvignat en Houtappel in deze periode voor een onbekende opdrachtgever¹⁴⁹ een orgel met een zelfde klavieromvang van C, D – c³.¹⁵⁰ Op een tijdstip vóór 1820 werd betreffend instrument overgeplaatst naar de Kerk van de H. Kruisverheffing te Cadier en Keer. In 1961 vervaardigden de Gebroeders Vermeulen voor die kerk een nieuw orgel waarin enkele registers van het Binvignat-orgel opgenomen werden. De oude kas gebruikten zij in 1963 bij de bouw van een nieuw orgel in de St. Trudokerk te Zundert.¹⁵¹

II.4. Hervormde kerk, Neerijnen

In de loop van de achttiende eeuw wonnen de antiklerikale ideeën van de Verlichting steeds meer terrein. Onder druk van de Europese verlichte vorsten werd de paus in 1773 gedwongen de Jezuïetenorde op te heffen, hetgeen ook het einde van het klooster in Maastricht betekende.¹⁵²

De Maastrichtse Jezuïeten beschikten over een aan Peter Weydtman toegeschreven orgel uit de jaren vijftig van de achttiende eeuw.¹⁵³ De dispositie luidde als volgt: [33]

Bourdon 8'	Sesquialter II
Prestant 4'	Mixtuur IV
Fluyt 4'	Trompette 8'
Nazard 2 $\frac{2}{3}$ '	Tremblant
Octaaf 2'	

¹⁴⁷ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, voorl. inv. nr. 1005.

¹⁴⁸ Ibid., voorl. inv. nr. 1039a.

¹⁴⁹ Als oorspronkelijke locatie wordt als mogelijkheid het klooster van de Grauwzusters te Maastricht genoemd (Van Dijk 2010, p. 40). De veronderstelling kan echter archivalisch niet onderbouwd worden.

¹⁵⁰ Van Dijk 1995, p. 137.

¹⁵¹ Van Dijk 2010, p. 40. Vanaf nu dit instrument te noemen: orgel in de St. Trudokerk te Zundert.

Het nog voorhanden zijnde Binvignat-pijpwerk werd in 1993/94 door Verschuere Orgelbouw te Heythuysen in een nieuw orgel in Cadier en Keer hergebruikt.

¹⁵² Ubachs / Evers 1994, p. 11.

¹⁵³ Van Nieuwkoop 1997b, p. 186.

Plaat 2. De Jezuitenkerk te Maastricht naar een pentekening van Philippus van Gulpen (ca.1840). RHCL, inv./kat. nr. 53.

In 1778 wisten de kerkmeesters van de Hervormde kerk te Neerijnen bij Zaltbommel het overtollig geworden instrument voor een bedrag van 380 gulden aan te kopen. Zij droegen een Maastrichtse timmerman op de maten van het instrument op te nemen¹⁵⁴ om vervolgens op 28 oktober van dat jaar naar Maastricht te reizen om de aankoop te bekrachtigen en Houtappel en Binvignat de opdracht te geven het instrument te demonteren, restaureren en in kisten te verpakken. De restauratiewerkzaamheden omvatten het repareren en van nieuw leer voorzien van de blaasbalgen, het schoonmaken en repareren van het klavier, het schoonmaken van het wellenbord en de mechaniek en het repareren en op lengte maken van zowel het labiale pijpwerk als de Trompette [33]. Op 31 oktober werd het orgel door Dirk Muntjes met paard en wagen voor een bedrag van negenenvijftig gulden vanuit Maastricht naar Den Bosch gereden, om het daags daarna verder per schip naar Neerijnen te vervoeren. De plaatsing van het instrument in de kerk aldaar nam nog geen twee weken in beslag; op 14 november verklaarde Gerrit Peesch, organist te Zuilen, het orgel gevisiteerd en goed bevonden te hebben. De volgende dag vond met Houtappel en *associér* de eindafrekening plaats waarbij hen *vijftig gerande ducaaten, zijnde twee honderd twee en zestig gulden en tien stuivers* overhandigd werden.¹⁵⁵

¹⁵⁴ AHKN, inv. nr. 509.

¹⁵⁵ Ibid.

Ten tijde van de werkzaamheden in Neerijnen werd Houtappel uitgenodigd om het orgel in de Hervormde kerk van Waardenburg te visiteren. Dit orgel werd omstreeks 1775 door de Nijmeegse orgelmaker A.F.G. Heyneman gebouwd en beschikte over elf stemmen.¹⁵⁶ Onafhankelijk van J. Bosch, organist te Tiel, diende Houtappel de toestand van het instrument te rapporteren. Een en ander resulteerde in de opdracht tot reparatie en stemmen van het instrument voor een bedrag van 150 gulden. Na voltooiing van de werkzaamheden verrichtte Bosch de eindkeuring [34].

II.5. Lutherse kerk, Maastricht

Zoals eerder vermeld beschikt de Lutherse gemeente over een orgel, dat in 1697 door de Bredase orgelmaker Hendrick Metzker werd gebouwd. Gedurende de achttiende eeuw verrichtten verschillende orgelmakers herstel- en onderhoudswerkzaamheden. Johann Jakob Brammerts uit Kornelimünster nam in juni 1708 honderdtwintig gulden en in januari 1712 vierentwintig gulden voor reparaties in ontvangst.¹⁵⁷ Op 22 februari 1759 tekende Caspar König een contract voor het onderhoud van het orgel voor een jaarlijks bedrag van twaalf gulden.¹⁵⁸ Op 14 juni 1762 ging Henry Muselaire met de lutheranen een overeenkomst aan voor het vervaardigen van een nieuwe windlade en uitbreiding van het instrument voor de totale kosten van duizend gulden.¹⁵⁹ Twee jaar na diens overlijden namen Lambert Houtappel en Joseph Binvignat het jaarlijks onderhoud van het orgel over. Op 22 juli 1779 tekenden zij met de Lutherse gemeente een contract, waarin zij overeen kwamen het orgel

uyt malkander te neemen, schoon te maaken, en te accordeeren en dat alle vier Jaaren beginnende met dit jaar 1779 voor de somme van een hondert guldens.

Bovendien verplichtten zij zich om voor een bedrag van vijftien gulden jaarlijks het tongwerk te onderhouden [35].

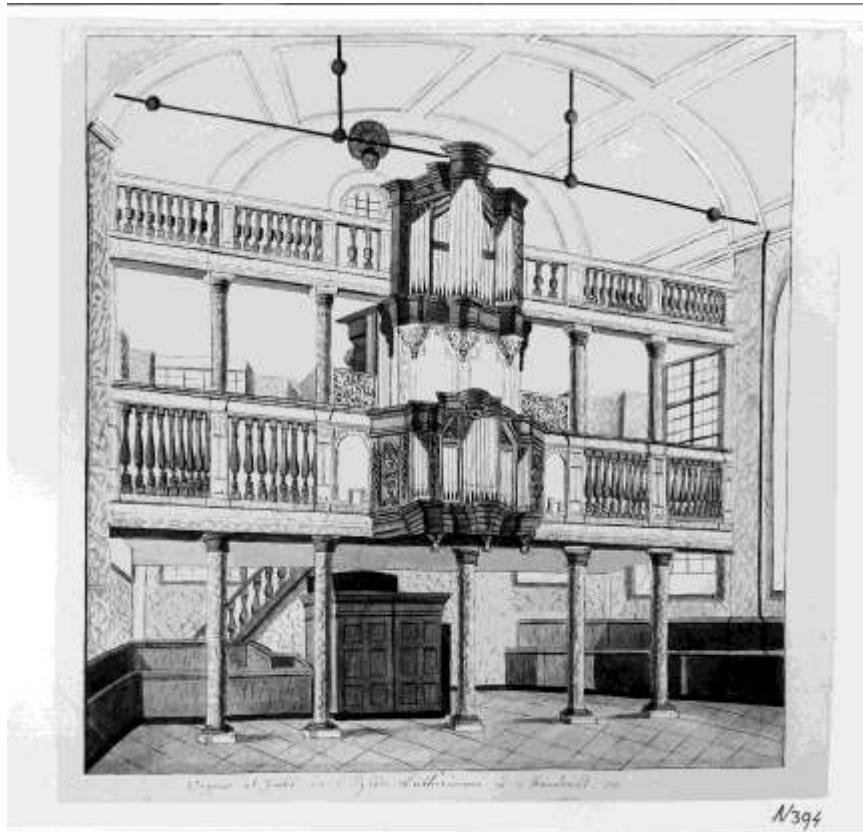
Het instrument werd in 1868 door orgelmaker P.M. van Sprang naar de Hervormde Kerk te Koudekerke overgeplaatst. (Van Nieuwkoop 1997b, p. 186).

¹⁵⁶ Den Toom 2003, p. 275.

¹⁵⁷ Fokkens / Ubachs 2009, p. 25.

¹⁵⁸ RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 245.

¹⁵⁹ Fokkens / Ubachs 2009, p. 25.

Plaat 3. Orgel in de Lutherse kerk naar de toestand van vóór 1864. Pentekening van Philippus van Gulpen (1841). RHCL, inv./kat. nr. 394.

In 1779 werden er door Houtappel en Binvignat in verschillende Maastrichtse kerken diverse onderhoudswerkzaamheden verricht. In januari nam Houtappel zeven gulden in ontvangst voor *het repareren van de blaasbalken en stellen van den orgel* in het Antonietenklooster¹⁶⁰ en in december vond de eerste betaling plaats voor het jaarlijks onderhoud van het orgel van de Waalse gemeente, werkzaamheden die Binvignat en Houtappel voor een vastgesteld bedrag van vijftien gulden¹⁶¹ overnamen van de in 1777 overleden Henry Muselaire.¹⁶² Vanaf hetzelfde jaar vermelden ook de boeken van de kanunniken van St. Servaas betalingen aan beide orgelmakers voor het jaarlijks onderhoud van hun instrument.¹⁶³

¹⁶⁰ RHCL, Antonieten Maastricht, inv. nr. 108.

¹⁶¹ RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 87.

¹⁶² RHCL, Begraafboek St. Nicolaasparochie, deel 4, p. 308.

¹⁶³ RHCL, Kapittel van St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1336-1347. Dat er in de kapittelkerk ook gebruik gemaakt werd van een klavecimbel, blijkt uit dezelfde rekeningen. Jaarlijks werd op 16 juli aan Frans Gossiaux een betaling van elf gulden gedaan voor *deportatione clavis cymbali ad cryptam* ter gelegenheid van de feestdag van de bisschoppen Monulfus et Gondulfus, bouwers van de grafkerk van St. Servaas (Thewissen 1968, p. 35).

II.6. St. Michielskerk, Bree

In 1779 ontvingen Houtappel en Binvignat de opdracht voor het vervaardigen van een nieuw orgel voor de St. Michielskerk te Bree. Een jaar eerder, op 6 september 1778, gingen pastoor Schoutet en *Burgemeesters en Raedt deser Stadt Bree, als provisentes der kercke* met meubelmaker Peter Verschueren een overeenkomst aan voor het vervaardigen van een oksaal, balustrade, een kas voor het groot orgel, een voor het positief en een portaal voor een bedrag van 1650 gulden, dit alles volgens aangeleverde tekeningen. De aannemer verplichtte zich het werk uit te voeren in *goed droogh wagenschot sonder knoken oft bersten alles wat in het gesicht komt*, het hang- en sluitwerk te leveren het geheel twee keer te vernissen. Voordien zou hij het oud oksaal en de kas van het oude orgel afbreken, welk materiaal hem ten goede zou komen. Men kwam overeen in termijnen te betalen; bij aanvang van de werkzaamheden vierhonderd gulden, in september 1779 bij het gereedkomen van de kas van het groot orgel zevenhonderd gulden en na visitatie door *van des kennis hebende meesters* het restant van vijfhonderdvijftig gulden. In geval van te late oplevering zou de aannemer een boete opgelegd krijgen van twee carolinen per maand, tenzij er sprake zou zijn van aantoonbare ziekte [36].

Op 15 februari 1779 tekenden pastoor Schoutet en burgemeesters en raad van de stad Bree een contract met Lambert Houtappel en Joseph Binvignat voor de bouw van een orgel met de volgende dispositie:

Grand orgue C – e ³	Positif C – c ³	Echo c ¹ – e ³
Montre 8'	Bourdon 8'	Bourdon 8'
Bourdon 8'	Prestant 4'	Prestant 4'
Prestant 4'	Flûte 4'	Nazard 2 ² / ₃ '
Flûte traverse 8' D	Nazard 2 ² / ₃ '	Octave 2'
Flûte 4'	Octave 2'	Tierce 1 ³ / ₅ '
Nazard 2 ² / ₃ '	Mixture III	Cornhorne 8'
Octave 2'	Cymbale II	
Tierce 1 ³ / ₅ '	Cornet IV	
Sexquialter II	Cromorne 8'	
Fourniture IV	Voix humaine 8'	
Cymbale II		
Cornet V		
Trompette 8'		
Clairon 4'	Tremblant	
Hautbois 8' D	Rosignol	

De orgelmakers verplichtten zich daarbij drie nieuwe blaasbalgen te leveren. Het oude orgel met uitzondering van de kas en de oude blaasbalgen zouden te hunnen voordele zijn, echter het transport vanuit Maastricht ten laste van de opdrachtgever. De totale kosten werden vastgesteld op 2300 gulden, te betalen in drie termijnen, waarvan de eerste in september 1779 bij de oplevering van het positief 575 gulden, de tweede vóór september 1780 bij de oplevering het groot orgel en echowerk 1150 gulden en een jaar na visitatie door deskundigen het restant van 575 gulden [37].

Afbeelding 6. Foto uit 1901 van het in 1922 afgebroken orgel in de St. Michielskerk te Bree.¹⁶⁴

De betalingen verliepen echter niet volgens vooropgezet plan. Houtappel en Binvignat ontvingen op 23 juni 1779 tweehonderd gulden, op 2 april 1780 vierhonderd gulden, op 18 augustus 1780 vierhonderdveertig gulden en in 1782 zevenhonderdvijfentwintig gulden.¹⁶⁵ Op 16 januari 1780 verklaarde de heer Borman, secretaris van het kerkbestuur, de bouw van het nieuwe orgel als voltooid.¹⁶⁶ Ruim een jaar later, op 3 mei 1784, contracteerden de pastoor en de burgemeester Christian Brants, orgelmaker te Geilenkirchen, voor visitatie van het orgel op het door hen vastgestelde tijdstip van 10 mei om acht uur 's ochtends [38]. Op 6 mei 1784 richtte Lambert Houtappel een brief aan de heer Borman, om zijn beklag te doen over het late tijdstip van visitatie en de daardoor vertraagde eindbetaling. Bovendien liet hij weten beducht te zijn voor de partijdigheid van de uitgenodigde keurmeester, daar deze zich in het verleden in ongunstige woorden over hem en zijn compagnon had uitgelaten [37]. Noch de pastoor noch Burgemeesters en raad van de stad waren te vermurwen, want op 11 mei 1784 lieten zij Christian Brants onder ede verklaren

---

¹⁶⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/>.

¹⁶⁵ RAH, Bree kerk, inv. nr. 18.

¹⁶⁶ Ibid.

sonder eenige de minste partialiteyt te visiteren en van alle defecten en faute welke sig aan den selve soude bevinden behoorlijk op te geven en annoteren en van niets aan het werk te diringeren of benaadelen [38].

Over het verdere verloop van keuring en oplevering van het orgel geven de archieven geen geheimen prijs.¹⁶⁷ Het oude orgel werd reeds in 1782 voor achthonderd gulden verkocht aan de St. Martinuskerk te Beek bij Bree. Mogelijk waren Joseph Binvignat en Lambert Houtappel bij de overplaatsing ervan betrokken.¹⁶⁸

II.7. St. Janskerk, Maastricht

Als gevolg van de veranderde politieke situatie na de inname van de stad door Frederik Hendrik in 1632, werd op bevel van hogherhand niet alleen de St. Matthiaskerk maar ook de St. Janskerk door de katholieken aan de protestanten afgestaan. De eerste predikant Philippus Ludovicus kon sedert 1639 *bij leninghe* beschikken over het orgel uit de Maastrichtse Minderbroederskerk. Zo tekende de ijverige dominee in een van zijn notitieboeken op, dat het orgel de zang in de Janskerk mocht begeleiden, zij het met de kanttekening dat de organist diende op te houden met het spelen *soo 't ergerlijk valt en confusie daer uit volgt*.¹⁶⁹ In 1687 besloot de kerkenraad om voor *een civiele prys* een nieuw orgel aan te kopen.¹⁷⁰ Over de maker, noch over de samenstelling van genoemd instrument zijn geen gegevens bekend. In 1727 voerde Johann Jakob Brammerts reparaties eraan uit¹⁷¹ en in 1743 ontving Thomas Weydtman, die in Maastricht verbleef vanwege de bouw van het nieuwe orgel voor de Waalse gemeente, de opdracht om het instrument schoon te maken en uit te breiden met een *Tierce in de Bas*, waarvoor hij *de Pijpe van 't oude orgel van de franse kerk* mocht gebruiken.¹⁷² In 1778 concludeerde de kerkenraad dat

den orgel in de Janskerk, bij visitatie in een seer gedelabreerde staat sig bevonden heeft, dat niet alleen noodsaakelijke reparatien vereijst wierde, maar ook bij na geheel behoorde vernieuwt te worden.¹⁷³

---

¹⁶⁷ In de oude kas werd in 1882 door de Maastrichtse orgelmakers Pereboom & Leijser met gebruikmaking van oud pijpwerk een nieuw instrument gebouwd.

¹⁶⁸ Lemmens 1996, p. 32. Het betreft het instrument dat Laurent Gilman, orgelmaker te Kornelimünster, in 1739 voor de St. Michielskerk vervaardigde. Hij maakte hierbij gebruik van pijpwerk van het voorgangerorgel uit 1593 van de Bossche orgelmaker Nicolaas Niehoff (ibid., p. 27-28). Volgens contract luidde de dispositie: Bourdon 8' (N), Prestant 4' (G), Fluijt 4' (N), Quint Fluijt 3' (G), Octaevē 2' (N), Tertiaan 2' (G), Larigot 2' (G), Mixtuer III (N), Simball II (N), Cornet IV (G), Trompette 8' (G), Vox Humana 8' (ibid., p. 31).

¹⁶⁹ Minis 1990, p. 21.

¹⁷⁰ Bax 1932, p. 259.

¹⁷¹ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 937.

¹⁷² Quaadvlieg 1994, p. 326.

¹⁷³ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 781.

De raad besloot om aan Lambert Houtappel en Joseph Binvignat de opdracht te geven voor de bouw van een nieuw orgel met de navolgende dispositie:

Montre 8'	Sexquialter II
Bourdon 8'	Mixtuur IV
Prestant 4'	Cornet IV
Flûte 4'	Trompette 8' B/D
Nazard 2 $\frac{2}{3}$ '	Clairon 4'
Octaaf 2'	
Tierce 1 $\frac{3}{5}$ '	Tremblant

In de *Conditien tot met maaken van een nieuw orgel* van 1780 worden de werkzaamheden als volgt beschreven: het maken van een nieuwe kas van nieuw drie maal met spiritus vernist eikenhout, het maken van drie eikenhouten blaasbalgen, een eikenhouten windkanaal, eikenhouten windlades, voorzien van koperen veren en geleidestiften, een eikenhouten klavier met een omvang van C, D – d³,¹⁷⁴ waarvan de ondertoetsen belegd met ebben en de boventoetsen met ivoor, een eikenhouten mechaniek, ijzeren registerzwaarden en gedraaide registerknoppen. Het pijpwerk van de bas van de Bourdon dienden zij van eikenhout, de Montre van nieuw gehamerd Engels tin en de overige pijpen van nieuw gehamerd lood te vervaardigen. Het oude orgel als ook de kas kwamen ten voordele van de aannemer. Het orgel diende op 1 september 1780 opgeleverd te worden [41]. Een maand later, op 2 november 1780, vond de keuring plaats door maar liefst drie deskundigen. Dit waren A. Theunissen, kanunnik van Onze Lieve Vrouwe, W.G. Müller, organist van de Lutherse kerk en J.F. Post, organist van de St. Martinuskerk. Namens hen verklaarde de kanunnik

den orgel in Sint Jans Kerke gexamineert te hebben, soo inwendigh als uijtwendigh, alle speelen ofte registers geprobeert ende gespeelt, het secreet geopent ende welbevonden, de blaesbalken gevisiteert van vooren en van alle kanten, soo is dat ik declarere geene eenige foute bevonden te hebben, maer seer content ben over het werk dier orgelmakers [42].

Op 5 november, werd het orgel officieel in gebruik genomen, naar aanleiding waarvan *Boekzaal der Geleerde Wereld* meldde dat

alle de Pijpen van fijn Engels Bloktin zijn gemaakt en dat het orgel een Klavier heeft van Ebbenhout en Yvoir, loopende van onder Ut tot boven Re, dus van 50 toonen. Het gansche werk is beslooten in een net gemaakte kas van zwaar eikenhout, ter hoogte van 24 en ter breedte van 14 voeten met drie nieuwe stevige Blaasbalken.¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ Boekzaal der Geleerde Wereld, november 1780, p. 651-653.

¹⁷⁵ Ibid.

Vervolgens tekenden op 12 juni 1783 Lambert Houtappel en Joseph Binvignat met de kerkmeesters van de St. Jan een overeenkomst voor het jaarlijks onderhoud voor een bedrag van twintig gulden per jaar [43].

II.8. Dominicanenkerk, Maastricht

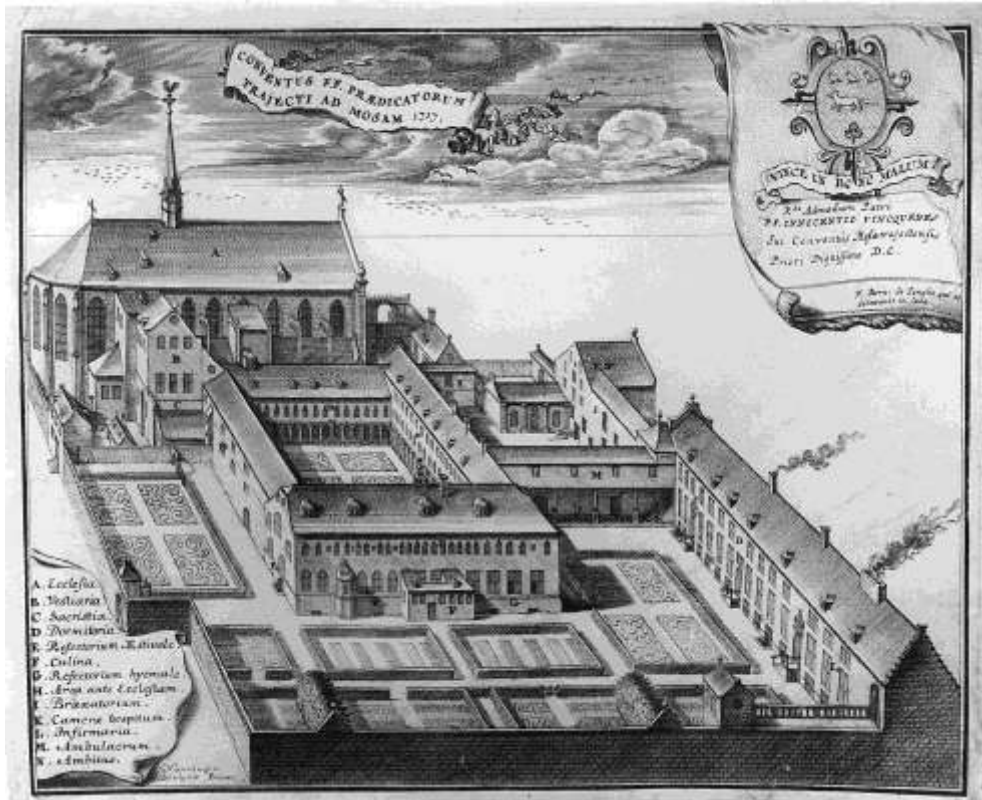
Op 26 juli 1782 verleende Albertus Habriex, prior van het klooster der predikheren aan *Sr. Houdtappel en synen swaeger Sr. Joseph Binvignat* de opdracht het in 1734 door Jean-Baptiste Le Picard¹⁷⁶ gebouwde drie-klaviers orgel te restaureren. Voor een bedrag van achttien carolinen of 351 gulden verplichtten beide orgelmakers zich de drie blaasbalgen te repareren en van nieuw leer te voorzien, mechaniek, wellenraam en klavieren schoon te maken en te repareren en het pijpwerk van de Prestant en overige registers te herstellen en behoorlijk te doen spreken. Bovendien werd voor het halfjaarlijks stemmen een jaarlijks bedrag van vijftien gulden overeengekomen. De orgelmakers zegden toe om in geval een pijp of een heel register ontstemd zou raken, het euvel tussentijds te verhelpen. Op 7 september van hetzelfde jaar waren de werkzaamheden voltooid en nam Lambert Houtappel de overeengekomen som van achttien carolinen in ontvangst [44]. In de rekeningen van de daarop volgende jaren zien wij de betalingen voor het overeengekomen onderhoud terug.¹⁷⁷

In de eerste jaren van de samenwerking leek Lambert Houtappel de leidende figuur zijn. De overeenkomst van 25 mei 1777 voor de reparatie van het orgel in de St. Matthias werd gesloten met *Lambertus Houtappel cum suo* [29]. Zo ook sloten op 15 februari 1779 de pastoor en de burgemeester van Bree een contract af met *L. Houdtappel en J. Binvignat, associéz* en verwees de prior van de Dominicanen in het contract van 26 juli 1782 naar *Sr. Houdtappel en synen swaeger Sr. Joseph Binvignat* [44]. Houtappel ondertekende als eerste de overeenkomst met de St. Nicolaasparochie in Maastricht van 12 mei 1778 [32], alsmede die met de Lutherse gemeente op 22 juli 1779 [35]. Gebrekkige kennis van de Nederlandse taal zou Joseph Binvignat hierin parten gespeeld kunnen hebben. Vanaf 1783 waren echter de rollen omgedraaid en ziet men Binvignat in de officiële stukken optreden als de belangrijkste man van de onderneming.

---

¹⁷⁶ RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2025.

¹⁷⁷ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 331, 357, 361, 362.

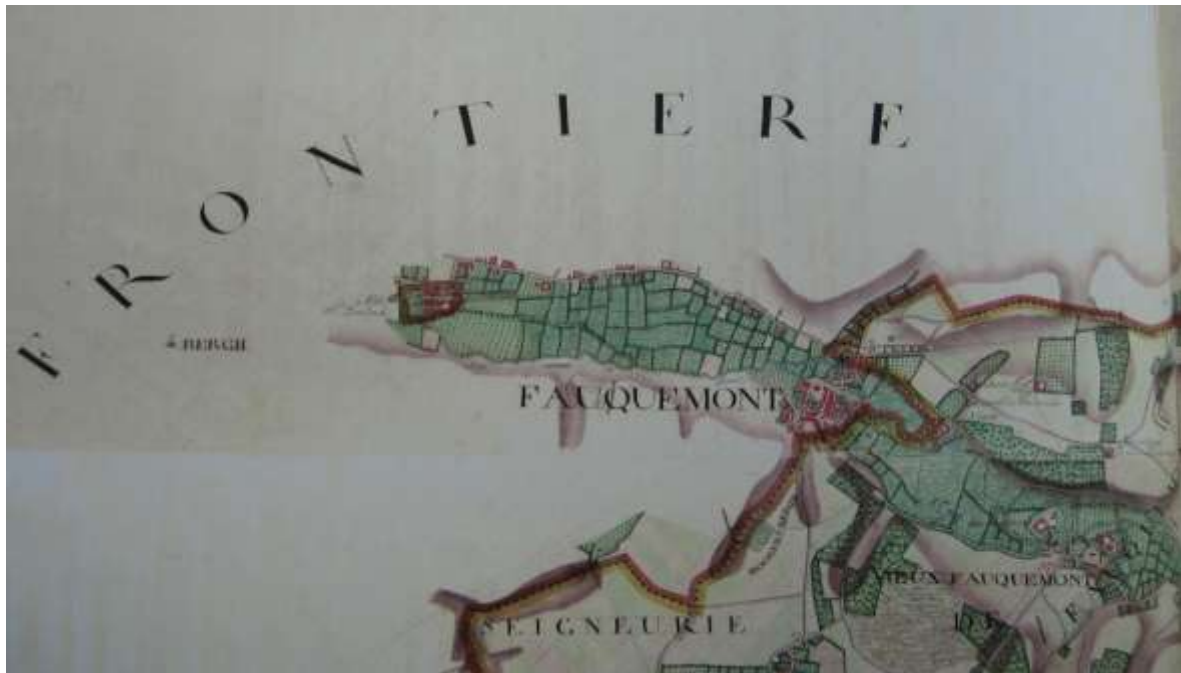

Plaat 4. Het kloostercomplex van de Dominicanen. Gravure van Harrewijn naar een tekening van Bernard de Jonghe (1718). RHCL, inv./kat. nr. 794.

II.9. Norbertinessenstift, Houthem

Op 17 maart 1783 vaardigde de Oostenrijkse keizer Jozef II een decreet uit om de naar zijn inzicht nutteloze contemplatieve kloosterorden op te heffen, een maatregel die in 1786 ook op het stift van de Norbertinessen in Houthem van invloed was. Het klooster bevond zich in een ommuurd gebied in de Oostenrijkse enclave Fauquemont. De zusters werden gedwongen Houthem te verlaten en hun toevlucht te zoeken in het klooster van de Kartuziers in Roermond. Daar kwam in 1797 de orde definitief ten einde, toen op last van de Fransen alle geestelijke instellingen opgeheven werden.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Van Mulken 1978, p. 17.

Plaat 5. Fragment van kaart 210 uit de *Carte de Ferraris* met links het ommuurde kloostercomplex van de Norbertinessen.¹⁷⁹

Niettemin gaven de adellijke stiftsdames in 1784 Joseph Binvignat en Lambert Houtappel de opdracht om in het klooster te Houthem een nieuw orgel te plaatsen. In het archief van het Norbertinessenstift zoekt men tevergeefs naar gegevens over de aankoop en nadere bijzonderheden van het instrument.

Broekhuizen beschrijft in zijn dispositieverzameling van omstreeks 1850 het orgel als een instrument met één klavier, aangehangen pedaal en twaalf stemmen en vermeldt daarbij de volgende dispositie:¹⁸⁰

Bourdon 8'	Fourniture IV
Prestant 4'	Cornet III
Nasard 3'	Trompette 8'
Doublette 2'	Cromhorne 8'
Terts 1 3/5'	Vox humana 8'
Sesquialter II	

Tijdens de restauratie van het instrument in 1957 werd er in het inwendige van het orgel een tekst aangetroffen die de geschiedenis van het instrument als volgt samenvat:¹⁸¹

Fait par Joseph Binvignat & Lambert Houdtappel, facteurs d'orgues et serinettes à Maestricht, 1784, transportée à Ruremonde en 1787, retransportée à Houthem, 1809. Cet orgues sont restauré et ajouté

¹⁷⁹ De *Carte de Ferraris* is een verzameling van topografische kaarten van de Oostenrijks Nederlanden, die in de jaren 1771-1778 in opdracht van Joseph de Ferraris, veldmaarschalk in de Oostenrijks Nederlanden, tot stand kwam (<http://www.historischecartografie.nl>).

¹⁸⁰ Broekhuizen 1986 I, p. 442. Broekhuizen liet hierbij na Flûte 4' te noemen. Het was het hem niet bekend dat genoemd aangehangen pedaal pas in 1827 door Binvignat aan het werk toegevoegd werd (RHCL, Huis St. Gerlach, inv. nr. 104).

¹⁸¹ Jongepier 1991b, p. 22.

quelque registres comme Bourdon 16, Prestant 8 et Viole de Gambe 8, P.J. Vermeulen et Fils, Facteurs d'orgues d'église à Weert, Jos Vermeulen 11-6-1894.

[in 1784 gemaakt door Joseph Binvignat en Lambert Houtappel, makers van orgels en serinetten te Maastricht, in 1787 overgebracht naar Roermond en in 1809 teruggeplaatst in Houthem. Dit orgel werd gerestaureerd en met enkele registers als Bourdon 16, Prestant 8 en Viola da gamba uitgebreid door P.J. Vermeulen een Zoon, kerkorgelmakers te Weert, Jos Vermeulen 11-6-1894.]

De offerte, gedateerd 1 januari 1894, van Pieter Jan Vermeulen voor genoemde restauratie en uitbreiding, levert enkele gegevens op over de oorspronkelijke toestand van het instrument; Binvignat en Houtappel concipieerden het instrument als een balustradeorgel met het klavier (C, D – d³) aan de achterkant van de kas [45].

II.10. St. Etienne, Montzen

De parochiekerk van Montzen beschikte reeds in de zeventiende eeuw over een orgel. In 1717 verving de Akense orgelmaker Rembold dit instrument door een nieuw orgel voor een bedrag van 112 pattacons, waarbij het zakgeld voor zijn knecht inbegrepen was. Het oude orgel of positief kwam te zijnen voordele. In 1755 en 1770 voerde de eveneens in Aken gevestigde Jean-Baptiste Heiliger reparaties eraan uit.¹⁸²

In het *Livre de la régence* (1777-1788), dat zich in het parochiearchief bevindt, wordt in 1785 weer melding gemaakt van de bouw van een nieuw orgel, en wel door Binvignat en Houtappel. Voor de som van vierhonderd Franse kronen, van welk bedrag driehonderd gulden voor het oude orgel in mindering werd gebracht, namen zij de opdracht aan. Daarbij maakten zij gebruik van een gedeelte van het pijpwerk uit het oude orgel. De werken dienden met pinksteren van hetzelfde jaar voltooid te zijn [46]. Het maken van een nieuwe orgelkas werd opgedragen aan de Maastrichtse meubelmaker Ghysen.¹⁸³ Genoemd *Livre de la régence* geeft geen informatie over nadere bijzonderheden van het instrument.¹⁸⁴

---

¹⁸² Niessen / Schumacher 1996, p. 7.

¹⁸³ Ibid. 1996, p. 21.

¹⁸⁴ In de oude kas werd in 1890 door de Maastrichtse orgelmakers Pereboom & Leijser met gebruikmaking van oud pijpwerk een nieuw concept gerealiseerd. Van het pijpwerk van Binvignat bleven Montre 8', Bourdon 8', Prestant 4', Flûte 4', Doublette 2' en Cornet IV behouden (Niessen / Schumacher 1996, p. 18).

Afbeelding 7. Het orgel in de St. Etienne te Montzen.
Foto Guido Schumacher.

II.11. St. Quintinuskerk, Hasselt

De St. Quintinuskerk, die in de periode van het *Ancien Régime* als hoofdkerk van het dekenaat Hasselt fungeerde, kent vanaf de late Middeleeuwen een rijke orgelhistorie. De oudst bewaarde stadsrekeningen vermeldden in 1483 de aanwezigheid van een orgel, dat door Johannes van Moelstede bespeeld werd. In de jaren 1592/3 bouwden Nicolaes en Jacob Niehoff uit 's-Hertogenbosch een nieuw orgel, waaraan in de zeventiende eeuw respectievelijk door Jan Janszoon van Weert, ook wel Jan Janssen(s) genaamd, Christian Ancion uit Huy en de uit Schotland afkomstige en in Gent woonachtige Robert Gordan reparaties verricht werden. In het eerste decennium van de achttiende eeuw voerden Jan Posselius uit Heylisse en Christiaan Penceler uit Leuven herstelwerkzaamheden uit. Dezelfde Penceler vernieuwde vervolgens in 1711 de hoofdwerkwindlade om daarmee de dispositie met twee registers uit te breiden, een werk dat op 28 oktober 1714 door Philippe Le Picard uit Luik gekeurd werd. In 1750 kreeg Henry Muselaire de opdracht voor herstelwerkzaamheden,

waarvan op 6 maart 1752 de Leuvense beiaardier en organist Matthias Vanden Gheijn de keuring verrichtte.

In de jaren tachtig van de achttiende eeuw was het Niehoff-orgel wederom aan vernieuwing toe. Aanvankelijk werd met de Luikse orgelmaker Matthieu Graindorge contact opgenomen en vervolgens in 1790 met de Gentse orgelmaker Van Peteghem onderhandeld. Met geen van beiden kwam het tot een overeenkomst. Intussen kreeg B. Springel de opdracht om een nieuwe orgelkas te ontwerpen.¹⁸⁵ Op 14 april 1791 brachten burgemeester Claes en de rentmeester van de St. Quintinus een bezoek aan Maastricht om bij de *Heer Goelants, Kanonink en Cantor van St. Servaes* referenties over Binvignat en Houtappel in te winnen.¹⁸⁶ Enkele dagen daarna, op 19 april, reisden zij weer naar Maastricht om met de orgelmakers contact op te nemen.¹⁸⁷ Enige haast bleek geboden te zijn, want op 27 april dienden Binvignat en Houtappel een plan in [47] om daags daarna een contract [48] te tekenen voor de bouw van een orgel met de navolgende dispositie:

Grand Orgue C, D – f ³	Positif C, D – f ³	Echo c ¹ – f ³	Pedaal C, D – c ⁰
Montre 8'	Prestant 4'	Bourdon	Bombarde 16'
Bourdon 16'	Bourdon 8'	Prestant	
Bourdon 8'	Flûte 4'	Cornet III	
Prestant 4'	Cornet	Cromhorne	
Cornet V	Doublette 2'		
Nazard 2 2/3'	Mixture III		
Doublette 2'	Nazard		
Tierce 1 3/5'	Tierce		
Sexquialter II	Cromhorne B/D		
Fourniture			
Cymballe	Tremblant Doux		
Flûte 4'			
Trompette 8'			
Clairon 4'			
Voix Humaine			
Flutte douce			

Zij kwamen overeen het instrument in de naar ontwerp van Springel inmiddels voltooide kas in te bouwen, de vier oude blaasbalgen te herstellen, uitwendig van leer en inwendig van papier te voorzien, een nieuw windkanaal te maken, alsmede twee nieuwe laden voor het hoofdwerk, één voor het positief, één voor het echowerk, één voor het pedaal, een nieuwe eiken mechaniek en nieuwe eiken klavieren, waarvan de ondertoetsen met ivoor en de boventoetsen met ebben belegd zouden worden. Het pijpwerk van het oude orgel mochten zij hergebruiken. Zij dienden nieuwe frontpijpen te maken ofwel mochten zij de oude behouden en met tinfoolie beplakken. Om het klavier uit te breiden tot f³,

¹⁸⁵ Lemmens 2001, p. 3-12.

¹⁸⁶ Mogelijk konden Binvignat en Houtappel tegen sterk concurrerende prijzen leveren. Volgens contract van 15 februari 1779 bouwden zij in de St. Michielskerk te Bree het drieklaviers orgel met 31 registers voor 2300 Luikse guldens (RAH, Kerkelijk archief Bree, inv. nr. 18). Mathieu Graindorge tekende op 23 november 1789 met de Augustijnen te Luik een overeenkomst voor de bouw van een drieklaviers instrument met slechts 22 registers voor een onvergelykbare hoge prijs van 3600 Brabants-Luikse guldens (Lemmens 1985, p. 40).

¹⁸⁷ Ibid., p. 13.

zouden aan elk bestaand register vijf pijpen toegevoegd worden. Ook Trompette en Clairon dienden nieuw gemaakt te worden, terwijl *de oude trompette van bleck tot profijt van de aannemers* zou komen. Dit alles voor een bedrag van 2150 *florins argent de Liège*, inclusief 250 florijnen voor het vervaardigen van het echowerk. Het transport van de nieuwe onderdelen vanuit Maastricht kwam voor rekening van de opdrachtgever, zo ook het transport van het gereedschap terug naar Maastricht na voltooiing van de werkzaamheden. In het document *Voorstellingen tot de reparatie en de herstellingen van den Orgel* [49] van 27 april 1791 bepaalden de opdrachtgevers:

hij soude ook in het positief stellen eene flute tot accompagnement van den basses continués waar toe sal kunnen gebruiken de quint flute, daar bij voegende eenige pijpen die nootsaakelijk sullen zijn,

welk register volgens het door de orgelmakers opgestelde *Plan ou condition* uiteindelijk op het hoofdwerk geplaatst werd [47]. Op 29 april 1792 tekenden de heren Vaesen en Bertrans namens de opdrachtgever in Maastricht een bijkomende overeenkomst om voor de som van 220 gulden het pedaal uit te breiden door aan gedisponeerde Bombarde 16' een Octave 8' toe te voegen. Daarvoor mochten zij gebruik maken van oud pijpwerk [50].

In november 1792 werden de nieuwe orgelonderdelen van Maastricht naar Hasselt vervoerd en kon er een begin gemaakt worden met de opbouw en de intonatie. In maart 1793 was het orgel voltooid en op 23 mei vond door maar liefst vier organisten de keuring plaats. Dit waren G. Vaesen, organist van de St. Quintinus, Binorié, organist van de Minderbroederskerk, J.A. Baerts, organist van de abdij te St. Truiden en Leitz, organist van de Augustijnenkerk [51]. Hun oordeel was unaniem lovend, want volgens hen was *het orgel met alle de registers wel en ordentelijk geordeneert en ingericht ende soo als volgens vereijch der selve orgel*. De nieuwe tongwerken, Trompette, Clairon en Bombarde, werden door hen *naer goestinge seer harmonieuse en aangenaam bevonden en het mechanique werk op het hoogste wel en in orde*. Vervolgens werd de goede afloop beklonken met vierentwintig flessen wijn.¹⁸⁸

---

¹⁸⁸ Lemmens 2001, p. 16.

Afbeelding 8. Het orgel in de St. Quintinuskkerk te Hasselt.
 (<http://www.marres.nl/orgels.htm>)

II.12. Kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe, Maastricht

Zoals in de Inleiding werd beschreven, beschikte de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe over twee orgels. Het grote orgel, dat in 1652 door André Séverin vervaardigd werd, was een drie-klaviers instrument, opgebouwd uit Grand Orgue, Positif, Echo en zelfstandig Pédale. De oorspronkelijke dispositie is onbekend. Van het koororgel, een werkstuk uit 1665 van de uit Huy afkomstige Remy Ancion, werd in het bouwcontract de volgende dispositie vermeld:

Bourdon 8'	Cornet III
Octave 4'	Cromhorne
Fluyt 4'	
Quintfluyt	
Superoctave 2'	Tambour
Tierce	Nachtegael
Mixture-Zimbel	Wintgat

Omdat beide orgels in slechte staat verkeerden, nam het kapittel contact op met Joseph Binvignat en Lambert Houtappel. Zij onderzochten op 24 juni 1791 de instrumenten en gingen vervolgens op 29

juni met de heer kanunnik Jacques, die door het kapittel speciaal hiertoe gemachtigd was, een overeenkomst aan. Voor reparatie van het grote orgel verplichtten de orgelmakers zich de volgende werkzaamheden uit te voeren: het van papier en schapenleer voorzien van de vier balgen, waarbij de niet meer te repareren vouwen vernieuwd dienden te worden, het demonteren en nazien van de windkanalen en deze op de hoeken beplakken met perkament, het wegnemen van overmatige speling in zowel de handklavieren als in het pedaal door de verroeste geleidestiften te vervangen, het reguleren van de klavieren, het schoonmaken en repareren van de mechaniek, waarbij de uitgesleten draaipunten van de walsen door grotere koperen exemplaren vervangen worden, het schoonmaken van de lades, waarbij de pulpeten vernieuwd worden, het demonteren van de pijpenstokken om het inwendige van de lade goed te kunnen reinigen de slepen soepel beweegbaar te maken, het van de lade verwijderen en zowel in- als uitwendig schoonmaken van het pijpwerk, het vervangen van de door zuur aangetaste delen door nieuwe stukken metaal, het – om doorzakking te voorkomen – ondersteunen van het grote pijpwerk en het herzien van de intonatie na terugplaatsing van de pijpen op de lades.

Voor *l'orgue du jubée, composée de neuf registres* zegden zij toe de volgende werkzaamheden uit te voeren: het herstellen van de twee balgen zoals omschreven bij het hoofdorgel, het voor zover nodig voorzien van zowel het windkanaal als de lade van schapenleer en perkament, het demonteren, schoonmaken en reguleren van het klavier en het mechaniek, het van de lade afnemen en nazien van het – zoals omschreven – zeer dunne en van slecht materiaal vervaardigde pijpwerk, het repareren en weer in vorm brengen van beschadigde pijpen en het vervangen van door zuur aangetaste delen door nieuwe stukken metaal. De benodigde materialen kwamen ten laste van de aannemer. Dit alles voor een totaal bedrag van 1053 *florins argent BB cours de Maestricht*, te betalen in twee termijnen: 663 florijnen bij voltooiing van de restauratie van het grote orgel, welke op zijn laatst met Allerheiligen van dat jaar plaats zou vinden, en 390 florijnen in de daarop volgende zomer bij beëindiging van de werkzaamheden aan het koororgel [52].

De werkzaamheden liepen geheel volgens plan; op 9 december 1791 vond de betaling plaats voor de eerste termijn en op 12 juni 1792 werd het resterende bedrag uitbetaald.¹⁸⁹ Enkele dagen tevoren verrichtte J.A. Hoeberechts, organist van de St. Servaas, de eindkeuring van het koororgel en beschreef zijn bevindingen als volgt:¹⁹⁰

Den ondergeschreven verclart bij deser als dat hij in het examineren van het clijn orgel staende op de chour in de kerke van o.l.vrouwe alhier, en seght bevonden te hebben als dat onmogelijk is door wat orgelmaker het meughde wesen het selve of voors. orgel in beter orde te brengen door oorsake dat de pijpen van diverse registers al te cort met de embouchuren tegen malkander staen soo dat hier uijt volght als dat eenige registers sijn die niet wel samen connen gebruijckt worden sijn degene niet seer noijtsakelijk sijn doch de spelen behoorende in het accompagneren onder tr musick sijn perfekt in goede ordre. Tot teeken der waerheijt hebbe dese eijgenhandigh onderteekent

---

¹⁸⁹ RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 522.

¹⁹⁰ Ibid.

Actum Maastricht
den 8 junij 1792

J.A. Hoeberechts
organist van de St. Servaas

II.13. St. Monulfus en Gondulfuskerk, Berg

In het archief van Maastrichtse notarissen bevindt zich een akte, gedateerd 21 mei 1794, waarin Joseph Binignat en Lambert Houtappel ten overstaan van notaris J.F. Habets, residerende aan het Vrijthof te Maastricht, een overeenkomst aangingen met Joannes Scheepers, pastoor van de parochiekerk van Sint-Monulfus en Gondulfus te Berg. Het betrof de verkoop van een orgel met kas voor duizend gulden, waarvan zevenhonderd gulden betaald zouden worden na het plaatsen van het instrument en de resterende driehonderd anderhalf jaar na dato. Aangezien de plaatsing al gerealiseerd was, werd de som van zevenhonderd gulden dezelfde dag ten kantore van de notaris uitbetaald [53]. De akte maakt geen melding van de dispositie of enig ander orgelbouwkundig detail. Evenmin is duidelijk of het een tweedehands orgel betrof of een door de orgelmakers nieuw gebouwd instrument.¹⁹¹

Genoemd document vormt de laatste getuigenis van de samenwerking van Binignat en Houtappel. Voor zover bekend, werd met de plaatsing van het orgel in Berg tevens de laatste opdracht in de periode van het *Ancien Régime* voltooid; vier maanden later, op 22 september 1794, werd de stad Maastricht door de Franse legers ingenomen.¹⁹²

---

¹⁹¹ Volgens Maarten Albert Vente zou het orgel afkomstig zijn uit het in 1796 opgeheven klooster van de Wittevrouwen te Maastricht. (Vente 1970, p. 3). Uit de jaarrekeningen van genoemd klooster blijkt echter, dat tot 22 juli 1795 betalingen aan organisten plaats vonden (RHCL, Witte Vrouwen Maastricht, inv. nr. 243-251). Volgens Broekhuyzen werd het orgel in 1852 door de Gebroeders J. en A. Franssen, orgelmakers te Horst, vergroot en gerepareerd. Hij vermeldt de volgende dispositie:

Prestant 4'	Prestant D. 8'	Clairon 4'
Holpijp 8'	Viol di gamba 8'	Trompet 8', B.
Fluit 4'	Mixtuur III	Trompet 8', D.
Octaaf 2'	Een register voor Echo van 3 ½ octaaf (Broekhuyzen 1986 I, p. 187).	

Het instrument werd in 1935 overgeplaatst naar de Antonius van Paduakerk te Maastricht. Sinds 1962 bevindt het zich in de Cellebroederskapel te Maastricht (Jongepier 1999b, p. 94).

¹⁹¹ Flament 1980, p. 142.

III. ORGELBOUW IN DE PERIODE VAN DE FRANSE OVERHEERSING 1794-1814

Vanaf 22 september 1794 werd Maastricht door de Franse troepen onder aanvoering van generaal Kleber belegerd, waarop op 3 november de capitulatie volgde. Vanaf dat moment stond de stad onder Frans bewind en maakte zij deel uit van de Franse staat onder de regeringen van achtereenvolgens de Republiek, het Consulaat, het Keizerrijk en het Koninkrijk onder Lodewijk XVIII.¹⁹³ Op 1 oktober 1795 werd Maastricht de hoofdstad van het Departement van de Nedermaas.¹⁹⁴

De Franse overheersing had voor het maatschappelijke en het kerkelijke leven verstreckende gevolgen. Op 10 november 1795 kondigde het nieuwe gezag de afschaffing van de Maastrichtse ambachten af, welke na een periode van tegenwerken en traineren pas op 17 januari 1798 een feit werd.¹⁹⁵ Reeds tijdens het beleg werd de Matthiaskerk ingericht als broodbakkerij van de Oostenrijkse troepen en na de capitulatie volgde geleidelijk aan de opheffing van de kapittels en sluiting van kerken.¹⁹⁶ In de loop van 1796 werden de kloosterbezittingen geïnventariseerd en de kloosterlingen aangezegd te vertrekken.¹⁹⁷ Op 26 februari 1797 moest de Martinuskerk haar deuren sluiten, maar nadat de kapelaan van de parochie zijn eed van trouw aan de republiek had afgelegd, mocht zij voor de eredienst weer geopend worden. Geestelijken die de eed weigerden, zoals de proost en enkele kanunniken van de St. Servaas als ook de pastoors van de St. Catharina en de St. Martinus, werden naar het eiland Rhé verbannen. De bezetters namen de St. Servaaskerk in gebruik als hooi- en stromagazijn en de Onze Lieve Vrouwekerk richtten zij in als militaire smederij en buskruitmagazijn.¹⁹⁸

Ondanks de op handen zijnde sluiting van kerken kwamen de orgelbouwactiviteiten niet geheel stil te liggen. In 1795 ontving Lambert Houtappel, al dan niet nog in samenwerking met Joseph Binvignat, 135 gulden van de Lutherse gemeente. Hij repareerde het orgel dat door het bombardement tijdens de belegering van de stad beschadigd werd.¹⁹⁹ In de St. Nicolaaskerk verzorgde Joseph Binvignat in 1795 en 1796 het jaarlijks onderhoud. In september 1796 demonteerde en repareerde hij het instrument en voorzag het van nieuwe windkanalen. Hij ontving hiervoor de som van 135 gulden, in welk bedrag de huur en het plaatsen van een vervangend orgel inbegrepen was.²⁰⁰

---

¹⁹³ Flament 1980, p. 142.

¹⁹⁴ Ibid., p. 8.

¹⁹⁵ Thewissen 2007, p. 15.

¹⁹⁶ Flament 1980, p. 143.

¹⁹⁷ Ibid., p. 144.

¹⁹⁸ Ibid., p. 145.

¹⁹⁹ RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 364.

²⁰⁰ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, inv. nr. 1040b-1040c.

III.1. Dominicanenkerk, Maastricht

Op 26 juni 1795 diende Joseph Binvignat een plan in tot reparatie en uitbreiding van het in 1734 door Jean-Baptiste Le Picard verbouwde orgel [54]. Daarin vermeldt hij de dispositie als volgt:

<u>Grand Orgue</u>	<u>Positif</u>	<u>Echo</u>
Montre	Prestant	Prestant
Prestant	Bourdon	Bourdon
Bourdon	Doublete	Doublete
Cornet V	Nazard	Cornet
Flutte	Tierce	Cymballe
Doublette	Sexquialter	Cromhorne
Nazard	Mixture	
Tierce	Cromhorne	
Sexquialter II		
Fourniture III		
Cymballe III		
Trompette 8'		
Clairon 4'		
Voix humaine		

Binvignat kwam met de Dominicanen overeen de volgende werkzaamheden uit te voeren:

- het stabiliseren van het Positif door vernieuwing van de draagbalken;
- het uitbreiden van de tessituur met vijf tonen en in verband hiermee het maken van twee nieuwe laden voor het Grand Orgue en een lade voor het Positif;
- het vernieuwen van het toestbeleg, voor de ondertoetsen been en voor de boventoetsen ebben en het maken van een nieuw klavierraam;
- het aanbrengen van de registertrekkers van het Positif naast die van het Grand Orgue; het repareren van alle beschadigde pijpen, of zo nodig het vervangen van deze door nieuwe exemplaren, alsmede het vernieuwen van het door roest aangetaste pijpwerk en van de Clairon.

De kosten van het hout voor de laden en andere materialen zouden ten zijnen laste zijn, in ruil waarvoor hij de oude laden mocht innemen. Voor genoemde werkzaamheden werd een bedrag van veertig *Louis d'Or* vastgesteld. Tenslotte werd bepaald dat met Pasen of Pinksteren 1796 het werk opgeleverd diende te worden.

De werkzaamheden mochten echter niet volgens plan verlopen, want op 6 februari 1796 gaf de vrederechter het bevel tot beslaglegging op het loon van de orgelmaker.²⁰¹ Vervolgens werden in de

---

²⁰¹ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 332.

loop van het jaar de bezittingen van de het klooster geïnventariseerd en in beslag genomen – waaronder ook het orgel - en de kloosterlingen gedwongen te vertrekken.²⁰²

Onder de talrijke niet betaalde rekeningen over 1796 bevindt zich een notitie van Binvignat, waarin hij kenbaar maakt dat hij als aanbetaling voor de aankoop van materialen tot dan toe slechts zesendertig florijnen van het totaal van veertig *Louis d'Or* had ontvangen [55]. In een document van 16 juli 1798 bevestigden prior Huntjens en pater Kebers nog niet tot betaling overgegaan te zijn; volgens contract zou de afrekening eerst na voltooiing van de werkzaamheden plaatsvinden.²⁰³

Joseph Binvignat ondernam diverse pogingen om de inbeslagname van het orgel ongedaan te maken. In een ongedateerd schrijven aan Centrale Bestuur van het Departement van de Nedermaas, waarin hij het contract met de Dominicanen van 26 juni 1795 als bijlage insloot, deed hij het verzoek om bij de Nationale Domeinen erop aan te dringen het orgel vrij te geven [56]. Op 4 augustus 1798 verklaarde de directeur van de Nationale Domeinen, dat krachtens de wet van 1 september 1796, waarin de verbeurdverklaring van de kloosterbezittingen van de Dominicanen geregeld was, er geen grond was om op het verzoek in te gaan [57], een aanbeveling die op 11 augustus 1796 door de vergadering van het Centraal Bestuur van het Departement overgenomen werd [58]. Joseph Binvignat nam geen genoegen met de beschikking en verklaarde per brief, dat hij in de periode na de confiscatie van de kloostergoederen en na het vertrek van de Dominicanen aan het instrument gewerkt had. Hij zou het orgel beschikbaar stellen aan de pastoor van de St. Catharinakerk, aan wie het wel nog toegestaan was zijn ambt uit te oefenen [59]. Daarop beschikte op 19 augustus 1798 het Centrale Bestuur weer negatief [60]. Vervolgens verzocht Binvignat aan enige prominenten in de stad om in de zaak te getuigen en het stadsbestuur aan te spreken. In een brief, gedateerd 23 augustus 1798, deelden zij de *Administration municipale de Canton de Maestricht* het volgende mede:²⁰⁴

Nous soussignés habitantes de la Commune de Maëstricht, certifions à tous qu'il appartiendra, que le citoyen Joseph Binvignat facteur d'orgues en la dite Commune, à entrepris pour le service des Dominicains établie en cette Ville un orgue, que la suppression de ces moines, arrivée dans le moment de ses travaux, l'a empêché de parachever cet orgue, certifions d'autant plus, que le Citoyen Binvignat à prêté au cidevant Curé de Ste. Catherine le positif dudit orgue le dernier lui ayant promis de l'acheter, pour lui servir à célébrer son Culte. Fait à Maëstricht le 6^{em} – fructidor 6e. année Répub.

---

²⁰² Flament 1980, p. 144.

²⁰³ RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

²⁰⁴ RHCL, *ibid.* Met de ondertekenaars mocht Binvignat rekenen op een select gezelschap van sympathisanten. Renier Del Commune (1736-1804) was een uit Luik afkomstige beeldhouwer. Hij vervaardigde diverse heiligenbeelden voor verschillende Maastrichtse kerken en bouwde in 1793 aan de Stokstraat een huis met in de gevelsteen de tekst *Nous desiron[s] la paix* (Ubachs / Evers 2005, p. 142). Jan Pieter Pereboom (1764-1827) was als organist aan de St. Matthiaskerk verbonden. Hij is de grootvader van de in 1828 geboren Maastrichtse orgelmaker Willem Theodoor Pereboom (Quaedvlieg 1968, k. 185-186). De Van Gulpens maken deel uit van een Maastrichtse familie van drukkers. Thilmanus, geboren in 1746, woonde aanvankelijk in de Grote Staat, later aan het Vrijthof, was onder meer stadsdrukker en uitgever van de krant *Courier de la Meuse* (http://www.marres.nl/afb/van_gulpen_partieel.pdf).

C. Feron   Renier Delcommune   P.L. Bertrand
J.P. Pereboom   J. Meijers   G.J. van Gulpen
C. Spangenberg   H. van Caubergh   T. van Gulpen
N. Arnould   T. Haaff

[Wij, ondergetekenden, inwoners van de Gemeente Maastricht, verklaren aan ieder die het betreft, dat *citoyen* Joseph Binvignat, orgelmaker in genoemde gemeente, een orgel geleverd heeft aan de in deze stad gevestigde Dominicanen en dat de opheffing van de orde, die op dat moment plaats vond, hem verhinderd heeft het instrument te voltooiën.

Tevens verklaren wij, dat *citoyen* Binvignat het positief van genoemd orgel aan de voormalige pastoor van de St. Catharinakerk geleend heeft, waarbij de laatsgenoemde toezegde het aan te kopen om het in de liturgie dienst te laten doen. Was getekend te Maastricht, de zesde *Fructidor* van het zesde jaar van de Republiek (23 augustus 1798).]

Het stadsbestuur toonde begrip voor de zaak en richtte op 3 september een schrijven aan het departementsbestuur met het verzoek om clementie in de kwestie [61]. Op 23 september 1798 sprak het departementsbestuur een definitief nee uit, waarmee de kwestie tot een einde kwam [62].

Dat inmiddels ook de St. Janskerk aan de eredienst onttrokken was en het orgel onder de ontruiming van de kerk te lijden had, blijkt uit een in het kerkarchief bewaarde aantekening uit 1797:²⁰⁵

Pro memoria De paradepijpen van den orgel in de Janskerk zijn in bewaar bij den orgelmaker Binvignat....

Met het orgel van de St. Matthiaskerk was het niet beter gesteld. Op 10 september 1797 berichtte Joseph Binvignat aan het protestants kerkbestuur.²⁰⁶

Par moi J. Binvignat facteur d'orgues residant à Maestricht, que par ordre de Mr. Hupkens Me. de fabrique de l'Eglise St. Jean, jai transporté l'orgue de l'Eglise de St. Mathieu, (qui a été déposé chez Mr. Essers) dans la maison des Orphelins Reformé, mais comme l'ayant trouvé dans une pitoyable etat, que quand je les mis entre les mains dudit Sr. Essers, je donne Declaration d'avoir trouvez tous les grand tuyaux applati, et ecrasé, Entre autre plusieurs petit tuyaux cassez, dont deux ouvriers menuisier de Mr. Cendre, nommez Pierre Duchateau et Sr. Kleine qui ont assisté audit Transport peuvent aussi approuvez ladite declaration, donné par le Soussigné le 10 7.bre 1797

J. Binvignat

[Ik, J. Binvignat, orgelmaker gevestigd te Maastricht, verklaar, dat ik op verzoek van de heer

²⁰⁵ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 954.

²⁰⁶ Ibid., inv. nr. 972.

Hupkens, kerkmeester van de St. Jan, het orgel van de Matthiaskerk (dat ten huize van de heer Essers opgeslagen was) heb overgebracht naar het Gereformeerd Weeshuis, maar omdat ik het daar in een erbarmelijke staat heb aangetroffen, in vergelijking met toen ik het bij genoemde heer Essers in bewaring gaf, deel ik u mede, dat ik alle grote pijpen platgetrapt en vernield en ook nog verschillende kleine pijpen beschadigd heb aangetroffen. Twee knechten van meubelmaker Cendre, genaamd Pierre Duchateau en Kleine, die mij bij het transport geholpen hebben, kunnen daarvan getuigen. Was getekend op 10 september 1797.

J. Binvignat]

III.2. Museum Coudenberg, Brussel

In de collectie van het Muziekinstrumentenmuseum van het Koninklijk Conservatorium te Brussel bevindt zich een huisorgel, dat in permanente bruikleen in het daar tegenover gelegen Museum Coudenberg tentoongesteld wordt. Het instrument is inwendig gesigneerd: *Fait par J. Binvignat Facteur d'orgues et serinettes à Maestricht 1798*.²⁰⁷

Afbeelding 9. Signatuur van J. Binvignat in het huisorgel in Museum Coudenberg te Brussel.

De dispositie luidt:

Bourdon 6'
Flûte 3'

Het orgelmeubel heeft het aanzicht van een schrijfbureau met schuin gestelde klep en drie laden en vertoont de kenmerken van de streng symmetrische Lodewijk XVI stijl. Het is vervaardigd van

---

²⁰⁷ Dom Bedos de Celles beschrijft een *serinette* of *turlutaine* als een klein cilinderorgel, dat er toe dient om vogels melodietjes aan te leren, en geeft er een uitgebreide bouwbeschrijving van (Bedos 1766-1778, p. 665, 563-567). De naam is ontleend aan *serin*, het Franse woord voor kanarie. Het instrument is ingebouwd in een houten kistje van 265 x 200 x 150 mm en wordt tot klinken gebracht door een aan een slinger te draaien, die een balg en een cilinder in beweging brengt. De meeste *serinettes* bevatten een reeks van tien metalen pijpen op 2'-hoogte. Het instrument was in tweede helft van de achttiende eeuw in Noord-Frankrijk populair (Hocker 1995, k. 1514-1515).

massief eiken en gefineerd met verschillende tropische houtsoorten. Alleen de bovenste lade kan geopend worden om het klavier uit te schuiven. Onder in het meubel bevindt zich de windlade met daarachter een recht opgaande magazijnbalg²⁰⁸ met een schepbalg, die met de rechtervoet getreden wordt. De trede ontbreekt.

Het eiken klavier heeft een omvang van vijf volledige octaven (FF- f³)²⁰⁹ en is belegd met ebben op de ondertoetsen en ivoor op de boventoetsen. Onder het klavier zijn in waaiervorm de stoters aangebracht. Twee ronde metalen ladehengsels dienen als registerknoppen: links van het klavier voor Bourdon 6' en rechts daarvan voor Flûte 3'.

Het pijpwerk kan als volgt beschreven worden: Bourdon 6', FF – c⁰ gedekt eiken, cis⁰ – gis² gedekt metaal, a² – f³ open cilindrisch metaal, Flûte 3', FF – Cis, roergedekt eiken met doorboorde stoppen, D – cis¹ roergedekt metaal, d¹ – f³ open metaal. Vanaf het klavier gezien staat het metalen pijpwerk van Flûte 3' vooraan op de lade, gevolgd door het metalen pijpwerk van Bourdon 6'. De houten pijpen zijn met loden conducten afgevoerd.

Afbeelding 10. Huisorgel in Museum Coudenberg te Brussel.

²⁰⁸ Mersenne spreekt van een *soufflet à lanterne* (Mahillon 1909, p. 359).

²⁰⁹ Gierveld beschrijft het orgel aan de hand van de catalogus van Mahillon (Mahillon 1909, p. 359-360) en noemt abusievelijk een klavieromvang van C-c⁴. Hij vermeldt dat het instrument destijds in restauratie was (Gierveld 1977, p. 108-109). Ik bezocht Museum Coudenberg op 14 juni 2012, trof het instrument in onbespeelbare staat aan en constateerde dat het onmogelijk een restauratie had ondergaan. Het leer van de balgen was vergaan en de loden conducten waren door corrosie aangetast en op sommige plaatsen zelfs geheel verdwenen.

III.3. St. Martinuskerk, Maastricht

Nadat Napoleon op 15 juli 1801 met paus Pius VII het concordaat gesloten had, werd St. Martinuskerk in Wijck tot hoofdparochie van het noordercanton van Maastricht verheven.²¹⁰ Wijck is het destijds ommuurde stadsdeel, gelegen aan de rechteroever van de Maas. De parochie was in het bezit van een orgel afkomstig uit het St. Antonisklooster. Na de opheffing van de orde der Antonieten was het instrument overtollig en wist pastoor Wouters het in september 1783 op een openbare veiling aan te kopen.²¹¹ Hij liet het door Christian Brants, orgelmaker te Geilenkirchen, overplaatsen voor “eene Somme van twee hondert vijf en vijftig guldens maestrichter cours”. Bij die gelegenheid werden de klavieren met nieuw ebbenhout belegd, de blaasbalgen en het pijpwerk gerepareerd en de windkanalen verlengd. Met kerstmis 1784 waren de werkzaamheden voltooid en kon het instrument in gebruik genomen worden.²¹²

In het jaar XII van de Republiek (1803-04) was het orgel van deze *l’Eglise primaire* weer aan revisie toe en werd Joseph Binvignat, *facteur d’orgues et mecanicien resident a Maestricht*,²¹³ uitgenodigd een plan uit te brengen. In zijn ongedateerde *Detail des reparations necessaires de l’orgue* omschreef hij de te verrichten werkzaamheden als volgt:

- het demonteren van de drie blaasbalgen en voorzien van nieuw schapenleer;
- het maken van een nieuw klavier van drieënvijftig toetsen met een omvang van C, D – f³, waarvan de ondertoetsen te beleggen met been en de boventoetsen met ebben;
- het verplaatsen van het klavier van de achter- naar de voorkant van het orgelmeubel;
- het vervaardigen van twee nieuwe laden, groot genoeg om plaats te bieden aan het bestaande pijpwerk en aan de vanwege de klavieruitbreiding nieuw te maken pijpen;
- het schoonmaken en weer in vorm brengen van de beschadigde pijpen;
- het vervangen van de door zuur aangetaste delen door nieuwe stukken metaal en het vervaardigen van een nieuwe eiken mechaniek, te bevestigen aan de aan de voorkant van het orgelmeubel aangebrachte ventielen.²¹⁴

Naar *calcul juste et honnete* berekende Binvignat voor deze noodzakelijk uit te voeren werkzaamheden duizend Luikse guldens, in welk bedrag de kosten voor alle benodigde materialen

---

²¹⁰ Flament 1980, p. 147.

²¹¹ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 3.

De Hervormde Gemeente van Beek had ook haar oog laten vallen op het orgel van de Antonieten, maar wenste daarvoor niet meer dan achthonderd gulden te bieden (Hoogstraten / van Loo 1983, p. 109).

²¹² Ibid.

²¹³ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 5.

²¹⁴ Ibid.

inbegrepen waren [63]. Over de uitvoer van het plan en financiële afwikkeling zijn er geen gegevens voorhanden.

III.4. St. Salviuskerk, Limbricht

De St. Salviuskerk, die deel uitmaakt van het complex Kasteel Limbricht en tot 1922 als parochiekerk fungeerde,²¹⁵ beschikt over een orgel dat afkomstig is uit het dominicanessenklooster St. Agnetenberg te Sittard. Het is een eenmanualig instrument op viervoets-basis uit de eerste helft van de achttiende eeuw, toegeschreven aan Antonius Schiffers, een orgelmaker die in het gebied rond Erkelenz werkzaam was.²¹⁶ Op last van de Fransen werd in 1802 het klooster St. Agnetenberg gesloten en de bezittingen in beslag genomen. In november 1803 werd het gebouw openbaar geveild en door het Burgerlijk Ambestuur van die stad gekocht om er behoeftigen onder te brengen.²¹⁷ Pastoor Frans Joseph Page uit Limbricht wist het orgel met oksaal van het klooster te verwerven. Hij kreeg het zelfs gratis. Joseph Binvignat demonteerde en vervoerde het instrument waarvoor hij op 25 oktober van hetzelfde jaar de som van veertig Franse kronen, zijnde tweehonderd gulden in ontvangst nam. Voor anderhalve kroon leverde hij daarbij ook *deux pierres au dessous les deux colonnes*.²¹⁸ Na 1803 komt de naam van Binvignat niet meer voor in de boeken van de St. Salviuskerk.²¹⁹

III.5. St. Pierre, Mortier

Zoals vele kleine dorpskerken beschikte de St. Pierre van Mortier omstreeks 1800 niet over een orgel. Dankzij de opheffing van kloosters wist de parochie in 1803 het orgel van het Franciscanessenklooster, gelegen aan de Rue Grande-Bêche te Luik te aan te kopen. Zij betaalde daarvoor een bedrag van 440 florijnen. Tegelijkertijd kochten de kerkmeesters van Mortier in dezelfde stad voor 270 florijnen het oude oksaal van het opgeheven klooster van de zusters van Sainte-Anne, de zogenaamde Soeurs de Hasque.²²⁰ Over nadere bijzonderheden van het instrument zwijgen de archieven. Ter gelegenheid van een opknopbeurt van het interieur van de St. Pierre in 1835, waarbij het meubilair, balustrade en oksaal gevernist en ook het orgel geschilderd werd, noteerden de kerkmeesters Senbron en Delauvaux in *Memoire des meubles ornements, orgue jubé, chaire de verité fourni à l Eglise de*

---

²¹⁵ Vleeshouwers / Keysers / Janssen 2011, p. 10.

²¹⁶ Jongepier 1991a, p. 16.

²¹⁷ Smeets / Goosen / le Blanc 1984, p. 285.

²¹⁸ Ibid., p. 150.

²¹⁹ In 1819 werd het orgel met een *violin basse et Flaut à verre discant* [sic] uitgebreid door Peter Joseph Schauten (Smeets / Goosen / le Blanc 1984, p. 285). In 1845 werden er reparaties door de gebroeders Franssen uit Horst uitgevoerd (Vleeshouwers / Keijsers/ Janssen 2011, p. 121).

²²⁰ Félix 1995b, p. 187.

Mortier depuis 1803, dat het instrument destijds door Binvignat geplaatst werd. Hij ontving hiervoor de som van *une demi Couronne par jour*.²²¹

III.6. Notre-Dame, Verviers

De Notre-Dame, die in 1650 als kloosterkerk voor de Franciscanen gebouwd werd, was in het bezit van een orgel van onbekende herkomst. Op 26 april 1803 ontving Joseph Binvignat tachtig gulden voor het demonteren van het positief en echowerk. Beide werken werden nadien door de Luikse orgelmaker Arnold Graindorge voor een bedrag van 240 gulden Brabants-Luiks weer opgebouwd.²²²

III.7. St. Laurent, Neufchâteau

De parochie van Neufchâteau bouwde in 1791 een nieuwe kerk.²²³ Einde 1803 of begin 1804 richtte het kerkbestuur een brief aan Joseph Binvignat over de aankoop van een tweedehands orgel. Op 20 januari 1804 antwoordde Binvignat als volgt:²²⁴

Monsieur,

En réponse de l'honneur de la vôtre relativement à l'orgue que vous proposez d'acheter cest un orgue de onze registres que nous nommons un orgue de quatre pieds que nous faisons autre fois avec le buffet pour 1 500 florins, mais je vous prévient qu'il ne faut pas donner plus que 100 couronnes pour cette ouvrage sous condition que l'ouvrage se trouve tel que vous me marquez, j'en ay vendu une de 14 registres à Stembert proche de Verviers pour la somme de 600 frs de Liège et douze louis de réparation et le monte(r). Vous pouvez vous en informez. Du reste je ne puis rien dire là dessus vu qu'il serait de nécessité de voir l'ouvrage avant que d'en juger, notre art n'est pas un métier, nous ne pouvons travailler par journée, puisque il est impossible de pouvoir rester à l'attache comme un manoeuvre. S'il est possible de vous servir j'espère que vous serez content de moi comme toute autres. Il seroit de toutes nécessités que je puisse aller avec vous pour vous dire en cons(c)ience ce que vous pouvez donner, en même temps ce que cela coûtera pour démonter et replacer. Ce seroit de petites fraix qui pourroit à coup sûr vous instruire pour ne pas être trompez, au reste s'est comme il vous plaira, si vous le jugez à propos, il vous plaire de m'écrire un mot de telle le jour que je devrait me rendre chez, en attendant j'ai l'honneur d'être,

Votre affectionnée [sic]

Sr J. Binvignat facteur d'orgues proche l'église St Nicolas.

---

²²¹ AEL, Cure de Mortier, inv. nr. 23.

²²² Félix / Lemmens 1999, p. 71-72.

²²³ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Neufch>.

²²⁴ Félix 1995a, p. 183.

[Mijnheer,

In antwoord op uw geëerd schrijven over het orgel dat u voorstelt aan te kopen, deel ik u mede dat het om een orgel gaat met elf registers, dat wij een viervoets instrument noemen en dat wij indertijd voor 1500 florijnen inclusief kas bouwden. Ik maak u echter erop attent, dat u voor dit instrument niet meer dan 100 kronen moet betalen overeenkomstig de voorwaarde waaronder ik het door u genoemde instrument met 14 registers aan de kerk van Stembert, gelegen bij Verviers, verkocht heb, en wel voor de som van zeshonderd Luikse francs en twaalf Louis d'Or, inclusief reparatie en plaatsing. U kunt het navragen. Overigens kan ik u er alleen dit over zeggen, daar het noodzakelijk is om het instrument te bekijken alvorens erover te oordelen. Ons kunstambacht is niet een alledaags vak, wij kunnen niet per dag werken, want wij kunnen onmogelijk doorwerken zoals een arbeider dat doet. Als ik u van dienst kan zijn, hoop ik, dat u net zo tevreden zult zijn als al mijn andere klanten. Het zou zeer noodzakelijk zijn om er met u heen te gaan om u precies aan te geven hoeveel u ervoor kunt betalen en tegelijkertijd hoeveel het zal kosten om het te demonteren en te verplaatsen. Er zouden slechts weinig kosten mee gemoeid zijn om u betrouwbaar te laten inlichten teneinde teleurstelling te voorkomen, overigens zoals het u behaagt. Als het naar uw oordeel gelegen komt, schrijft u mij alsublieft op welke dag ik naar u toe zou moeten komen. Inmiddels verblijf ik met vereerde hoogachting,

Uw toegenegen

J. Binvignat, orgelmaker, wonende nabij de Nicolaaskerk.]

Uit bovenstaande brief blijkt dat Binvignat ook een orgel leverde aan de parochie van het nabij gelegen Stembert. Het betreft een tweedehands instrument met veertien registers, waarvan de herkomst onbekend is, maar waarschijnlijk opgekocht is uit de goederen van een opgeheven klooster.

Over de verkoop van het orgel aan de kerk te Neufchâteau was Binvignat inmiddels tot een overeenkomst gekomen, want op 5 april 1804 berichtte hij aan het kerkbestuur.²²⁵

Monsieur, Comme mon Positif n'est pas encore achevez, vû la grande réparation que j i au dü faire de sorte que ma maison est rempli de tuyaux, mais dans une quinzaine de jours j'aurai mes places libres. En conséquence je prendrai vos tuyaux chez mois pour les metres en bon état et j'aurai l'honneur de vous écrire un mot pour fixer le jour que les charettes doivent venir. Soyez tranquille vous serez content, je suis

avec l'estime la plus sincere,

Votre affectionnée

Sr. J. Binvignat

[Mijnheer,

---

²²⁵ Félix 1995a, p. 184.

Daar mijn positief nog niet voltooid is, gezien de grote reparatie die ik eraan heb moeten doen, ligt mijn hele huis vol met pijpen. Over veertien dagen zal ik weer ruimte hebben. Dan haal ik uw pijpen bij mij in huis om ze te restaureren. Ik zal de eer hebben om u een briefje te schrijven om de dag vast te leggen, waarop de wagens moeten komen. Wees gerust, het zal naar uw tevredenheid zijn. Inmiddels verblijf ik met de meeste hoogachting, uw toegenegen J. Binvignat]

Na enige tijd schreef Binvignat dat de voorbereidende werkzaamheden voltooid waren en het instrument gereed was voor vervoer naar Neufchâteau.²²⁶

Je vous prévient que les tuyaux de votre orgue sont tous bien en état, en conséquence je vous prie d'envoyer une charette avec deux chevaux ainsi que les caisses qui sont chez vous avec le foin dedans, pour mercredi prochain de bon matin. Je suis en attendant le plaisir de vous voir je vous salue.

Votre affectionnée

Sr J : Binvignat

Des compliments à Madlle votre soeur.

[Hierbij laat ik u weten dat de pijpen van uw orgel gerestaureerd zijn, reden waarom ik u verzoek een wagen met twee paarden en de bij u aanwezige met hooi gevulde kisten te sturen en wel de volgende week woensdag vroeg in de ochtend. Inmiddels kijk ik met genoegen ernaar uit u te zien. Groet,

Uw toegenegen

J. Binvignat

De groeten aan juffrouw, uw zuster.]

De daarop volgende jaren hield Binvignat het orgel in onderhoud. In 1809 ontving hij voor verschillende stembeurten zestien gulden en negenenvijftig stuivers en voor levering van een pijp en *pour couper la trompette*²²⁷ dertien gulden en in 1810 voor het stemmen en het aanbrengen van een *tremblant fort* elf gulden. In 1812 en 1813 werd het orgel door een zekere Lapier gestemd. Nadien kwam Binvignat weer in zicht. In oktober 1813 stuurden de kerkmeesters de zoon van Wick met paard en wagen naar Maastricht om een klavier en pijpwerk op te halen en enkele dagen later om het gereedschap van de orgelmaker naar Neufchâteau te vervoeren; voor de prijs van 121 gulden en 2 stuivers breidde Binvignat het klavier uit met de tonen cis³ en d³. Het werk nam zes dagen in beslag. Een jaar later volgde een betaling aan zoon Adam van *une couronne et demi* zijnde *sept florins, quatre sous et deux liards*²²⁸ voor op 29 oktober 1813 uitgevoerde werkzaamheden.²²⁹

---

²²⁶ Ibid.

²²⁷ Het delen van de sleep, zodat het register zowel in de discant als in de bas solistisch te gebruiken is.

²²⁸ Een *liard* is een duit, $\frac{1}{4}$ van een stuiver.

²²⁹ Félix 1995a, p. 184.

III.8. Ste. Cathérine, Hombourg

Uit een document in het archief van de parochie van Ste. Cathérine te Hombourg blijkt dat Joseph Binvignat, “facteur d’orgues, Ruë de la plancher vis-à-vis l’Eglise St. Nicolas a Maestricht” in 1804 het orgel vanuit het opgeheven franciscanenklooster te Bolland naar Hombourg overplaatste. Bij die gelegenheid verrichtte hij reparaties en reviseerde hij de beide tremulanten. Wie de oorspronkelijke maker van het met twee klavieren en twee balgen toegeruste instrument is, blijft vooralsnog onbekend.²³⁰

III.9. St. Nicolaaskerk, Maastricht

In de notulen van de vergadering van het Genootschap van de H. Caecilia op 29 januari 1804 werd beschreven hoe dringend het kerkkoor door het dagelijks aangroeiend ledenaantal toe was aan een oksaal ter volle breedte van de kerk en vooral ook aan een groter orgel. Het genootschap had zijn oog laten vallen op het Séverin-orgel van het in 1797 opgeheven Kapittel van Onze Lieve Vrouwe.²³¹ De kapittelheren hadden het instrument gratis aan de parochie van St. Nicolaas aangeboden. In verband hiermee nam wijlen pastoor Cuijpers²³² reeds eerder contact op met Joseph Binvignat om een overeenkomst tot overplaatsing aan te gaan. Binvignat verrichtte enige voorbereidende werkzaamheden, waarbij hij liefst “vyf honderd voeten droog eikenhout” verwerkte.

Omdat de overplaatsing van het orgel door het plotseling overlijden van de pastoor nog steeds niet had plaatsgevonden, vreesde het genootschap dat de “heeren kanoniken dien uitstel voor een stilzwigende weigering zouden kunnen nemen”. Volgens de overeenkomst tussen pastoor Cuypers en Binvignat zouden na aftrek van het bedrag dat de verkoop van het tegenwoordige orgel zou opbrengen, de kosten voor reparatie en plaatsing van het Séverin-orgel slechts “vier à vyf honderd guldens” bedragen [64]. Derhalve besloot het koorbestuur om bij pastoor Partouns, opvolger van pastoor Cuypers, en de kerkmeesters erop aan te dringen met enige spoed in de zaak te handelen. Pastoor en kerkmeesters bleken niet ongevoelig voor de argumenten en zo geschiedde het dat in 1804 het Séverin-orgel op het oksaal van de St. Nicolaaskerk geplaatst werd.²³³

---

²³⁰ AEL, Cure Hombourg, inv. nr. 22. Het instrument werd in 1873 vervangen door een tweeklaviers orgel met vrij pedaal van de Maastrichtse orgelmakers Pereboom en Leijser (Félix 2007, p. 115).

²³¹ Flament 1980, p. 145.

²³² Op 19 februari 1803 beroofde pastoor Cuypers zich van het leven door zich in de Maas te verdrinken (Flament 1980, p. 148).

²³³ Cuypers / Opdenakker 2000, p. 8-9.

III.10. St. Servaaskerk, Maastricht

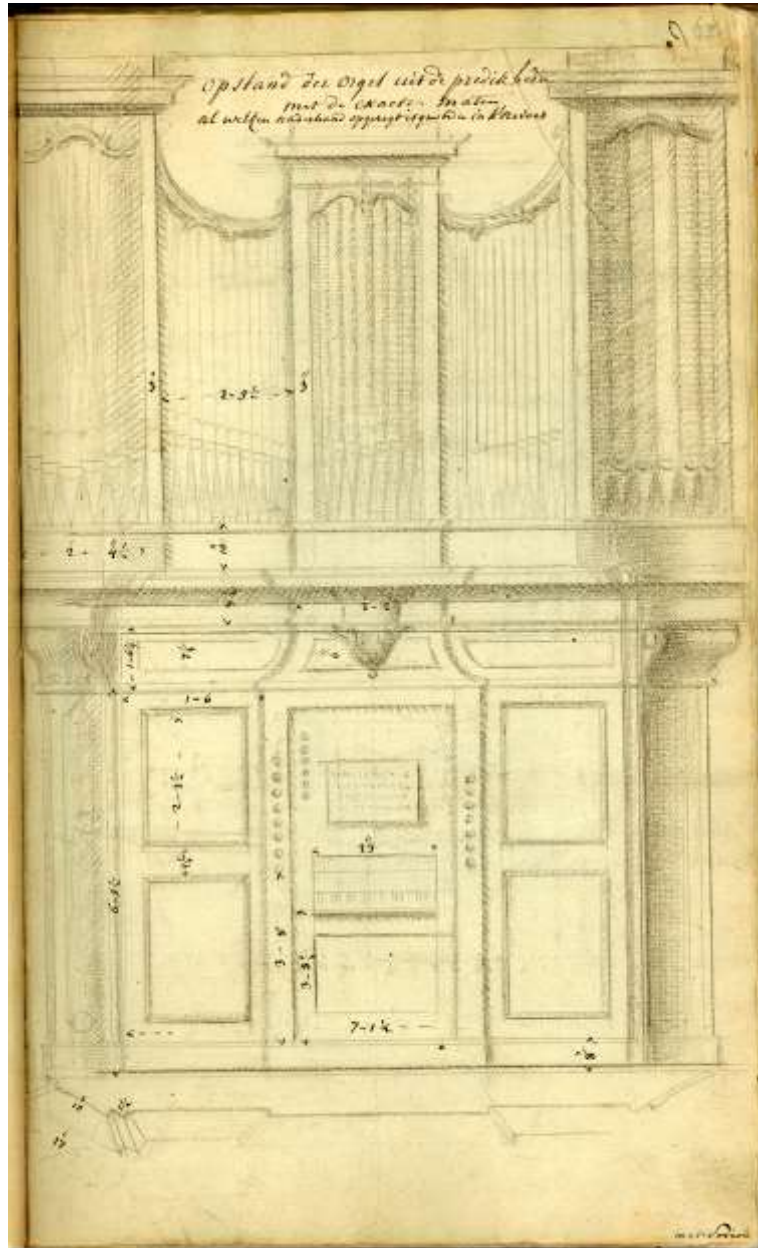
In 1804 vond er in Maastricht een volgende grote orgelverhuizing plaats. In dat jaar werd de St. Servaaskerk, die onder het oorlogsgeweld te lijden had gehad, weer hersteld en voor de eredienst ingericht. Op 1 september tekende Joseph Binvignat met de kerkmeesters een contract, waarin hij zich verplichtte de verhuizing van het orgel uit de Dominicanenkerk te begeleiden, voor zover zijn aanwezigheid als orgelmaker daarbij noodzakelijk was [65]. Aan schrijnenmaker Bovi werden de werkzaamheden aan de kas uitbesteed, waarbij hij gehouden was

om d'orgel-casse te verbryden volgens accoort. Dit is gedaen in de maenden juny, july en aueg, daeraen 84 daegen. Mits bevonden wird dat dat 't plencker van de oxael niet styf genoeg was en dat den orgel niet vast stont, is men genootsaek geworden, dit met twee massive colommen te ondersteunen.²³⁴

Binvignat zou het uit *Grand Orgue* en *Positif* bestaande instrument repareren en het met alle ontbrekende pijpen en onderdelen aanvullen om het instrument in zijn oorspronkelijke staat terug te brengen. Hij zegde daarbij toe de werkzaamheden vóór 1 september van dat jaar voltooid te hebben op straffe van betaling van *un Louis* voor elke periode van twee weken, die hij na die datum nog aan het orgel werkzaam zou zijn. Omdat Binvignat op de dag van ondertekening aan alle verplichtingen voldaan had, betaalden de kerkmeesters hem de overeengekomen som van vijfhonderd Luikse guldens [65].

---

²³⁴ RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1027.

Plaat 6. Het orgel van de Dominicanen, zoals weergegeven in het schetsboek van de Maastrichts architect en meubelontwerper Mathias Soiron (1748-1834). RHCL, Collectie Soiron V, 63.

Op 6 januari 1805 werd onder het luiden van de klokken de kerk feestelijk in gebruik genomen.²³⁵ Nadien ziet men de naam van Binvignat regelmatig in de rekeningen van de St. Servaas terugkomen, waarbij het onduidelijk is of er werkzaamheden aan het grote orgel of aan een ander daar aanwezig instrument uitgevoerd werden.²³⁶ Nog vóór de heropening van de kerk op 25 oktober 1804 ontving hij een bedrag van zevenendertig gulden en tien stuivers “voor onderhoud van den orgel ten tijde dat den

²³⁵ Flament 1980, p. 149.

²³⁶ Op 5 maart 1805 vindt er een betaling van zevenendertig gulden plaats aan een zekere J.L. Overhans voor de huur van een orgel (RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1026).

ouden afgebroken was”.²³⁷ In de boeken treft men de volgende betalingen aan: op 28 februari 1805 bedragen van 524 gulden en 29 gulden voor respectievelijk het herstellen van het orgel en het repareren van de blaasbalgen,²³⁸ op 13 mei van hetzelfde jaar vijftien gulden voor het beplakken van de drie balgen met drie vellen schapenleer, dertig gulden voor twaalf pond tin, verwerkt in nieuwe frontpijpen en nog eens zestig gulden voor twaalf in de balgen te verwerken vellen schapenleer,²³⁹ op 17 oktober 1806 *quatre couronnes de France* voor het jaarlijks onderhoud²⁴⁰ en op 12 oktober 1807 twintig gulden eveneens voor het jaarlijks onderhoud.²⁴¹

In het jaar 1812 kwam tijdens een vergadering van het kerkbestuur het volgende aan de orde:²⁴²

Attendu que l’orgue est remplie de poussière, que se trouvant un demi ton trop bas, elle ne peut s’accorder avec la musique, ils ont convenus pour cette ouvrage avec le Sieur Bevinjac facteur d’orgue, pour le prix de cinq louis en demunition duquel s’est engagé de prendre des tuyaux de plomp d’une veielle orgue sur le pied de cinq sous la livre. Constituant Mr le trésorier de donner ses soins à cette affaire, et de vouloir bien être present lorsqu’on paisera les dits tuyaux.

[Aangezien het orgel vol stof ligt en het een halve toon te laag staat, zodat het niet met de overige instrumenten stemt, is men met de heer orgelmaker Bevinjac overeengekomen om werkzaamheden uitvoeren, en wel voor het bedrag van vijf *Louis*, waarbij hij zich verplichtte loden pijpen van een oud orgel in te nemen tegen de prijs van vijf stuivers per pond. De heer penningmeester wordt hierbij aangewezen om goed voor de zaak te zorgen en erbij aanwezig te zijn, als men de genoemde pijpen zal wegen.]

Of Joseph Binvignat onder deze merkwaardige condities de toonhoogte van het orgel aan de orkestinstrumenten van weleer aangepast heeft, is verder niet gedocumenteerd.

---

²³⁷ RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 877.

²³⁸ Ibid., inv. nr. 878.

²³⁹ Ibid., inv.nr. 1027.

²⁴⁰ Ibid., inv. nr. 1028.

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Ibid., inv. nr. 497A.

III.11. St. Elisabethkerk, Stokkem

Nadat in 1797 de St. Elisabethkerk in het Maasstadje Stokkem op last van de Franse overheersers werd gesloten, werd zij in 1802 als gevolg van het Concordaat van Napoleon met de paus weer voor de eredienst geopend.²⁴³ De kerk was in het bezit van een oud orgel van onbekende herkomst. In het handschrift *Annales Ecclesiae Stockhemiensis*, dat in het archief in de pastorie van Stokkem bewaard wordt, treft men de volgende notitie aan:²⁴⁴

1804

Hoc Anno Statuimus Novum in Ecclesia nostra erigere Organum : Ad hoc conventionem fecimus Cum Domino Bevingeact organorum factore trajecti habitante, qui pro Summa 1400 florenorum monetae Leodiensis tenetur procurare Organum Magnum Cum parvo seu positivo juxta Schema et Conditiones initas. Vetus organum cedit factori; et expensae pro Ligno et compositione Casside, pro transportatione Organi; pro Victu factoris, quamdiem in ecclesia Laborare debet, cedunt fabricae. in mense Decembri completum fuit parvum organum seu positivum, Organum Majus exigetur Anno Sequenti.

[1804

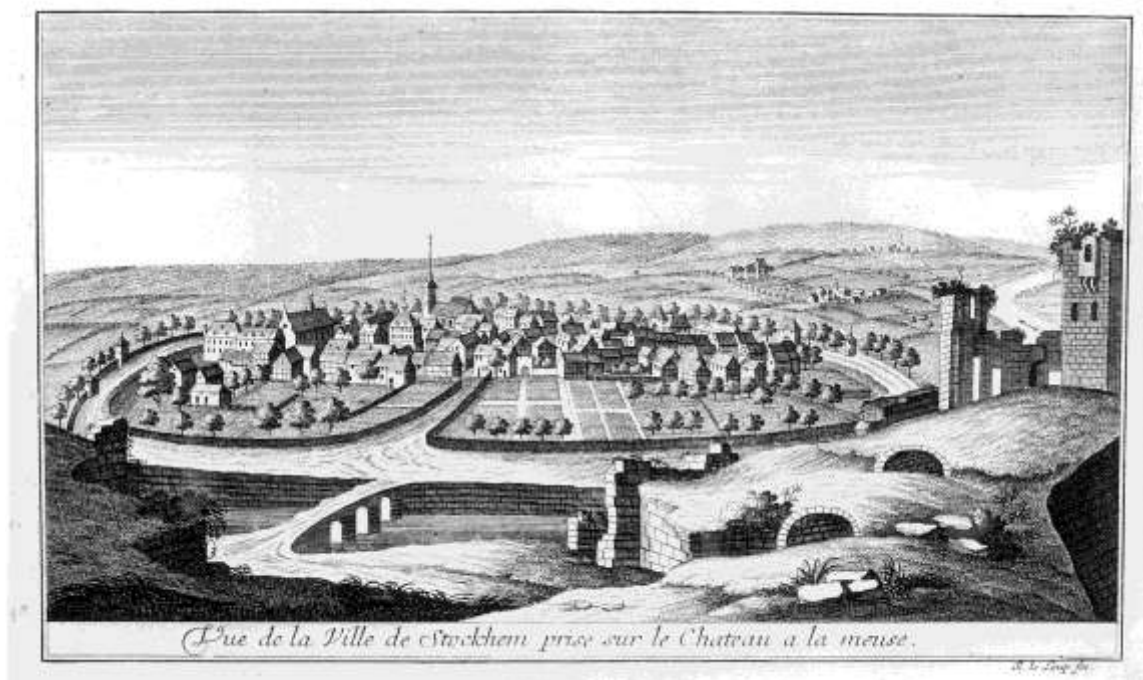
In dit jaar besloten wij in onze kerk een nieuw orgel te plaatsen. Hiertoe gingen wij met de heer Bevingeact, orgelmaker wonende te Maastricht, een overeenkomst aan, om voor een bedrag van veertienhonderd Luikse florijnen een orgel, bestaande uit hoofdwerk en positief, te leveren en wel volgens plan en overeengekomen voorwaarden. Het oude orgel kwam aan de orgelmaker. De kosten voor het hout, de bouw van de kas en het vervoer van het orgel, als ook de kosten voor spijs, drank en overnachting voor de periode waarin hij in de kerk werkzaam moest zijn, kwamen voor rekening van het kerkbestuur. In de maand december werd het kleine orgel ofwel positief voltooid. Het grote orgel werd het jaar daaropvolgend geplaatst.]

---

²⁴³ Croonenberghs 1896, p. 76.

²⁴⁴ KAS, *Annales Ecclesiae Stockhemiensis* (niet geïnventariseerd).

In een Nederlandstalige notitie van 1805 in hetzelfde manuscript worden de kosten als volgt gespecificeerd:²⁴⁵ Aan “Binvignat orgelmaker tot Maastricht” voor het orgel met positief 1375 Luikse guldens, voor spijs, drank en logement van de orgelmaker 168 guldens en 8 stuivers, voor het hout en het vervaardigen van kasten voor Hoofdwerk en Positief 265 gulden en 10 stuivers en voor het ijzerwerk aan de kast en het vervaardigen van de beelden 77 gulden en 10 stuivers. Het oude orgel, dat ten voordele van orgelmaker kwam, werd getaxeerd op 150 gulden.

Plaat 7. Gezicht op Stokkem. Gravure door Remacle Le Loup (1694-1746). RHCL, inv./kat. nr. 235.

Nadien wordt in het kerkarchief van Stokkem nog een keer naar Joseph Binvignat gerefereerd. Omstreeks 1870 bracht pastoor Dionisius Van Valle in herinnering, dat het orgel in 1804 voor een bedrag van veertienhonderd Luikse guldens besteld werd “by den heer Bevegnak, orgelmaker te Maastricht”.²⁴⁶

III.12. St. Janskerk, Maastricht

In het voorafgaande werd beschreven dat na de inname van Maastricht ook de St. Janskerk aan de eredienst onttrokken werd en Joseph Binvignat in 1797 uit voorzorg de frontpijpen van het orgel in veiligheid bracht. In de kerkvergadering van 4 november 1779 kwam aan de orde dat bij ontruiming

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ KAS, Notities van Dionisius Van Valle (niet geïventariseerd).

van de kerk het overige pijpwerk elders opgeslagen werd en alleen de kas in het kerkgebouw achterbleef. Later bleek het pijpwerk door opslag onbruikbaar.²⁴⁷

Toen de kerk voor de eredienst haar deuren weer mocht openen, moesten er herstelwerkzaamheden plaatsvinden, waarbij men ook gedwongen was het orgel onder handen te nemen. In de vergadering van 26 juni 1806 werd besloten om met Joseph Binvignat contact op te nemen en hem voor te stellen een nieuw instrument te maken onder de volgende voorwaarden:

nadat hij de overgeblevene paradepijpen alsmede de blaasbalken, secreeten, clavier, windbuisen, het houtwerk van de kaste etc. van den vorige orgel van de Janskerk mitsgaders de pijpen, de blaasbalken van de matthijskerk geexamineert hadde en dat hij een nieuwe orgel soo als de voorige van de Janskerk geweest is, zoude maken en stellen voor de somme van duizent guldens Luiks, mits dat alle de bovengenoemde effecten te zijnen behoeve zouden zijn. Waar op gedelibereert, is geresolveert met denselve te convenieeren, om aen hem voor het maken van een nieuwe orgel so als de vorige in de Janskerk geweest is, te betalen de somme van negen honderd vijftig guldens Luiks onder conditie dat alle effecten ten voordeele van hem sulle wezen, dat hij geene machines van den vorigen orgel sal mogen employeeren als die geene, die in behoorlijken staat zijn, dat hij de eyke houten balken en balustrade sal moeten in staat stellen en dat hij den nieuwen orgel, alsmede de kaste ook op sijn koste sal moeten plaatsen en opstellen, dat de kosten van het verven van de kaste, mitsgaders de ankers, lijste of corniche, als ook het verder houtwerk onder den orgel tot deserzijds laste zullen blijven en verders op de conditiën diensaangaende in gereetheid te brengen. Voor alwelke somme van F 900.—onder de voorgemelde conditiën den orgelmaker J. Binvignat het werk aangenomen heeft.²⁴⁸

Tijdens de voltallige vergadering van 1 Juli 1806 werd met Binvignat een overeenkomst [66] getekend voor de bouw van een orgel met de navolgende dispositie:

Montre 8'	Cornet IV
Bourdon 8'	Mixtuur IV
Prestant 4'	Sexquialter II
Fluijt 4'	Trompette 8' B/H
Octave 2'	Clairon 4'
Nazar $2\frac{2}{3}$ ' ²⁴⁹	
Tiers $1\frac{3}{5}$ ' ²⁵⁰	Tremblant

De orgelmaker verplichtte zich de volgende werkzaamheden te verrichten: het repareren van balustrade, kas, drie blaasbalgen, windkanalen en laden van het vorige orgel en het vervaardigen van een nieuwe eikenhouten speel- en registermechaniek met mooi gedraaide registerknoppen, alsmede het vervaardigen van het pijpwerk; de frontpijpen van mooi gehamerd Engels tin, het binnenpijpwerk van

---

²⁴⁷ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 954.

²⁴⁸ Ibid.

²⁴⁹ Binvignat vermeldt *1 voet 8 duym* als voetmaat voor het register op $2\frac{2}{3}$ ', daar hij de grootste pijpen van het register als gedekten uitvoerde.

²⁵⁰ Zo ook *1 voet en 4 duym* voor het register op $1\frac{3}{5}$ '.

gehamerd lood en de bas van de Bourdon van goed droog eikenhout. De laden dienden - teneinde roestvorming te voorkomen - voorzien te worden van koperen ventielveren. Zo zou ook het overige draadwerk in koper uitgevoerd moeten worden.

Alle materialen kwamen ten laste van de orgelmaker in ruil waarvoor hij de pijpen en blaasbalgen uit het orgel van de St. Matthiaskerk mocht innemen. Voor zover deze intact waren, was het hem toegestaan delen uit het vorige orgel gebruiken. De kroonlijsten, de verankering van de kas en het schilderwerk kwamen voor rekening van de opdrachtgever. Het werk diende vóór de laatste zondag in november van 1807 opgeleverd te worden. Tenslotte kwam men overeen de betaling in termijnen te laten plaatsvinden: tweehonderd gulden bij het gereedkomen van de kas, zeshonderd gulden na de keuring en de resterende honderdvijftig gulden een jaar later na onderhoud en reparatie van alle voorkomende defecten.

Zoals overeengekomen vonden de betalingen als volgt plaats: tweehonderd gulden op 1 september 1806, zeshonderd gulden op 29 januari 1807 en het resterende bedrag van honderdvijftig gulden en op 19 mei 1808. Het orgel werd door de organisten Wurstijssen, Rutten, Hellinx, Peerenboom en Müller gevisiteerd en in goede staat bevonden.²⁵¹

III.13. St. Matthiaskerk, Maastricht

Sinds de inname van de stad door Frederik Hendrik in 1632 werden de parochianen van de Matthijs gedwongen hun kerk aan de protestanten af te staan en hun diensten in de Catharinakerk te houden. In 1804 werd de St. Matthiaskerk weer aan de parochie terug gegeven en kon zij op 1 augustus van dat jaar feestelijk in gebruik genomen worden. Omdat het oude orgel bij de inname van de stad verloren was gegaan, plaatste Joseph Binvignat het orgel van de Catharinakerk. Op 11 november van dat jaar ontving hij hiervoor een bedrag van honderd gulden.²⁵²

Al spoedig bleek het oude instrument niet te voldoen. Om die reden besloot het kerkbestuur tijdens zijn vergadering van 12 maart 1807 om aan Joseph Binvignat de opdracht te geven tot het vervaardigen van een nieuw orgel “van een genoegzaam getal registers en positief” met de volgende dispositie [67]:

<u>Grand Orgue C-f³</u>	<u>Positif C-f³</u>	<u>Echo</u>	<u>Pedale C-f⁰</u>
Bourdon 16’ Montre 8’	Bourdon 8’ Prestant 4’	Bourdon Prestant	Flûte 8’ Trompette 8’

²⁵¹ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 954.

In 1897 werd door Stahlhuth in de bestaande kas een nieuw pneumatisch orgel ingebouwd (Jongepier 1999a, p. 197). Daarbij werd pijpwerk van Binvignat hergebruikt: Bourdon 8’, Trompette 8’ en vier pijpen die tijdens de restauratie in 1992 in Nasard 3’ verwerkt werden (Quaedvlieg 1994, p. 329).

²⁵² Dejong 1950, p. 20-21.

Bourdon 8'	Fluïjt 4'	Cornet III	Clairon 4'
Violine di Gamme	Nazard	Cromhoorn	
Prestant 4'	Doublette 2'		
Fluïjt 4'	Tierce		
Nazard	Mixture III		
Doublette 2'	Cornet III		
Tierce	Cromhoorn B		
Sexquialter II	Hautbois D		
Fourniture IV			
Cymballe II			
Cornet V			
Trompette 8' B/H			
Clairon			
Vox Humana			

In een document genaamd *Plan en conditien*, dat namens het kerkbestuur door de heren Henri Guillaume Crahay en Jean Theodore van Gulpen mede ondertekend werd, kwam Binvignat met de kerkmeesters overeen de volgende werkzaamheden te verrichten: het ontwerpen van een orgelkas bestaande uit “Groot Orgel, Echo en Pedalle”, waarvan de uitvoering ten laste zou komen van de kerkbestuur, het vervaardigen van vijf blaasbalgen te voorzien van wit schapenleer en het vervaardigen uit het beste eikenhout van zes lades, twee voor het Hoofdwerk, een voor het Positief, een voor het Echowerk en twee voor het Pedaal. Om roestvorming te voorkomen dienden de ventielveren als ook al het overige draadwerk in koper uitgevoerd te worden. Verder verplichtte de orgelmaker zich tot het maken van drie klavieren, waarvan de ondertoetsen met ivoor en de boventoetsen met ebbenhout belegd zouden worden en het maken van nieuwe mechanieken en registertrekkers. De pijpen diende hij uit het beste lood, tin of eikenhout te maken en daarbij het frontpijpwerk met tinfoelie te beplakken.

Het werk zou in fasen uitgevoerd worden; het plaatsen van de kas vóór 1 januari 1808 en het vervaardigen van het binnenwerk van Hoofdwerk en Positief vóór het einde van het jaar 1807, zodat met de inbouw ervan op 2 januari 1808 begonnen kon worden om met Pasen van het jaar bespeelbaar te zijn. Echowerk en Pedaal dienden vervolgens op 13 juni, de feestdag van St. Antonius gereed te zijn. De overeengekomen kosten bedroegen “eene somma vier duizend en driehonderd guldens luycks of oud. Brabants Maestrichter cours, de croone egter ad vijff gts, luycks”. Omdat het huis van de orgelmaker niet groot genoeg was om alle reeds voltooide onderdelen op te slaan, stelden de kerkmeesters twee kamers gratis ter beschikking. Het zou de opdrachtgevers vrij staan om

naar het voltrekken van heel dit werk, van op haar kosten zoodanig orgelmaker off deskundige van andere plaetsen te ontbieden, als haar goeddunkt, teneinde het gemaakte werk nae te zien en te examineeren off alles nae de regels van de kunst en ingevolge plan en conditien vervaerdigt en voltrocken is dan niet.

Na voltooiing van de werkzaamheden werd het orgel door maar liefst vijf organisten gekeurd en goed bevonden. Dit waren Pereboom, de organist van de kerk, Wustijzen, Rutten, Helling en Muller.²⁵³

De uitgaveboeken van St. Matthias vermelden dat Binvignat vanaf dat moment voor het jaarlijks onderhoud een bedrag van 29,80 gulden ontving en bovendien in 1819 extra uitbetaald werd voor een grote schoonmaak van het instrument.²⁵⁴

III.14. Ste. Lucie, Mortroux

In 1807 wist de pastoor van Mortroux het orgel van de Abdij van Beaurepart, thans Groot Seminarie te Luik, aan te kopen. Het instrument wordt toegeschreven aan André Séverin en werd op zijn oorspronkelijke locatie door onder meer Henry Muselaire, François Joseph Cralle, Guillaume Robustelly en Joseph Colin gerepareerd. In 1809 verrichtte Joseph Binvignat de overplaatsing naar Mortroux, bij welke gelegenheid hij er ook enkele wijzingen in aanbracht.²⁵⁵

III.15. St. Martinus, Meeuwen

In het begin van negentiende eeuw beschikte de St. Martinuskerk te Meeuwen over een achttiende-eeuws orgel van onbekende herkomst. In 1808 vond er door Joseph Binvignat een ombouw plaats. Het is niet bekend welke werkzaamheden hierbij uitgevoerd werden.²⁵⁶

III.16. St. Stefanuskerk, Millen

In het voormalige kerkgebouw van de St. Stefanusparochie verving André Gregoire, orgelmaker te Herve, in de jaren 1745/46 het oude orgel voor een nieuw instrument. Voor de prijs van zeshonderd Brabantse guldens leverde hij één-klaviers viervoets balustradeorgel met elf registers.²⁵⁷

Vanaf 1806 werd het onderhoud ervan toevertrouwd aan Joseph Binvignat. In dat jaar reparaarde en verplaatste hij de blaasbalgen, vervaardigde een nieuwe Sesquialter en verrichtte hij herstellingen aan de Trompet als ook aan de overige registers, waarvoor hij op 8 oktober de som van

---

²⁵³ Dejong 1951, p. 1.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Mairlot / Félix 1995, p. 264. In 1862 werd het instrument door Pereboom en Leijser getransformeerd (Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 264).

²⁵⁶ Naar mededeling van Michel Lemmens. Een en ander is onmogelijk archivalisch te onderbouwen vanwege het slechts zeer fragmentarisch behouden kerkarchief van Meeuwen.

²⁵⁷ Lemmens 1999, p. 36-37.

280 gulden ontving.²⁵⁸ Aanzienlijk omvangrijker waren de werkzaamheden die Binvignat in 1812 aan het instrument verrichtte; hij voegde er een onderpositief van vijf niet nader gespecificeerde stemmen aan toe. Het nieuwe klavier had, aangepast aan het oude werk van Gregoire, een omvang van C, D – c³. Mede doordat de kerkrekeningen tussen de jaren 1822 en 1832 een hiaat vertonen, is er over Binvignats activiteiten na 1812 niets bekend. Op een zeker moment ging het onderhoud van het instrument over in handen van Dieudonné-Joseph Comblain (1794-1855), orgelmaker te Sougné, gelegen bij Aywaille, hetgeen gebleken is uit papierfragmenten, die tijdens een recente restauratie in de hoeden van pijpen werden aangetroffen.²⁵⁹

Met de uitbreiding van het Gregoire-orgel in Millen verrichtte Joseph Binvignat de laatst bekende orgelbouwactiviteit in de jaren van de Franse overheersing. Zoals in het voorafgaande beschreven, repareerde hij in die periode overwegend orgels, al dan niet door oorlogshandelingen beschadigd, en verplaatste hij instrumenten uit opgeheven kloosters naar parochiekerken. Bovendien vervaardigde hij in die periode vier nieuwe orgels.

Nadat Napoleon op 6 april 1814 gedwongen werd afstand te doen van de troon en vervolgens verbannen werd naar Elba, sloot graaf Merle, hoofd van het Franse leger in Maastricht, een wapenstilstand met de Zweedse generaal-majoor graaf De Rosen. Tezelfdertijd werd koning Lodewijk XVIII als soeverein erkend. Op 3 mei trokken de Nederlandse troepen Maastricht binnen en werd de stad overgegeven aan de Nederlandse luitenant-generaal Dupont.²⁶⁰ In juni 1815 vond het eerste bezoek van Koning Willem I aan Maastricht plaats.²⁶¹

---

²⁵⁸ Ibid., p. 38.

²⁵⁹ Ibid., p. 38-39.

Het orgel werd in de jaren vijftig van de negentiende eeuw door Pereboom en Leijser getransformeerd en in 2008 naar de staat van 1812 teruggedestaureerd. De dispositie luidt:

<u>Grand Orgue</u> C, D – c ³	<u>Positif</u> C, D – c ³
Bourdon 8'	Bourdon 8'
Prestant 4'	Prestant 4'
Flûte 4'	Flûte 4'
Nazard 2 2/3'	Cornet III
Doublette 2'	Cromhorne 8' B
Tierce 1 3/5'	Hautbois 8' H
Sexquialtera II	
Fourniture IV	
Cornet IV	
Trompette 8' B/H	

Trompette, Sesquialtera van het Grand Orgue bevatten gedeeltelijk pijpwerk van Binvignat. Bourdon 8', Prestant 4', Flûte 4', Cromhorne 8' B en Hautbois 8' H van het Positif zijn geheel van Binvignat-factuur (ibid., passim).

²⁶⁰ Flament 1980, p. 150.

²⁶¹ Ibid. p. 151.

IV. ORGELBOUW IN DE PERIODE VAN HET KONINKRIJK TOT HET OVERLIJDEN VAN JOSEPH BINVIGNAT 1814-1837

In de jaren na 1814 kende de orgelbouw een lichte opleving. Dit hoofdstuk behandelt diverse restauraties van orgels als ook de bouw van zeven nieuwe instrumenten, die weliswaar bescheiden van omvang waren. Tot een bloeiperiode zoals in de nadagen van *ancien regime*, waarin Binvignat zes orgels bouwde, waarvan twee met drie klavieren, zou het echter niet meer komen.

IV.1. St. Landricuskerk, Echt

De laatgotische St. Landricuskerk te Echt beschikte reeds vóór de Franse tijd over een orgel, dat op een moment na 1762 door een onbekende orgelmaker geplaatst werd. In een notitie van dat jaar wordt gemeld dat de kerk “was voorzien van een goedt ende sterk oxaal, bequam ende pro parte aelijck gemaekt om schier of te morgen eenen orgel op het selve te plaetsen”.²⁶²

In de beginjaren van het koninkrijk was het instrument aan revisie toe en namen de kerkmeesters contact op met Joseph Binvignat. Op 29 oktober 1816 jaar tekenden pastoor Centerich, vicaris Vrancken, burgemeester Ingendael en de kerkmeesters Meuwissen en Reijnen met Joseph Binvignat een overeenkomst [68], waarin de laatste zich verplichtte de volgende werkzaamheden te verrichten:

- het vervaardigen van twee nieuwe blaasbalgen en een windkanaal;
- het uitbreiden van de lade met vijf tonen en in verband daarmee het vervaardigen van een nieuw klavier met een omvang van C, D – f³;
- het vervangen van de helft van het aantal pijpen, dat niet te herstellen was, een vierhonderd in getal;
- het vervaardigen van nieuwe pijpen voor de bas van de Trompet;
- het omwille van de klavieruitbreiding bijmaken van vijf nieuwe pijpen per register tot een totaal van zeventig;
- het vervaardigen van nieuwe eikenhouten pijpen voor de bas van de Bourdon;
- het herstellen van de oude pijpen;
- het met tinfoolie bekleden van het frontpijpwerk.

---

²⁶² Deze tekst werd mij ter hand gesteld door Henk van Loo.

Voor dit alles werd een bedrag van 625 Luikse guldens vastgesteld. Na voltooiing van het werk zou het orgel door deskundigen gevisiteerd worden. De orgelmaker was eraan gehouden om gedurende een periode van twee jaar op zijn kosten alle voorkomende defecten te repareren.²⁶³

De werkzaamheden namen slechts enkele maanden in beslag; op 16 maart 1817 nam de orgelmaker het overeengekomen bedrag van 625 Luikse guldens in ontvangst.²⁶⁴ Nadien komt de naam Binvignat niet meer voor in de archieven van de St. Landricuskerk.²⁶⁵

IV.2. St. Martinuskerk, Maastricht

Zoals in het voorafgaande werd beschreven verbouwde Joseph Binvignat in het twaalfde jaar van de Republiek (1803-1804) in de St. Martinuskerk het oude orgel van de Antonieten. In 1817 was het instrument weer aan onderhoud toe en werd aan Binvignat opdracht tot reparatie en schoonmaak gegeven. Op 11 juli van dat jaar ontving hij hiervoor uit handen van kerkmeester Lahaije een bedrag van dertig Luikse guldens.²⁶⁶ Twee jaar later, op 13 juli 1819, werd hem een bedrag van vijftien gulden betaald voor reparatie van het registermechaniek en herintonatie van de Trompet.²⁶⁷ Nadien hield Joseph Binvignat het instrument in onderhoud.²⁶⁸

IV.3. St. Martinuskerk, Geulle

Zoals vele kleine dorpskerken beschikte de oude kerk van Geulle, die tot 1820 als simultaankerk voor katholieken en protestanten dienst deed,²⁶⁹ niet over een orgel. Op 11 mei 1818 vond er een overleg plaats tussen de burgerlijke gemeente en de kerkenraad

---

²⁶³ Uit het bovenstaande zou men kunnen concluderen dat het een éénklaviers orgel betreft met tien registers, uitgaande van de aanwezigheid van een vierkorige mixtuur. Broekhuizen noteert de volgende dispositie: Prestant 4', Holpijp 8', Fluit 4', Doublette 2', Nazard 2 2/3', Mixtuur III, Cornet III, Cimbels II, Trompet 8' B/D, tremulant, ventil. Hij vermeldt dat het orgel door Beignac gebouwd werd en in 18.. gerepareerd werd door F. Louvigny, orgelmaker te Roermond, en beschikt over een klavier van vier octaven, aangehangen pedaal en twee blaasbalgen (Broekhuizen 1986 I, p. 277).

²⁶⁴ GAR, H. Landricus Echt, inv. nr. 48.

²⁶⁵ In 1880 werd het orgel voor 500 francs aan de parochie van Ohé en Laak verkocht (Broekhuizen II, p. 302), waar het in 1937 door een elektropneumatisch orgel van Vermeulen werd vervangen (<http://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl>).

²⁶⁶ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 978.

²⁶⁷ Ibid., inv. nr. 980.

²⁶⁸ Ibid., inv. nr. 991-994.

²⁶⁹ <http://www.plaatsengids.nl/bezienswaardigheid/Geulle>.

teneynde middelen te beramen tot het in werking brengen van eenen orgel in de kerk te Geulle tot Lof en Luyster van de beijde Godsdiensten dewelke in de gemeente kerk zullen geschieden, zowel voor de gereformeerden als de Roomsgezinden.

Men besloot om burgemeester Alberigs te machtigen om met Joseph Binvignat tot een overeenstemming te komen tot de bouw van een orgel. De kosten werden beraamd op twaalfhonderd Luikse guldens, waarvan tweehonderd voor de orgelkas.²⁷⁰

In hetzelfde jaar voltooide Binvignat het nieuwe instrument. Bij de bouw ervan maakte hij echter gebruik van een oude kas, waarvan hij de insnoeringen aan het basement – omwille van het realiseren van een zijkantbespeling – ongedaan maakte. Op de lijsten van beide zijtorens werd het jaartal 1818 aangebracht. Ook paste de orgelmaker een oude lade toe van achtenveertig tonen met een omvang van C, D – c³, die hij met vijf tonen uitbreidde tot een omvang van C, D – f³ en maakte hij gebruik van oude pijpen die hij met nieuw pijpwerk aanvulde om het instrument compleet te maken.²⁷¹

Begin december waren de werkzaamheden voltooid en ontving Binvignat vijfhonderd Luikse guldens. De betaling van de resterende zevenhonderd gulden zou, zoals burgemeester, kerkmeesters en raadsleden in een gezamenlijke vergadering op 28 december verklaarden, binnen twee jaar plaats vinden. In diezelfde vergadering werd ook besloten om Binvignat voor een vergoeding van twintig gulden nog een half jaar de missen op zon- en feestdagen te laten spelen.²⁷²

Twee jaar na de oplevering van het orgel bleek de rekening van de orgelmaker niet te zijn voldaan. Inmiddels had er een bestuurswisseling plaatsgevonden. Graaf Maximiliaan de Hoen werd als opvolger van Alberigs benoemd en ook nieuwe raadsleden waren aangetreden. Deze voelden zich geenszins verplicht om de door hun voorgangers gemaakte afspraken rond de financiële afwikkeling van de bouw van het orgel na te komen. De vroegere bestuurders hadden zich immers persoonlijk borg gesteld. De zaak werd tot bij de arrondissementscommissaris en Gedeputeerde Staten uitgevochten en uiteindelijk in juni 1822 ten nadele van De Hoen en zijn raad beslecht; zij werden gedwongen de openstaande rekening alsnog te betalen.²⁷³

---

²⁷⁰ Maasen 1994, p. 124.

²⁷¹ RHCL, St. Martinus Geulle, inv. nr. 33.

In 1900 werd het instrument door P.J. Vermeulen en Zonen gewijzigd en in 1977 door Verschuieren Orgelbouw in zijn oorspronkelijke staat teruggebracht. De dispositie luidt: Montre 8', Bourdon 8', Prestant 4', Flûte 4', Nazard 3', Doublette 2', Sesquialter II, Fourniture IV, Cornet III D, Trompette 8' B/D (Jongepier 1999b, p. 344). Bij de terugplaatsing van het instrument vanuit het midden in de kerkruimte naar het oksaal was ik in de gelegenheid het pijpwerk te bestuderen. De Prestant 4', Nazard 3' en het tertskoor van Cornet III bevatten zeventiende- dan wel achttiende-eeuws pijpwerk en de Bourdon 8', Flûte 4', Nazard 3', Doublette 2' en de overige koren van Cornet III bevatten pijpwerk van Binvignat (1818).

²⁷² Maassen 1994, p. 125.

²⁷³ Ibid., p. 125-128.

IV.4. Ste. Croix, Luik

De middeleeuwse kapittelkerk van Ste.-Croix, die sinds 1803 als parochiekerk dienst doet, beschikt over een orgel, waarvan de bouw in 1609 aan de Bergense orgelmaker Bernard Spiering opgedragen werd. Vanwege diens plotselinge dood werd echter de uitvoer ervan aan de Brusselse orgelmaker Matthijs Langhedul toevertrouwd. In 1716 voorzag Philippe II Le Picard het instrument van een echowerk van vier stemmen en aangehangen pedaal. Vervolgens brachten Henry Muselaire in 1761, Joseph Colin in 1805 en 1806 en Arnold Graindorge in 1805 en 1807 er wijzigingen in aan.²⁷⁴

Afbeelding 11. Het orgel in de Ste. Croix te Luik. Foto Luc De Vos.

In 1819 was het instrument weer aan revisie toe en namen de kerkmeesters van de Ste. Croix contact op met Joseph Binvignat. Op 12 januari van dat jaar tekende de Binvignat met J.J. Richard, secretaris

---

²⁷⁴ Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 71.

van het kerkbestuur, een contract waarin zij overeenkwamen de volgende werkzaamheden uit te voeren [69]:

- het aanbrengen van nieuw schapenleer en papier in zowel de vier blaasbalgen als het windkanaal;
- het vervaardigen van drie nieuwe klavieren, belegd met ebben op de ondertoetsen en been op de boventoetsen;
- het uitbreiden van de klavieromvang in de discant met twee tonen tot een omvang van C, D – d³. De oorspronkelijke reikte slechts tot c³;
- het vervaardigen van twee nieuwe eikenhouten laden, zes duim breder dan de oude, om voldoende ruimte te bieden aan zowel het bestaande als het nieuwe pijpwerk, dat in verband met de uitbreiding van de tessituur bijgemaakt diende te worden;
- het aanbrengen van dubbele ventielen in het laagste octaaf van het Hoofdwerk om gelijktijdig gebruik van Bourdon 16' en Montre 8' mogelijk te maken;
- het vervaardigen van een nieuwe lade voor het Positief met extra cancellen voor cis³ en d³;
- het aanpassen van de speel- en registermechaniek aan de veranderde maatvoering van de laden;
- het schoonmaken, herstellen en intoneren van het pijpwerk;
- het met tinfoolie beplakken van de frontpijpen;

Alle materialen kwamen voor rekening van de orgelmaker, die eraan gehouden werd op 1 juni van dat jaar zijn zoon naar Luik te sturen om de blaasbalgen te vernieuwen, op 1 juli met de demontage te beginnen, vervolgens de werkzaamheden in zijn atelier in Maastricht te verrichten om tenslotte binnen een periode van zestig dagen het instrument in de kerkruijme weer op te bouwen. De veranderingen aan de kas, deuren en loopplanken kwamen ten laste van de opdrachtgever. Het overeengekomen bedrag bedroeg 1350 francs, waarvoor de orgelmaker het werk achttien maanden moest garanderen. Over de uitvoer van het werk noch over de oplevering ervan geven de archieven informatie prijs.²⁷⁵

IV.5. H. Johannes de Doperkerk, Mechelen

De H. Johannes de Doperkerk in het Zuid-Limburgse Mechelen beschikt over een orgel, dat in eerste aanleg een éénklaviers werk was van onbekende oorsprong. In de rekeningen van de kerkmeesters

---

²⁷⁵ Arnold I Graindorge verrichtte in 1832 reparaties en vergrootte de tessituur met Cis en dis³ – g³. In 1862 bouwde Arnold Clerinx, orgelmaker te St. Truiden, in de oude kas een geheel nieuw instrument (Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 72).

over het jaar 1820 wordt melding gemaakt van betalingen aan meestermeubelmaker Joseph van Hautem voor werkzaamheden aan de orgelkas. Op 15 oktober ontving deze voor twaalf dagen werk vijftig gulden, op 22 oktober voor dertien dagen zesenvijftig gulden en op 31 oktober voor dertien dagen vierenvijftig gulden. Vervolgens treft men op 10 december een betaling aan van 1067 gulden aan “den heer Beinvignac van Maestricht op rekening van het nieuw orgel dat hij aan de kerk alhier geleverd heeft”. In het daarop volgende jaar vonden er nog enkele betalingen plaats die verband hielden met de bouw van het nieuwe orgel; op 5 februari vijftien gulden aan Hubert Vandermeulen, “omdat hij vijftien dagen de orgelblaasbalken getrokken heeft, om de nieuwe orgel te stemmen” en op 23 februari aan Gabriel Knops een gulden en vier stuivers “voor het korten van een deel hout, gedient hebbende om vuur te stoken tot warmen van water en lijm voor de orgelmakers”.²⁷⁶

Bij de bouw het instrument maakte Binvignat gebruik van de aanwezige, vermoedelijk zeventiende-eeuwse kas met bijbehorende frontpijpen, waarvan de platen op zand waren gegoten.²⁷⁷ In het inwendige van het instrument bevindt zich een oude lat met registernamen als aanwijzing voor de door Binvignat ontworpen dispositie.²⁷⁸

Montre 8'	Mixture
Bourdon 8'	Sesquialter
Flûte travers 8' disc.	Cornet
Viole de Gambe 8'	Carillon
Prestant 4'	Trompette 8'
Flûte 4'	Clairon 4' B
Nasard 3'	Hautbois 8' D
Doublette 2'	

Afbeelding 12. Lat met registeropschriften in het inwendige van het orgel in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen.

Na voltooiing hield Binvignat het instrument tot 1829 in onderhoud ; op 14 mei 1823 betaalden de kerkmeesters

an Herrn Bibbelsack von Maestricht fur machen an
das neuen Orgel in die Kirch zu Mechelen ein
Brabandische Kron nach Maestrichter Contributions
funf frances und sechs und fünfzig centimen dico 5, 56
zu vier und neunzig marck thunde in Maestrichter
gulden.

²⁷⁶ RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 118-119.

²⁷⁷ Lemmens 2000b, p. 3.

²⁷⁸ Van der Harst 1975a, p. 125-126.

en op 18 april 1824 achttien gulden en zesenzeventig cent voor reparaties over het jaar 1823 en tenslotte op 28 februari 1829 tweëndertig gulden en vijftig cent eveneens voor herstellingen.²⁷⁹ Nadien komt de naam Binvignat niet meer in de archieven van de H. Johannes de Doperkerk voor.²⁸⁰

IV.6. St. Antoine, Luik

Deze Luikse binnenstadkerk werd in 1244 in gotische stijl gebouwd als bedehuis voor de minderbroeders. De orde werd in 1796 opgeheven en als gevolg daarvan werd de kerk ontruimd. In 1808 opende de kerk weer haar deuren maar dan als parochiekerk van St. Antoine. Het orgel stamt uit het jaar 1624 en zou mogelijk een werk zijn van Floris Hocque. In 1806 werd het instrument door Arnold Graindorge voor vijfhonderd Franse francs gerenoveerd, waarbij onder meer het leer van balgen en pulpeten, de frontpijpen en de klavieren vernieuwd werden. Vervolgens verrichtte Joseph Binvignat in 1820 voor vijftienhonderd Franse francs niet nader gespecificeerde werkzaamheden.²⁸¹ Een jaar later werd op aanbeveling van Binvignat en organist Abbé Lambotte de op linnen beschilderde wand achter het orgel weggenomen “attendu que cette toile absorbe les sons de l’orgue et nuit à son harmonie”, de orgelkas in een eiken imitatie geschilderd en de beelden met temperaverf wit

²⁷⁹ RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 121-127.

²⁸⁰ Op 19 juli 1835 tekenden pastoor en kerkmeesters van Mechelen met Max Schauten, orgelmaker te Jüchem bij Grevenbroich, een overeenkomst tot jaarlijks onderhoud (Ibid. inv. nr. 135). In het midden van de negentiende eeuw werd het instrument door de gebroeders Müller uit Reifferscheidt uitgebreid met een tweede klavier en aangehangen pedaal. Sindsdien luidde de dispositie als volgt (Van der Harst 1975a, p. 126):

<u>I Positief C-f³</u>	<u>II Hoofdwerk C-f³</u>
Hohlflaut 8' B/D	Bourdon 16' B/D
Flauttravers 8' D	Principal 8'
Salicional 8'	Hohlflaut 8' B/D
Prestant 4'	Gamba 8' B/D
Flautino 4'	Octav 4'
Flaut dulce 4'	Flaut 4'
Octav 2'	Quint 3'
Krummhorn 8' B	Octav 2'
Hautbois 8' D	Mixtur IV
	Cornett IV D
	Trompett 8' B/D
<u>Pedaal C-c¹</u> aangehangen	Clairon 4' B/D

De volgende registers bevatten Binvignat-pijpwerk: Flauttravers 8' D, Flautino 4', Octav 2', Hautbois 8' D, Principal 8' (binnenpijpwerk), Hohlflaut 8', Gamba 8', Octav 4', Quint 3', Flaut 4', Octav 2', Mixtur IV, Trompett 8' en Clairon 4' B (Lemmens 2000b, p. 5-7).

²⁸¹ Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 224.

gemaakt.²⁸² Nadien is in de St. Antoine Binvignat's rol uitgespeeld. In hetzelfde jaar nog werd het instrument door de Luikse orgelmaker Laurent François Delvaux in onderhoud genomen om in 1839 door Arnold Graindorge ingrijpend gewijzigd te worden.²⁸³

IV.7. St. Gertrudiskerk, Gruitrode

In 1989 bouwde Emile Verschueren, orgelmaker te Tongeren, in de parochiekerk van Gruitrode een nieuw orgel. Hij maakte hierbij gebruik van delen uit het voormalig instrument uit de jaren twintig van de vorige eeuw, vervaardigd door orgelmaker Jules Geurts te Berchem, waaronder een oude eiken windlade. In de ventielkast bevindt zich een perkament met het opschrift: "J. BINVIGNAT A MAESTRICHT 1821". Over de herkomst van de lade zijn geen gegevens voorhanden.²⁸⁴

IV.8. St. Gertrudiskerk, Wijlré

De St. Gertrudisparochie te Wijlré beschikte in het begin van de negentiende eeuw in haar voormalig uit 1640 stammend kerkgebouw over een orgel. De herkomst ervan is onbekend. Een notitie in 'Budget de la Fabrique de l'Église succursale de Wylre' van 1821 maakt melding van een aan Binvignat te betalen bedrag van vierenzestig gulden, waaruit blijkt dat deze in dat jaar er herstelwerkzaamheden verrichtte.²⁸⁵ In 1835 werd er een begin gemaakt aan de bouw van een nieuwe kerk²⁸⁶ en werd in verband daarmee aan Binvignat de opdracht gegeven het oude orgel te demonteren.²⁸⁷ Of zoon Adam na voltooiing van het gebouw in 1839 het instrument daar weer opbouwde is niet bekend. Pas vanaf 1846 maken de archieven weer melding orgelbouwactiviteiten als in dat jaar en vervolgens in 1853 en 1859 aan Anton Schauten telkens vijf gulden en zevenenzestig cent uitbetaald wordt voor het stemmen van het instrument.²⁸⁸

---

²⁸² Félix / Woltèche 1994, p. 64, 65.

²⁸³ Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 224.

²⁸⁴ De gegevens werden mij door Michel Lemmens ter hand gesteld.

²⁸⁵ RHCL, H. Gertrudis Wijlré, inv. nr. 5.

²⁸⁶ www.kerkgebouwen-in-limburg.nl.

²⁸⁷ RHCL, H. Gertrudis Wijlré, inv. nr. 237.

²⁸⁸ Ibid., inv. nr. 597.

IV.9. St. Barthélemy, Luik

De romaanse St. Barthélemy stamt uit het einde van de elfde of het begin van de twaalfde eeuw. Zij diende tot 1797 als kapittelkerk en vanaf 1803 als parochiekerk.²⁸⁹

De orgelgeschiedenis van de Barthélemy begint in 1480 met de bouw van een orgel door de Maastrichtse orgelmaker Jan van Elen. In het midden van de zestiende eeuw vervaardigde een onbekende orgelmaker een nieuw instrument, dat André Séverin een eeuw later met behoud van de oude kas renoveerde. In 1803 werd het instrument, dat uit *Grand Orgue, Positif* en *Echo* opgebouwd was, door François Joseph Cralle voor driehonderd gulden gerepareerd.²⁹⁰ Diens zoon François Joseph bracht op 30 maart 1819 een offerte uit voor de reparatie van de blaasbalgen en lades, alsmede voor de reparatie van de Bourdon van het *Positif* en wel voor de prijs van 164 Luikse guldens.²⁹¹ De voorgestelde werkzaamheden werden niet uitgevoerd. Een jaar later, op 13 april 1820, diende Joseph Binvignat een aanzienlijk omvangrijker plan in voor het uitvoeren van de volgende werkzaamheden [70]:

- het op het oksaal plaatsen en nieuw beleren en inwendig met papier beplakken van de vier balgen;
- het maken van een nieuw windkanaal, twee duim breder dan het oude en van binnen met papier beplakt;
- het maken van drie nieuwe klavieren met een omvang van C, D – f³, belegd met ebben op de ondertoetsen en been de boventoetsen;
- het maken van nieuwe windladen omwille van de klavieruitbreiding van cis³ – f³: twee voor het Hoofdwerk en een aanvullende lade van vijf cancellen voor het Positief.²⁹² De laden voor het Hoofdwerk dienden van grotere omvang te zijn dan de bestaande om aan het oude als ook aan het nieuwe pijpwerk ruimte te bieden;
- het aanbrengen van dubbele ventielen in het groot octaaf van het Hoofdwerk om gelijktijdig gebruik van Bourdon 16' en Montre 8' mogelijk te maken;
- het ombouwen van het mechaniek;
- het repareren, schoonmaken en opnieuw in vorm brengen van zowel de conducten als de pijpen, waarbij de door zuur aangetaste delen door nieuwe stukken metaal vervangen zouden worden.

---

²⁸⁹ Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 51.

²⁹⁰ Ibid.

²⁹¹ AEL, Cure Saint-Barthélemy, inv. nr. 15.

²⁹² Opmerkelijk is dat het plan niet voorziet in een nieuwe lade voor het derde klavier.

Voor het totaal aan werkzaamheden en benodigde materialen rekende Binvignat een bedrag van 1620 Franse francs, waarvan 520 francs in mindering gebracht zouden worden, indien de niet strikt noodzakelijke werkzaamheden als het vervangen van de klavieren, het uitbreiden van de positieflade en het verplaatsen van de balgen achterwege zouden blijven. De kosten voor de veranderingen aan de kas als ook voor de aanschaf van hout en ijzer, benodigd bij het verplaatsen van de balgen, kwamen voor rekening van de kerkmeesters. De orgelmaker zegde toe de werkzaamheden in zijn atelier in Maastricht uit te voeren, deze in het voorjaar van 1821 te voltooien en alle binnen een jaar voorkomende defecten kosteloos te repareren. De kerkmeesters behielden zich het recht voor om het werk door deskundigen te laten keuren.

Tot de uitvoering van de geoffreerde werkzaamheden kwam het niet; op 8 oktober 1824 presenteerde Joseph Binvignat een nieuw plan [71], waarin hij aanbood om voor het totaal van 1660 francs dezelfde werkzaamheden uit te voeren, zij het dat hij de vier oude balgen door drie nieuwe exemplaren van 6 x 3,5 voet zou vervangen en de kosten voor de veranderingen aan de kas alsmede voor het materiaal, benodigd voor het verplaatsen van de balgen, voor zijn rekening zou nemen [71]. Deze keer kwam het tot een akkoord; op 6 januari 1825 ondertekende Binvignat de volgende verklaring:²⁹³

Je soussigné consens à faire pour la
somme de seize cent francs [sic] les
travaux repris au devis ci-dessus,
m'obligeant à avoir terminés les
dits travaux avant le premier
août prochaine et à les faire recevoir
par experts si le conseil de la
fabrique l'exige.
Liege le six janvier 1825
J. Binvignat

[Ondergetekende stemt ermee in om voor
de som van zestienhonderd francs [sic] de
in het bovenstaand bestek genoemde werkzaamheden
uit te voeren, zich verplichtend genoemde werken
vóór 1 augustus aanstaande voltooid te hebben
en deze, als het kerkbestuur het vereist,
te laten visiteren door deskundigen.
Luik, 6 januari 1825
J. Binvignat]

---

²⁹³ AEL, Cure Saint-Barthélemy, inv. nr. 15.

Op 10 maart van hetzelfde jaar verleenden pastoor en kerkmeesters hun goedkeuring aan *le marché ci-dessus*.²⁹⁴

IV.10. St. Petruskerk, Beringen

In het archief van de St. Petruskerk te Beringen bevindt zich een afschrift van een offerte van Joseph Binvignat uit 1822 voor de bouw van een orgel met de volgende dispositie.²⁹⁵

<u>Grand Orgue</u>	<u>Positif</u>
Bourdon 16'	Bourdon 8'
Montre 8'	Prestant 4'
Bourdon 8'	Flûte traverse
Prestant 4'	Flûte douce
Flûte 4'	Doublette
Nazard 3'	Carillon
Doublette 2'	Cromhorne B
Tierce	Hautbois
Cornette IV	
Sexquialter	
Mixture IV	
Trompette B/H	
Clairon	

---

²⁹⁴ Ibid. In 1843 was het orgel van de St. Barthélemy weer aan revisie toe en werd Bernard Dreyman, orgelmaker te Mechelen, uitgenodigd het instrument te inspecteren. In een niet uitgevoerd plan noteerde hij de volgende dispositie (AEL, Cure Saint-Barthélemy, inv. nr. 15):

<u>Grand Orgue</u>	<u>Positif</u>	<u>Echo</u>
Bourdon 16'	Bourdon 8'	Bourdon 8'
Montre 8'	Prestant 4'	Prestant 4'
Bourdon 8'	Flûte 4'	Doublette 2'
Praestant 4'	Nazard 3'	Cromhorne 8'
Flûte 4'	Doublette 2'	
Nazard 3'	Tierce 1 3/5'	
Doublette 2'	Fourniture III	
Tierce 1 3/5'	Cromhorne 8'	
Sexquialter		
Cornet IV H		
Fourniture III		
Cimbal II		
Trompet 8'		
Voix humaine 8'		

In de jaren 1847-1853 bouwde Brusselse orgelmaker Joseph Merklin een nieuw instrument. Het oude orgel werd overgeplaatst naar de St. Martin in Quenast (Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 52.).

²⁹⁵ RAH, Beringen Kerk, inv. nr. 200.

De prijs van het orgel met drie blaasbalgen, loden pijpen en klavieren met omvang van C – f³, maar zonder kas, zou vierduizend gulden bedragen, van welk bedrag achthonderd gulden in mindering gebracht zouden worden bij levering zonder Positief.

Tezelfdertijd onderhandelden de kerkmeesters van Beringen ook met Theodoor Smet, orgelmaker te Duffel. Dit blijkt uit een door Smet in het zelfde document ondertekende notitie, waarin deze “150 gulden Brabands, arbeyd 50 gulden” berekende voor het plaatsen van de orgelkas uit de Jezuïtenkerk te Lier, echter “zonder ’t snijwerk, maer met faesen”.²⁹⁶

IV.11. St. Lambertuskerk, Veldwezelt

In de St. Lambertuskerk te Veldwezelt bevindt zich een tien stemmen tellend éénklaviers zeventiende-eeuws orgel van onbekende herkomst. In 1822 wijzigde Joseph Binvignat de dispositie. De thans nog aanwezige Montre 8’ H, Viola di Gamba 8’ en Trompette 8’ zijn van zijn hand.²⁹⁷

IV.12. St. Catharinakerk, Maaseik

Op 24 april 1826 richtten de kerkmeesters van de St. Catharinaparochie een schrijven aan “Zijne koninklijke Majesteit den Koning” met het verzoek om een geldelijk bijdrage voor de aanschaf van een orgel. Zij hadden op de begroting van de uitgaven over het jaar 1825 een post van driehonderd gulden opgenomen om het orgel te herstellen en met “Binvignat, meesterorgelmaker woonachtig te Maastricht”, contact opgenomen. Na onderzoek van het instrument verklaarde deze, dat herstel nutteloos was. Vervolgens had Binvignat een bestek opgemaakt voor de bouw van een nieuw orgel voor de som van 2530 gulden, welke “niet geheellijk uit de inkomsten van het fabriek te bekoomen zijn”. Derhalve namen de kerkmeesters “de eerbiedige vrijheid van Zijne koninklijke Majesteit ootmoediglijk te verzoeken van eene blijk zijner vaderlijke goedgunstigheid aan onze kerk te

---

²⁹⁶ RAH, Beringen kerk, inv. nr. 200. Naar mededeling van Michel Lemmens werd uiteindelijk aan Smet de opdracht verleend.

²⁹⁷ Vente 1952, p. 51. De dispositie luidt: Montre 8’, Viola di Gamba 8’, Bourdon 8’, Flûte traversière 8’ H, Prestant 4’, Flûte 4’, Voix céleste 8’, Quint 3’, Fourniture II, Trompette 8’ (ibid.). Volgens Lemmens betreft het een zeventiende-eeuwse orgel, vermoedelijk afkomstig uit een Luiks klooster. Het instrument, dat toegeschreven wordt aan André Séverin, werd daar in 1851 door Pereboom en Leyser geplaatst. Naast het pijpwerk van Séverin en Pereboom en Leyser bevat het orgel slechts een drietal pijpen van Binvignat en wel cis² – dis² van Quinte 3’ (Lemmens 1998a, p. 1-3).

vergunningen”.²⁹⁸ Of de koning op dit nederig verzoek inging en de nodige financiële middelen verstrekte om de bouw van een nieuw orgel mogelijk te maken, is niet bekend.²⁹⁹

IV.13. Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk, Lummen

In het archief van de Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk bevinden zich twee door Joseph Binvignat ondertekende kwitanties, waaruit blijkt dat hij in de jaren 1826-1827 in deze kerk voor de van 1500 Luikse guldens een nieuw orgel vervaardigde “met alle zyne toebehoortens hier onder begrepen de Eyke Kasse”. Op 10 augustus 1826 ontving hij een aanbetaling van 280 Nederlandse guldens³⁰⁰ en een jaar later op 25 september ter voldoening van de laatste termijnbetaling een som van 400 Luikse guldens.³⁰¹ De naam van Binvignat komt in de rekeningen een laatste keer voor, als hem op 7 december 1828 een bedrag van acht gulden en veertig cent wordt uitbetaald voor het stemmen van het instrument.³⁰²

IV.14. St. Gerlachuskerk, Houthem

In het voorafgaande werd beschreven hoe de zusters Norbertinessen in 1786 werden gedwongen met inboedel en ook orgel het stift in Houthem te ontvluchten. Zij vestigden zich in het klooster van de Kartuziers in Roermond, waar in 1797 de orde definitief ten einde kwam. Op 18 juni 1802 werd in Roermond ten overstaan van de Valkenburgse notaris Pierre François Vanderhouvern de bezittingen van het klooster aan notaris en voormalig rentmeester van het stift, Martin Jacques Schoenmaeckers verkocht. De uit 86 loten bestaande inventarislijst vermeldt als nummer 58: *une orgue évalué à mille Livres cij.*³⁰³ Schoenmaeckers schonk in 1808 de kloosterkerk en orgel aan de parochie van St. Martinus van Houthem, die vanaf die tijd St. Gerlachus zou gaan heten.³⁰⁴

Wanneer en wie het in 1784 voor de stiftsdames gebouwde orgel in Houthem terugplaatste, is onbekend. Pas vanaf 1812 getuigen de rekeningen van het kerkbestuur van de aanwezigheid van het

---

²⁹⁸ RAH, Maaseikkerk, inv. nr. 440.

²⁹⁹ Na instorting van de toren werd in 1840 het toenmalige kerkgebouw afgebroken en door het huidige vervangen (<http://nl.wikipedia.org/wiki/sint-catharinakerk>). In 1845 plaatste Pieter Adam van Dinter, orgelmaker te St. Truiden, een geheel nieuw instrument (<http://www.orgelsite.nl/maaseikcatharinakerk>).

³⁰⁰ RAH, Lummen kerk, inv. nr. 297.

³⁰¹ Ibid., inv. nr. 298.

³⁰² Ibid., inv. nr. 299. In 1830 ging het onderhoud van het orgel over in handen van orgelmaker Riffart (ibid. inv. nr. 291, 293, 300) en in 1840 werd aan Theodoor Smet, orgelmaker te Duffel, de opdracht gegeven tot de bouw van een nieuw orgel (Lemmens 2004, p. 6). Theodoor Smet en/of zijn leerling Henri Vermeersch installeerden vervolgens in 1842 het oude orgel in de St. Martinuskerk te Tielt-Winge (Lemmens in brief d.d. 16-1-2004 aan de Kerkfabriek St.-Martinus te Tielt-Winge).

³⁰³ RHCL, Huis St. Gerlach, inv. nr 103.

³⁰⁴ Van Mulken 1978, p. 16.

instrument; in dat jaar werd er voor *Sacristain et chantre* 40.-, *pour l'Organiste* 36.- en voor *trois enfans de chœur* 18.- gulden betaald.³⁰⁵ Vanaf 1820 komt de naam van Binvignat regelmatig in de boeken voor. De eerste vermelding betreft een betaling van zevenenveertig gulden en vijfentwintig cent voor een reparatie;³⁰⁶ in de periode vanaf 1822 tot aan zijn dood ontving hij voor onderhoud een bedrag van zeven gulden en acht centen of vijftien francs.³⁰⁷ In 1827 ging de orgelmaker met de Martin Jacques Schoenmaeckers een overeenkomst aan voor de uitbreiding van het orgel met een aangehangen pedaal, waarvoor hij na gedane arbeid de som ontving van *huit couronnes de France*, zijnde negenendertig gulden en twaalf cent.³⁰⁸

Plaat 8. Kloosterkerk te Houthem. Pentekening door Philippe van Gulpen (1792-1862).
RHCL, inv./kat. nr. 398.

IV.15. St. Lambertuskerk, Kerkrade

De oudste vermelding over de geschiedenis van het voormalig orgel in de St. Lambertuskerk te Kerkrade stamt uit 1840. In dat jaar wendde het kerkbestuur van St. Lambertus zich tot de stadsraden, belast met voorlopig bestuur van Limburg, met het verzoek het orgel te mogen verkopen. In verband met de afbraak van de oude kerk en in de verwachting dat het instrument in de nieuw te bouwen kerk niet zou voldoen, wenste men – ook gezien de hoge kosten van opslag – het van de hand te doen. De

³⁰⁵ RHCL, H. Gerlachus Houthem, inv. nr. 242.

³⁰⁶ Ibid., inv. nr. 327.

³⁰⁷ Ibid., inv. nr. 441.

³⁰⁸ RHCL, Huis St. Gerlach, inv. nr. 104.

stadsraden verleenden daartoe een vergunning op voorwaarde dat de openbare verkoop tenminste tweemaal in het Dagblad van Limburg bekend gemaakt zou worden.³⁰⁹ Zo verscheen er op 26 en 28 februari alsmede op 4 maart in genoemd dagblad de volgende advertentie:³¹⁰

EEN ORGEL

van 15 rijen, in 1828 nieuw gemaakt, staat
te VERKOOPEN uit de hand te Kerkrade,
onder zeer voordeelige conditiën.

Hetzelve is zeer goed, en wordt alleenlijk verkocht,
omdat het in de aldaar nieuw gebouwde
kerk niet passend is.

Uit een notitie in het document, genaamd *Voorwaarden en Condiitiën waaronder, ingevolge autorisatie van Hunne Excellentien de Heeren Stadsraden Commissarissen des Konings in Limburg van den 8 Mei 1840, de orgel uit de hand aan den meestbiedende zal verkocht worden*, blijkt dat het instrument voor 868 gulden en 50 cent aan de kerkfabriek van Oirsbeek van de hand gedaan werd.³¹¹ Aan Lambert Vermeulen, orgelmaker te Weert,³¹² werd de opdracht gegeven het instrument vanuit Kerkrade naar Oirsbeek over te plaatsen.³¹³

In de encyclopedie *Het Historisch Orgel in Nederland 1819-1840* wordt het Oirsbeekse orgel beschreven als een instrument van Joseph Binvignat,³¹⁴ hetgeen aan de hand van onderzoek aan factuur en inscripties van het nog aanwezige oorspronkelijke pijpwerk bevestigd kon worden.³¹⁵

IV.16. St. Nicolaaskerk, Maastricht

Zoals in het voorafgaande werd beschreven, plaatste Joseph Binvignat in 1804 het Séverin-orgel van de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe op het oksaal van de St. Nicolaaskerk. Nadat er in de jaren 1824 tot 1827 kleine reparaties verricht werden, kwam in 1829 in de vergadering van het kerkbestuur aan de orde dat de vier blaasbalgen van het orgel aan revisie toe waren en dat met de reparatie ervan

---

³⁰⁹ GAK, H. Lambertus Kerkrade, inv. nr. 57.

³¹⁰ CCM, Journal du Limbourg 1841.

³¹¹ GAK, H. Lambertus Kerkrade, inv. nr. 57.

³¹² Lambert Vermeulen (1794-1875) behoort tot de vijfde generatie van het orgelmakersgeslacht Vermeulen, dat al sinds 1730 actief was (Peeters 1980, p. 21-25).

³¹³ SSGB, H. Lambertus Oirsbeek, inv. nr. 55.

³¹⁴ Van Buitenen e.a. 2001, p. 209.

³¹⁵ In 1954 werd het instrument door Verschuieren Orgelbouw te Huythuysen uitgebreid met een tweede klavier en zelfstandig pedaal en voorzien van een electro-pneumatische tractuur. Kas, lade en het pijpwerk van Bourdon 8', Prestant 8' D, Octaaf 4', Fluit 4' en Octaaf 2' zijn van de hand van Joseph Binvignat.

een bedrag van vierhonderd Luikse guldens gemoeid zou zijn. Omdat slechts twee balgen gebreken vertoonden, reparaarde Joseph Binvignat deze voor de som van vijfenzeventig gulden.³¹⁶

Het jaar daarna zou het orgel een meer ingrijpende verandering ondergaan. Door het toenemend aantal koorleden was het oksaal te klein geworden. Derhalve besloten de kerkmeesters het positief te laten verwijderen om zo meer ruimte voor de zangers te winnen. Zij gaven Binvignat de opdracht tot het uitvoeren van de volgende werkzaamheden [72]: van het nog bestaande Positief zou hij de lade met *Bourdon*, *Prestant*, *Flute*, *Doublette*, *Cromhorne* en *Larigot* in de kas van het Hoofdwerk plaatsen, waaraan hij uit het beste tin registers als *Flute traverse*, *Dulciaan basse* en *Hautbois discant* zou toevoegen. Verder diende hij de intonatie van Bourdon 16', zo ook van de andere registers te verbeteren, het klavier te herstellen "dusdanig dat de onderste rey der touchen die nog gebruikbaar zijn, dienen zullen in den midden rey van het klavier" en het orgel schoon te maken. Voor dit alles werd een bedrag vastgesteld van 112 Nederlandse guldens. De kas van het Positief alsmede het pijpwerk van de overbodig geworden vulstemmen kwamen ten voordele van de orgelmaker. Tenslotte werd bepaald dat daarmee het gewone onderhoud ten bedrage van dertien gulden en vierenveertig cent over het lopende jaar zou vervallen.

Na voltooiing van de werkzaamheden tekende Binvignat op 28 december 1830 een kwitantie, waarbij in tegenstelling tot het genoemde contract ook sprake was van "verhoging van de toon".³¹⁷

IV.17. St. Nicolaas en Barbarakerk, Valkenburg

De orgelgeschiedenis van de R.K. kerk H.H. Nicolaas en Barbara gaat terug tot het begin van de zeventiende eeuw, toen er door een onbekende Luikse orgelmaker een instrument met één klavier en negen registers geplaatst werd.³¹⁸ Deze orgelmaker bouwde het instrument in acht maanden op en liet het benodigde materiaal als lood, ijzer, koper, eikenhout, dennen planken, perkament, schapenleer en lijm vanuit Maastricht aanvoeren. Na voltooiing van het werk werd het instrument door een "hochduytser orgelistmeester" uit Aken goedgekeurd en het succes ervan door de deken en de hele magistraat met het nodige bier beklonken.³¹⁹ Vanaf 1633 werd in Valkenburg het zogeheten *simultaneum* ingesteld, waardoor het kerkgebouw ook door de protestanten in gebruik genomen werd.

Zoals in het voorafgaande beschreven, brachten Joseph Binvignat en Lambert Houtappel in 1774 aan de protestantse gemeente een bestek en begroting uit voor reparatie van het in slechte toestand geraakte instrument. Eerder dienden ook de in Maastricht gevestigde orgelmakers Henry

---

³¹⁶ Cuypers / Opdenakker 2000, p. 9.

³¹⁷ Ibid., p. 10. De toonhoogte zou bij die gelegenheid tot $a^1 = 415$ Hz verhoogd zijn (Van Nieuwkoop 1997a, p. 150).

³¹⁸ Jespers / Munier 1984, p. 89.

³¹⁹ RHCL, H. Nicolaas en Barbara Valkenburg, inv. nr. 77.

Muselaire en Johan Godefr. Sabrottsky als ook Christiaan Brants uit Hunshoven een plan in.³²⁰ Het is niet bekend aan wie uiteindelijk de opdracht tot herstel gegeven werd.

Tijdens de Franse overheersing raakte de kerk in onbruik en werd het orgel verwaarloosd. Nadat er in 1816 er aan het *simultaneum* een einde kwam, kende de H.H. Nicolaas en Barbara-parochie een tijd van opleving. In de jaren twintig werd het Caeciliaans Genootschap opgericht. Uit de stukken van dit kerkkoor blijkt dat er in 1828 sprake was van een nieuw orgel, weliswaar zonder vermelding van nadere details als de maker ervan, de omvang en de dispositie.³²¹ Het is niet uit te sluiten dat het een werk van Joseph Binvignat betreft; deze ontving van het genootschap in de periode van 1832 tot 1836 jaarlijks een bedrag van zeven Nederlandse guldens en acht cent voor het stemmen en schoonmaken van het instrument.³²² In 1867 vervaardigden Pereboom en Leijser in de oude kast een nieuw instrument en werd het binnenwerk aan de St. Remigiuskerk van Slenaken verkocht.³²³

IV.18. St. Remigiuskerk, Simpelveld

Op 8 februari 1833 tekenden vicaris Slenter en de kerkmeesters Widdershoven en Brand van de St. Remigiusparochie met Joseph Binvignat een contract voor de bouw van een nieuw orgel met de volgende dispositie [73]:

Manuaal C-g³

Montre 8'	Mixture III
Bourdon 8' B/H	Trompette 8' B/H
Violon de gamme 8' B/H	Clairon 4' B/H
Prestant 4'	
Flûte douce 4'	Tremblant doux
Doublette 2'	

Aangehangen pedaal C-f⁰

Binvignat verplichtte zich om binnen één jaar een instrument te leveren met twee eiken blaasbalgen ter grootte van 10 x 5 voet, een gedeelde lade, en pijpwerk van goede kwaliteit lood en tin. Verder diende hij op zijn kosten een tekening voor de orgelkas te leveren, waarvan de uitvoer ten laste van het kerkbestuur kwam. Tevens namen de kerkmeesters de kosten van het benodigde hout voor de balgstoelen, transport alsmede spijs, drank en logement voor de orgelmaker ten tijde van de plaatsing van het orgel voor hun rekening. Men kwam een bedrag van elfhonderd Nederlandse guldens overeen,

---

³²⁰ RHCL, Landen van Overmaas inv. nr. 269.

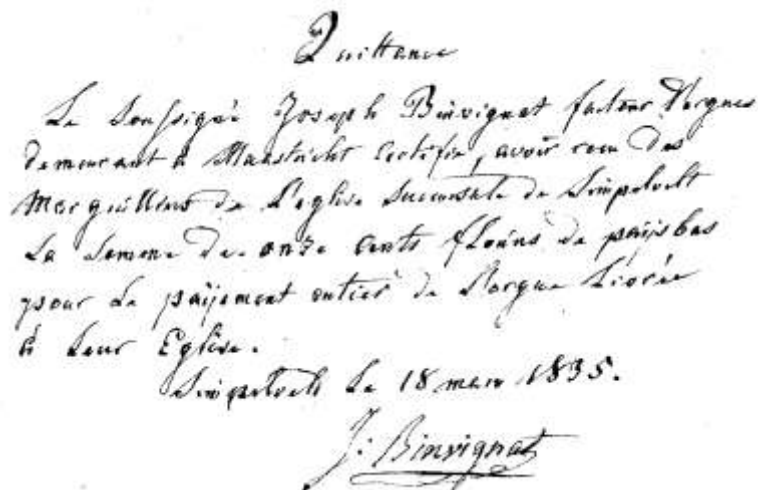
³²¹ Jespers / Munier 1984, p. 89-90.

³²² RHCL, H. Nicolaas en Barbara Valkenburg, inv. nr. 579.

³²³ Jespers / Munier 1984, p. 90.

waarvan 932 gulden te betalen bij voltooiing van de werkzaamheden en de resterende 168 gulden een jaar nadien, na stemming en reparatie van eventueel voorkomende defecten.

De bouw van het instrument verliep volgens plan; op 22 maart 1834 nam Binvignat de bedongen 932 gulden in ontvangst en werd aan schrijnwerker Gulikers 330 guldens uitbetaald voor het vervaardigen van de kas.³²⁴ De tweede termijnbetaling vond op 18 maart 1835 plaats.³²⁵ Vanaf die datum komt de naam Binvignat niet meer in de boeken voor.³²⁶

Facsimile 10. Kwitantie van de eindbetaling voor de bouw van een orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld.

IV.19. St. Dionisiuskerk, Schinnen

In het jaar 1835 leverde Joseph Binvignat een orgel van onbekende omvang aan de parochie van St. Dionisius. Hij ontving hiervoor op 11 juli 1835 een bedrag van 1248 francs en op 2 januari 1836 de som van 348 francs [74]. De werkzaamheden aan de kas werden uitbesteed aan Gerard Kleinjans, waarvoor hem op 4 oktober 1834 zes francs en tien centimes uitbetaald werd.³²⁷ Nadien treft men de naam van Binvignat niet meer aan in de rekeningen van de St. Dionisius.³²⁸

³²⁴ GAK, H. Remigius Simpelveld, inv. nr. 355.

³²⁵ Ibid., inv. nr. 366.

³²⁶ In juli 1835 sloten de kerkmeesters voor onderhoud een contract af met Anton Schauten, orgelmaker te Jüchen bij Mönchgladbach (ibid.). In 1924 werd door Fa. G. Stalhuth uit Aken in de oude kas een nieuw pneumatisch orgel gebouwd (Van Buitenen e.a. 2001, p. 313).

³²⁷ SSGB, H. Dionisius Schinnen, inv. nr. 28.

³²⁸ Het onderhoud van het orgel ging over in handen van L. Vermeulen. Deze ontving op 23 oktober 1837 voor stemmen en repareren de som van vijftientwintig francs (ibid.). In 1937 werd het orgel vervangen door een electro-pneumatisch instrument van Verschuieren te Heythuysen (<http://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl>).

IV.20. St. Monulfus en Gondulfuskerk, Maasmechelen

De voormalige kerk van de parochie St. Monulfus en Gondulfus beschikte vóór 1835 niet over een orgel. In dat jaar namen de kerkmeesters voor de aanschaf ervan een schenking aan van 2308 francs³²⁹ en verleenden zij Joseph Binvignat de opdracht voor de bouw van een nieuw instrument. Op 15 maart 1836 ontving Binvignat een aanbetaling van 1185 francs en 60 centimes “op rekening van den prijs van aanbesteding van eenen nieuwen orgel te plaatzen in deze kerke, waar hij de aanneeming gedaan heeft”. Plaatselijke meubelmaker, Coen Rachels realiseerde de orgelkas, waarvoor hem op 28 april van hetzelfde jaar de som van 190 francs en 98 centimes uitbetaald werd.³³⁰ Uit een kerkinventaris van 1856 blijkt het te gaan om een orgel met één klavier, tien registers en aangehangen pedaal.³³¹

Het was Joseph Binvignat niet meer vergund om het restant van de koopsom in ontvangst te nemen; op 12 september 1837 overleed hij op 82-jarige leeftijd. Het is niet bekend waar en wanneer hij werd begraven.

---

³²⁹ Lemmens 2000a, p. 32.

³³⁰ Ibid., p. 33.

³³¹ Ibid., p. 41. In 1856 werd het orgel door Matthias Meisenberg, orgelmaker te Nuth, naar het nieuwe gebouw van de St. Monulfus en Gondulfusparochie overgeplaatst. In 1912 werd het Binvignat-orgel door een nieuw instrument van Jules Geurts uit Berchem vervangen (ibid., p. 34).

V. DE VOORTZETTING VAN HET BEDRIJF DOOR ADAM BINVIGNAT 1837-1850

Na het overlijden van Joseph Binvignat nam zijn zoon Adam, die reeds vanaf een onbekend moment bij zijn vader in de leer was geweest en hem als medewerker assisteerde, het orgelmakersbedrijf over. Aanvankelijk zette hij het regulier onderhoud voort aan de orgels in onder meer de St. Servaaskerk,³³² de Onze Lieve Vrouwekerk,³³³ St. Martinuskerk³³⁴ en de Waalse kerk te Maastricht,³³⁵ de St. Gerlachuskerk te Houthem³³⁶ en de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Maasmechelen.³³⁷

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de door Adam Binvignat verrichte restauraties, overplaatsingen en uitbreidingen van bestaande instrumenten alsmede van een vijftal door hem nieuw gebouwde orgels. De nieuwe instrumenten zijn bescheiden van omvang en beschikken slechts over één klavier, al dan niet met aangehangen pedaal.

V.1. Onze Lieve Vrouwekerk, Maastricht

Omdat de St. Nicolaaskerk te klein was geworden om de meer dan drieduizend parochianen te herbergen en bovendien in bouwvallige staat verkeerde, wist het kerkbestuur in juli 1837 de naastgelegen kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe, die sinds de inname van de stad door de Fransen als militair magazijn in gebruik was, van het Rijk aan te kopen.³³⁸ De herinrichting van de kerk werd in opdracht gegeven aan de Maastrichtse architect Lambertus Jaminé. Op 13 september van dat jaar raamde deze de kosten van herplaatsing van “oxaal, doopvat, altaren, biechtstoelen, preekstoelen, plaatsing der klokken en herstemming orgelpijpen” op een bedrag van 8689 gulden en 60 cent. Op 10 oktober nam de parochie van St. Nicolaas, die voortaan parochie van Onze Lieve Vrouwe zou heten, de voormalige kapittelkerk in gebruik.³³⁹ Een jaar later werd de St. Nicolaaskerk op last van het stadsbestuur afgebroken.³⁴⁰

---

³³² RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 842.

³³³ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 356.

³³⁴ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 99.

³³⁵ RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 85.

³³⁶ RHCL, H. Gerlachus Houthem, inv. nr. 441.

³³⁷ Lemmens 2000a, p. 33.

³³⁸ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 356.

³³⁹ Ibid.

³⁴⁰ Flament 1980, p. 157.

Plaat 9. De St. Nicolaaskerk en de voormalige kapittelkerk van Onze Lieve Vrouw.
Tekening toegeschreven aan J. Specht, eerste helft negentiende eeuw.

Een lijst van uitgaven over 1838 “ter bekostiging van het instandbrengen der Onze Lieve Vrouwekerk” vermeldt als post 15 een betaling “aan den heer Binvignat voor ’t verplaatsen des Orgels 283,50” en als post 29 “aan het genootschap der H. Caecilia voor het maken van ’t groot Muziek op den 10 en 11 8ber 1837”.³⁴¹ Uit de summier informatie over de overplaatsing van het Séverin-orgel is niet vast te stellen of deze vóór of na de ingebruikname van de kerk gerealiseerd werd, dan wel of deze onder verantwoordelijkheid van vader of zoon Binvignat plaatsvond.

V.2. Hervormde kerk, Meerssen

Om aan de gespannen verhoudingen tussen katholieken en protestanten in Limburg een eind te maken, besloot de Belgische koning Leopold op 11 juli 1835 om de protestantse gemeentes van Meerssen, Beek, Heerlen en Gulpen toe te staan een eigen kerk te bouwen.³⁴² Door deze maatregel kwam ook aan het simultaan gebruik van de St. Bartholomeuskerk in Meerssen een einde.³⁴³

---

³⁴¹ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 356.

³⁴² Na de Belgische opstand werden pas in 1839 de grenzen van Limburg vastgesteld en behoorden delen van de huidige Nederlandse provincie Limburg aan België (Jappe Alberts II 1974, p. 186).

³⁴³ RHCL, Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen, inv. nr. 46.

Plaatser koninkrijk Leopold
Van het plan te bouwen
Van Prot. kerken.
11 July 1835.

Facsimile 11. Het besluit van Koning Leopold tot de bouw van vier protestantse kerken.

Nadat de bouw van de protestantse kerk voltooid was, werd er onder de gemeenteleden een collecte gehouden voor de aanschaf van een orgel. In november 1837 vond de aanbesteding ervan plaats³⁴⁴ en werd vervolgens aan Adam Binvignat de opdracht gegeven om voor de som van zevenhonderd francs een nieuw instrument te vervaardigen. Na gedane arbeid nam hij op 24 september 1838 uit handen van notaris J.A. Wilmar de bedongen penningen in ontvangst, voor welk bedrag hij bovendien het werk voor de duur van twee jaar garandeerde [75]. Meubelmaker Adolf Mesters kreeg de opdracht de kas te vervaardigen. Op 4 december van hetzelfde jaar werd hem door Wilmar honderdvijftig francs uitbetaald en daarenboven een franc en vijftig centimes voor de lessenaar en drie francs voor de stoel voor de organist [76]. Over de dispositie van het instrument noch over andere bijzonderheden is er nadere informatie voorhanden.³⁴⁵

V.3. St. Servaaskerk, Maastricht

Zoals in Hoofdstuk III werd beschreven, gaf Joseph Binvignat in 1812 het orgel in de St. Servaaskerk een grote schoonmaakbeurt, bij welke gelegenheid hij de toonhoogte verhoogde. Nadien hield hij het instrument in onderhoud.³⁴⁶

In 1839 was het instrument weer aan revisie toe en werd aan Adam Binvignat de opdracht gegeven tot “reparatie, veranderingen, bijvoegen van registers aan den orgel, zuiveren van denzelve en maken van nieuwe blaasbalken”. Na voltooiing van het werk nam hij een bedrag van 755 gulden in

³⁴⁴ Ibid.

³⁴⁵ Broekhuizen vermeldt abusievelijk: “Het orgel in de kerk der hervormde gemeente aldaar is in ’t jaar 1808 gemaakt door .. Bevignac, orgelmaker te Maastricht. Ingewijd door den leeraar G.E. de Cock den 3de september 1808” (Broekhuizen 1986 I, p. 572). In 1877 werd het orgel door een harmonium vervangen. De voorzijde van de kas en het front bleven gehandhaafd, het binnenwerk werd verwijderd (Van Buitenen e.a. 2001, p. 360).

³⁴⁶ Daarvoor ontving hij in 1822 *quatre couronnes de France* (RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1030), in 1824 tien gulden en zesennegentig cent (ibid. inv. nr. 1040) en in 1827 hetzelfde bedrag (ibid., inv. nr. 1043).

ontvangst.³⁴⁷ In 1831 werd hem zestig gulden uitbetaald voor “het bijmaken eener Trompet” en een jaar later twintig gulden voor onderhoud.³⁴⁸

In 1843 vond er een verbouwing in de kerk plaats. Om koor en orkest meer ruimte te bieden werd er een tussenwand, die het kerkinterieur van de westbouw scheidde, afgebroken. In verband hiermee diende het orgel verplaatst en ook gerestaureerd te worden.³⁴⁹ Merkwaardigerwijs bleef ditmaal Adam Binvignat buiten beeld,³⁵⁰ mogelijk – zoals in het voorafgaande beschreven – vanwege zijn huwelijk met een protestantse kostersdochter uit Gulpen. De opdracht ging deze keer naar de gebroeders Antoon en Jan Christiaan Franssen,³⁵¹ die zich in 1825 te Horst als orgelmakers gevestigd hadden.³⁵²

V.4. St. Brigidakerk, Noorbeek

Het kerkarchief van St. Brigida verschaft slechts minimale informatie over de orgelgeschiedenis van Noorbeek. Op 27 januari 1839 noteerde toenmalige pastoor D.L. Clerckx het volgende: “voor Eenen orgel zich bevindende bij Byvignat, facteurs te Maastricht voor duysent luyksche gds. heb ik een collect gedaan. De parochie die had opgebracht 600 frs. Het overige tot de som van duysent heb ik erbij gedaan. Deze orgel gekogt en betaalt en uit den opbrengst van de plaatsen der oxzaal werd den organist betaalt”.³⁵³ Dit instrument was niet het eerste orgel van de St. Brigidakerk; de notulen van de vergadering van het kerkbestuur op 19 januari 1833 maken melding van het besluit om een zekere Johannes Huynen te benoemen “voor het speelen van den orgel, staande in de kerk alhier voor tweeëndertig francs uit de kerke revenuen voor alle zon en feestdagen de mis en vesper”.³⁵⁴ Het door Binvignat geleverde orgel is geen lang leven beschoren geweest; in 1852 liet pastoor Clerckx het vervangen door een nieuw instrument van Wilhelm Koulen uit Heinsberg.³⁵⁵

---

³⁴⁷ Ibid., inv. nr. 842.

³⁴⁸ Ibid.

³⁴⁹ Van der Harst 1992b, p. 217.

³⁵⁰ Volgens Quaadvlieg zou Adam Binvignat op verzoek van het kerkbestuur een plan ingediend hebben (Quaadvlieg 1970, k. 87). Bij navraag aan de auteur blijkt het gegeven onjuist te zijn (brief d.d. 12-5-2013).

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Van Dijk / Verheggen 2011, p. 6.

³⁵³ <http://www.orgelconcertennoorbeek.nl>.

³⁵⁴ RHCL, H. Brigida Noorbeek, inv. nr. 1.

³⁵⁵ Van Dijk 2002b, p. 128.

V.5. St. Clemenskerk, Hulsberg

Het oudste gedeelte van de St. Clemenskerk dateert uit 1820.³⁵⁶ Korte tijd na de bouw ervan beschikte de parochie over een orgel van onbekende herkomst; de rekeningen vermelden in 1824 een betaling aan de organist, in 1833 aan de orgeltrapper en in 1835 en 1840 betalingen aan een niet nader genoemde orgelmaker voor het repareren en stemmen van het instrument.³⁵⁷

Pas in 1841 verschijnt de naam van Binvignat in de boeken; in dat jaar ontving hij vijfendertig gulden voor het repareren en stemmen van het orgel. Aanzienlijk omvangrijker waren de in 1845 aan het instrument uitgevoerde werkzaamheden; ‘voor het hernieuwen der blaasbalken, klaveer, reparaties van het secreet en het orgel te zuiveren en te stemmen’ betaalden de kerkmeesters een bedrag van 210 gulden.³⁵⁸ Het is niet bekend of Adam Binvignat bij dit werk betrokken was. In 1871 werd het orgel door een nieuw instrument van Leijser en Pereboom vervangen.³⁵⁹

V.6. Hervormde kerk, Sittard

Het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente te Sittard stamt uit de jaren 1680-1684.³⁶⁰ In het begin van de negentiende eeuw verkeerde het gebouw in vervallen toestand en was het dringend aan restauratie toe. Koning Leopold I – na de Belgische opstand van 1830-31 behoorde Sittard aan België toe - stelde voor de herbouw 1500 francs beschikbaar.³⁶¹ Toen in 1840 er met de werkzaamheden een aanvang genomen werd, was Sittard inmiddels weer Nederlands en schonk Koning Willem I nog eens 250 gulden.³⁶²

Zijn opvolger, koning Willem II, bracht op 17 juni 1842 een bezoek aan de stad. Op verzoek van dominee Hoefler deed hij daarbij ook de Hervormde kerk aan. De koning verbaasde zich erover dat gemeente niet over een orgel beschikte en schonk vijfhonderd gulden voor de aanschaf ervan.³⁶³ Zo kwam de protestantse gemeente in hetzelfde jaar in het bezit van een nieuw orgel met één klavier en aangehangen pedaal, waarvan de bouw toegeschreven wordt aan Adam Binvignat.³⁶⁴ Bestudering van

---

³⁵⁶ <http://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl/view.jsp>.

³⁵⁷ RHCL, H. Clemens Hulsberg, inv. nr. 80.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ <http://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl/view.jsp>.

³⁶⁰ Ottenheim 1985, p. 38.

³⁶¹ Na de Belgische opstand hoorden delen van de tegenwoordige Nederlandse provincie Limburg aan België.

³⁶² Ottenheim 1985, p. 44.

³⁶³ Ibid., p. 46.

³⁶⁴ Van Dijk 2002a, p. 142.

het pijpwerk bevestigt deze veronderstelling, maar daarover treft men elders in deze studie nadere gegevens aan.³⁶⁵

V.7. St. Petrus en Pauluskerk, Oud-Vroenhoven

De bouwgeschiedenis van de voormalige parochiekerk van St. Petrus en Paulus in Oud-Vroenhoven³⁶⁶ gaat terug naar de elfde eeuw.³⁶⁷ Een eerste aanwijzing over de aanwezigheid van een orgel dateert pas uit 1843. In het verslag van de vergadering van de kerkenraad op 2 juli van dat jaar treft men de volgende notitie aan:³⁶⁸

Den raad aldus vergadert, om by het voortdurend gebruik van den nieuwen orgel van 7 registers, reeds met eenparige toestemming geplaatst, alle disorders en onaangenaamheden voor te komen, neemt deze volgende maatregels of bepalingen: 1. in 't vervolg de opgang op het oxaal alleen toe te staan aan de zangers, organist en blaasbalkentreders, en ten dezer einde een opschrift oxaaldeur te plaatsen; 2. stelt de raad tot de blaasbalktreder aan Arnoldus Bastiaans of zynen zoon; 3. kiest de raad tot organist Thyssens. Zoon van J. Thyssens (smeet) en in overweging neemende de onkosten, welke er zyn moeten gebeuren, om de orgel te leeren spelen; en den tyd dien er nog zal moeten besteed worden, om nu en dan op de werkdagen in jaargetyden of hoogmissen te spelen; zoo stelt de raad vast en verplicht zich door deze, dan jaarlyks uit het kerkfabryk aan den organist te betalen de som van vyftien gulden nederlands, en daarenboven besluit zij, dat alwie in 't vervolg jaargetyden of hoogmissen op de werkdagen laat doen en daarin de orgel verlangt, tien stuivers zal moeten betalen aan de organist.

---

³⁶⁵ Op een onbekend moment werd het orgel uitgebreid met een zelfstandig pedaal. In 1966 volgde een restauratie door L. Verschueren C.V. en werd het instrument overgeplaatst naar de H. Hartkerk te Eindhoven (Van Dijk 2002a, p. 142).

De huidige dispositie luidt:

<u>Manuaal</u>	<u>Pedaal</u>
Bourdon 8'	Gedekt 4'
Prestant 4'	Fluit 2'
Fluit 4'	Fagot 8'
Octaaf 2'	
Quint 1 1/3'	
Mixtuur II	

De registers Bourdon 8', Prestant 4', Fluit 4' en Mixtuur bevatten pijpwerk uit 1842.

³⁶⁶ Sinds de gemeentelijke herindeling van 1920 maakt Oud-Vroenhoven onder de naam Wolder deel uit van de stad Maastricht (<http://www.dbnl.org/tekst/menn002fusi01>).

³⁶⁷ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Petrus-en-Paulus>.

³⁶⁸ RHCL, H. Petrus en Paulus Maastricht, inv. nr. 1.

Over de maker van het instrument, noch over de dispositie ervan is er informatie voorhanden. Evenmin komen er in het *Journal des recettes et des dépenses* na 1843 posten voor, die in verband staan met het onderhoud van het instrument.³⁶⁹ In de notulen van de vergadering van het kerkbestuur van 10 oktober 1843 leest men dat er een nieuw orgel geplaatst werd “voor de waarde van vijfhonderd Nederlandsche guldens, binnen twee jaar te betalen”, maar dat er geen middelen voorhanden waren om de rekening van de orgelmaker te voldoen. De pastoor, die kennelijk het initiatief tot aankoop van het instrument genomen had, bood aan zich te willen “verpligten den orgel op gestelde tijd te betalen onder voorwaarde dat den orgel aan hem als eigendom zal toegekend worden, totdat het kerkfabriek hem de kosten of de daarvoor verschoote penningen zal uitbetaald hebben”.³⁷⁰ Of het kerkbestuur op het genereuze aanbod van de parochieherder inging, is niet bekend.

Afbeelding 13. De voormalige kerk van Oud-Vroenhoven.
Foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Broekhuizen schrijft dit door Adam Binvinat gebouwde instrument abusievelijk toe aan J. Bouvignac. Hij vermeldt de volgende dispositie:³⁷¹

Bourdon	8 vt	Fluit Travers D.	8 vt	Octaaf 2 vt [sic]
Prestant	8 vt	Doublette		Mixtuur
Fluit	4 vt			

tremulant, ventil

In 1852 vervaardigden Pereboom en Leijser voor de som van 885 gulden een nieuw instrument. Het oude namen zij voor 400 gulden in.³⁷²

³⁶⁹ Ibid., inv. nr. 70.

³⁷⁰ Quaedvlieg 2003, p. 2-3.

³⁷¹ Broekhuizen 1986 I, p. 646-647.

³⁷² Quaedvlieg 2003, p. 2. De oude kerk werd in 1898 door het huidige neogotische gebouw vervangen (ibid., p. 3).

V.8. St. Monulfus en Gondulfuskerk, Maasmechelen

Zoals in het voorafgaande beschreven, vervaardigde Joseph Binvignat in de jaren 1836-1837 een orgel voor de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Maasmechelen, waarvan hij door overlijden de financiële afwikkeling niet meer mocht meemaken. Op 15 mei 1839 nam Adam Binvignat van de kerkmeesters de som van 474 francs en 48 centimes in ontvangst als voldoening van het restant van de koopsom van het door zijn vader geleverde orgel. Vervolgens nam hij de jaarlijkse stemming en onderhoud ervan voor zijn rekening.³⁷³ Een eerste grootonderhoudsbeurt, waarbij het orgel schoongemaakt werd, verrichtte hij in 1843. Hij ontving daarvoor op 19 oktober van dat jaar vierentwintig francs. Tenslotte werd hem op 18 november 1846 een bedrag van veertig francs uitbetaald voor stembeurten in de jaren 1844 tot 1846.³⁷⁴

V.9. St. Martinuskerk, Borgharen

In augustus 1844 plaatste Adam Binvignat in de voormalige gotische St. Martinuskerk, sinds 1979 genoemd naar St. Cornelis,³⁷⁵ een nieuw instrument van onbekende omvang. De kerkrekeningen voorzien slechts spaarzaam in gegevens omtrent de bouw ervan; op 9 juli van dat jaar werd er tachtig centimes betaald voor *verve en drinkgeld voor den orgel* [sic] en op 12 juli vijftwintig francs en twaalf centimes *aan den orgel aan Bivenjak*. Op 25 juli volgde een eerste organistenbetaling.³⁷⁶

Tijdens een buitengewone zitting van het kerkbestuur op 16 februari 1846 kwam het nieuwe orgel aan de orde en werd het volgende in de notulen opgenomen:³⁷⁷

Dewijl de Heer Bevenjak, orgelmaaker te Maastricht, een nieuwe orgel gemaakt heeft voor het kerkfabrik alhier te Borgharen voor een somme van vijfhonderd en vijf en twintig nederlandsche gulden en een oude orgeltje gegeven door de Heer Pastoor, en dat de genoemde orgelmaaker, voor het orgel twee volle jaaren is verantwoordelijk gebleven welke tijd eyndig met Augustus dezes jaar en aangezien dat dit orgel buyten staad is, meer te kunne gespeelt te worde sedert een maand en dat Bevenjak verschyde maal is gewaarschuwde om deselve te komen erstellen of te repareeren, die niet wil, of verseumt, zoo bevindt zich genoemde fabriksraad in de nootzaakelykheid om de orgelmaaker voor de rechtbank te roepen, om de schaade aan de orgel te erstellen en door deskundige het orgel te doen nazien of het zelve volgens konst, en conditie gemaakt is, ten eynde van voortaan een orgel te hebben die ten tyde des godsdienst kan gespeelt worden.

---

³⁷³ Lemmens 2000a, p. 42.

³⁷⁴ RAH, Mechelen aan de Maas kerk, inv. nr. 38. Na 1850 kwam het onderhoud in handen van Mathias Meisenberg uit Nuth (Lemmens 2000a, p. 33).

³⁷⁵ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Corneliuskerk>.

³⁷⁶ RHCL, St. Martinus Borgharen, inv. nr. 125.

³⁷⁷ Ibid., inv. nr. 1.

De wet op het dekreet van 1809 den 30 xber artikel 77 laat niet toe een proces aan te gaan, zonder de toelaating van de Wel Edele gestrengde Heeren gedeputeerde Staaten, zo sal Coppie van dit tegenwoordig proces verbaal gezonde worde om de nodige toelate te bekomen.

De problematiek van het niet functionerende orgel vindt bovendien zijn weerslag in het dagboek van inkomsten en uitgaven van de parochie; in september 1845 houden de maandelijks betalingen aan organist Muller plotseling op.³⁷⁸

Het is niet bekend of via de aangekondigde rechtsgang de verhoudingen met Adam Binvignat hersteld werden;³⁷⁹ vanaf 1848 komt zijn naam weer voor in de rekeningen. Op 6 maart van dat jaar ontving hij vier francs en tweeënzeventig centimes voor onderhoud en op 16 september 1849 negen francs en veertig centimes voor gedurende twee jaar geboden diensten.³⁸⁰

V.10. Hervormde kerk, Beek

Zoals in het voorafgaande beschreven, stond de Belgische koning Leopold krachtens zijn besluit van 11 juli 1836 ook de protestantse gemeente van Beek toe om een eigen kerk te bouwen. Op 27 augustus van het jaar daaropvolgend hielden de protestanten voor de laatste keer hun dienst in de pastorie van de R.K. St. Martinusparochie,³⁸¹ om daarna het nieuwe, door architect H. Konings uit Roermond ontworpen gebouw in gebruik te nemen.³⁸² Mogelijk maakten zij al langer geen gebruik meer van de St. Martinuskerk; op 22 augustus 1834 verkochten zij ten overstaan van notaris Lebens hun orgel met oksaal aan de katholieke parochie voor de som van negentienhonderd francs.³⁸³

---

³⁷⁸ Ibid., inv. nr. 125.

³⁷⁹ Uit de procesdossiers noch uit de audiëntiebladen van de zittingen en vonnissen van de arrondissementsrechtbank te Maastricht blijkt een gerechtelijke procedure tegen Adam Binvignat (RHCL, Archief Arrondissementsrechtbank Maastricht, inv. nr. 1215, 852-853).

³⁸⁰ Ibid. Vanaf 1852 ging het onderhoud van het instrument over in handen van Pereboom en Leijser en in 1919 werd het instrument door een nieuw orgel van Pereboom vervangen (Jespers / van Loo / Reijnaerds 1998, p. 201).

Een inventarislijst van 1843 van St. Martinuskerk in het naburige dorp Itteren maakt melding van de aanwezigheid van een orgel (mededeling van G.M.I. Quaedvlieg in een brief d.d. 17-11-2011). Aangezien in 1844 Adam Binvignat in Borgharen een orgel plaatste, zou het instrument in Itteren een werk van dezelfde orgelmaker kunnen zijn. Het instrument werd in 1921 ingeruild bij de Gebr. Vermeulen te Weert bij de aankoop van een nieuw orgel (ibid.). Quaedvlieg's veronderstelling blijkt archivalisch niet te onderbouwen; de boeken van de kerkmeesters van Itteren vermelden vanaf 1848 slechts betalingen aan orgeltrappers (RHCL, H. Martinus Itteren, inv. nr. 122, 148).

³⁸¹ De Vries 1937, p. 3.

³⁸² <http://www.kerkgebouwen-in-limburg.nl>.

³⁸³ RHCL, Notarieel archief, inv. nr. 91. Van het oude orgel, waarvan op 6 september 1790 voor een bedrag van twaalfhonderd gulden opdracht tot bouw gegeven werd, is de maker noch de dispositie bekend (Hoogstraten / van Loo 1983, p. 110).

In het nieuwe gebouw moest de gemeente het echter nog jaren zonder orgel stellen. Pas in 1844 gingen de kerkvoogden een overeenkomst aan met Adam Binvignat voor de bouw van een nieuw instrument en wel voor de som van 523 gulden en 50 cent. Het orgel diende precies hetzelfde te zijn als het instrument, dat Koning Willem II aan de protestantse gemeente van Sittard had geschonken.³⁸⁴

Over de dispositie, moment van oplevering en onderhoud nadien geeft het archief van de hervormde gemeente geen informatie prijs.³⁸⁵

V.11. St. Elisabethkerk, Stokkem

In 1811 werd Stokkem door een stadsbrand geteisterd, waardoor zeven huizen waaronder de pastorie verwoest werden en ook de kerk schade opliep. In 1844 besloot het kerkbestuur een nieuwe kerk te bouwen. Het jaar daarna werd begonnen met de bouw en in 1847 werd het kerkgebouw door bisschop Cornelius van Bommel ingewijd.³⁸⁶

Vanaf 1847 vermeldt het *Journal des recettes et des dépenses* diverse betalingen die verband houden met de overplaatsing van het door Joseph Binvignat in 1804 voor de voormalige kerk gebouwde orgel; in maart 1847 werd er tachtig gulden betaald voor werkzaamheden aan de orgelkas en drie gulden en vijftig cent voor het vervoer van het orgel naar Maastricht, op 10 november drieëntwintig gulden en negentig cent voor het ophalen van het orgel, op 24 november 1848 zeventien gulden “aan Bevinjak voor het maken van het groot orgel”, op 8 februari 1849 tweeënnegentig gulden en vijftig cent “aan Ojtens voor het verwen van den orgelkast en geleverd goud” en tenslotte op 19 februari 1849 aan Binvignat een bedrag van 399 gulden en 36 cent “voor het maken van het positieve orgel”.³⁸⁷ In zijn ongedateerd *registrum parochiale* omschreef pastoor P.J. op 't Eyndt de werkzaamheden als volgt:³⁸⁸

- het uit de oude kerk verwijderen van het orgel, dat uit twee kasten bestond;
- het vergroten van de grootste van beide en het plaatsen ervan in de nieuwe kerk;
- het inbouwen van nieuwe klavieren;
- het repareren van de blaasbalgen;
- het schilderen van de orgelkas;
- het met tinfoelie beplakken van de frontpijpen en het vergulden van de labia.

---

³⁸⁴ De Vries 1937, p. 3.

³⁸⁵ In 1925 werd het instrument verkocht aan de Vereniging Christendom te Enschede (Jespers / van Loo / Reijnaerds 1998, p. 198).

³⁸⁶ KAS, De Geschiedenis van de parochie Stokkem door Everard Vandervoort, pastoor te Stokkem in: Bijdragen in het Parochieblad 1947, p. 57.

³⁸⁷ KAS, *Journal des recettes et des dépenses* 1834-1894 (niet geïnventariseerd).

³⁸⁸ KAS, *Registrum parochiale* (niet geïnventariseerd).

Na de werkzaamheden komt de naam Adam Binvignat niet meer in het parochiearchief voor.³⁸⁹

V.12. St. Monulfus en Gondulfuskerk, Berg

In 1848 vond er aan de voormalige kerk van St. Monulfus en Gondulfus een verbouwing plaats, waarbij het gebouw verhoogd en de toren herbouwd werd.³⁹⁰ In verband hiermee diende het in 1794 door Joseph Binvignat en Lambert Houtappel gebouwde orgel tijdelijk verplaatst te worden. Op 4 april 1848 tekenden de aannemers Jan Lambert Lemmens en Jan Hubert Dolders met Adam Binvignat een overeenkomst, waarin de orgelmaker zich verplichtte het orgel te demonteren, op een aangewezen plaats op te slaan en in september of oktober van dat jaar weer op te bouwen en “behoorlijk te stemmen en ten goede gebruike in orde te brengen”. Binvignat verklaarde daarbij dat hij het instrument “in goede staat bevonden had, uitgenomen het opgelegde plakwerk van het Clavier en eenige scheuren in de hooftkanten der blaasplooyen”.³⁹¹ Over de financiële voorwaarden en oplevering van het werk geeft het kerkarchief geen nadere informatie prijs.³⁹²

---

³⁸⁹ In 1854 ging het onderhoud over in handen van de Gebr. Franssen en vervolgens in 1862 van Van Dinter, orgelmaker te Maaseik, die in dat jaar de blaasbalgen verving (KAS, *Journal des recettes et des dépenses* 1834-1894). Op 1 september 1903 tekende Vermeulen, orgelmaker te Weert, een contract tot ombouw van het instrument, waarin hij de volgende dispositie vermeldt (Orgelarchief in Letterenbibliotheek Universiteit Utrecht, Archief Vermeulen):

Montre 8'	Bourdon 8'
Bourdon 8'	Prestant 4'
Prestant 4'	Flûte 4'
Flûte 4'	Flute travers
Nasard 3'	Salicional 4'
Flute douce 2'	Doublette 2'
Doublette 2'	Larigot
Superoctaf 1'	Tintinabulum
Mixtuur	Cromh.
Sesquialter	Cromh.
Cornet IV	
Trompette 8' B/D	
Clairon 4'	

³⁹⁰ RHCL, H. Monulfus en Gondulfus Berg en Terblijt, inv. nr. 16.

³⁹¹ Ibid.

³⁹² Broekhuizen beschrijft het instrument als volgt (Broekhuizen 1986 I, p. 187): Het orgel in de kerk der r. cath. gemeente aldaar is gemaakt en voltooid in 1848 door De Bevignac, orgelmaker te Maastricht. Werd in 1852 vergroot en gerepareerd door Gebroeders J. en A. Franssen, orgelmakers te Horst bij Venlo. Heeft 11 stemmen, een handclavier, aangehangen pedaal en twee blaasbalgen.

Prestant	4 vt	Prestant D.	8 vt	Clairon	4 vt
Holpijp	8 vt	Viol di Gamba	8 vt	Trompet B.	8 vt
Fluit	4 vt	Mixtuur	3 st	Trompet D.	8 vt

V.13. St. Martinuskerk, Maastricht

In het archief van de St. Martinuskerk bevindt zich een ongesigioneerde en ongedateerde³⁹³ begroting voor de bouw van een nieuw orgel voor een bedrag van 536 gulden [77]. Hiertoe dienden de volgende werkzaamheden uitgevoerd te worden:

- het maken volgens bijgevoegd plan van een nieuwe vurenhouten kas met lindehouten ornamenten;
- het maken van twee nieuwe blaasbalgen, te plaatsen in de oude balgstoel;
- het maken van een nieuwe eikenhouten lade voor negen registers;
- het maken van een wellenbord;
- het maken van een registermechaniek voor zes stemmen alsmede het maken van drie registerwalsen om later de registertrekkers van de drie nieuwe stemmen eraan te bevestigen;
- het maken van een nieuw klavier, belegd met ivoor op de ondertoetsen, ebben op de boventoetsen en palissander op het klavierraam;
- het plaatsen van het pedaal met bijbehorend wellenbord van het oude orgel;
- het plaatsen van de volgende zes stemmen uit het oude orgel: Bourdon 16' H, Bourdon 8', Prestant 4', Fluit 4', Doublette 2' en Hobo 8' H.

Een register voor Echo van 3 1/2 octaaf.

In 1935 werd na de ingebruikname van de nieuwe kerk het orgel verkocht aan de St. Antonius van Paduaparochie te Scharn-Maastricht. Vandaar verhuisde het in 1969 naar de Cellebroederskapel te Maastricht en werd het door Verschueren Orgelbouw te Heythuysen gerestaureerd (Jongepier 1999b, p. 94-96). De dispositie luidt:

Bourdon 8'	Tierce 1 3/5'
Montre 8' H	Sesquialter II
Prestant 4'	Fourniture III
Flûte 4'	Cornet III
Nasard 3'	Trompette 8' B/H
Doublette 2'	

In 2009 werd het orgel omwille van een laderestauratie orgel gedemonteerd, waarbij ik in de gelegenheid was het pijpwerk te bestuderen. Bourdon 8', Prestant 4', Flûte 4', Doublette 2', Cornet III en Fourniture bevatten pijpwerk van Joseph Binvignat, Montre 8' H bevat pijpwerk van Adam Binvignat en Nasard 3' zou vervaardigd zijn uit een negentiende-eeuwse Bourdon 16', mogelijk ook van Adam Binvignat.

³⁹³ Het document is na 1838 te dateren. Op 24 augustus van dat jaar ontving Adam Binvignat 65 gulden voor het schoonmaken en stemmen van het orgel (RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 999).

De volgende eveneens ongedateerde en in het kerkarchief bewaarde kwitantie staat mogelijk in verband met de uitvoer van bovenstaande werkzaamheden.³⁹⁴

Betaald aan Meester Bevignat volgens Quitancie hier naest hondert en tachtig
Fransche Kroonen op rekening / voor 920 Gls. L. / N. Gls. 504,25
Item betaald aan Meester Jaspers twee reekeningen hier naest van
geleverde vellen. 24,92
14 stuivers en een quart ongangbaar geld 0,40.

Op 6 oktober 1849 nam Adam Binvignat uit handen van kerkmeester Laheij vijftig gulden in ontvangst voor het stemmen en schoonmaken van het orgel.³⁹⁵ Hiermee verrichtte hij – voor zover bekend – zijn laatste activiteit als orgelmaker. Drie maanden later, 18 januari 1850 om vijf uur 's middags overleed hij op zestigjarige leeftijd. Op 21 januari werd hij vanuit de Onze Lieve Vrouwekerk begraven.³⁹⁶

---

³⁹⁴ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 205.

³⁹⁵ Ibid., inv. nr. 1010.

De oude St. Martinuskerk werd in de jaren 1857-8 door een nieuwe kerk naar ontwerp van P.J.H. Cuypers vervangen. Het oude orgel werd overgeplaatst en deed tot 1878 dienst, het jaar waarin Pereboom en Leijser het huidige drie-klaviers instrument bouwden (www.kerkgebouwen-in-limburg.nl). Dezelfde orgelmakers plaatsten vervolgens het oude instrument in de kerk van St. Jan Baptist te Romershoven en wijzigden de dispositie. Van het oorspronkelijke instrument bleven echter vijf van de negen registers, windlade, klavier en registerknoppen bewaard (Lemmens 1998b, p. 1-2).

Bovenstaande vindt echter geen weerslag in de orgelbeschrijvingen van Broekhuizen. Hij beschrijft het instrument als volgt (Broekhuizen I, p. 557): Het orgel in de St-Martinuskerk der r. cath. gemeente, in de voorstad wijk is afkomstig uit de kerk der St-Anthonis Abtdey, de datum der stichting en maker onbekend. Heeft 15 [sic] stemmen, een handclavier, aangehangen pedaal en drie blaasbalgen.

Bourdon	16 vt	Flageolet	Dulciaan	
Bourdon	8 vt	Montre	Trompet B.	8 vt
Prestant	4 vt	Fluit	Trompet D.	8 vt
Doublette		Viol di Gamba	Clairon B.	
Mixtuur		Fluit Travers	Oboe D.	

³⁹⁶ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, inv. nr. 194.

DEEL II

ANALYSE VAN HET BINVIGNAT-ORGEL

VI. ORGELKASSEN

VI.1. Inventarisatie van de werken van Binvignat

Hoewel kerkarchieven veelal zeer fragmentarisch bewaard zijn gebleven, konden binnen het kader van dit promotieonderzoek toch tweeëntwintig orgels van Joseph Binvignat – tot 1794 in samenwerking met Lambert Houtappel – worden gedocumenteerd. Van de kerken waar deze instrumenten zich bij oplevering bevonden geef ik hier een overzicht:³⁹⁷

1782	St. Michielskerk	Bree [37]
1780	St. Jan	Maastricht [41]
1784	Norbertinessenstift	Houthem ³⁹⁸
1785	St. Etienne	Montzen [46]
1793	St. Quintinuskerk	Hasselt [47-49]
1794	St. Monulfus en Gondulfuskerk	Berg [53]
1804	St. Elisabethkerk	Stokkem ³⁹⁹
1806	St. Jan	Maastricht [66]
1808	St. Matthiaskerk	Maastricht [67]
1818	St. Martinuskerk	Geulle ⁴⁰⁰
1820	H. Johannes de Doperkerk	Mechelen ⁴⁰¹
1821	St. Gertrudiskerk	Gruitrode ⁴⁰²
1827	Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk	Lummen ⁴⁰³
1828	St. Lambertuskerk	Kerkrade ⁴⁰⁴
1834	St. Remigiuskerk	Simpelveld [73]
1835	St. Dionisiuskerk	Schinnen [72]
1837	St. Monulfus en Gondulfuskerk	Maasmechelen ⁴⁰⁵

Het bureauorgel uit 1798 dat in Museum Coudenberg te Brussel wordt bewaard, is van onbekende herkomst. Evenmin is bekend uit welk jaar het orgel dateert, waarvan de kas thans is opgesteld in de kerk te Zundert en waarvan het pijpwerk zich bevindt in de kerk van de H. Kruisverheffing te Cadier

---

³⁹⁷ De jaartallen verwijzen naar het jaar van oplevering.

³⁹⁸ Jongepier 1991b, p. 22.

³⁹⁹ KAS, Annales Ecclesiae Stockhemiensis (niet geïnventariseerd).

⁴⁰⁰ Maasen 1994, p. 124.

⁴⁰¹ RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 118-119.

⁴⁰² De gegevens werden mij door Michel Lemmens ter hand gesteld.

⁴⁰³ RAH, Lummen kerk, inv. nr. 297.

⁴⁰⁴ Van Buitenen e.a. 2001, p. 209.

⁴⁰⁵ Lemmens 2000a, p. 33.

en Keer,⁴⁰⁶ ook van de instrumenten in de St. Michael te Burtscheid, in de Kreuzkirche en in de St. Jakob te Aken is het bouwjaar onbekend.⁴⁰⁷

Slechts twaalf instrumenten zijn (in min of meer gewijzigde vorm) behouden. Dit zijn de orgels in Houthem, Montzen, Hasselt, Berg, Stokkem, Maastricht (St. Jan en St. Matthias), Geulle, Mechelen, Lummen, Kerkrade en Simpelveld. Het orgel van de St. Monulphus en Gondulphus te Berg bevindt zich thans in de Cellebroederskapel te Maastricht, van de Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk te Lummen in de St. Martinuskerk te Tielt-Winge en van de St. Lambertuskerk te Kerkrade in de gelijknamige kerk te Oirsbeek.⁴⁰⁸

De werkljst van Adam Binignat omvat vijf orgels, geplaatst in de navolgende kerken:

1838	Hervormde kerk	Meerssen [75]
1842	Hervormde kerk	Sittard ⁴⁰⁹
1843	St. Petrus en Pauluskerk	Oud-Vroenhoven ⁴¹⁰
1844	St. Martinuskerk	Borgharen ⁴¹¹
1845	Hervormde Kerk	Beek ⁴¹²

Van deze instrumenten is er slechts één behouden en wel het orgel van de Hervormde kerk te Sittard, dat zich thans in gewijzigde vorm in de Sacramentskapel van de H. Hartkerk te Eindhoven bevindt. Van het instrument in Meerssen is alleen de kas nog voorhanden.

Naast het vervaardigen van nieuwe instrumenten restaureerden Joseph Binignat en in ieder geval tot 1794 Lambert Houtappel instrumenten ten behoeve van de volgende kerken:

1777	St. Matthiaskerk	Maastricht ⁴¹³
1778	St. Nicolaaskerk	Maastricht [31]
1778	Hervormde kerk	Neerijnen[33]
1782	Dominicanenkerk	Maastricht ⁴¹⁴

---

⁴⁰⁶ Zie p. 45.

⁴⁰⁷ Böckeler 1876, p. 73. Onderzoek in diverse archieven in Aken leverde geen nadere gegevens op. Naar mededeling van kerkmeester Matthias Bausch is ten gevolge van een bombardement in de Tweede Wereldoorlog de St. Michaelskerk te Burtscheid met de daarnaast gelegen pastorie, waarin zich het archief bevond, volledig afgebrand. In het archief van de Kreuzkirche, berustend in het Bisschöfliches Diözesanarchiv Aachen, bevinden zich rekeningen van de kerkfabriek over de jaren 1821-1861, waarin geen gegevens over orgelbouwactiviteiten door Binignat voorkomen. De oudste stukken van het kerkarchief van de St. Jakob dateren van omstreeks 1850.

⁴⁰⁸ In het navolgende zal niettemin de oorspronkelijke locatie vermeld worden. Wat het orgel te Houthem betreft, zal de St. Gerlachuskerk als oorspronkelijke locatie aangeduid worden.

⁴⁰⁹ Van Dijk 2002a, p. 142.

⁴¹⁰ Broekhuizen 1986 I, p. 646.

⁴¹¹ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Corneliskerk>.

⁴¹² De Vries 1937, p. 3.

⁴¹³ Dejong 1950, p. 5.

1791	St. Catharinakerk	Maastricht ⁴¹⁵
1791	Onze Lieve Vrouwekerk, groot orgel	Maastricht [52]
1791	Onze Lieve Vrouwekerk, klein orgel	Maastricht [52]
1795	Dominicanenkerk	Maastricht [54]
1808	St. Martinuskerk	Meeuwen ⁴¹⁶
1803-4	St. Martinuskerk	Maastricht [63]
1809	St. Etienne	Montzen ⁴¹⁷
1812	St. Servaaskerk	Maastricht ⁴¹⁸
1812	St. Stefanuskerk	Millen ⁴¹⁹
1817	St. Landricuskerk	Echt [68]
1817	St. Martinuskerk	Maastricht ⁴²⁰
1819	Ste. Croix	Luik [69]
1820	St. Antoine	Luik ⁴²¹
1821	St. Gertrudiskerk	Wijlré ⁴²²
1822	St. Lambertuskerk	Veldwezelt ⁴²³
1825	St. Barthélemy	Luik [70]
1827	St. Gerlachuskerk	Houthem ⁴²⁴
1829	St. Nicolaaskerk	Maastricht ⁴²⁵
1830	St. Nicolaaskerk	Maastricht [72]

Als zelfstandig orgelmaker restaureerde Adam Binvignat instrumenten in de volgende kerken:

Na 1838	St. Martinuskerk	Maastricht [77]
1848	St. Monulfus en Gondulfuskerk	Berg ⁴²⁶
1849	St. Elisabethkerk	Stokkem ⁴²⁷

Bij de genoemde restauraties varieerden de werkzaamheden van schoonmaak, herstel van balgen, laden, mechaniek en pijpwerk, foliën frontpijpen, vernieuwen toetsbeleg, uitbreiding van dispositie tot wijziging van toonomvang en toonhoogte.

⁴¹⁴ RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 222.

⁴¹⁵ RHCL, St. Matthias Maastricht, inv. nr. 10.

⁴¹⁶ De gegevens werden mij door Michel Lemmens ter hand gesteld.

⁴¹⁷ AEL, Cure Montzen, inv. nr. 16.

⁴¹⁸ RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 497A.

⁴¹⁹ Lemmens 1999, p. 38-39.

⁴²⁰ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 978.

⁴²¹ Félix / Lejeune / Woltèche 1997, p. 224.

⁴²² RHCL, H. Gertrudis Wijlré, inv. nr. 5.

⁴²³ Vente 1952, p. 51.

⁴²⁴ RHCL, Huis St. Gerlach Houthem, inv. nr. 104.

⁴²⁵ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 644.

⁴²⁶ RHCL, H. Monulfus en Gondulfus Berg en Terblijt, inv. nr. 16.

⁴²⁷ KAS, *Registrum parochiale* (niet geïventariseerd).

Tot slot werden door Joseph en/of Adam Binvinat de volgende overplaatsingen verricht:

- 1803 van Klooster Agnetenberg te Sittard naar de St. Salviuskerk te Limbricht⁴²⁸
- 1803 Franciscanessenklooster te Luik naar de St. Pierre te Mortier⁴²⁹
- Vóór 1804 van een onbekende locatie naar de St. Remacle te Stembert⁴³⁰
- 1804 van de Dominicanenkerk te Maastricht naar St. Servaaskerk te Maastricht [65]
- 1804 van het Franciscanenklooster te Bolland naar Ste. Cathérine te Hombourg⁴³¹
- 1804 van de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouw te Maastricht naar de St. Nicolaaskerk te Maastricht⁴³²
- 1804 van de St. Catharinakerk te Maastricht naar de St. Matthias te Maastricht⁴³³
- 1804 van een onbekende locatie naar de St. Laurent te Neufchâteau⁴³⁴
- 1809 van Abdij van Beaufort te Luik naar Ste. Lucie te Mortroux⁴³⁵
- 1837 van St. Nicolaaskerk te Maastricht naar de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht⁴³⁶
- Vóór 1839 van een onbekende locatie naar de St. Brigidakerk te Noorbeek⁴³⁷

VI.2. Rolverdeling orgelmaker en meubelmaker

On peut avoir des Orgues à faire dans certains petits lieux, où les Menuisiers dont on est obligé de se servir, quoique bien souvent intelligents et adroits dans leur métier, n'ont pas toujours des connoissances suffisantes pour la construction d'un Buffet d'orgue. C'est un cas commun dans les Provinces. Plusieurs Facteurs d'orgues peuvent être fort habiles dans leurs art, sans avoir le talent de diriger le Menuisier dans cette espèce de travail. Ces raisons m'ont déterminé à expliquer ici ce qui pourroit embarrasser ceux qui ne sont pas experts dans ce genre.

[Het is mogelijk een orgel te moeten bouwen in bepaalde kleine dorpjes, waar de meubelmakers, met wie men verplicht is te werken, hoewel zeer dikwijls bedreven en kundig in hun vak, niet altijd over voldoende kennis van de constructie van orgelkas beschikken. Deze situatie komt veelal in de provincie voor. Meerdere orgelmakers kunnen in hun vak zeer bedreven zijn, zonder in staat te zijn de meubelmaker in dit specifieke werk wegwijz te maken. Om die reden geef ik hier een uitleg over hetgeen een belemmering zou kunnen zijn voor degenen die met dit werk geen ervaring hebben.]

---

⁴²⁸ Smeets / Goosen / Le Blanc 1984, p. 285.

⁴²⁹ Félix 1995b, p. 187.

⁴³⁰ Félix 1995a, p. 183.

⁴³¹ AEL, Cure Hombourg, inv. nr. 22.

⁴³² Cuypers / Opdenakker 2000, p. 8-9.

⁴³³ Dejong 1950, p. 21.

⁴³⁴ Félix 1995a, p. 184.

⁴³⁵ Mairlot / Félix 1995, p. 264.

⁴³⁶ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 356.

⁴³⁷ <http://www.orgelconcertennoorbeek.nl>.

Aldus beveelt Dom Bedos in *L'art du facteur d'orgues* orgelbouwers aan om meubelmakers deugdelijk te instrueren over details en maatvoering van de te vervaardigen orgelkassen. Het citaat is illustratief voor de gebruikelijke rolverdeling van meubelmaker en orgelbouwer bij de aanbesteding van de bouw van een orgel:⁴³⁸ de orgelmaker levert een schets, waarin in grote lijnen de vormgeving en daarbij de maatvoering vastgelegd wordt. De meubelmaker, al dan niet in samenwerking met de beeldhouwer, maakt vervolgens een gedetailleerd ontwerp, naar welk hij het werk uitvoert.

In een enkel geval werd deze werkwijze in contracten met en bestekken van Binvignat⁴³⁹ vastgelegd. Zo vermeldt het eerste artikel van de condities van 3 mei 1807 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Matthiaskerk [67]:

De Heeren Kerken'S zullen doen maken en in voors'kerke op eenen daartoe gedestineert okzaal doen plaatsen eenen nieuwe orgelkasse ingevolge modell of plan door dhr. Binvignat afgeteekent"

In de overeenkomst van 8 februari 1833 met het kerkbestuur van St. Remigius te Simpelveld werd bepaald [73]:

L'entrepreneur fournira à ses fraise un plan de la caisse de l'orgue, laquelle sera faite aux fraise de la fabrique.

[De aannemer zal op zijn kosten een plan leveren voor de orgelkas, dat ten laste van de kerkfabriek uitgevoerd zal worden.]

VI.3. Meubelmakers

Binvignat was niet gewoon samen te werken met één vaste meubelmaker van zijn voorkeur. In tal van documenten passeert de naam van diverse, veelal plaatselijke ambachtslieden. Bij de ombouw van het orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht in 1778 vervaardigde F. Lousbergh voor een bedrag van zevenhonderdvijftig gulden een nieuwe kas.⁴⁴⁰ Op 6 september 1778 tekende Peter Verschueren met kerkmeester Vrancken een overeenkomst voor het maken van een orgelkas voor de som van *dry en twintigh hondert gulden Luyckx* [36]. De Maastrichtse meubelmaker Ghijsen vervaardigde in 1785 voor honderd Franse kronen de rijk versierde kas voor het nieuwe orgel te Montzen.⁴⁴¹ Reeds vóór de opdrachtverlening voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt was de orgelkas van de hand van meester schrijnenmaker Anthoen Bertrans reeds voltooid [48]. In 1804 besteedde

---

⁴³⁸ Bedos 1766-1778, p. 146.

⁴³⁹ Wanneer niet specifiek van Joseph Binvignat, Adam Binvignat of Lambert Houtappel, sprake is, volsta ik in het vervolg met het noemen van de familienaam Binvignat.

⁴⁴⁰ RHCL, St. Nicolaas Maastricht, voorl. inv. nr. 1005.

⁴⁴¹ Niessen / Schumacher 1996, p. 26.

meubelmaker Bovi in de St. Servaaskerk te Maastricht vierentachtig dagen aan het verbreden van de uit het Dominicanenklooster overgebrachte orgelkas.⁴⁴² Bij de inbouw in 1806 in de St. Janskerk te Maastricht van een nieuw orgel in de bestaande kas verrichtte L. Jaminé voor acht gulden de noodzakelijke reparaties.⁴⁴³ Schrijnwerker Gulikers vervaardigde in 1834 de kas voor het nieuwe orgel in Simpelveld [73] en een jaar later werden de werkzaamheden aan de kas voor het nieuwe orgel in de St. Dionisiuskerk te Schinnen uitbesteed aan Gerard Kleinjans,⁴⁴⁴ zoals in 1837 Coen Rachels als meubelmaker betrokken werd bij de bouw van een nieuw orgel te Maasmechelen.⁴⁴⁵ Tenslotte was het Arnold Mesters die de kas vervaardigde voor het orgel dat Adam Binvignat in 1838 aan de protestantse kerk van Meerssen leverde [76].

VI.4. Behouden gebleven orgelkassen

Van de negenentwintig gedocumenteerde kerkorgels van Binvignat zijn er veertien orgelmeubels behouden gebleven. Bij de bouw van de orgels in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg (1794),⁴⁴⁶ de St. Martinuskerk te Geulle (1818) maakte Binvignat hergebruik van oude kassen van onbekende oorsprong. Beide orgelmeubels worden dan ook in het vervolg als niet typisch voor het oeuvre van Binvignat beschreven. Van de orgelkas van het in 1922 gesloopte orgel in de St. Michielskerk te Bree is slechts nog een foto voorhanden.

VI.5. Indeling naar architecturale kenmerken

Binvignat was evenals de Zuid-Nederlandse en Franse orgelmakers niet bekend met een beginsel als het Noord-Duitse *Werkprinzip*, waarbij elk werk een aparte opstelling kreeg, zodat het uiterlijk van het instrument een afspiegeling vormt van de innerlijke structuur. Om die reden is het klasseren van orgelkassen aan de hand van disposities zinloos, maar het ordenen naar de architecturale kenmerken wel relevant. In Binvignat's oeuvre zijn drie types van orgelmeubels te onderscheiden:⁴⁴⁷

---

⁴⁴² RHCL, St. Servaas I, inv. nr. 1027.

⁴⁴³ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 954.

⁴⁴⁴ SSGB, H. Dionisius Schinnen, inv. nr. 28.

⁴⁴⁵ Lemmens 2000a, p. 33.

⁴⁴⁶ Tegenwoordig in de Cellebroederskapel te Maastricht, evenwel in het vervolg naar de oorspronkelijke locatie te noemen.

⁴⁴⁷ Zo ook in de Luikse school (Schumacher 1979, p. 40-43). Derhalve volg ik de door Schumacher toegepaste ordening.

- orgelkas bestaande uit één element en één front;
- orgelkas bestaande uit één element met twee boven elkaar aangebrachte fronten;
- orgelkas bestaande uit een hoofdwerk en rugpositief.

Tot de eerste categorie behoren de orgelmeubels van het instrument voor een onbekende opdrachtgever, waarvan de kas zich in de St. Trudokerk te Zundert bevindt,⁴⁴⁸ alsmede van de één-klaviers instrumenten die gebouwd werden voor de St. Jan te Maastricht (1780), de St. Gerlachuskerk te Houthem (1784),⁴⁴⁹ de St. Lambertuskerk te Kerkrade (1828),⁴⁵⁰ de St. Remigiuskerk te Simpelveld (1834), de Hervormde kerk te Meerssen (1838), de Hervormde kerk te Sittard (1842),⁴⁵¹ alsook van het twee-klaviers orgel in de St. Etienne te Montzen (1785) en het drie-klaviers orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt (1791). Tot de tweede categorie behoren de drie-klaviers orgels in de St. Michielskerk te Bree (1781) en in de St. Matthiaskerk te Maastricht (1808). Tot de laatste categorie rekent men slechts het twee-klaviers instrument dat Joseph Binvignat voor de Elisabethkerk te Stokkem (1804) vervaardigde.

VI.6. Indeling naar fronttype

De fronten zijn in de regel vijfdelig, bestaande uit een middentoren, twee tussenvelden en twee zijtorens. De orgels in de St. Trudokerk te Zundert, St. Michielskerk te Bree, St. Elisabethkerk te Stokkem, de St. Lambertuskerk te Kerkrade en de St. Remigiuskerk te Simpelveld beschikken over een hoge middentoren en lage zijtorens. De instrumenten in de St. Jan te Maastricht, de St. Gerlachuskerk te Houthem, de St. Etienne te Montzen en de Hervormde Kerk te Sittard hebben daarentegen een lage middentoren en hoge zijtorens. Het front van het orgel in de St. Matthias te Maastricht is zevendelig en bestaat uit twee hoge middentorens, twee lage zijtorens en drie middenvelden. Het ontwerp van architect B. Springel, dat Anthoen Bertrans aangeleverd kreeg voor de bouw van een nieuwe orgelkas in de St. Quintinuskerk te Hasselt, is zeer complex en bestaat uit elf delen: een hoge ronde middentoren met aan elke kant in de richting van de zijmuren van de kerk twee in hoogte afnemende ronde torens en drie eveneens in hoogte afnemende velden. Daarentegen is het ontwerp van het orgel in de Hervormde kerk te Meerssen zeer sober. Het bestaat slechts uit een hoge middentoren en twee zijvelden. De torens zijn in de regel rond en de tussenvelden vlak en onverdeeld. Slechts de orgelkassen in Houthem en Hasselt vertonen gebogen tussenvelden.

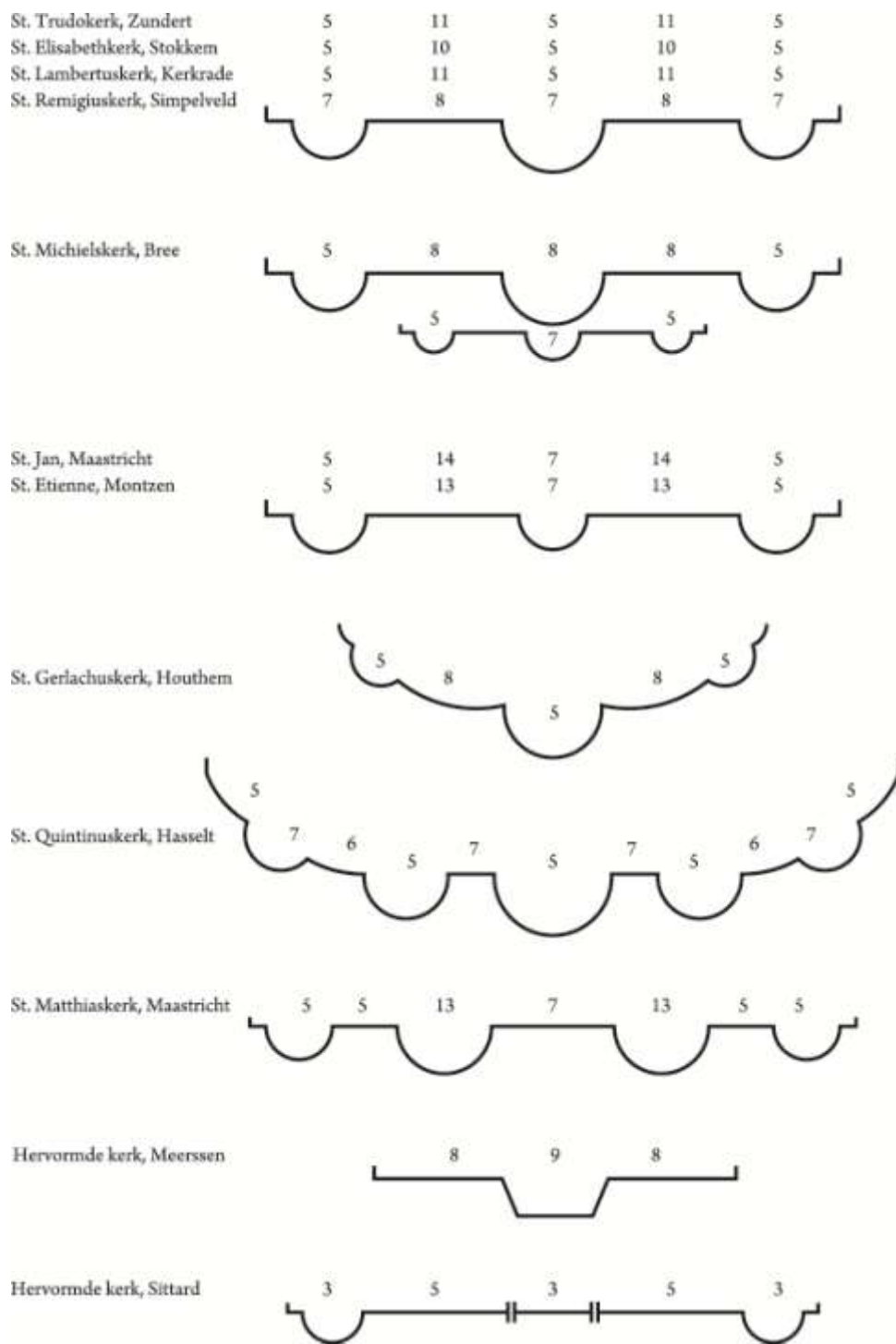
---

⁴⁴⁸ Zie p. 45.

⁴⁴⁹ Tegenwoordig Parochiekerk van St. Gerlachus en in het vervolg naar de naam van deze locatie te noemen.

⁴⁵⁰ Tegenwoordig in de St. Lambertuskerk te Oirsbeek, idem.

⁴⁵¹ Tegenwoordig in de H. Hartkerk te Eindhoven, idem.

Figuur 3. Schema van de bij Binvignat-orgels toegepaste fronttypes.

VI.7. Plaatsing van Positif, Echo en Pédale

Het Positif werd ofwel in de hoofdwerkkas ingebouwd ofwel als losstaand rugwerk in de balustrade geplaatst. In de St. Michielskerk te Bree is het positief “omtrent de twee voet’ uitspringend” in de

hoofdwerkkas ingebouwd [36]. In de St. Quintinus te Hasselt en in de St. Matthias te Maastricht kregen het Positief alsook het Echowerk hun plaats in het gesloten basement van de hoofdwerkkas. De pedaallades van beide orgels werden ter hoogte van de hoofdwerkklade opgesteld.⁴⁵² In Stokkem daarentegen nam het orgel de structuur aan van een *organum magnum cum parvo seu positivo*.⁴⁵³ Voor zover bekend, waren de orgels in Bree en Houthem balustradeorgels met achterkantbespeling. Bij de orgels in Hasselt, Stokkem en in de St. Matthias te Maastricht werd de claviatuur aan de voorkant geplaatst. In Geulle voorzag Binvignat de oude orgelkas van een zijkantbespeling.⁴⁵⁴

VI.8. Houtsoorten en afwerking

De orgelkasten werden in de regel in eikenhout uitgevoerd en met spiritusverniss afgewerkt. Zo was meubelmaker Peter Verschuere volgens contract van 1778 voor de bouw van de orgelkas in de St. Michielskerk te Bree [36] eraan gehouden om

goedt droogh wagenschot ofte monjauw houdt sonder knoken oft bersten alles wat in het gesicht komt, latende wij van goedt inlands houdt te moegen gebruijcken tot het geene buijtgesicht is maer alles van droogh eijken houdt sonder spint oft olm.... en de daer en boven het geheel werck met goeden fernis a 2 mael fernissen.

De Maastrichtse meubelmaker Ghijsen voorzag in 1785 de orgelkas in Montzen ook van een vernislaag als afwerking van het eiken meubel [46]. Voor zover bekend, werden de orgelkasten pas vanaf de jaren dertig van de negentiende eeuw ook van andere houtsoorten dan eiken vervaardigd en in verband hiermee gepolychromeerd. De offerte van 1838 van meubelmaker Arnold Mesters voor de bouw van een kas voor het nieuwe orgel in de Hervormde kerk in Meerssen voorziet in een prijsopgave voor eikenhout voor de stijlen en regels en dennen- of wilgenhout voor de panelen alsook voor het driemaal verven en eenmaal vernissen [76]. Het dagboek van inkomsten en uitgaven van het bestuur van de St. Martinuskerk te Borgharen vermeldt op 9 juli 1844 als uitgave: “Verve en drinkgeld [sic] voor den orgel 80 centimes”.⁴⁵⁵

---

⁴⁵² Lemmens 2001, p. 14-15. Van der Harst 1992 a, p. 205.

⁴⁵³ Een groot orgel met een klein oftewel positief. KAS. Annales Ecclesiae Stockhemiensis (niet geïnventariseerd).

⁴⁵⁴ RHCL, St. Martinus Geulle, inv. nr. 33.

⁴⁵⁵ RHCL, St. Martinus Borgharen, inv. nr. 125.

Tenslotte zij opgemerkt dat de kassen van de Binvignat-orgels nimmer van orgelluiken waren voorzien. Evenals in Noord-Nederland eindigde na het eerste kwart van de achttiende eeuw ook in de zuidelijke regio's de traditie van beschilderde orgelluiken.⁴⁵⁶

VI.9. Beschrijving van de behouden gebleven orgelkassen

In vervolg op de hierboven aangereikte algemene kenmerken van de instrumenten zal nu worden overgegaan tot het geven van een gedetailleerde beschrijving van de twaalf nog bestaande orgelkassen die specifiek voor Binvignats nieuwbouwprojecten vervaardigd werden. Hierna zal het bureauorgel aan de orde komen dat in Museum Coudenberg te Brussel tentoongesteld wordt. Tot slot zullen enkele woorden worden gewijd aan de 'tweedehands' kassen die bij de bouw van de orgels in Berg en Geulle toegepast werden.

St. Trudokerk, Zundert

Afbeelding 14. Het orgel in de St. Trudokerk te Zundert.

Het front van het orgel in Zundert behoort met dat van de orgels in de St. Elisabethkerk te Stokkem, de St. Lambertuskerk te Kerkrade en de St. Remigiuskerk te Simpelveld tot het meest toegepaste type. Het is vijfdelig en voorziet in een hoge ronde middentoren, twee lage ronde zijtorens en twee vlakke

---

⁴⁵⁶ Van Zanten 1999, p. 38. Resten van scharnieren op de kas van het orgel in het Stadhuis te Maastricht uit omstreeks 1725 van onbekende orgelmaker (Vente 1980, p. 3) wijzen op een vroegere aanwezigheid van luiken als een laat voorbeeld van een in het begin van de achttiende eeuw nog voortlevende traditie van orgelluiken in Zuid-Nederland.

middenvelden. In elk van de torens staan vijf en in elk van de tussenvelden elf frontpijpen opgesteld. Zoals met name bij de orgels van vóór 1820 het geval is, zijn de profielen en het snijwerk zeer verfijnd uitgevoerd. De torenkappen vertonen een sterke overkraging en zijn voorzien van een meervoudig profiel. De consoles zijn met acanthusbladmotieven gesierd. De blindingen boven de torens bestaan uit twee s-voluten en de blindingen boven de velden uit twee liggende c-voluten. De labia van de frontpijpen in de tussenvelden vormen een sierlijke lijn.⁴⁵⁷

*St. Michielskerk, Bree*⁴⁵⁸

Zoals in het voorafgaande beschreven, werden orgelkas en balustrade in de jaren 1778-1779 door Peter Verschueren vervaardigd. De overeenkomst die de meubelmaker op 6 september 1778 met de kerkfabriek van St. Michiels en burgemeester en stadsraad van Bree tekende, voorziet in uitgebreide informatie over de hoogte van het oksaal, de dikte van de traptreden, de kwaliteit van het te verwerken eikenhout, de verankering in de muren, het aantal aan te brengen profielen op stijlen, regels en panelen, de dikte van panelen en traptreden, de plaatsing van het positief ten opzichte van de hoofdwerkkas, de vorm van de pilaren, de kwaliteit van het hang- en sluitwerk en het aantal aan te brengen vernislagen [36].

den 23 Julijns
 De verschuieren gelijvert voor de heren
 tot Bree. twee rituelen. een het groot
 orgel kas met toe gelijvert is veert rijkde.
 Wagerpoot den met a. 6 1/2 ff 5-4-0
 Voor den arbyt van dit thomae
 a 2 1/2 dage - - - - - 6-0-0
 noch. 10 rituelen en de pilen
 van de balustrade - - - 2-0-0
 werk voor de blaffen onder
 het ox. a. l. 60 veert wagenpoot
 a. 3 ff - - - - - 9-0-0
 noch. 4 veert 1/2 nagel en
 1/2 lym en 1/2 veert 1/2 vernis
 is te name - - - - - 1-5-0
 Daar. een verdient voor arbyt
 3 dage tot Bree. is - - - 6-0-0
 2 dage tot waert - - - 3-0-0
 / 32 = 14-0

Facsimile 12. Betalingen op 23 juli 1781 van materialen aan Peter Verschueren.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ Van Dijk 2010, p. 40.

⁴⁵⁸ Zie p. 38 voor een afbeelding van het orgel.

De bewaard gebleven foto uit 1901, het enig behouden beeldmateriaal van het in 1922 gesloopte orgelmeubel,⁴⁶⁰ toont de frontindeling van het Grand Orgue met zeven pijpen in de hoge middentoren en vijf pijpen in de lage zijtorens, alsook van het in de hoofdkas ingebouwde Positief met hetzelfde aantal van zeven pijpen in de hoge middentoren en van vijf in de lage zijtorens. De middenvelden van het Grand Orgue bevatten ieder acht en die van het Positief ieder tien pijpen. Op de opname zijn de sterk overkragende en uit meervoudige profielen bestaande kappen, de uit florale motieven opgebouwde pijpblinderingen, de uit meerdere c-voluten samengestelde zijwangen, de vazen op de vier zijtorens en de beelden op de middentorens duidelijk waarneembaar. Het is evident dat bij dit balustradeorgel met ingebouwde positiefkas de claviatuur zich aan de achterkant bevonden moet hebben.

St. Jan, Maastricht

In afwijking van wat te doen gebruikelijk was, werd in het bestek van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Janskerk te Maastricht als bepaling opgenomen [41]: “Verders zal den aanneemer moeten maaken en leveren eene propre kast”. Men kan slechts gissen of Binvignat tegen de regels van het gildenstelsel in de kas zelf vervaardigde of de bouw ervan in onderaanneming uitbesteedde.

Afbeelding 15. Het orgel in de St. Jan te Maastricht.

Volgens genoemd bestek diende het orgelmeubel als volgt geleverd te worden:

---

⁴⁵⁹ RAH, Bree kerk, inv. nr. 7.

⁴⁶⁰ <http://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe>.

sonder spint, aasten zatelschellig of streepen van nieuw goed droog Eyke hout, wel een proper in elkander gewerkt, de buitenste vergaring van dubbelde riggel, en de vergaring van de deuren van enkel riggel alle de paneelen van planken. De vergaderingen moeten int verstek gewerkt worden met een france Lijst en de paneele met eene platte band en met een vierkantje. De deuren moeten met een halferond op de vergadering staan, met de nodige ysere fitsen, sooals twerk vereyscht. Den aanneemer Sal ook moeten leveren de nodige slooten en sleutels voor aan gende kast. Deese kast zal den aanneemer drie maal of zoo meer nodig mogt bevonden worden, moeten vernisten met spiritus vernist.

De orgelkas toont een vijfdelig front met een lage ronde middentoren en hoge ronde zijtorens. In de middentorens staan zeven, en in elk van de zijtorens vijf frontpijpen opgesteld. De vlakke middenvelden bevatten ieder veertien pijpen. De blinderingen in de torens zijn versierd met in elkaar gevlochten bladmotieven en de zijwangen bestaan uit drie met elkaar verbonden c-voluten, die afwisselend naar binnen en naar buiten zijn gericht. Het pijpenveld in het basement van het meubel is niet origineel; het werd in 1992 bij de bouw van het huidige instrument gerealiseerd.⁴⁶¹ Het is onbekend of dit balustradeorgel van oorsprong van een zij- of achterkantbespeling voorzien was.

St. Gerlachuskerk, Houthem

Het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem was van oorsprong een balustradeorgel met achterkantbespeling. In 1894 veranderde Pieter Jan Vermeulen drastisch het aanzicht van het instrument. Om ruimte voor de zangers op het oksaal te winnen verplaatste hij het meubel naar de achterwand en in verband hiermee de claviatuur naar de linker zijkant. Hij breidde de dispositie uit met een Montre 8' en wijzigde daartoe ook het aanzicht van de kas. Hij stelde de laagst pijpen van het register op in het front, verhoogde de middentoren en vergrootte de tussenvelden in hoogte naar het midden oplopend. De oorspronkelijke frontpijpen van de Prestant 4' kregen een plaats op de lade. Alleen de zijtorens bleven onveranderd.⁴⁶²

In tegenstelling tot de overige orgelkassen van de Binvignat-orgels vormt de dwarsdoorsnede van het instrument aan de voorkant geen rechte lijn maar een halve cirkel. Het snijwerk boven de tussenvelden bestaat uit een afwisseling van naar boven en naar beneden gerichte c-voluten. De blinderingen in de torens bestaan eveneens uit c-voluten, zoals de zijwangen ook zijn opgebouwd uit een grote c-voluit met daarboven bladwerk en een slinger.⁴⁶³ De consoles die de torens schragen zijn versierd met acanthusbladeren en aan de onderkant voorzien van een lijst bestaande uit elkaar opvolgende ovaal. Heel karakteristiek zijn beide in Lodewijk XVI-stijl uitgevoerde panelen met in de uitsparingen rozetten, waardoorheen over de hele breedte van het meubel een slinger van laurierblad en druiventrossen is gevlochten. Het eiken orgelmeubel werd tijdens de restauratie van 1957 in een

---

⁴⁶¹ Jongepier 1999a, p. 198.

⁴⁶² Jongepier 1991b, p. 22.

⁴⁶³ Jongepier 1999a, p. 267-268.

monochrome pasteltint overgeschilderd, een kleurstelling die tijdens de laatste restauratie gewijzigd werd door de toepassing van een kleurenpalet, zoals aangetroffen op de in de kerk aanwezige achttiende-eeuwse graftombe van St. Gerlach.

Afbeelding 16. Detail van het front van het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem.

*St. Etienne, Montzen*⁴⁶⁴

De kas en de balustrade van het orgel in de St. Etienne te Montzen werden in 1782 voor honderd Franse kronen door de Maastrichtse meubelmaker Ghijsen vervaardigd.⁴⁶⁵ Met de lage middentoren en hoge zijtoren behoort het meubel tot hetzelfde type als de kas van het orgel in de St. Jan te Maastricht. De middentoren en zijtoren bevatten hetzelfde aantal frontpijpen van respectievelijk

⁴⁶⁴ Zie p. 57 voor een afbeelding van het orgel.

⁴⁶⁵ Niessen / Schumacher 1996, p. 26.

zeven en vijf. De middenvelden tellen er dertien. De claviatuur bevindt zich thans aan de voorkant van het orgelmeubel, een plaats waarvan twijfelachtig is of het de oorspronkelijke is.⁴⁶⁶

Zoals de orgelkas in de St. Gerlachuskerk te Houthem rijk van ornamenten in diverse Franse hofstijlen is uitgevoerd, draagt de ornamentiek van deze kas ook de kenmerken van de Régence-, Lodewijk XV- en vooral van de Lodewijk XVI-stijl. De kappen zijn sterk overkragend en voorzien van meervoudig geprofileerde lijsten, die in het midden onderbroken worden door palmetten. De torens rusten op gebeeldhouwde consoles. De console onder middentoren toont symmetrisch motieven als s-volutes, slingers, acanthusbladeren en palmetten, bekroond met een lijst van *lambrequin*-motieven. De consoles onder de zijtoren zijn daarentegen versierd met asymmetrische motieven als s- en c-volutes, acanthusbladeren, palmetten en slingers, aan de bovenkant eindigend in een lijst van *lambrequin*-motieven. Op de middentoren is een beeld van de harpspelende David aangebracht. De zijtoren worden bekroond met getorste vazen, versierd met eierlijsten, bladmotieven en slingers. De zijwangen bestaan uit een langgerekte slinger eindigend in een naar buiten gerichte krul met daaronder rijk met acanthusbladeren en schelpmotieven versierde c-volutes. Het basement van het meubel is voorzien van panelen met daarop in reliëf uitgesneden muziekinstrumenten. Het linkerpaneel toont een viool met strijkstok, een blokfluit en een tamboerijn, versierd met slingers en strikken, het middenpaneel een trompet, een fagot, een zink en bladmuziek met op de voorgrond slingers en het rechterpaneel een luit, een hobo, een traverso en een triangel, eveneens voorzien van slingers en strikken. Merkwaardigerwijs zijn het voor wat de blokfluit, de zink en de luit betreft instrumenten, die aan het einde van de achttiende eeuw reeds in onbruik waren.

Afbeelding 17-19. Detailopnames van het snijwerk op de kas van het orgel te Montzen.

*St. Quintinuskerk, Hasselt*⁴⁶⁷

Zoals in het voorafgaande beschreven werd, visiteerde de Luikse orgelmaker Matthieu Graindorge in 1788 het oude Niehoff-orgel van de St. Quintinuskerk, een bezoek dat zonder vervolg bleef. Twee jaar later gingen de Hasseltse kerkmeesters in onderhandeling met de Gentse orgelmaker Van Peteghem, hetgeen evenmin resulteerde in een overeenkomst. Intussen werd aan B. Springel de opdracht gegeven

⁴⁶⁶ Het instrument werd in 1889 door de Maastrichtse orgelmakers Pereboom en Leijser drastisch getransformeerd (Niessen / Schumacher 1996, p. 27).

⁴⁶⁷ Zie p. 60 voor een overzichtsfoto van het orgel.

om een nieuwe orgelkas te ontwerpen,⁴⁶⁸ waarvan de uitvoering werd toevertrouwd aan meester schrijnenmaker Anthoen Bertrans en beeldhouwer André Beck.⁴⁶⁹ Pas in 1791 namen burgemeester Claes en de rentmeester van de St. Quintinus contact op met Binvignat en Houtappel, waarop in april van dat jaar de overeenkomst voor de bouw van een nieuw orgel volgde [48-50]. Het was voor beide orgelmakers een *tour de force* om een eenendertig registers tellend instrument in het bestaande orgelmeubel in te passen. Zij werden gedwongen om de tracturen onder te brengen in een gedeelte van het sterk ingesnoerde basement met een inwendige oppervlakte van slechts 155 x 98 cm. De andere helft van de onderkast bleef immers gereserveerd voor de doorgang van het trappenhuis naar het oksaal. Ter hoogte van de oksaalvloer werd het Echowerk in het basement ondergebracht met daarboven het Positief zonder front. In het niet ingesnoerde gedeelte van de kas was er voor het Grand Orgue en het Pédale over de volledige breedte van de middenbeuk van de kerk een surplus aan ruimte, hetgeen ertoe leidde dat de flanken van het meubel niet gevuld werden maar slechts fungeerden als visueel-architecturale elementen.⁴⁷⁰ De claviatuur werd aan de rechtervoorkant van het instrument opgesteld.

Het ontwerp van Springel is zeer complex en voorziet in een elfdelig front, bestaande uit een hoge ronde middentoren, geflankeerd door rechte tussenvelden en twee iets lagere torens. Aan iedere kant volgen een naar binnen gebogen tussenveld, een ronde toren en een nog sterker naar binnen gebogen zijveld. Vanuit de vijf frontpijpen tellende middentoren bezien, zijn in de daarop volgende elementen respectievelijk zeven, vijf, zes, zeven en drie frontpijpen opgesteld.

---

⁴⁶⁸ Lemmens 2001, p. 3-12.

⁴⁶⁹ Desmedt 1994, p. 1.

⁴⁷⁰ Lemmens 2001, p. 14-15.

Afbeelding 20. Detail van de kas van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt.

Het meubel vertoont evenals de orgelkas in Montzen de vormentaal van diverse Franse hofstijlen, maar vooral die van de Lodewijk XVI-stijl. De kappen van de middenpartij zijn sterk overkragend en voorzien van meervoudig geprofileerde lijsten. De twee naar binnen gebogen zijvelden alsook de toren aan beide kanten van de middenpartij worden bekroond met een doorlopende meervoudig geprofileerde lijst. Op de middentoren bevindt zich een trofee met een harp, waaraan met strikwerk een hoorn is opgehangen. De voorgrond van het tafereel wordt aangevuld met een viool en bijbehorende strijkstok. Op de zijtorens van de middenpartij staan siervazen, voorzien van meandervormige oren en een deksel met ronde knop, gesierd met een gedrapeerde doek, roosjes, kwasten en zonnebloemen. De torens uiterst links en rechts worden bekroond met een adelaar met gespreide vleugels en een palmtak in de bek. De adelaar staat symbool voor macht en overwinning en is het attribuut van Johannes de Evangelist.⁴⁷¹ De palmtak herinnert aan diens marteldood.⁴⁷² In de blinding van de middentoren als ook van de meest aan de zijkanten bevindende torens zijn *lambrequin*-motieven verwerkt. De blindingen van de zijtorens van de middenpartij tonen een bloem in een open medaillon versierd met acanthusbladeren en ringen waardoorheen een doek gedrapeerd is. De consoles die de torens schragen, bestaan eveneens uit acanthusbladeren die beneden uitlopen in een pijnappel en aan de bovenkant versierd zijn met een slinger, aan weerskanten van de console uitlopend in afhangende festoenen. De pijnappel is het symbool van de eenheid van velen onder één gezag, in dit

⁴⁷¹ Hall 1993, p. 7.

⁴⁷² Ibid., p. 268.

verband van de Kerk.⁴⁷³ De stijlen tussen de torens en pijpenvelden zijn voorzien van afhangend strikwerk, onderbroken door rozetten en onderaan uitlopend in een kwast. De onderkast is over de volledige breedte versierd met een slinger van laurierbladen, waarvan elk deel in het midden door een druiventros onderbroken wordt.⁴⁷⁴

St. Elisabethkerk, Stokkem

De in het archief van de St. Elisabethkerk te Stokkem berustende *Annales Ecclesiae Stockhemiensis* doen als volgt verslag van de in 1804 met Joseph Binvignat gesloten overeenkomst:⁴⁷⁵

Ad hoc conventionem fecimus Cum Domino Bevingeact organorum factore trajecti habitante, qui pro Summa 1400 florenorum monetae Leodiensis tenetur procurare Organum Magnum Cum parvo seu positivo juxta Schema et Conditiones...

[Daartoe sloten wij een overeenkomst met de heer Binvignat, orgelmaker te Maastricht, die voor de som van 1400 Luikse guldens eraan gehouden werd om volgens plan en voorwaarden een orgel te leveren met daar bij ook een klein (orgel) ofwel een positief ...]

Uit bovenstaand citaat blijkt dat het orgel in Stokkem reeds bij de bouw in 1804 de structuur had van een instrument bestaande uit een Hoofdwerk en Rugpositief. In 1910 bouwde Theodoor Ruef, orgelmaker te St. Truiden, in de kas van het oude orgel een nieuw instrument.⁴⁷⁶ Vermoedelijk verdween bij die gelegenheid de kas van het rugpositief. Het is evident dat oorspronkelijk ook de claviatuur midden voor de hoofdwerkkas was opgesteld.

Zoals aan het uiterlijk van de kas van het orgel in de St. Elisabethkerk te Stokkem te zien is, worden vanaf het begin van de negentiende eeuw de kassen van de Binvignat-orgels gekenmerkt door een geleidelijk aan toenemende mate van versobering.

---

⁴⁷³ Ibid., p. 126.

⁴⁷⁴ Desmedt 1994, passim.

⁴⁷⁵ KAS, *Annales Ecclesiae Stockhemiensis* (niet geïnventariseerd).

⁴⁷⁶ KAS, Verslag vergadering kerkfabriek van 3 april 1910 (niet geïnventariseerd).

Afbeelding 21. Detail van het front van orgel in de St. Elisabethkerk te Stokkem.

Het vijfdelig front van het Grand Orgue met hoge middentoren, lage zijtoren en middenvelden beantwoordt aan hetzelfde type als dat van het orgel in de St. Trudokerk te Zundert. In elk van de torens staan vijf en in de beide tussenvelden tien frontpijpen opgesteld. Alleen de zijtoren zijn nog voorzien van meervoudig geprofileerde kappen. Het bieden van ruimte aan de middelste van de drie later toegevoegde beelden is vermoedelijk de reden van het verdwijnen van de kap van de middentoren. De blinderingen van de torens zijn opgebouwd uit in elkaar verstrengelde c-volutes, versierd met bladmotieven. De blinderingen van de velden bestaan uit aan elkaar verbonden s-volutes, eveneens versierd met bladmotieven. De consoles die de torens schragen zijn slechts aan de bovenkant versierd met een lijst van elkaar opvolgende ovals. Onder de consoles van de zijtoren, waar de insnoering van de kas plaatsvindt, is een eenvoudig gesneden s-voluit aangebracht met aan de zijkant naar het midden toe een pilaster, die aan de bovenkant afgeplat en gecanneleerd is en naar beneden half rond uitloopt.⁴⁷⁷

St. Matthiaskerk, Maastricht

Niettegenstaande de complexe zeventalige structuur van het front vertoont de oorspronkelijke versie van de kas van het in 1808 gebouwde orgel een duidelijke versobering van de ornamentiek. De middenpartij bestaande uit twee even hoge torens met in het midden een veld van zeven frontpijpen, wordt aan beide zijden geflankeerd door een tussenveld van ieder acht frontpijpen en een lage zijtoren. De torens bevatten ieder vijf frontpijpen.

---

⁴⁷⁷ Naar eigen waarneming.

Afbeelding 22. Het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht.
Foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Het pijpenfront in het basement van meubel is niet origineel. Het werd bij de laatste restauratie in 1990 aangebracht. Bij die gelegenheid werden ook de vazen en het snijwerk op de kappen van de torens, de zijwangen, alsook de panelen aan weerskanten van het front van het Positif gereconstrueerd. Ook orgelbalkon en balustrade stammen uit 1990. Alleen het snijwerk in de blinderingen van het Grand Orgue is origineel. De blinderingen boven de velden en de torens bestaan uit bladvormige voluten. De voluten boven in de torens lopen bovendien in een krul uit.⁴⁷⁸

St. Lambertuskerk, Kerkrade

De kas van het orgel in de St. Lambertuskerk te Kerkrade beantwoordt met zijn vijfdeelig front met hoge middentoren, lage zijtoren en middenvelden aan hetzelfde type als dat van het orgel in de St. Trudokerk te Zundert en in de St. Elisabethkerk te Stokkem.⁴⁷⁹ In elk van de torens staan vijf en in de beide tussenvelden elf frontpijpen opgesteld. De torens worden door voor de Binvignat-orgels zo karakteristieke kappen met meervoudig geprofileerde lijsten bekroond. De blinderingen van de tussenvelden bestaan uit een reeks van op elkaar volgende ovale ringen. De consoles onder de torens

⁴⁷⁸ Jongepier 1999b, p. 222-225.

⁴⁷⁹ De in 1954 toegevoegde zijflanken blijven vanzelfsprekend in de beschrijving buiten beschouwing.

zijn zowel aan de boven- als onderkant voorzien van een eenvoudig profiellijstje en eindigen in afhangende pijnappels.⁴⁸⁰

Afbeelding 23. Het orgel van de St. Lambertuskerk te Kerkrade, zoals gefotografeerd op zijn huidige locatie, de St. Lambertuskerk te Oirsbeek.

St. Remigiuserk, Simpelveld

De kas van het orgel in de St. Remigiuserk te Simpelveld (1834) behoort met zijn vijfdelig front, bestaande uit een hoge ronde middentoren, twee lagere zijtorens en twee tussenliggende velden tot het meest voorkomende type en sluit daarmee de rij van de orgelkassen in Zundert, Stokkem en Kerkrade.⁴⁸¹ De torens bevatten ieder zeven en de tussenvelden ieder acht frontpijpen. Het orgelmeubel werd vervaardigd door de Maastrichtse schrijnenmaker J.W. Gulikers. De ornamentiek is minder sober dan in Kerkrade en Stokkem. De blinderingen boven de pijpen in de torens en in de velden bestaan uit draperieën en kwasten. De consoles onder de torens zijn voorzien van snijwerk met bladmotieven eindigend in *guttae*.⁴⁸² De rijk uitgewerkte balustrade is van latere datum. Deze werd in 1854 door meubelmaker J.P. Ramakers uit Schinnen vervaardigd.⁴⁸³

---

⁴⁸⁰ Van Buitenen e.a. 2001, p. 209.

⁴⁸¹ De in 1924 aan het orgel toegevoegde zijvelden blijven hierbij buiten beschouwing.

⁴⁸² Gutta (Latijn) = druppel.

⁴⁸³ Van Buitenen e.a. 2001, p. 313.

Afbeelding 24. Detail van het snijwerk van het orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld.

Hervormde kerk, Meerssen

Zoals in het voorafgaande beschreven, vervaardigde meubelmaker Arnold Mesters in 1838 de kas voor het nieuwe orgel in de Hervormde kerk te Meerssen. Hij maakte daarbij gebruik van eikenhout voor de stijlen en regels en dennen- of wilgenhout voor de panelen. Het meubel werd in zachte pasteltinten geschilderd en van een vernislaag voorzien [76].

Het front, bestaande uit een brede hoekige middentoren met negen pijpen en twee verhoogde zijvelden met ieder acht pijpen, is zeer sober uitgevoerd. De middentoren wordt bekroond met een fors uitgevoerde kap en op de brede zijstijlen bevinden zich eenvoudige vazen, voorzien van oren in de vorm van een s-voluit. De gelobde omlijsting dient als blinding van de bovineinden van de pijpen in de middentoren. De zijwangen zijn onversierd en hebben de vorm van s-voluten.⁴⁸⁴

---

⁴⁸⁴ Van Buitenen e.a. 2001, p. 360.

Afbeelding 25. Het orgel in de Hervormde kerk te Meerssen.

Hervormde kerk, Sittard

Afbeelding 26. Het orgel in de Hervormde kerk te Sittard, zoals gefotografeerd op zijn huidige locatie: de H. Hartkerk te Eindhoven.

Evenals de kas van het orgel in de Hervormde kerk te Meerssen is het orgelmeubel voor het instrument dat Adam Binvignat in 1843 voor de Hervormde kerk te Sittard vervaardigde, uiterst sober van afwerking. Het vijfdelig front bestaat uit een lage rechte middentoren met drie pijpen, hogere zijtorens met eveneens elk drie pijpen en twee middenvelden met elk zes pijpen. Als blindering in de torens dient een lijst van afwisselend elkaar opvolgende ovalen en rozetten. De lijst, die als blindering van de pijpenvelden dient, bestaat slechts uit elkaar opvolgende rozetten. Boven de tussenvelden zijn panelen met liggende s-voluten aangebracht, een motief dat in zijwangen herhaald wordt maar dan opgesmukt met een hangende slinger en een naar beneden uitlopende c-voluit.⁴⁸⁵

*Museum Coudenberg, Brussel*⁴⁸⁶

Zoals in het voorafgaande werd beschreven, heeft het huisorgel dat Binvignat in 1798 voor een onbekende opdrachtgever bouwde en dat in Museum Coudenberg te Brussel tentoongesteld wordt, het aanzicht van een schrijfbureau met schuin gestelde klep en drie laden. De bovenste lade geeft toegang tot een uitschuifbaar klavier. Het meubel is vervaardigd van massief eiken en gefineerd met verschillende tropische houtsoorten. Het vertoont de kenmerken van de streng symmetrische Lodewijk XVI-stijl. Het schuin gestelde gedeelte is aan beide zijden aan de bovenkant versierd met een rozet, terwijl aan beide uiterste zijden van de voorkant van het meubel een hangende slinger van rozetten, uitlopend in een kwastje, afgebeeld is. Op de klep bevindt zich een *trompe l'oeil* van een paneel, zo ook aan de voorkant een *trompe l'oeil* van drie lades. Paneel en lades worden geraffineerd afgebiesd met twee dunne onderbroken lijntjes. Op het paneel is een marqueterie aangebracht met afbeeldingen van een viool, een luit, een hobo en bladmuziek, omgeven door slingers en bladmotieven. De oorspronkelijke zijdeuren werden vervangen door zachthouten kaders bespannen met gaas.

Afbeelding 27. Detail van de marqueterie op het bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel.

---

⁴⁸⁵ Van Dijk 2002a, p. 142.

⁴⁸⁶ Zie p. 68 voor een afbeelding van het instrument.

Afbeelding 28. Het orgel van de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg, gefotografeerd op zijn huidige locatie: de Cellebroederskapel te Maastricht. Foto Corry de Koster.

Wanneer men het inwendige onderzoekt van het orgel dat Binvignat en Houtappel in 1794 aan de St. Monulfus en Gondulfuskerk leverden en hierbij de gecompliceerde aanleg van de conducten volgt, komt men tot de conclusie dat de lade en de kas van het instrument van oorsprong niet bij elkaar hoorden (daarover meer in het vervolg van deze studie: zie p. 172).

Het front is vijfdelig, bestaande uit een hoge midden toren met zeven, twee zijtorens met ieder negen en twee tussenvelden met ieder zeven frontpijpen. In de beschrijving van de restauratie van het instrument in de jaren zestig van de vorige eeuw merkte Maarten Albert Vente op, dat het fronttype allerm minst de kenmerken van de orgelfaçades van de Maaslandse school vertoont, maar eerder exemplarisch is voor de instrumenten in het Rijnland, het Land van Herve en de school van

Kornelimünster.⁴⁸⁷ Een vijfdelig front bestaande uit een ronde middentoren, tussenvelden en spitse zijtorens treft men aan bij het Weydtman-orgel te Hoerstgen, het orgel in de basiliek van Steinfeld, alsmede de Brammerts-orgels in het Salviuskerkje te Limbricht en in de Evangelische Kirche te Stolberg. De conclusie ligt voor de hand dat Binvignat en Houtappel in 1794 aan de kerk van Berg een hergebruikte orgelkas leverden.

Het snijwerk van het meubel vertoont diverse stijlen: zo zijn de zijwangen in Lodewijk XIV-stijl uitgevoerd en de vazen in Lodewijk XVI-stijl. De vazen zijn versierd met een lijst van ovalen met daarboven een handvat versierd met palmetten. Door de oren van de vazen is een slinger met palmlbladmotieven gevlochten. Boven elk van de tussenvelden is een hoorn van overvloed aangebracht. De blinderingen boven in de torens en in de pijpenvelden bestaan uit voluten, versierd met bladmotieven. Heel karakteristiek zijn de zijwangen met daarop trompetspelende engelen. Uit de schalbekers ontspringen bladmotieven die onderaan uitlopen in een naar binnen gedraaide krul. De consoles onder de torens zijn versierd met acanthusbladmotieven met daaronder een afhangende pijnappel.⁴⁸⁸ De kas is op fraaie wijze gepolychromeerd in een kleurstelling, waarvan onbekend is of deze de oorspronkelijke is.

St. Martinuskerk, Geulle

Voor de bouw in 1818 van het orgel in de St. Martinuskerk te Geulle maakte Joseph Binvignat eveneens gebruik van een oude orgelkas. Het front is vijfdelig en bestaat uit een ronde hoge middentoren met daarin zeven frontpijpen, rechte middenvelden met ieder acht frontpijpen en rechte lage zijtorens met ieder vijf frontpijpen. Om het instrument van een zijkantbespeling te voorzien, maakte Binvignat de insnoeringen in de onderkas ongedaan. De ornamenten, waarvan niet gemakkelijk vast te stellen is of deze vanouds bij het geheel van eikenhout vervaardigde meubel hoorden ofwel door Binvignat in 1808 toegevoegd werden, dan wel uit een nog latere tijd stammen, zijn sober uitgevoerd. De blinderingen aan de bovineinden van de pijpen bestaan uit eenvoudig zaagwerk in de vorm van een Dorische fries met aan de onderkant *guttae*. De console van de middentoren loopt uit in een pijnappel. Onder de zijtorens bevinden zich eenvoudige tandlijsten.⁴⁸⁹

---

⁴⁸⁷ Vente 1970, p. 4.

⁴⁸⁸ Jongepier 1999b, p. 94.

⁴⁸⁹ Jongepier 1999b, p. 342.

Afbeelding 29. Het orgel in de St. Martinuskerk te Geulle.
Foto Leon Notten.

VII. DISPOSITIES

VII.1. Indeling naar dispositie

Onder dispositie verstaat men het samenstel van registers waaruit het orgel opgebouwd is. Van de nog bestaande alsmede van de in archivalia opgespoorde instrumenten is een tiental disposities bewaard gebleven en wel van de orgels in:

- St. Michielskerk te Bree (1779)⁴⁹⁰
- St. Quintinuskerk te Hasselt (1793)⁴⁹¹
- St. Jan te Maastricht (1780)⁴⁹²
- St. Gerlachuskerk te Houthem (1784)⁴⁹³
- St. Matthiaskerk te Maastricht (1808)⁴⁹⁴
- H. Johannes de Doperkerk te Mechelen (1820)⁴⁹⁵
- St. Petruskerk te Beringen (1822)⁴⁹⁶
- St. Remigiuskerk te Simpelveld (1834)⁴⁹⁷
- St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven (1843)⁴⁹⁸
- St. Elisabethkerk te Stokkem (1849)⁴⁹⁹

De disposities van de orgels in de St. Michielskerk te Bree [37], de St. Quintinuskerk te Hasselt [47], de St. Jan [41] en de St. Matthias [67] te Maastricht en de St. Remigiuskerk te Simpelveld [73] zijn opgenomen in de contracten die Joseph Binignat met de diverse kerkbesturen afsloot. De dispositie van het orgel dat Joseph Binignat voor de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen vervaardigde, is af te lezen van een in het interieur van het instrument bewaarde lat met registernamen,⁵⁰⁰ zoals die van het nimmer gerealiseerde instrument in de St. Petruskerk te Beringen vermeld is in een afschrift van

---

⁴⁹⁰ Dispositie op p. 49.

⁴⁹¹ Zie p. 58 voor de dispositie, waarin de later gedisponeerde Octave 8' van het Pédale nog niet opgenomen is.

⁴⁹² Dispositie op p. 52. De dispositie van het orgel in de St. Jan (1806) blijft hier buiten beschouwing, omdat deze identiek is aan die van het in 1780 gebouwde en tijdens de Revolutie verwoeste orgel.

⁴⁹³ Dispositie op 55.

⁴⁹⁴ Dispositie op p. 81-82.

⁴⁹⁵ Dispositie op p. 90.

⁴⁹⁶ Dispositie op p. 95.

⁴⁹⁷ Dispositie op p. 101.

⁴⁹⁸ Dispositie op p. 111.

⁴⁹⁹ Dispositie op p. 115.

⁵⁰⁰ Zie p. 90.

een door Joseph Binvignat ingediend bestek.⁵⁰¹ Het samenstel der registers van het door Adam Binvignat in Stokkem verbouwde orgel kon afgeleid worden uit de overeenkomst van 1 september 1903 van orgelmaker Vermeulen uit Weert met de kerkfabriek tot ombouw van het instrument.⁵⁰² Tenslotte leverden de ‘Orgelbeschrijvingen’ van G.H. Broekhuizen informatie omtrent de disposities van het Joseph Binvignat-orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem⁵⁰³ en het door Adam vervaardigde instrument in de St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven.

Aan de hand van de disposities zijn de instrumenten onder te verdelen in de volgende categorieën:⁵⁰⁴

1. Orgels met twee en een half klavier en zelfstandig pedaal
2. Orgels met twee en een half klavier, al dan niet met aangehangen pedaal
3. Orgels met twee klavieren, al dan niet met aangehangen pedaal
4. Orgels met één klavier al dan niet met aangehangen pedaal.

VII.2. Karakteristiek van de disposities

Onder de eerste categorie vallen de orgels van de St. Quintinuskerk te Hasselt en de St. Matthiaskerk te Maastricht. Bij beide instrumenten is het Grand Orgue een 8'-werk, het Positief een 4'- en Echo eveneens een 4'-werk. Bij het orgel in de St. Quintinuskerk zijn de registergroepen als volgt verdeeld:⁵⁰⁵

Prestantregisters:

Grand Orgue	Montre 8', Prestant 4', Doublette 2', Sesquialter II, Fourniture, Cymbale
Positif	Prestant 4', Doublette 2', Mixture III
Echo	Prestant 4'
Pédale	Octaaf 8'

Fluitregisters:

Grand Orgue	Bourdon 16', Bourdon 8', Flûte douce 8', Flûte 4', Nazard, Tierce, Cornet V
Positif	Bourdon 8', Flûte 4', Nazard, Tierce, Cornet
Echo	Bourdon 8', Cornet III

Tongwerken:

Grand Orgue	Trompette 8', Clairon 4', Voix humaine 8'
Positif	Cromorne B/H
Echo	Cromorne
Pédale	Bombarde 16'

⁵⁰¹ RAH, Beringen Kerk, inv. nr. 200.

⁵⁰² LUU, Orgelarchief, Archief Vermeulen, Grootboek vanaf 1886.

⁵⁰³ Broekhuizen 1986 I, p. 442. Zie p. 55 van deze studie.

⁵⁰⁴ Het bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel (1798) met als dispositie Bourdon 6' en Flûte 3' blijft hier buiten beschouwing.

⁵⁰⁵ Om omwille van uniformiteit is ervoor gekozen de registernamen in de gangbare Franse spelling te schrijven en niet te cursiveren.

De dispositie van het orgel in de St. Matthiaskerk is vrijwel identiek. Heeft het Pédale in de St. Quintinus met Bombarde 16' en Octave 8' en een omvang van slechts één octaaf⁵⁰⁶ een basfunctie, het Pédale in de St. Matthias met Trompette 8' en Clairon 4' en een omvang van C – f⁰ vervult een *cantus firmus*functie. Op het Hoofdwerk van het Hasseltse orgel is een “Flutte douce tot accompagnement van den basses continués” gedisponeerd, terwijl de *Violine di Gamme* 4' op het Maastrichtse orgel als strijker een opvallend element vormt. Op laatstgenoemd instrument komt op het Positief de combinatie van Cromorne B en Hautbois H voor.

Onder de tweede categorie valt het orgel van de St. Michielskerk te Bree. Nemen wij de dispositie van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt als uitgangspunt, dan valt op dat bij het tien jaar eerder gebouwde instrument meer de nadruk ligt op boventonigheid. In Bree is op het Positif aan de Mixture een Cymbale toegevoegd en op het Echowerk een Octaaf 2'. Bourdon 16' ontbreekt als basis van het *plenum* op het Grand Orgue. Op het Hoofdwerk is als kleurregister de Flûte traverse 8' H gedisponeerd. Op het Positif ontbreekt de Tierce. Op het Echowerk treft men een *Cornet décomposé*, hoewel Octave 2' als prestantregister daarin een wezensvreemd element vormt. De tongwerken zijn even sterk vertegenwoordigd met dit verschil, dat op het Grand Orgue als derde tongwerk de Hautbois H en op het Positif behalve de Cromorne ook de Voix humaine is gedisponeerd.

Onder de derde categorie vallen de disposities van het niet gerealiseerde orgel in de St. Petruskerk te Beringen en van het in de jaren 1847-1849 gewijzigde instrument in de St. Elisabethkerk te Stokkem. Bij beide orgels is het Grand Orgue gebaseerd op Montre 8' en het Positif op Prestant 4'.

Over de dispositie van het orgel te Beringen valt te melden: De prestantregisters Montre 8', Prestant 4', Doublette 2', Sesquialter, Mixture IV op het Grand Orgue vormen een volledig plenum. Op het Positif ontbreekt evenwel de Mixture. Op het Grand Orgue vormen de fluitregisters hetzelfde patroon als van het orgel te Hasselt, zij het dat in Beringen het basso continuo-register Flûte douce niet voorkomt. Op het Positif treft men geen Flûte 4', Nazard, Tierce en Cornet maar Flûte traverse, Flûte douce en de samengestelde vulstem Carillon. Wat de tongwerken betreft, telt het Grand Orgue de combinatie Trompette en Clairon en het Positif Cromorne B en Hautbois. Van het laatste register mag aangenomen worden dat het, zoals het in de St. Michielskerk te Bree en de St. Matthiaskerk te Maastricht het geval is, in de discant gedisponeerd is.

Over de dispositie van het orgel te Stokkem is het volgende op te merken: De prestantregisters vormen op het Grand Orgue en Positif hetzelfde patroon als in Beringen, zij het dat het plenum het op het Grand Orgue met een Superoctaaf 1' uitgebreid is. Op het Grand Orgue zijn ook de fluitregisters op Bourdon 16' na op een zelfde wijze vertegenwoordigd. Op het Positif treft men hetzelfde patroon

---

⁵⁰⁶ Interessant is de in het contract van 27 april 1791 opgenomen vermelding, dat de pedaalomvang gelijk zou zijn aan die van het oude orgel (RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22).

aan als in Beringen, evenwel aangevuld met de hoge vulstemmen Larigot en Tintinabulum.⁵⁰⁷ Een opvallend element vormt de op het Positif gedisponeerde strijker Salicional 4'.

Tot de vierde categorie behoren de orgels van de St. Jan te Maastricht, de St. Gerlachuskerk te Houthem, de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen, de St. Remigius te Simpelveld en de St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven.

De orgels van de St. Jan te Maastricht, Mechelen, Simpelveld en Oud-Vroenhoven zijn gebaseerd op een Montre 8', terwijl het orgel te Houthem – als enige – een viervoets instrument is. Zijn op de orgels in Maastricht en Mechelen de prestantregisters Montre 8', Prestant 4', Doublette 2', Sesquialter en Mixture vertegenwoordigd, in Simpelveld en Oud-Vroenhoven wordt de Sesquialter niet meer toegepast. In Houthem vormt de Sesquialter met Prestant 4', Doublette 2' en Fourniture de groep van prestantregisters.

De orgels in Maastricht en Houthem beschikken over dezelfde combinatie van fluitregisters als het Positief in Hasselt: Bourdon 8', Flûte 4', Nazard, Tierce en Cornet. In Mechelen komt de Tierce niet meer voor; in plaats daarvan treft men een Flûte traverse en Carillon aan. Het orgel in Simpelveld beschikt slechts over een Bourdon 8' en Flûte douce 4', zo ook het orgel in Oud-Vroenhoven, zij het uitgebreid met Flûte traverse 8' H. Op de orgels in Mechelen en Simpelveld verschijnt als strijker de Viola da Gamba 8'.

Met uitzondering van het orgel in Oud-Vroenhoven zijn alle instrumenten toegerust met een Trompette 8'. Het orgel in Houthem beschikt daarnaast over Cromorne 8' en Voix humaine 8', in Mechelen over Clairon 4' en Hautbois 8' H en het instrument in Simpelveld over Clairon 4'.

VII.3. Registergroepen zoals vertegenwoordigd op Binvignat-orgels

In het oeuvre van Binvignat worden de prestantregisters vertegenwoordigd door Montre 8', Prestant 4', Doublette 2' of Octave 2', Superoctaaf 1', Sesquialter, Fourniture of Mixture en Cymbale. Op de orgels van de St. Michielskerk te Bree, de St. Quintinuskerk te Hasselt en de St. Matthiaskerk te Maastricht vormt Cymbale II de top van het plenum. Deze instrumenten zijn op het Positif voorzien van Mixture III. Het instrument in Bree heeft bovendien een Cymbale II als bekroning. Op de overige orgels, ongeacht of deze op Montre 8' of Prestant 4' gebaseerd zijn, vormt Mixture IV de top van het *plenum*. De eenklaviers orgels in de St. Jan te Maastricht, de St. Gerlachuskerk te Houthem en de St. Petruskerk te Beringen beschikken daarbij over een Sesquialter II. De Mixture van het orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld is evenwel uit drie koren samengesteld. Het volgende overzicht geeft de verdeling van de mixturen over de diverse orgels weer:

---

⁵⁰⁷ Tintinabulum is het Latijnse woord voor klokkenspel.

	Grand Orgue	Positif
St. Quintinuskerk, Hasselt	Sesquialter II Fourniture – Cymbale –	Mixture III
St. Matthiaskerk, Maastricht	Sesquialter II Fourniture IV Cymbale II	Mixture III
St. Michielskerk, Bree	Sesquialter II Fourniture IV Cymbale II	Mixture III Cymbale II
St. Petruskerk, Beringen	Sesquialter – Mixture IV	
St. Elisabethkerk, Stokkem	Sesquialter – Mixture –	
St. Jan, Maastricht	Sesquialter II Mixture IV	
St. Gerlachuskerk, Houthem	Sesquialter II Fourniture IV	
H. Johannes de Doperkerk, Mechelen	Sesquialter – Mixture –	
St. Remigiuskerk, Simpelveld	Mixture III	
St. Petrus en Pauluskerk, Oud-Vroenhoven	Mixture –	

Van geen van de instrumenten zijn de Mixturen integraal behouden gebleven. Aan de hand van boringen in pijpenstok en/of roosters kon in een enkel geval de samenstelling ervan gereconstrueerd worden.

*St. Gerlachuskerk, Houthem*⁵⁰⁸

Fourniture	C	c ⁰	cis ¹	c ²
	1'	1 1/3'	2 2/3'	4'
	2/3'	1'	2'	2 2/3'
	½'	2/3'	1 1/3'	2'
	1/3'	½'	1'	1 1/3'

*St. Matthias, Maastricht*⁵⁰⁹

Fourniture Grand Orgue	C	c ⁰	c ¹	c ²
	1 1/3'	2'	2 2/3'	5 1/3'
	1'	1 1/3'	2'	4'

⁵⁰⁸ Jongepier 1991b, p. 26. Slechts hoogste koor in 1989 gereconstrueerd (ibid.).

⁵⁰⁹ Van der Harst 1992a, p. 213.

		2/3'	1'	1 1/3'	2 2/3'
		1/2'	2/3'	1'	2'
Cymbale Grand Orgue	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
		2/3'	1'	1 1/3'	2'
		1/2'	2/3'	1'	1 1/3'
				2'	2 2/3'
Sesquialter Grand Orgue	C		c ¹		
		1 3/5'		2 2/3'	
		4/5'		1 3/5'	
Mixture Positif	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
		1'	1 1/3'	2'	2 2/3'
		2/3'	1'	1 1/3'	2'
		1/2'	2/3'	1'	1 1/3'
				2'	2 2/3'
<i>Geulle, St. Martinus</i> ⁵¹⁰					
Fourniture	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
		1'	1 1/3'	2'	2 2/3'
		2/3'	1'	1 1/3'	2'
		1/2'	2/3'	1'	1 1/3'
		1/3'	1/2'	2/3'	1'
				1 1/3'	2'
Sesquialter	C		c ¹		
		1 1/3'		2 2/3'	
		4/5'		1 3/5'	

De fluitregisters zijn vertegenwoordigd door Bourdon 16', Bourdon 8', Flûte douce 8', Flûte travers 8' H, Flûte 4', Nazard, Tierce, Larigot, Cornet en Carillon. Een Bourdon 16' komt slechts voor in het orgel van de St. Quintinus te Hasselt en dat van de St. Matthias te Maastricht. Van dit register zijn het groot en klein octaaf uitgevoerd in gedekt eiken en de overige pijpen in gedekt metaal.⁵¹¹ Van de Bourdon 8' is in de regel het groot octaaf van gedekt eiken en het overige van gedekt metaal. De enige door Binvignat gedisperseerde Flûte douce 8' komt in vorm van een *Musiziergedackt* niet meer in het orgel van de St. Quintinus te Hasselt voor.⁵¹² Merkwaardigerwijs treft men in het orgel van de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen de Flûte traverse 8' aan als een open labiaal in

⁵¹⁰ Van der Harst 1978, p. 79-80.

⁵¹¹ Van der Harst 1992a, p. 212. Bourdon 16' in het orgel van de St. Quintinus te Hasselt bestaat uit pijpen van verschillende factuur uit zestiende, zeventiende en twintigste eeuw. Slechts cis³ – f³ is pijpwerk van Binvignat (Lemmens 2001, p. 110).

⁵¹² Lemmens 2001, p. 111.

prestantmensuur.⁵¹³ Flûte 4' is steeds in metaal uitgevoerd. In het orgel van de St. Gerlachuskerk te Houthem is het register van C, D tot c² gedekt en van cis² tot d³ open cilindrisch,⁵¹⁴ in de St. Matthiaskerk te Maastricht zowel op Grand Orgue als Positif van C, D tot b¹ gedekt en van c² tot f³ open cilindrisch,⁵¹⁵ in de St. Martinuskerk te Geulle van C tot f² gedekt en van fis² tot e³ open en flessenhalsvormig,⁵¹⁶ en in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen van C tot f² gedekt en fis² tot d³ open.⁵¹⁷ Roergedekten komen, voor zover bekend, in enkelvoudige stemmen niet voor.⁵¹⁸ Nasard en Tierce bestaan uit open metalen pijpen. Het contract van 1806 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan vermeldt evenwel *Nazar 1 voet 8 duym Tiers 1 voet en 4 duym*,^[66] waaruit blijkt dat de laagste pijpen van beide registers gedekt zijn. Van Larigot 1 1/3' is er geen exemplaar meer behouden gebleven. De Cornet komt met uitzondering van die van de orgels in Simpelveld en Oud-Vroenhoven in alle disposities voor. Het register bevindt zich op verhoogde banken, die vlak achter het front geplaatst werden. Zo vermeldt het plan van 1778 voor de ombouw van het orgel in de St. Nicolaas te Maastricht [31]:

Il doit etre fait deux petit secret apart pour le Cornet, qui seront élevée a une certaine auteur pour la commodité de l'accord.

[Er moeten voor de Cornet twee aparte lades gemaakt worden, die om het stemmen te vergemakkelijken op een zekere hoogte aangebracht zullen worden.]

De instrumenten in de St. Michielskerk te Bree, de St. Quintinuskerk te Hasselt en de St. Matthiaskerk te Maastricht zijn alle voorzien van Cornet V op Grand Orgue. De verdeling van de Cornetten op de overige werken is verschillend. Op het orgel in Bree is een Cornet IV op het Positif, in Hasselt een van onbekende samenstelling op Positif en een Cornet III op het Echowerk en in Maastricht zowel op Positif als Echo een Cornet III. De orgels in de St. Jan te Maastricht, de St. Gerlachuskerk te Houthem, de St. Petruskerk te Beringen en de St. Elisabethkerk te Stokkem beschikken alle over een Cornet IV. Het volgend schema geeft een overzicht van de verdeling van Cornetten over de diverse orgels:

	Grand Orgue	Positif	Echo
St. Quintinuskerk, Hasselt	Cornet V	Cornet -	Cornet III
St. Matthiaskerk, Maastricht	Cornet V	Cornet III	Cornet III
St. Michielskerk, Bree	Cornet V	Cornet IV	

⁵¹³ Lemmens 2000b, p. 6.

⁵¹⁴ Jongepier 1991b, p. 26.

⁵¹⁵ Van der Harst 1992a, p. 212.

⁵¹⁶ Naar eigen waarneming.

⁵¹⁷ Lemmens 2000b, p. 4.

⁵¹⁸ De van roeren voorziene hoeden van Flûte 3' in het Bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel zijn zichtbaar van latere datum.

St. Petruskerk, Beringen	Cornet IV
St. Elisabethkerk, Stokkem	Cornet IV
St. Jan, Maastricht	Cornet IV
St. Gerlachuskerk, Houthem	Cornet IV
H. Johannes de Doperkerk, Mechelen	Cornet –

Hier volgen enkele gegevens over de samenstelling van het register.

*St. Matthias, Maastricht*⁵¹⁹

Cornet Grand Orgue	cis	8'	4'	2 2/3'	2'	1 3/5'
Cornet Positif	cis ¹			2 2/3'	2'	1 3/5'
Cornet Echo	c ¹			2 2/3'	2'	1 3/5'

Het register Carillon komt voor zover bekend driemaal op de instrumenten van Binvignat voor: het betreft de orgels in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen, in de St. Petruskerk te Beringen en – onder de naam *Tintinabulum* – in de St. Elisabethkerk te Stokkem. Van dit tertshoudend discantregister bleef geen enkel exemplaar bewaard, waardoor de samenstelling ervan onbekend is.⁵²⁰

Eng gemensureerde registers, ook wel strijkers genoemd, komen voor zover bekend in het oeuvre van Binvignat vier keer voor: *Violine di Gamme* 4' op het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht, *Viole de Gambe* 8' op het orgel in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen, *Violon de Gamme* 8' B/H op het orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld en *Salicional* 4' op het Positif van het orgel in de St. Elisabethkerk te Stokkem.

De tongwerkregisters worden als manuaalregisters vertegenwoordigd door Trompette 8', Clairon 4', Voix humaine 8', Cromorne 8', Hautbois 8' H en Dulciaan B en als pedaalregisters door Bombarde 16', Trompette 8' en Clairon 4'. De orgels in de St. Michielskerk te Bree, de St. Quintinuskerk te Hasselt en de St. Matthiaskerk te Maastricht beschikken op het Grand Orgue over Trompette 8' en Clairon 4' en op het Positif en Echo over Cromorne 8'. Het orgel te Hasselt heeft op het Grand Orgue als extra register een Voix humaine 8', het orgel te Maastricht op het Grand Orgue eveneens een Voix humaine 8' en op het Positif een Hautbois H en het orgel te Bree als extra tongwerk op het Grand Orgue een Hautbois H en op het Positif een Voix humaine 8'. De tweeklaviers orgels in de St. Petruskerk te Beringen en de St. Elisabethkerk Stokkem zijn op het Grand Orgue voorzien van een Trompette 8' en op het Positif van een Cromorne 8'. Het orgel in Beringen heeft op het Grand Orgue als extra register Clairon 4' en op het Positif Hautbois 8' H. De éénklaviers orgels in de St. Jan te Maastricht, de St. Gerlachuskerk te Houthem, de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen,

⁵¹⁹ Van der Harst 1992a, p. 213.

⁵²⁰ Op het Positif van het Ludwig König-orgel te Nijmegen komt het als discantregister voor met de samenstelling 4' – 1 3/5' – 1/2' (Jongepier 1999a, p. 137). Het Jakob Engelbert Teschemacher-orgel in Hervormde kerk te Vaals werd in 1826 door Peter Joseph en Wilhelm Korfmacher voorzien van onder meer een Carillon D met als samenstelling 1 3/5' – 1' (ibid., p. 74).

de St. Remigiuskerk te Simpelveld beschikken alle over een Trompette 8'. Het orgel in Houthem is daarenboven voorzien van een Cromorne 8' en een Voix humaine 8', het orgel te Mechelen van de combinatie Clairon 4' B en Hautbois 8' H en het orgel in Simpelveld van een Clairon 4'. De Dulciaan komt slechts één keer voor. In de overeenkomst met de kerkmeesters van de St. Nicolaas te Maastricht betreffende de inbouw van het Positif in hoofdwerkkas van het Séverin-orgel verplichtte Binvignat zich onder meer tot het volgende [72]:

Uit het nog bestaande Positif de zes registers Prestant, Bourdon Flûte, Doublette Cromhorne en Larigot in het groot orgel plaatsen. Men zal erbij voegen uit beste tin te maken drie nieuwe registers als Flute traverse, Dulcian basse en Hautbois disc.

Het volgend schema geeft een overzicht van de verdeling van de tongwerken over de diverse orgels:

	Grand Orgue	Positif	Echo	Pédale
St. Quintinuskerk, Hasselt	Trompette 8' Clairon 4' Voix humaine 8'	Cromorne	Cromorne	Bombarde 16'
St. Matthiaskerk, Maastricht	Trompette 8' Clairon 4' Voix humaine 8'	Cromorne B Hautbois H	Cromorne	Trompette 8' Clairon 4'
St. Michielskerk, Bree	Trompette 8' Clairon 4' Hautbois 8' H	Cromorne 8' Voix humaine 8'	Cromorne	
St. Petruskerk, Beringen	Trompette 8' B/H Clairon	Cromorne B Hautbois [H]		
St. Elisabethkerk, Stokkem	Trompette 8' B/H	Cromorne [8'] B/H		
St. Jan, Maastricht	Trompette 8' B/H			
St. Gerlachuskerk, Houthem	Trompette 8' B/H Cromorne 8' Voix humaine 8'			
H. Joh. de Doperkerk, Mechelen	Trompette 8' Clairon 4' B Hautbois 8' H			
St. Remigiuskerk, Simpelveld	Trompette 8' B/H Clairon 4' B/H			

VII.4. Registerdeling

Om op éénklaviers orgels tegelijkertijd verschillende klankkleuren te kunnen laten horen, pasten orgelmakers van alle windstreken vanouds registerdeling toe. Binvignat bracht het systeem van gedeelde slepen niet alleen op éénklaviers instrumenten in praktijk maar ook op de orgels met twee en drie klavieren. Ook bestaande orgels voorzag hij ervan. In 1810 ontving hij van de kerkfabriek van Neufchâteau een bedrag van dertien gulden voor werkzaamheden waaronder *coupper la trompette*.⁵²¹ Zoals eerder beschreven (zie p. 100), vervaardigde hij in 1830 voor het Séverin-orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk drie nieuwe stemmen: *Flutte traverse*, *Dulcian basse* en *Hautbois disc*. Van de Flûte traverse mag aangenomen worden dat het hier ook een discant-register betreft. De registers op de halve klavieren van de echowerken buiten beschouwing latend, volgt hier een overzicht van gedeelde registers zoals deze in de diverse disposities voorkomen:

St. Quintinus, Hasselt	Positif	Cromorne [8'] B/H
St. Matthias, Maastricht	Grand Orgue	Trompette 8' B/H
	Positif	Cromorne [8'] B
		Hautbois [8'] H
St. Michielskerk, Bree	Grand Orgue	Flûte traverse 8' H
		Hautbois 8' H
St. Petruskerk, Beringen	Grand Orgue	Trompette [8'] B/H
	Positif	Cromorne [8'] B
		Hautbois [8'] H
St. Elisabethkerk, Stokkem	Grand Orgue	Trompette 8' B/H
	Positif	Cromorne [8'] B/H
St. Jan, Maastricht		Trompette 8' B/H
St. Gerlachuskerk, Houthem		Trompette 8' B/H
H. Johannes de Doperkerk, Mechelen		Flûte travers 8' H
		Clairon 4' B
		Hautbois 8' H
St. Remigiuskerk, Simpelveld		Bourdon 8' B/H
		Viola da Gamba 8' B/H
		Trompette 8' B/H
H. Petrus en Pauluskerk, Oud-Vroenhoven		Flûte traverse 8' H

---

⁵²¹ Félix 1995, p. 184.

VII.5. Pedaal

Eerder werd vastgesteld dat Binvignat de orgels in de St. Quintinuskerk te Hasselt en in de St. Matthiaskerk te Maastricht van een zelfstandig pedaal voorzag met respectievelijk een bas- en *cantus firmus*-functie (zie p. 151). De orgels in de St. Remigiuskerk te Simpelveld, de Hervormde kerken te Meerssen en Sittard, de St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven en de St. Elisabethkerk te Stokkem werden voorzien van een aangehangen pedaal. Van de orgels in Simpelveld en Sittard is de omvang bekend: respectievelijk C – f⁰ en C, D – d⁰. Enkele malen werden ook bestaande instrumenten uitgebreid met een aangehangen pedaal. In 1782 ontving Lambert Houtappel negentig florijnen voor het aanbrengen van een pedaalklavier aan het orgel van de Waalse gemeente te Maastricht.⁵²² Volgens onderstaande notitie voorzag Joseph Binvignat in 1827 het orgel in Houthem van een pedaalklavier:⁵²³

Par moy J. Binvignat facteur d'orgues à Maestricht pour la construction d'une pedalle faite à l'orgue de St. Gerlach dans le courant de l'année 1827 convenue avec Mr. Schoenmekers pour une somme de huit couronnes de France. Reçue le montant f 39 – 12.

J. Binvignat

[Door ondergetekende, J. Binvignat orgelmaker te Maastricht, ontvangen voor het maken van een pedaal, aangebracht aan het orgel van St. Gerlach in de loop het jaar 1827, zoals overeengekomen met de heer Schoenmekers voor de som van acht Franse kronen, een bedrag van F 39, 12.

J. Binvignat]

VII.6. Werktuiglijke registers

In het bestek van 1778 voor de restauratie van het orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht verplichtte Binvignat zich ook een nieuwe tremulant vervaardigen, *qui doit se placer dans le porte vent*.⁵²⁴ Evenzo voorzag het plan van 1791 voor reparatie van het orgel in de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe in een nieuwe *tremblant doux*.⁵²⁵ Bij de overplaatsing in 1804 van het orgel van de Franciscanen te Bolland naar de parochiekerk van Hombourg verrichtte Binvignat reparaties aan twee tremulanten⁵²⁶ en in 1810 ontving hij elf gulden van de kerkmeesters van Neufchâteau voor het stemmen van het orgel en het vervaardigen van een *tremblant fort*.⁵²⁷

---

⁵²² RHCL, Waalse Gemeente Maastricht, inv. nr. 84.

⁵²³ RHCL, Huis St. Gerlach, inv. nr. 104.

⁵²⁴ [Om in het windkanaal aan te brengen]. RHCL, Parochie St. Nicolaas, voorl. inv. nr. 1005.

⁵²⁵ RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouwe, inv. nr. 522.

⁵²⁶ AEL, Cure Hombourg, inv. nr. 22.

⁵²⁷ Félix 1995, p. 184.

Binvignat was dus vertrouwd met zowel de *tremblant fort*, de opliggende tremulant die aan de buitenzijde van het windkanaal aangebracht wordt, als de *tremblant doux*, de inliggende tremulant, die zich binnen in het windkanaal bevindt. Het volgend schema geeft een overzicht van de in de diverse disposities opgenomen accessoires.

St. Quintinus, Hasselt	Tremblant doux
St. Michielskerk, Bree	Tramblant et Rossignol
St. Jan, Maastricht	Trambelant
St. Remigiuserk, Simpelveld	Tremblant doux
H. Petrus en Pauluserk, Oud-Vroenhoven	Tremulant

Binvignat paste de Rossignol tenminste éénmaal toe. Dit register bestaat uit twee van toonhoogte verschillende open metalen pijpjes die omgekeerd in het deksel van een bakje water gemonteerd zijn. Wanneer het register geopend wordt, doet de wind die door de pijpjes geblazen wordt het water opborrelen met het geluid van zingende vogels als effect. Samen met de Tamboer en de Tremulant behoort de Rossignol tot de groep van werktuiglijke registers die vooral op het Renaissance-orgel geliefd was.⁵²⁸ In de zeventiende en achttiende eeuw raakte de Rossignol geleidelijk aan in onbruik. Dom Bedos wijdt er geen letter aan en Van Heurn beschrijft het als een nutteloos register als hij stelt.⁵²⁹

Ik voor mij zoude liever het geluid des Nagtegaals door eenen kundigen Orgelspeeler op het Clavier hooren nabootsen, en dit Register, benevens den zo genaamden Koekoek, onder het speelgoed der Kinderen rangschikken.

VII.7. De kenmerken van het klassieke Franse orgel

Tot de jaren twintig van de negentiende eeuw vormen de disposities van het oeuvre van Binvignat een stereotiep patroon, dat zijn oorsprong vindt in de klassieke Franse orgeltraditie van het tijdvak 1660 tot aan de Frans Revolutie, samenvallend met de regeringsperiodes van Lodewijk XIV, XV en XVI. Het klassieke Franse orgel heeft de neiging tot uniformering en standaardisering als gevolg van het centralistisch ingestelde regime van de Franse koningen.⁵³⁰ Als voorbeeld van de dispositie van het klassieke Franse orgel moge die van het orgel van de St. Louis-des-Invalides te Parijs dienen. Het instrument werd in de jaren 1679-1687 gebouwd door Alexandre Thierry, *facteur d'orgues du roi*.⁵³¹

⁵²⁸ Vente 1963a, passim.

⁵²⁹ Van Heurn 1804, p. 226, 452.

⁵³⁰ Douglass 1974, p. 70-92.

⁵³¹ Williams 1966, p. 176.

Grand Orgue (C – c ³)	Positif (C – c ³)	Récit (c ¹ – c ³)
Montre 16'	Montre 8'	Cornet V
Bourdon 16'	Bourdon 8'	Trompette 8'
Montre 8'	Prestant 4'	
Bourdon 8'	Flûte 4'	Echo (c ⁰ - c ³)
Prestant 4'	Nasard 2 2/3'	Bourdon 8'
Flûte 4'	Doublette 2'	Flûte 4'
Grosse Tierce 3 1/5'	Tierce 1 3/5'	Nasard 2 2/3'
Nasard 2 2/3'	Larigot 1 1/3'	Quarte de Nasard 2'
Doublette 2'	Fourniture III	Tierce 1 3/5'
Quarte de Nasard 2'	Cymbale II	Cymbale II
Tierce 1 3/5'	Cromorne 8'	Cromorne 8'
Fourniture V	Voix humaine 8'	
Cymbale IV		
Trompette 8'	Pédale (AA - f ⁰)	
Clairon 4'	Flûte 8'	
Voix humaine 8'	Trompette 8'	

Bij het klassieke Franse orgel vormt de hoofdkas van het instrument ongeacht het aantal daarin ondergebrachte werken één geheel. Het Positif is als diminutief van de hoofdwerkas vrijstaand ervoor geplaatst.⁵³² Grote instrumenten bevatten behalve Grand Orgue en Positif een Récit en/of een Echowerk. De dispositie van het Récit blijft beperkt tot de solostemmen Trompette en Cornet, terwijl het Echowerk rijker bezet is als afspiegeling van Grand Orgue en Positif.⁵³³ Het instrument functioneert als één ensemble. In tegenstelling tot het *Werkprinzip* van het Noord-Duitse orgel zijn de verschillende werken geen op zich zelf staande ensembles maar vormen een diminutief van het Grand Orgue.⁵³⁴ Het Pédale heeft in trio's en *récits* een basfunctie en in het *Plein Jeu* een *cantus firmus*-functie.⁵³⁵

Het klassieke Franse orgel kent verschillende klankgroepen, die op alle werken vertegenwoordigd zijn: het *Plein Jeu*, prestantenplenum; het *Grand Jeu*, tongwerkenplenum en de fluïtsamenstellingen 8', 4', 2 2/3', 2', 1 3/5' en 1 1/3'. De laatste groep is met uitzondering van de Larigot alleen op het Grand Orgue van grote instrumenten volledig gedisponeerd. Enkele registers beschikken over een vaste plaats op het instrument: Grosse Tierce, Trompette, Clairon, en Voix humaine zijn in de regel hoofdwerkregisters. De Larigot komt alleen op het Positif voor. De Cromorne treft men zowel op het Positif als op het Echowerk aan.⁵³⁶ Het Pédale is slechts toegerust met Flûte 8' en Trompette 8'.⁵³⁷

⁵³² Douglass 1974, p. 72.

⁵³³ Ibid., p. 84.

⁵³⁴ Ibid., p. 72.

⁵³⁵ Gravet 1961, p. 234.

⁵³⁶ Douglass 1974, p. 73.

⁵³⁷ Gravet 1961, p. 234.

VII.8. Franse invloeden op het oeuvre van Binvignat

Op het Binvignat-orgel zijn de klankgroepen *Plein Jeu*, *Grand Jeu* en de fluïtsamenstellingen ruim vertegenwoordigd en vormt het *Plein jeu* zoals op het klassieke Franse orgel de ruggengraat van het instrument of, zoals Fenner Douglass het uitdrukt, “the trademark of French organs”.⁵³⁸ Het Positif, waarop prestant-, fluitregisters en tongwerken vertegenwoordigd zijn, vormt een afspiegeling van het Grand Orgue. Het Echowerk met niet alleen Cromorne en Cornet, al dan niet *decomposé*, maar ook prestantregisters volgt het patroon van respectievelijk het klassieke Franse Récit en Echo. Bij Binvignat ontbreekt evenwel de Cymbale op het derde klavier.⁵³⁹ Met Trompette 8' en Clairon 4' vervult het Pédale van het orgel in de St. Matthias volgens Franse traditie een *cantus firmus*-functie, terwijl in afwijking daarvan het Pédale van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt met Bombarde 16' en Octave 8' een basfunctie heeft.

VII.9. Invloeden van elders op het oeuvre van Binvignat

Op een aantal andere punten wijkt het Binvignat-orgel van het klassieke Franse orgel af. Hoewel enkele Franse orgelmakers in de vroege zeventiende eeuw geëxperimenteerd hebben met tertsmixturen,⁵⁴⁰ vormt de terts in het klassieke Franse plenum een wezensvreemd element. Evenals de Luikse,⁵⁴¹ Vlaamse⁵⁴² en Rijnlandse⁵⁴³ achttiende-eeuwse orgelmakers voegde Binvignat tot na 1820 stelselmatig de repeterende Sesquialter II aan het plenum toe.⁵⁴⁴ Superoctave 1', het register dat Adam Binvignat op het orgel in de St. Elisabethkerk te Stokkem disponeerde, komt op het klassieke Franse orgel niet voor. In Frankrijk, zo ook in Luik, komen fluiten in drie gedaanten voor: gedekt, open of als roerfluit.⁵⁴⁵ Binvignat heeft, voor zover bekend, de *Flûte à cheminée* nooit toegepast. Ook komen Quarte de Nasard, Gros Nasard en Grosse Tierce bij Binvignat niet voor. Anderzijds is de door Binvignat toegepaste Flûte traverse een doorgaans niet in het klassieke Franse orgel gedisponeerd

---

⁵³⁸ Douglass 1974, p. 74.

⁵³⁹ Zowel in de Luikse als de Vlaamse school komt op het derde klavier een Cymbale voor: Jean-Baptiste Le Picard, Dominicanen Maastricht 1734 (RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2025), Jean-Baptiste Le Picard, kathedraal Roermond 1750 (Schumacher 1979, p. 168), Guillaume Robustelly, Abdij van Averbode 1770 (Schumacher, p. 180, 181) en Pieter Van Peteghem, Abdij van Affligem 1768 (Fauconnier 1972, p. 336, 337).

⁵⁴⁰ Douglass 1974, p. 75.

⁵⁴¹ Schumacher 1979, p. 156-193.

⁵⁴² Fauconnier 1972, p. 333-337.

⁵⁴³ Félix/Forgeur 1981, p. 44, Fischer/Theobald, *passim*.

⁵⁴⁴ De Sesquialter werd als 2-sterke vulstem in prestantmensuur al vanaf 1620 door Hollandse orgelmakers toegepast (Van Nieuwkoop 1997a, p. 28).

⁵⁴⁵ Douglass 1974, p. 86, 88. St. Martinuskerk te Gronsveld, Philippe Le Picard: Grand Orgue, Flûte 4': C – B gedekt, c⁰ – c² roerfluit, rest open. St. Roch te Elsaute (voorheen kathedraal St. Lambert te Luik), Jean-Baptiste Le Picard, C – f⁰ gedekt, fis⁰ – b² roergedekt, rest open. St. Lambertus te Helmond, Guillaume Robustelly, Grand Orgue, Flûte 4' C – b² roerfluit, rest open (Schumacher 1979, p. 71, 73, 75).

register. Hoewel Dom Bedos een beschrijving geeft van de eng gemensureerde *Basse de Viole, qui n'est pas encore bien commun en France*,⁵⁴⁶ kan men de registergroep beschouwen als niet eigen aan het klassieke Franse orgel. Binvignat paste, zoals in het voorafgaande beschreven, tenminste vier keer strijkers toe.

In de jaren zeventig van de achttiende eeuw deed de Hautbois heel spaarzaam zijn intrede in Frankrijk. Het eenendertig stemmen tellend Adrien L'Epine-orgel (1772) in de Chapelle de l'Ecole Militaire in Parijs beschikte op het positief over een Hautbois.⁵⁴⁷ Dom Bedos beschrijft het als een achtvoetsregister, te disponeren op het Récit en beeldt hem af als een eng tongwerk met dubbele beker, bestaande uit een smal trechtervormig onderstuk, gecombineerd met een iets breder uitlopend trechtervormig bovenstuk.⁵⁴⁸ In zijn zesentwintig registratieaanwijzingen, die door de bekwaamste organisten van zijn tijd, als Armand-Louis Couperin en Claude Balbastre onderzocht en goedgekeurd werden, wordt het register niet één keer genoemd.⁵⁴⁹ Evenmin komt de Hautbois voor in talrijke zeventiende- en achttiende-eeuwse Franse registratievoorschriften als in de orgelboeken van Nicolas Lebègue (1676), Guillaume-Gabriel Nivers (1665), André Raison (1688), Jacques Boyvin (1689) en Michel Corrette (1737).⁵⁵⁰ Het register komt ook niet voor in Vlaamse en Luikse school: noch Van Peteghem, de vermaarde Gentse familie van orgelmakers, die vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw en in de eerste helft van de negentiende eeuw actief was,⁵⁵¹ noch de dynastie van Le Picard en Guillaume Robustelly paste het toe.⁵⁵² Voor de Fransen, de Luikenaren en de Vlamingen was ook de Dulciaan onbekend, het register dat Binvignat in 1830 in de St. Nicolaaskerk te Maastricht aan het Séverin-orgel toevoegde [72].

Enkele registers nemen op het klassieke Franse orgel een vaste plaats in. Binvignat hield zich niet strikt aan het principe en disponeerde in Bree de Voix humaine op het Positif en in Houthem voegde hij aan de typisch hoofdwerkregisters Trompette en Voix humaine de Cromorne toe.

Tenslotte zij vermeld dat Binvignat voor registerbenamingen niet consequent de Franse terminologie volgt. Op de orgels in de St. Michielskerk te Bree, de St. Quintinus te Hasselt en de St. Matthiaskerk te Maastricht treft men naast de Fourniture op Grand Orgue een Mixture op het Positif. De orgels in de St. Jan te Maastricht, de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen, de St. Petruskerk te Beringen, de St. Remigiuskerk te Simpelveld en de St. Elisabethkerk te Stokkem beschikken alle over een Mixture. Voorts leest men in de dispositie van het Echowerk te Bree en in het bestek van 1806 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht een Octave 2' in plaats van Doublette 2'.

---

⁵⁴⁶ Bedos 1766-1778, p. 51.

⁵⁴⁷ Douglass 1974, p. 78.

⁵⁴⁸ Bedos 1766-1778, p. 57, plaat XVIII.

⁵⁴⁹ Ibid., p. 523-536.

⁵⁵⁰ Gravet 1961, passim.

⁵⁵¹ Fauconnier 1972, passim.

⁵⁵² Schumacher 1979, p. 156-181. Van der Harst schrijft Hautbois 8' van het Echowerk in het orgel te Gronsveld abusievelijk toe aan Philippe Le Picard (Van der Harst 1975b, p. 383). De op het pijpwerk aangebrachte inscripties duiden op Binvignat-factuur.

Superoctaaf 1' en Tintinabulum op respectievelijk Grand Orgue en Positif van het orgel in Stokkem komen evenmin in het Franse vocabulaire voor.

VII.10. Invloeden vanuit het Rijnland op het oeuvre van Binvignat

In zijn beschrijving van het orgel van de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen merkt Hans van der Harst op dat de dispositie, zoals hij deze op de daar behouden gebleven registerlat aantrof, niet alleen de kenmerken vertoont van de Franse en Waalse factuur, maar ook van die in het aangrenzende Rijnlandse en Eifelse gebied.⁵⁵³ Hoewel registers als Viola da Gamba en Hobo in de achttiende eeuw reeds op het Noord-Nederlandse orgel voorkomen,⁵⁵⁴ zijn de bij Binvignat als niet Frans of Luiks te bestempelen elementen als Flûte traverse, Flûte douce, Viola da Gamba, Salicional, Carillon, Tintinabulum, Hautbois en Bombarde alle in het Rijnland te traceren. Een zoektocht door het oeuvre van de Rijnlandse orgelmakers König levert het volgende resultaat op. Volgens het bestek van 1740 voor de bouw van het orgel met drie klavieren en zelfstandig pedaal in de Jesuitenkirche Mariä Himmelfahrt disponeerde Balthasar König *Flaut travers 4'*, *Flaut douce* en *Tintinabel II D* op het *Mittelwerk* en *Flaut douce 4'* op het *Echowerk* en *Bombart 16'* op het *Pedaal*.⁵⁵⁵ Zijn zoon, Christian Ludwig vervaardigde in de jaren 1753-55 een orgel met eveneens drie klavieren en vrij pedaal in de Minoritenkirche te Düsseldorf. Het contract vermeldt een dispositie met *Viola di Gamba 8'* op het *Hoofdwerk*, *Flautraversier 8'*, *Flauto douce 4'*, *Salicional 4'*, *Hobois 8'* op het *Positief*, *Carillon II D* op het *Echowerk* en *Posaune Bass 16'*, *Violdigamba Bass 8'* op het *Pedaal*.⁵⁵⁶ Op het orgel in de Grote of St. Stevenskerk te Nijmegen disponeerde dezelfde Christian Ludwig in 1770 *Flûte traverse D* en *Carillon III* op het *Positief*, *Viola da Gamba 8'*, *Carillon D* en *Hautbois 8'* op het *Bovenwerk* en *Bombarde 16'* op het *Pedaal*.⁵⁵⁷

---

⁵⁵³ Van der Harst, 1995a, p. 125-126.

⁵⁵⁴ Van Nieuwkoop 1997b, passim.

⁵⁵⁵ Fischer/Theobald, p. 18.

⁵⁵⁶ Ibid., p. 30.

⁵⁵⁷ Jongepier 1999a, p. 134-135.

VIII. WINDWERK, REGEERWERK EN CLAVIATUUR

VIII.1. Windwerk

Maatsysteem

Alvorens over te gaan tot de beschrijving van de technische aanleg van het Binvignat-orgel dienen enkele regels gewijd te worden aan het maatsysteem, dat in Maastricht ten tijde van het *ancien régime* in gebruik was. Het bestek van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht vermeldt onder meer [41]:

De Maate waar naa deesen Orgel en Blaasbalken gemaakt worden is Fransche Maate van 11 ½ duim Maastrichter Maat de Voet.

Mogelijk komt genoemde “Fransche Maate” overeen met de door Dom Bedos toegepaste *Pied de Roy*, die gelijk is aan 0,32483 m.⁵⁵⁸ Volgens bovenstaande zou de Maastrichtse duim dan 2,824 cm bedragen. De Maastrichtse architect Matthias Soiron, die onder meer het front van het vanuit de Dominicanenkerk naar de St. Servaaskerk te Maastricht overgeplaatste orgel in tekening bracht,⁵⁵⁹ hanteerde daarentegen de Luikse voet.⁵⁶⁰ Het door Binvignat toegepaste systeem bleef in de periode van de Franse overheersing en ook daarna nog enige tijd gehandhaafd; in het contract van 1806 voor de herbouw van het orgel in de St. Jan te Maastricht is er nog steeds sprake van [66]. Zelfs in het plan van 1829 voor de reparatie van het Séverin-orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht⁵⁶¹ als ook in de overeenkomst van 1833 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld worden de maten nog in voeten aangeduid [73].

Type balg

Zoals tot ver in de negentiende eeuw in de Zuidelijke Nederlanden gebruikelijk was,⁵⁶² paste Binvignat het Franse type spaanbalg toe, zoals deze zowel door Dom Bedos⁵⁶³ als door Van Heurn⁵⁶⁴

---

⁵⁵⁸ <http://hydraule.org/bureau/biblio/dombedos/tailles>.

⁵⁵⁹ Zie p. 63.

⁵⁶⁰ Philippe 1990, p. 122-123. In de periode van het *ancien régime* kende men in Luik twee maatsystemen: de *Pied de St. Lambert* 0,292 m, onderverdeeld in *dix pouces, dix lignes, dix points* en de *Pied de St. Hubert* 0,295 m, onderverdeeld in *dix pouces, huit lignes, douze points*. Het eerste systeem was voor het meten van wegen en velden bij landmeters in gebruik en het tweede werd toegepast door metselaars, timmerlieden, handelaren, architecten en meubelmakers (ibid.).

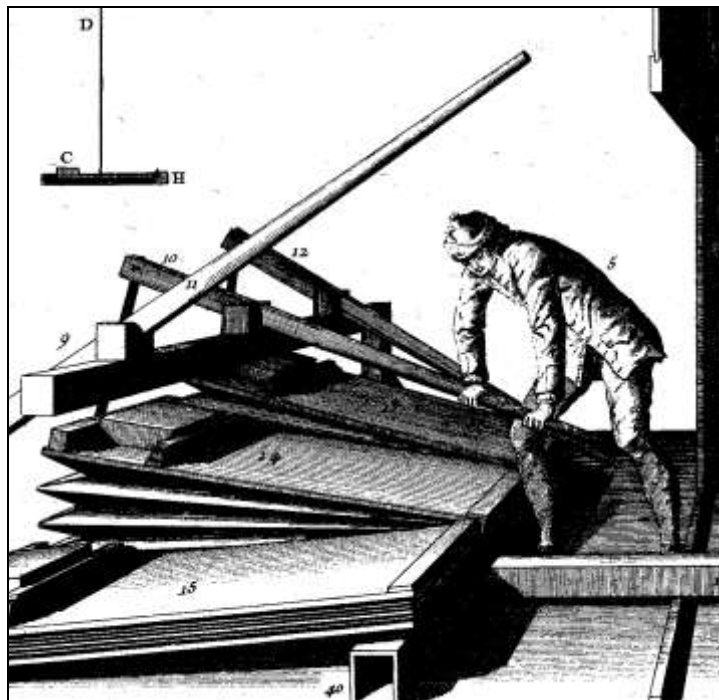
⁵⁶¹ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 644.

⁵⁶² Van Nieuwkoop 1997a, p. 11.

⁵⁶³ Dom Bedos 1766-1778, pl. LII.

⁵⁶⁴ Van Heurn 1804, I pl. V.

beschreven en afgebeeld wordt. De spaanbalg of keilbalg is voorzien van één scharnierpunt en bestaat uit meerdere vouwen. Deze wordt in tegenstelling tot het noordelijke type niet met de voeten getreden maar met de hand bediend, zoals ook uit enkele plaatselijke bronnen blijkt. Bij de bouw in 1820 van het orgel in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen ontving Hubert Vandermeulen vijftien gulden, “omdat hij vijftien dagen de orgelblaasbalken getrokken heeft, om de nieuwe orgel te stemmen”.⁵⁶⁵ Ook in de rekeningen van de St. Servaas treft men een uitgave aan van vier gulden, betaald aan H. Didiriex voor “het trekken van den blaesbalck”.⁵⁶⁶ Nog in 1848 vermeldt het register van ontvangsten en uitgaven van de St. Martinusparochie te Itteren een post van vijfenveertig gulden “voor het trekken van de blaasbalg”.⁵⁶⁷

Plaat 10. Spaanbalg, zoals afgebeeld in *L'art du facteur d'orgues* van Dom Bedos.

Het aantal per orgel toe te passen balgen

Het aantal balgen hing af van de grootte van het orgel en van de afmeting van de balgen zelf. Van Heurn gaf de voorkeur aan grote balgen boven een groter aantal kleinere exemplaren, indien daar voldoende ruimte voor beschikbaar was.⁵⁶⁸ Zoals het volgende overzicht laat zien, varieerde bij de orgels van Binvignat het aantal balgen van twee tot vier:

⁵⁶⁵ RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen, inv. nr. 118-119.

⁵⁶⁶ Van der Harst 1992b, p. 216.

⁵⁶⁷ RHCL, H. Martinus Itteren, inv. nr. 175.

⁵⁶⁸ Van Heurn 1804, I p. 37.

	Aantal werken	Aantal registers	Aantal balgen
St. Michielskerk, Bree ⁵⁶⁹	3	31	3
St. Jan, Maastricht ⁵⁷⁰	1	12	3
Norbertinnenstift, Houthem ⁵⁷¹	1	12	2
St. Etienne, Montzen ⁵⁷²	2	-	3
St. Quintinuskerk, Hasselt ⁵⁷³	4	31	4
St. Matthiaskerk, Maastricht ⁵⁷⁴	4	33	5
St. Landricuskerk Echt ⁵⁷⁵	1	-	2
St. Petruskerk, Beringen ⁵⁷⁶	2	21	3
St. Remigiuskerk, Simpelveld ⁵⁷⁷	1	9	2

Merkwaardigerwijs paste Binvignat eenzelfde aantal van drie balgen toe in orgels van respectievelijk 31, 12, 33 en 21 registers, waaruit blijkt dat de maten ervan zeer uiteenlopend waren. Een aanwijzing voor de afmeting van balgen vindt men in het bestek van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht. Daarin werd de volgend bepaling opgenomen [41]:

Den aannemer zal moeten maaken drie suffisante Blaasbalken van goed gezond Eykenhout, wel gegarneert van binnen met papier en goed leeder, en van drie ployen, dewelke meede behoorlijk moeten gegarneert worden. De lengte deezer Blaasbalken moet zijn vijff en een halve Voet en breed twee Voet en Neegen Duijm.

Verder was Binvignat volgens het contract van 1833 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Remigiuskerk te Simpelveld eraan gehouden twee eiken blaasbalgen te maken van tien voet lengte en vijf voet breedte [73].

Materialen

Uit genoemde documenten blijkt tevens dat Binvignat de balgen van eikenhout vervaardigde en garneerde met papier en leer, zoals ook omschreven in de condities van 1807 voor de bouw van een orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht [67]. Slechts één keer paste Binvignat een andere houtsoort dan eiken toe, toen hij in het plan van 26 april 1829 voor de reparatie van het Séverin-orgel in de St. Nicolaas het volgende voorstel deed:⁵⁷⁸

⁵⁶⁹ RAH, Bree kerk, inv. nr. 18.

⁵⁷⁰ RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 953.

⁵⁷¹ Broekhuysen I 1986, p. 442.

⁵⁷² Niessen / Schumacher 1996, p. 10.

⁵⁷³ RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

⁵⁷⁴ Dejong 1950, p. 21.

⁵⁷⁵ GAR, H. Landricus Echt, inv. nr. 48.

⁵⁷⁶ RAH, Beringen kerk, inv. nr. 200.

⁵⁷⁷ GAK, H. Remigius Simpelveld, inv. nr. 366.

⁵⁷⁸ RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 644.

Lon peut aussi faire trois soufflets neuf en bon bois de sapin d'Hollande, de grandeur de 9 a 10 pieds.

[Men kan ook drie nieuwe blaasbalgen van Hollands naaldhout maken ter grootte van 9 à tien voet.]

Reparaties aan balgen

Talloze malen verrichte Binvignat reparaties aan de blaasbalgen van de orgels in de regio. Het plan van 1791 voor reparatie van het Séverin-orgel in de kapittelkerk van Onze Lieve Vrouwe te Maastricht voorziet onder meer in het beplakken van de windkanalen met perkament en het vernieuwen van het schapenleer en papier in de vier balgen.⁵⁷⁹ In het jaar XII (1803-1804) kwam Binvignat met de kerkmeesters van de St. Martinuskerk te Maastricht overeen om de drie blaasbalgen te demonteren en van nieuw schapenleer te voorzien en van binnen met nieuw papier te beplakken.⁵⁸⁰ Bij de reparatie in 1805 van de drie balgen van het orgel in de St. Servaaskerk te Maastricht gebruikte Binvignat maar liefst twaalf schapenvellen waarvoor hij zestig gulden in rekening bracht.⁵⁸¹ In 1809 leverde François Misero, organist te Montzen, aan de kerkfabriek acht schapenvellen voor prijs van een franc en negenennegentig centimes per stuk,⁵⁸²

qui ont été employées par le Sieur J. Binvignat facteur d'orgue résidant à Maestricht pour recoller les trois soufflets de l'orgue de l'Eglise de Montzen.

[die door de heer J. Binvignat, orgelmaker gevestigd te Maastricht, gebruikt zijn om de drie blaasbalgen van het orgel in de kerk van Montzen te beplakken.]

In 1819 verrichte Joseph Binvignat reparaties aan de windvoorziening van het orgel in de Ste. Croix te Luik, waarbij hij vier balgen met schapenleer en papier en het windkanaal met papier beplakte [69]. Dezelfde werkzaamheden voerde hij zes jaar later uit in de nabij gelegen St. Barthélemy [71]. Op een moment na 1838 verrichtte Adam Binvignat de ombouw van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht. Bij die gelegenheid vervaardigde hij twee nieuwe blaasbalgen, te plaatsen in de oude balgstoel [77].

Volgens Broekhuyzen was het orgel in de St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven uitgerust met “eene blaasbalg”.⁵⁸³ Mogelijk voorzag Adam Binvignat in 1843 dit orgel van een rechtopgaande magazijnbalg. Rechtopgaande magazijnbalgen werden in de achttiende eeuw standaard in de

---

⁵⁷⁹ RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 522.

⁵⁸⁰ RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 5.

⁵⁸¹ RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1027.

⁵⁸² Niessen / Schumacher 1996, p. 27.

⁵⁸³ Broekhuyzen I 1986, p. 646.

Nederlandse huisorgelbouw toegepast.⁵⁸⁴ Daarentegen komt in Dom Bedos' beschrijving van *Orgues convenables des Salles ou dans des Chambres* de spaanbalg nog steeds voor.⁵⁸⁵ In 1798 vervaardigde Joseph Binvignat voor het bureauorgel, dat zich in Museum Coudenberg te Brussel bevindt, een rechtopgaande magazijnbalg. Deze bevindt zich onder in het meubel achter de windlade en telt vier vouwen. Aan de onderkant is een schepbalg met twee vouwen aangebracht, die met de rechtervoet getreden wordt. De afmeting van de magazijnbalg bedraagt 90 x 20 cm.⁵⁸⁶

Afbeelding 30. Zijaanzicht van het bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel. Rechts de magazijnbalg met daaronder de schepbalg.

Het lot van de door Binvignat vervaardigde balgen

Van de door Binvignat vervaardigde spaanbalgen is er geen enkele in de oorspronkelijke vorm behouden gebleven. Lemmens vermoedt dat delen van de spaanbalg van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht, dat zich sinds 1879 in de St. Jan Baptistkerk te Romershoven bevindt, in de huidige magazijnbalg verwerkt zijn.⁵⁸⁷ In de tweede helft van de negentiende eeuw veroverde de ruimte besparende en eenvoudiger te bedienen magazijnbalg steeds meer terrein. In 1874 vernieuwden de orgelmakers Pereboom en Leijser de windvoorziening van de St. Matthiaskerk te Maastricht, waarbij zij de vijf spaanbalgen vervingen door een grote magazijnbalg met twee schepbalgen.⁵⁸⁸ Zes jaar later, op 16 november 1880, ontvingen dezelfde orgelmakers uit handen van de kerkmeesters van

---

⁵⁸⁴ Gierveld 1977, p. 68.

⁵⁸⁵ Bedos 1766-1778, p. 539-557.

⁵⁸⁶ Naar eigen waarneming.

⁵⁸⁷ Lemmens 1998b, p. 2.

⁵⁸⁸ Van der Harst 1992a, p. 206.

de St. Gerlachuskerk te Houthem een bedrag van honderd twintig gulden “voor eenen nieuwen blaasbalk”.⁵⁸⁹

VIII.2. Windlade

Type windlade

Zoals het vanaf het begin van de zestiende tot aan de twintigste eeuw te doen gebruikelijk was, paste Binvignat de sleeplade toe. Slechts Italië, waar de springlade algemeen in gebruik was, vormt hierop een uitzondering. De windlade is een van de meest complexe onderdelen van het orgel, die er toe dient om de door de balgen geproduceerde wind naar de gewenste pijpen te leiden. Dom Bedos⁵⁹⁰ en Van Heurn⁵⁹¹ geven een eenduidige beschrijving van de structuur van de sleeplade en de wijze waarop deze geconstrueerd wordt. Slechts waar Van Heurn schrijft over het inlijmen van “spondsels”, strookjes eikenhout om de cancellen zowel aan de boven- als aan de onderkant te dichten,⁵⁹² past Dom Bedos de werkwijze toe van het aan de bovenkant afdekken met een eiken plaat en van het aan de onderkant beplakken met leer,⁵⁹³ welke methode ook door Binvignat gevolgd werd.

Behouden gebleven windlades

Van het oeuvre van Binvignat zijn slechts dertien windlades behouden gebleven.⁵⁹⁴ Het volgend schema geeft daar een overzicht van:

	Grand Orgue	Positif	Echo	Pédale
Norbertinessenstift, Houthem	x			
St. Monulfus en Gondulfuskerk, Berg	x			
Museum Coudenbergh, Brussel	x			
St. Matthiaskerk, Maastricht	x	x	x	-
St. Stefanuskerk, Millen		x		
St. Martinuskerk, Geulle	x			
St. Gertrudiskerk, Gruitrode	x			
O.L. Vrouw Hemelvaartkerk, Lummen	x			

⁵⁸⁹ RHCL, H. Gerlachus Houthem, inv. nr. 443. De auteur in *Het historische orgel in Nederland 1769-1790* vermeldt abusievelijk dat de spaanbalgen pas in 1894 door P.J. Vermeulen en Zoon door een magazijnbalg vervangen werden (Jongepier 1999a, p. 267).

⁵⁹⁰ Bedos 1766-1778, p. 89-104.

⁵⁹¹ Van Heurn 1804, I p. 308-498.

⁵⁹² Ibid., p. 336.

⁵⁹³ Bedos 1766-1778, p. 94, pl. XXXVI, fig. 2.

⁵⁹⁴ Volgens Cuypers en Opdenakker voegde Binvignat in 1830 de huidige lade van het Hoofdwerk aan het Séverin-orgel toe (Cuypers / Opdenakker 2000, p. 48). De veronderstelling kan echter niet archivalisch onderbouwd worden.

St. Lambertuskerk, Kerkrade	x
Hervormde kerk, Sittard	x
St. Martinuskerk, Maastricht	x

Materialen

Zoals in het plan van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht omschreven werd [41], vervaardigde Binvignat de lade van

goed eiken hout, met leer gearneerd, veren van koper, en al het te gebruiken draadwerk. De veeren van het Secret moeten van koper zijn, gelijk meede alle den draat die daar toe gebruykt word, opdat deselve van den roest niet verteerd worden.

Een zelfde omschrijving van de in de windlade te verwerken materialen treft men onder meer in het plan van 1778 voor de restauratie van het orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht [31] en in het bestek van 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt [47].

De plaatsing van de ventielkast

De ventielkast werd in de regel onder de lade aan de achterzijde van het instrument aangebracht. In het plan van het jaar XII (1803/1804) van noodzakelijk uit te voeren reparaties aan het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht, deed Binvignat echter het voorstel om het klavier en de ventielkast van de nieuw te maken lade aan de voorkant van het orgel te plaatsen om daarmee de aanleg van het mechaniek te vereenvoudigen [63]. Bij genoemd instrument, dat zich thans in de St. Jan Baptistkerk te Romershoven bevindt, is de situatie tot op de dag van vandaag ongewijzigd gebleven.

Gedeelde lades

In de regel voorzag Binvignat de éénklaviers orgels als ook de hoofdwerken van instrumenten met meerdere klavieren van gedeelde lades met op elk van beide een pijpopstelling in hele tonen. Zo vervaardigde hij in 1791 voor het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt vijf lades: twee voor het Grand Orgue, een voor het Positif, een voor het Echowerk en een voor het Pédale [47]. Het plan van 1795 voor reparatie en uitbreiding van het orgel in de Dominicanenkerk te Maastricht voorziet in twee nieuwe lades voor het Grand Orgue en een voor het Positif [54]. Volgens het bestek van 1819 voor reparatie van het orgel in de Ste. Croix te Luik vervaardigde Binvignat voor het Grand Orgue twee nieuwe eiken lades, welke hij in het groot octaaf van dubbele ventielen voorzag omwille van voldoende windtoevoer om Bourdon 16' en Montre 8' gelijktijdig te kunnen gebruiken [69]. Zes jaar later bracht hij in het orgel van de nabij gelegen St. Barthélemy ook nieuwe hoofdwerklades aan met

dubbele ventielen in het groot octaaf. Gedeelde lades treft men verder aan in het orgel van de St. Gerlachuskerk te Houthem⁵⁹⁵ en de St. Remigiuskerk te Simpelveld [73].

Afbeelding 31. Papierresten, mogelijk door Binvignat aangebracht in de lade van het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg.

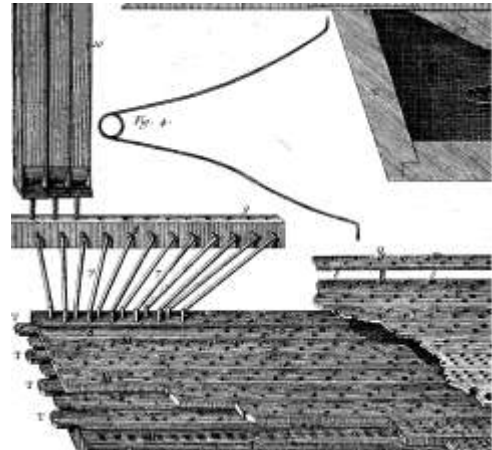
De oude lade, die Binvignat in 1794 bij de bouw van het orgel voor de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg hergebruikte, bestaat daarentegen uit één geheel. Zoals in het voorafgaande reeds beschreven werd, is aan de gecompliceerde aanleg van de conducten van de frontpijpen is te zien dat Binvignat bij de bouw van het instrument ook een tweedehands orgelmeubel toepaste met een afwijkende frontopbouw.

---

⁵⁹⁵ Naar eigen waarneming.

Afbeelding 32. Gecompliceerde aanleg van de conducten in het orgel van de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg. Foto genomen tijdens de restauratie van het instrument in 2009, waarbij de lade tijdelijk verwijderd werd.

Plaat 11. De normale aanleg van conducten zoals afgebeeld op Pl. XXXVII in Dom Bedos: *L'art du facteur d'orgues*.

Toonomvang en volgorde van de cancellen

In het plan van 1778 voor de restauratie van het orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht voorziet Binvignat onder meer in een verandering van de toonomvang. De bestaande omvang van C, D, E, F, G, A – c³, die overeenkomt met het in de zeventiende eeuw gangbare kort octaaf, breidt hij uit met de tonen Es, Fis, Gis tot een omvang van C, D – c³ [31]. Aan de hand van het in het orgel van de kerk van H. Kruisverheffing te Cadier en Keer behouden gebleven pijpwerk, dat afkomstig is van het orgel te Zundert, stelt men vast dat laatstgenoemd instrument van oorsprong een zelfde omvang had van C, D – c³.⁵⁹⁶ Het bestek van 1779 voor de bouw van het orgel in de St. Michielskerk te Bree vermeldt de ongebruikelijke toonomvang van C – e³ op zowel het Grand Orgue als het Positif en c¹ – e³ op het Echowerk [37]. In genoemd plan wordt niet het aantal tonen genoemd, waardoor niet duidelijk is of Cis aanwezig is dan wel – zoals te doen gebruikelijk was – ontbreekt. Het document “Conditien tot het maaken van eene nieuwen Orgel” in de St. Jan te Maastricht van 1780 vermeldt een omvang van “vier octaven van Ut onder tot Re booven”, waaruit evenmin de aanwezigheid van Cis blijkt [41]. De lade van het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem heeft een omvang van C, D – d³. De volgorde van de cancellen luidt: d³ – D, C // Dis – d³. De registerdeling vindt plaats tussen c¹ en cis¹.⁵⁹⁷

Binvignat realiseerde volgens het plan van 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinus te Hasselt een klavieromvang van C, D – f³ op zowel Grand Orgue als Positif, c¹ – f³ op het Echowerk en van C – c⁰ op het Pédale [47]. Uit het door Binvignat daarbij hergebruikte pijpwerk van het oude orgel kan men concluderen dat dit voormalig instrument een omvang had van C, D – c³.⁵⁹⁸

⁵⁹⁶ Van Dijk 1995, p. 137.

⁵⁹⁷ Naar eigen waarneming. Jongepier vermeldt abusievelijk een volgorde van d³ – D, C // Cis – cis³ (Jongepier 1991b, p. 26).

⁵⁹⁸ Lemmens 2001, p. 110-115.

Van het Pédale hield Binvignat – mogelijk gebonden aan de diepte van de orgelkas – de omvang van het oude orgel aan. Het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg had van oorsprong dezelfde omvang van C, D – f³. Als gevolg van het aanbrengen van een chromatisch uitgebouwd klavier met Cis luidt thans de volgorde: A – dis³ / G – Cis, C – Fis / e³ – Gis. Zoals in het voorafgaande beschreven, komt de volgorde van het pijpwerk op de lade niet overeen met de opstelling van de pijpen in het front. Bezien vanuit het front luidt de opeenvolging van de cancellen Ais – e³ / Gis – D / C, Dis – G / f³ – A en die van de frontpijpen a⁰, f⁰, cis⁰, A, G, B, dis⁰, g⁰// Fis, E, Cis, C, D, Es, F// gis⁰, e⁰, Ais, Gis, c⁰, d⁰, fis⁰, ais⁰, waaruit blijkt dat lade en kas vanouds geen bij elkaar horende elementen vormen. Het plan van 1795 voor ombouw van het Le Picard-orgel in de Dominicanenkerk te Maastricht voorziet in “augmentation de cinq gravures pour le ravalement”,⁵⁹⁹ waarmee de omvang van het instrument uitgebreid werd met vijf tonen tot een zelfde omvang als van het orgel te Berg: C – f³ [54].

Een voor huisorgels zeer ongebruikelijk klavieromvang van FF tot f³ paste Binvignat in 1798 toe bij de bouw van het in Museum Coudenberg te Brussel tentoongestelde bureauorgel.⁶⁰⁰ Het instrument beschikt over een eiken sleeplade waarop het pijpwerk chromatisch opgesteld is.⁶⁰¹ Het plan van het jaar XII (1803/1804) voor de ombouw van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht voorziet onder meer in het vervaardigen van een nieuwe gedeelde lade met een omvang van C, D – f³ [63]. Een zelfde omvang paste Binvignat toe bij de bouw in 1808 van een nieuw orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht. De lade van het Grand Orgue is verdeeld over een C- en een D-lade. De opstelling van het pijpwerk op de C-lade, van links naar rechts vanuit de kerk gezien is als volgt: B, cis⁰, dis⁰, f⁰, g⁰, f³ – a⁰, A, G, F, Dis, C en op de D-lade: D, E, Fis, Gis, Bes, bes⁰ – e³, gis⁰, fis⁰, e⁰, d⁰, c⁰. Het pedaal heeft een omvang van C – f⁰.⁶⁰² Bij de ombouw in 1812 van het Gregoire-orgel te Millen voegde Binvignat een onderpositief toe met een gedeelde eiken lade, waarvan hij de omvang aanpaste aan die van het oude Hoofdwerk: C, D – c³. Het pijpwerk is als volgt opgesteld: b² – Dis, C / D – c³.⁶⁰³

Bij de bouw in 1818 van het orgel in de St. Martinuskerk te Geulle paste Binvignat een oude gedeelde lade toe met een omvang van C, D – c³. Tevens maakte hij gebruik van een oude kas, waarvan de opstelling van de frontpijpen verschilde met de volgorde van het pijpwerk op de lade. Om

⁵⁹⁹ [Toevoeging van vijf cancellen in verband met de uitbreiding van de toonomvang]. Ravalement, Frans voor verlaging, verkleining, is een term die aan de Franse klavecimbelbouw is ontleend. In de achttiende eeuw werden veelal de geliefde Vlaamse instrumenten als die van de Ruckers-dynastie omgebouwd en qua toonomvang uitgebreid. In een enkel geval werden vanwege ruimtegebrek daarbij klavier, zeven en dokken door smallere exemplaren vervangen (Russell 1973, p. 59).

⁶⁰⁰ Franse achttiende-eeuwse klavecimbels als die uit het atelier van Blanchet en Taskin beschikken over een omvang van EE of FF of GG tot f³ (Boalch 1995, 241-245, 650-653). Het Van Peteghem-orgel (1763) van de abdij Baudelo te Gent, sinds 1822 in gewijzigde toestand in de Hervormde kerk te Vlaardingen, heeft op Grand Orgue en Positif een klavieromvang van GG, AA – f³ (Van Buitenen e.a. 2001, p. 120-121).

⁶⁰¹ Gierveld noemt abusievelijk een omvang van C – c⁴ (Gierveld 1977, p. 108).

⁶⁰² Van der Harst 1992a, p. 211.

⁶⁰³ Lemmens 1999, p. 94.

de omvang van het instrument uit te breiden naar een omvang van $C - e^3$ voegde Binvignat aan de Cislade vijf cancellen toe.⁶⁰⁴ Eerder in 1813 besteedde Binvignat zes dagen aan de uitbreiding van de omvang van het orgel in de St. Laurent te Neufchâteau. In de discant voegde hij de tonen cis^3 en d^3 toe.⁶⁰⁵ In 1819 breidde Binvignat de omvang van het orgel in de Ste. Croix te Luik met dezelfde twee tonen uit van $C, D - c^3$ naar $C, D - d^3$ [69]. Bij de ombouw van het orgel in de St. Barthélemy te Luik breidde Binvignat Grand Orgue, Positif en Echo met vijf tonen uit tot een omvang van $C, D - f^3$ [71].

Hoewel de oorspronkelijke lade van het orgel in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen niet behouden is, kan men uit het bewaard gebleven Binvignat-pijpwerk afleiden dat deze een toonomvang had van $C, D - f^3$.⁶⁰⁶ Dat naarmate de tijd vorderde de klavieromvang van de orgels groter werd, blijkt uit het contract van 1833 voor de bouw van een orgel in de St. Remigiuskerk te Sempelveld. Binvignat verplichtte zich per register zesenvijftig pijpen te maken, hetgeen neerkomt op een omvang van $C - g^3$. Het aangehangen pedaal voorzag hij van achttien toetsen met een omvang van $C - f^0$ [73]. Van de lade die Adam Binvignat op een tijdstip na 1838 ter gelegenheid van de ombouw van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht vervaardigde, is de omvang onbekend. Lemmens schrijft echter wel dat het pijpwerk zoals gewoonlijk diatonisch is opgesteld met de grootste pijpen aan de zijkanten, naar het midden in grootte aflopend.⁶⁰⁷ De lade van het orgel in de Hervormde kerk te Sittard heeft een omvang van $C, D - f^3$ met een zeer ongewone cancelindeling. Bezien vanuit het front luidt deze: $C, Dis - g^0$ diatonisch, $f^3 - a^0$ chromatisch, $gis^0 - D$ diatonisch.⁶⁰⁸

VIII.3. Mechaniek

Mechaniek in kerkorgels

Voor zover bekend is er van de door Binvignat gebouwde kerkorgels noch het speel- noch het registermechaniek behouden gebleven. Voor de beschrijving van dit onderdeel is men aangewezen op spaarzame informatie uit archivalia. Het volgende citaat uit het contract van 1779 met de kerkmeesters van de St. Nicolaaskerk te Maastricht voor de reparatie van het orgel vat de werkwijze van Binvignat als volgt samen [32]:

Il doit etre fait neuf un abregée qui sont des roulaux et vergettes qui doivent conduire depuis le clavier jusqu'aux secrets. Il doit etre fait neuf douze pilotte qui doivent etre garnie avec des pilotes de fer qui doive servir pour tirée tout les registres.

⁶⁰⁴ Van der Harst 1978, p. 78. Het is niet uit te sluiten dat bij de restauratie van het instrument in de jaren 1976/77 het historisch materiaal foutief geïnterpreteerd is en het instrument vanaf 1818 een klavieromvang had van $C, D - f^3$.

⁶⁰⁵ Félix 1995, p. 184.

⁶⁰⁶ Lemmens 2000b, p. 3.

⁶⁰⁷ Lemmens 1998b, p. 2.

⁶⁰⁸ Van Dijk 2002a, p. 143.

[Er moet een nieuw wellenbord gemaakt worden, bestaande uit walsen en abstracten, die ertoe dienen een verbinding te vormen tussen het klavier en de windladen. Er moeten twaalf nieuwe registerwalsen gemaakt worden, voorzien van ijzeren hefbomen, die ertoe dienen de slepen te trekken.]

Het plan van het jaar XII (1803-1804) voor de reparatie van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht wordt het te vervaardigen mechaniek als volgt beschreven [63]:

Le mecanisme de l'interieure de l'orgue doit etre fait et construit generalement neuf, vu le changement du clavier de derriere au devant, et outre cela la plus grande parti tout a fait usée, les pilottes qui serve a tirer les registres, seront fait en double quater de chêne garnie de palises de fer, ainsi que les rouleaux de l'abregé sera aussi fait en bois de chêne / armee des palises de gros fil de fer et coupille en cuivre.

[Het mechaniek in het inwendige van het orgel moet geheel nieuw gemaakt worden, gezien de verplaatsing van het klavier van de achterkant naar de voorkant en ook vanwege het feit dat het grootste deel ervan versleten is. De registerwalsen zullen gemaakt worden van achthoekig eikenhout, voorzien van ijzeren armen, zoals ook de walsen van het wellenbord van eiken vervaardigd zullen worden, voorzien van ijzeren armen en koperen asjes.

Uit het bovenstaande is af te leiden dat van het speelmechaniek het wellenbord en de abstracten in eiken, de wellenarmpjes in ijzer en de asjes van de wellen in koper werden uitgevoerd. Van het registermechaniek werden de walsen van achthoekig eikenhout en de armen en balansen van ijzer vervaardigd. Dezelfde voor het mechaniek te gebruiken materialen worden tevens vermeld in het bestek van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht [41], in het plan van 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt [47], als ook in de overeenkomst van 1806 met de kerkmeesters van de St. Jan te Maastricht voor bouw van een nieuw orgel [66].

Het mechaniek van het bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel

Is van alle dertien behouden Binvignat-orgels het mechaniek verloren gegaan, van het bureauorgel, dat in Museum Coudenberg te Brussel tentoongesteld wordt, zijn alle delen van zowel het speel- als registermechaniek nog intact. De verbinding tussen klavier en de onder in het meubel geplaatste windlade wordt gevormd door een naar beneden zijdelings uitwaaierende rij vierkante eikenhouten stekers of stoters.⁶⁰⁹ Deze constructiewijze maakt een wellenbord overbodig maar leidt wel tot een chromatische opstelling van het pijpwerk op de lade. Aan de bovenkant worden de stoters door uitsparingen in een lijst heen geleid. Aan de onderkant lopen deze uit in dunne koperdraden, die door de bovenkant van de ventielkast heen de ventielen omlaag drukken.

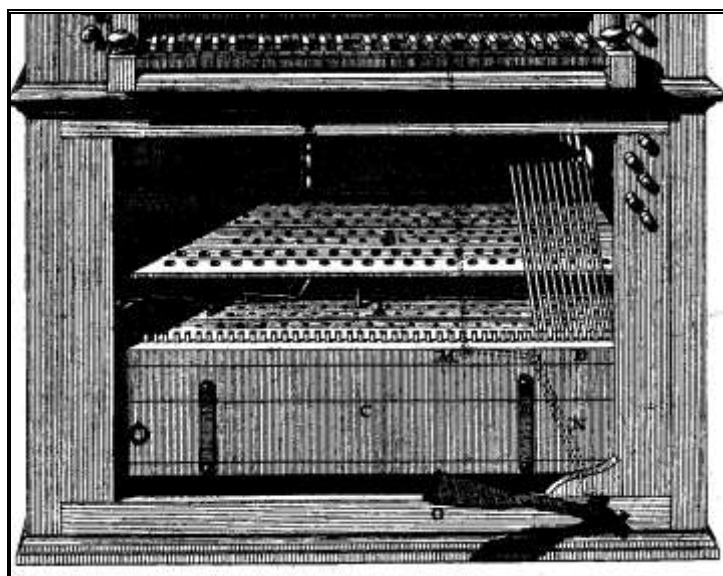
---

⁶⁰⁹ Door Dom Bedos *baguettes* of *pilotes* (Bedos 1766-1778, p. 550) en door Van Heurn *drukkers* genoemd (Van Heurn 1804, II p. 48).

Afbeelding 33. Zijaanzicht Bureauorgel in Museum Coudenberg te Brussel met geheel links het stekermechaniek.

Plaat 12. Detail van een *orgue de chambre* met voor het onderklavier een stekermechaniek.

Het registermechaniek van het bureauorgel bestaat uit twee verticaal opgestelde achtkantige eikenhouten walsen, met aan de bovenkant een armpje, waaraan de vierkante eikenhouten registertrekker verbonden is, en aan de onderkant een ijzeren armpje om de sleep te bewegen.

VIII.4. Claviatuur

Plaatsing

Als gevolg van het feit dat er van de nog behouden kerkorgels geen enkel mechaniek bewaard is gebleven, is de plaatsing van de claviatuur slechts af te leiden uit de vormgeving van de kas⁶¹⁰ of uit informatie die archivalia verschaffen. Van slechts vijf orgels is die met zekerheid vast te stellen. Het volgende schema geeft daar een overzicht van:

	Achterkant	Voorkant	Zijkant
St. Michielskerk, Bree	x		
St. Gerlachuskerk, Houthem	x		
St. Quintinuskerk, Hasselt		x	
St. Elisabethkerk, Stokkem		x	
St. Martinuskerk, Maastricht		x	
St. Martinuskerk, Geulle			x

Factuur

Omdat van alle behouden gebleven kerkorgels de klavieren verloren zijn gegaan, zijn wij voor de beschrijving ervan aangewezen op informatie uit geschreven bronnen. In het bestek van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht is de bepaling opgenomen dat Binvignat “ook zal moeten maaken een schoon Clavier van goed Eijken hout, belegt met Swart Ebbenhout, en de halve toonen met wit ijvoor”. Dezelfde voor het klavier toe te passen materialen worden genoemd in het contract van 1778 voor de ombouw van het orgel in de St. Nicolaaskerk te Maastricht [32]. Vanaf de jaren negentig van de achttiende eeuw vindt er een smaakverandering plaats en verwerkt Binvignat been of ivoor in de ondertoetsen en ebbenhout in de boventoetsen, zoals omschreven wordt in het plan van 28 april 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt [47], de overeenkomst van 1795 met de Dominicanen te Maastricht voor herstel en uitbreiding van het orgel [54], het plan van het jaar XII (1803-4) voor de reparatie van het orgel in St. Martinuskerk te Maastricht [63] en het plan van 1808 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht [67]. Daarentegen was Binvignat bij de ombouw in 1819 van het orgel in de Ste. Croix [69] en in 1824 in de St. Barthélemy [71] te Luik er weer aan gehouden klavieren te vervaardigen met ebbenhout op de ondertoetsen en ivoor op de boventoetsen. Tenslotte zij vermeld dat Adam Binvignat in de begroting voor de ombouw van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht de bepaling opnam om het instrument te voorzien van “een Handklavier van ievoir de dieze van ebben” [77].

---

⁶¹⁰ Zie Hoofdstuk VI betreffende de orgels in Bree, Houthem, Hasselt en Geulle en Appendix 63 betreffende het orgel in Maastricht.

Het klavier van het bureauorgel, dat in Museum Coudenberg te Brussel tentoongesteld wordt, is het enige behouden handklavier. Het is uitgevoerd in eiken met buxushouten frontons en ebbenhouten beleg op de ondertoetsen. De boventoetsen zijn eveneens van ebben en belegd met been.

Het pedaal van het orgel in de Hervormde kerk te Sittard is het enig behouden gebleven voetklavier. Het is geheel in eikenhout uitgevoerd en heeft een omvang van C, D – d⁰.

Afbeelding 34. Het pedaalklavier van het orgel in de Hervormde kerk te Sittard.

Plaatsing van de registerknoppen

Van slechts het orgel in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen, waarvan de originele lat met registernamen in het inwendige van het instrument bewaard wordt,⁶¹¹ is de plaatsing van de registerknoppen ten opzichte van het klavier te achterhalen en wel in een horizontale rij boven de lessenaar. Van de daarop aangegeven volgorde van de registers is tevens af te leiden dat de claviatuur zich aan de linkerzijde bevond.

Uit onderstaand citaat uit de overeenkomst van 1795 voor herstel en uitbreiding van het in 1734 door Jean-Baptiste Le Picard verbouwde orgel in de Dominicanenkerk te Maastricht blijkt, dat Joseph Binvignat de inrichting van de registratuur moderniseerde naar de toenmalige norm [54]:

Les registres du Positif Seront Replacez pour les tirer Par devant de meme que jeux du grand orgue par le moyen d'augmenté le mecanique...

[Door uitbreiding van de mechaniek zullen de registers van het Positief verplaatst worden, zodat deze aan de voorkant getrokken kunnen worden, net als de registers van het Hoofdwerk...]

Van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht, thans zich bevindend in de St. Jan Baptistkerk te Romershoven, zijn de registerknoppen bewaard gebleven. Tijdens de afbraak van het instrument in 2004 werd onderstaande foto genomen.

---

⁶¹¹ Zie p. 90.

Afbeelding 35. Registerknoppen van het orgel in de St. Martinuskerk te Maastricht.
Foto Filip Nijs.

Tenslotte zij opgemerkt dat met de mechanieken ook klavier- en pedaalkoppels verloren zijn gegaan. Evenmin verschaffen geschreven bronnen enige informatie hierover.

IX. PIJPWERK

IX.1. Inventarisatie van behouden gebleven pijpwerk

Alvorens over te gaan op de bespreking van het pijpwerk⁶¹² van het Binvignat-orgel volgt hier een overzicht van alle nog behouden gebleven registers:

*St. Trudo, Zundert*⁶¹³

Bourdon 8'
Fluit 4'
Octaaf 2'
Mixtuur

*Norbertinessenstift, Houthem*⁶¹⁴

Bourdon 8'
Prestant 4'
Flûte 4'
Nasard 3'
Doublette 2'
Fourniture (drie laagste koren)
Cornet IV
Trompette 8'

*St. Etienne, Montzen*⁶¹⁵

Montre 8'
Bourdon 8'
Prestant 4'
Flûte 4'
Doublette 2'
Cornet IV

*St. Quintinuskerk, Hasselt*⁶¹⁶

Grand Orgue
Cornet V (cis³-f³)
Bourdon 16' (cis³-f³)

---

⁶¹² Om praktische redenen kan de beschrijving slechts op een gedeelte van het behouden gebleven materiaal gebaseerd worden: het in de hand nemen van een pijp gaat immers onvermijdelijk gepaard met ontstemming ervan.

⁶¹³ Zie voetnoot 151.

⁶¹⁴ Jongepier 1991b, p. 26.

⁶¹⁵ Niessen /Schumacher 1996, p. 18.

⁶¹⁶ Lemmens 2001, p. 110-114

Bourdon 8' (c³, cis³)
 Prestant 4' (cis³-f³)
 Doublette 2' (cis³-f³)
 Flûte douce 4' (Fis-f⁰)
 Sesquialter (2 2/3'-koor, cis², a², ais²)
 Fourniture IV (2 2/3'-koor, e², c³, cis³, f³; 1 3/5'-koor d¹, e¹, g¹ – b¹;
 1'-koor f⁰)
Positif
 Bourdon 8' (d³, e³, f³)

*St. Monulphus en Gondulphuskerk, Berg*⁶¹⁷ Bourdon 8'
 Prestant 4'
 Flûte 4'
 Doublette 2'
 Fourniture III (twee laagste koren)
 Trompette 8'

*Museum Coudenberg, Brussel*⁶¹⁸ Bourdon 6'
 Flûte 3'

*St. Martinuskerk, Gronsveld*⁶¹⁹ **Récit**
 Hautbois 8'

*St. Servaas, Maastricht*⁶²⁰ **Positif**
 Salicional 8'

*St. Jan, Maastricht*⁶²¹ Bourdon 8'
 Nasard 3' (vier pijpen)
 Trompette 8'

---

⁶¹⁷ Jongepier 1999b, p. 96.

⁶¹⁸ Naar eigen waarneming.

⁶¹⁹ Rond 1800 vond er aan het Philippe Le Picard-orgel (1712) een ombouw plaats, waarbij het instrument vanuit de balustrade naar achteren werd geplaatst, het pijpwerk van het Positif uit de hoofdkas verplaatst naar een nieuwe lade onder in het orgel, de klavieromvang van positief en echo uitgebreid van c³ tot f³ en de dispositie van Positif gewijzigd (Van Nieuwkoop 1997a, p. 326). Wellicht is bij deze gelegenheid Hautbois 8' discant geplaatst. Van der Harst schrijft ten onrechte het register toe aan Le Picard (Van der Harst 1975b, p. 383). Mogelijk werden de werkzaamheden door Binignat uitgevoerd. Doordat het kerkarchief van Gronsveld slechts zeer fragmentarisch behouden is, kan deze veronderstelling niet archivalisch onderbouwd worden.

⁶²⁰ Het betreft het in 1734 door Jean-Baptiste Le Picard verbouwde orgel, dat Joseph Binignat in 1804 naar de St. Servaas overplaatste.

⁶²¹ Quaedvlieg 1994, p. 329.

*St. Matthiaskerk, Maastricht*⁶²²

Grand Orgue

Montre 8'
Prestant 4'
Cornet V (drie laagste koren)
Bourdon 16'
Bourdon 8'
Violine di Gamme 4' (C–f²)
Flûte 4' (C–fis²)
Doublette 2'
Fourniture IV (50%)
Trompette 8'
Clairon 4' (D–d²)

Positif

Bourdon 8'⁶²³
Flûte 4'
Doublette 2' (behalve b⁰, a², b², c³, dis³)
Mixture (C, D – c⁰ van het 1'-koor)
Hautbois 8'

Echo

Bourdon 8' (behalve c¹)
Prestant 4' (behalve c¹)
Cornet III (behalve het hoogste koor)

Pédale

Flûte 8' (Dis – c⁰)
Trompette 8' (C, D – f⁰)⁶²⁴
Clairon 4' Fis – d⁰.

*St. Stefanuskerk, Millen*⁶²⁵

Grand Orgue

Trompette 8' (C–Fis, b⁰–b²)
Sesquialtera (gedeeltelijk)
Cornet III (c³–g³)
Positif
Bourdon 8' (C–b²)
Prestant 4'

---

⁶²² Van der Harst 1992a, p. 212-213.

⁶²³ Ouder dan 1808. Van der Harst veronderstelt ten onrechte dat het pijpwerk van Thomas Weydtman betreft. Deze orgelmaker diende – zoals in Hoofdstuk II beschreven – in 1743 een bestek in voor een reparatie, die niet uitgevoerd werd. Mogelijk is het register van de hand van Jakob Brammerts, die in 1727 een nieuw instrument leverde, of van Caspar König, die in 1758 een contract voor renovatie tekende (Dejong 1950, p. 3-4).

⁶²⁴ Dus het gehele oorspronkelijke register.

⁶²⁵ Lemmens 1999, passim.

	Flûte 4' (C-b ²)
	Hautbois 8' H
<i>St. Martinuskerk, Geulle</i> ⁶²⁶	Bourdon 8'
	Flûte 4'
	Nazard 3'
	Doublette 2'
	Cornet III (2 2/3'- en 2'-koor)
<i>St. Johannes de Doperkerk, Mechelen</i> ⁶²⁷	Grand Orgue
	Principal 8' (binnenpijpwerk c ¹ -c ³)
	Hohlflaut 8'
	Gamba 8'
	Octav 4'
	Quint 3'
	Flaut 4'
	Octav 2'
	Mixtur IV (behalve hoogste koor)
	Trompett 8'
	Clairon 4' B
	Positif
	Flauttravers 8' D
	Flautino 4' (e ¹ -f ³) ⁶²⁸
	Octav 2' (e ¹ -f ³)
	Hautbois 8' D
<i>St. Lambertuskerk, Veldwezelt</i> ⁶²⁹	Montre 8' H
	Viola di Gamba 8'
	Trompette 8'
<i>St. Lambertuskerk, Kerkrade</i> ⁶³⁰	Bourdon 8'
	Prestant 8' H
	Octaaf 4'
	Fluit 4'
	Octaaf 2'

⁶²⁶ Naar eigen waarneming. Prestant 4', Nazard 3' en het tertskoor van Cornet III bevatten zeventiende- dan wel achttiende-eeuws pijpwerk.

⁶²⁷ Lemmens 2000b, p. 5-7. Tenzij anders aangegeven zijn genoemde registers geheel van Binvignat-factuur met uitzondering van Cis.

⁶²⁸ Mogelijk pijpwerk van oorspronkelijke Nasard of Tierce (ibid., p. 6).

⁶²⁹ Vente 1952, p. 51.

⁶³⁰ Naar eigen waarneming in de St. Lambertuskerk te Oirsbeek.

*Onze-Lieve-Vrouwekerk, Maastricht*⁶³¹

Grand Orgue

Montre 8' (front gedeeltelijk Binvignat)

Bourdon 8' enig pijpwerk

Viola da Gamba 8'

Positif

Cromorne 8' B

Echo

Prestant 4'

Hautbois 8' H

*Hervormde kerk, Sittard*⁶³²

Bourdon 8' (metalen pijpen)

Prestant 4'

Fluit 4'

Quint 1 1/3' ⁶³³

*St Martinus, Maastricht*⁶³⁴

Bourdon 8'

Prestant 4'

Flûte 4'

Nasard 2 2/3'

2'-register

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat voornamelijk de registers tot 2'-hoogte, de lage koren uit de Fourniture, Cornet, Trompette en Clairon behouden zijn. Van de vulstemmen Tierce, Larigot, Sesquialter, Cymbale, Carillon en Tintinabulum alsmede van de tongwerken Bombarde en Voix humaine is ten gevolge van smaakverandering en vernieuwingsdrang in de negentiende en eerste helft van de twintigste eeuw geen enkel exemplaar behouden gebleven.⁶³⁵

---

⁶³¹ Cuypers / Opdenakker 2000, p. 48-49.

⁶³² Van Dijk 2002a, p. 143.

⁶³³ Niet origineel, uit pijpwerk van andere registers samengesteld.

⁶³⁴ Thans in de St. Jan Baptistkerk te Romershoven. Lemmens 1998, p. 2.

⁶³⁵ Reeds in jaren 1839/40 wijzigde Arnold I Graindorge uit Luik het orgel in de St. Quintinus te Hasselt. Naar classicistische smaak verving hij enkele enkelvoudige vulstemmen door grondtonige karakterregisters als Violen de gambe en Flûte traversière (Lemmens 2001, p. 16.). De overeenkomst van 1 januari 1894 van Pieter Jan Vermeulen met het kerkmeesters van Houthem inzake de ombouw van het orgel vermeldt onder artikel 4 [45]: "Viola di Gamba 8 voet dewelke noodzakelyk is voor een goed orgel, zal de nietige Sesquialter vervangen". Bij die gelegenheid verdwenen bovendien Tierce, Cromhorne en Voix humaine om plaats te maken voor Bourdon 16' en Montre 8' (Jongepier 1991b, p. 23). Eerder in 1863 bouwden Pereboom en Leijser de Violine di Gamme 4' van het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht om tot Viola di Gamba 8'. In 1874 verromantiseerden zij het instrument totaal door Sesquialter, Cymbale, Nasard, Tierce en Vox Humana van het Grand Orgue en Mixture, Cornet, Nasard, Tierce en Cromorne B van het Positif te verwijderen. De opbrengst van tweeënegentig kilo en acht ons metaal bedroeg dertig gulden en drieëndertig cent. De onttakeling van het instrument werd compleet, toen in 1918 de firma Pereboom de frontpijpen van het Positif verving door een verticale rij van zweljaloezieën en Prestant 4' inruilde voor een Voix Céleste 8' (Van der Harst 1992b, p. 207).

IX.2. Materialen

In de voorwaarden van 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht verplichtten Binvignat en Houtappel zich de frontpijpen van Engels tin, het binnenpijpwerk van lood en de bas van de Bourdon van goed droog eikenhout te maken [41]. Deze materialen worden telkens weer in de diverse bestekken en contracten genoemd. Zo vermeldt het plan van 1778 voor ombouw van het orgel in de St. Nicolaas te Maastricht *étain très fin d'Angleterre* als te verwerken materiaal in de nieuwe Prestant in het front [31]. Het bestek van 27 april 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskkerk te Hasselt voorziet evenwel in het beplakken van de frontpijpen met folie van Engels tin als ook het vervangen van de “trompet van bleck” door een exemplaar “van de beste materialen” [49]. Het contract van 1808 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht schrijft voor de frontpijpen met Engelse of Parijse folie te beplakken, geen blik maar lood en tin voor het binnenpijpwerk te gebruiken en het houten pijpwerk van het beste eikenhout te vervaardigen [67].

Evenzo vermelden de voorwaarden van 1806 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht *bon bois de chêne* als materiaal voor het vervaardigen van *une nouvelle basse de bourdon* [66]. Zou men uit genoemd contract met de kerkmeesters van de St. Matthiaskerk te Maastricht afleiden dat een legering van lood en tin voor het binnenpijpwerk standaard was, volgens de overeenkomst van 30 januari 1830 voor het inbouwen van het positief in de hoofdwerkkas van het Séverin-orgel in de parochiekerk van St. Nicolaas verplichtte Binvignat zich evenwel de nieuw toe te voegen registers van *bon étain* te maken [72]. Daarentegen vermeldt het contract van 1833 voor de bouw van een nieuw orgel in de Remigiuskkerk te Simpelveld het gebruik van *de bonne matière de plomb et d'étain* [73], waarvan men zou kunnen veronderstellen dat het een alliage van lood en tin betreft.

In het kader van de restauratie in de jaren negentig van de vorige eeuw van het Gregoire-Binvignat-orgel in de St. Stefanuskkerk te Millen werden metaalmonsters van de door Binvignat vervaardigde C-pijp van Prestant 4' door het bedrijf Comexal te Antwerpen geanalyseerd. Het resultaat luidt als volgt:⁶³⁶

Loodgehalte 97,40 %

Tingehalte 0,93 %

Kopergehalte 0,026 %

Tenslotte zij vermeld dat Binvignat in 1784 in Houthem uit zuinigheidsoverweging de frontpijpen van Prestant 4' aan de voorzijde van tin en aan de niet zichtbare achterzijde van een metaal met een hoger loodgehalte vervaardigde.⁶³⁷

---

⁶³⁶ Lemmens 2000, p. 52.

⁶³⁷ Jongepier 1991b, p. 26.

IX.3. Factuur metalen pijpwerk

Aan de oppervlakte van het in het pijpwerk verwerkte metaal is te zien dat Binvignat de platen aan beide kanten schaafde en/of hamerde. Vooral het grotere pijpwerk vertoont sporen van hamering. In het plan 1780 voor de bouw van een nieuw orgel in de St. Jan te Maastricht [41] als ook in het contract van 1816 voor restauratie van het orgel in de St. Landricuskerk te Echt is als bepaling opgenomen, dat alle pijpen “van goed geslagen Lood en Tin sijn” [68].

Binvignats pijpfactuur komt sterk overeen met die, zoals beschreven en afgebeeld in *L'art du facteur d'orgues* van Dom Bedos.⁶³⁸ Hij voorzag de boven- en onderlabia van langgerekte inritsing, die hij in verticale richting langs de mond aanbracht. Het bovenlabium gaf hij de vorm van ofwel een flauw ingedrukte gelijkzijdige driehoek. Het onderlabium kreeg de vorm van een gelijkzijdige driehoek of een halve cirkel. De frontpijpen werden voorzien van opgeworpen labia, waarvan de bovenlabia de vorm kregen van een langgerekte vierhoek met aan de bovenkant afgeronde hoeken en de onderlabia de vorm van een halve cirkel. Om een snelle aanspraak te bevorderen vervaardigde Binvignat stijlen kernen met een hoek van ca. 80 graden. Als isolatieverf gebruikte hij rode bolus of witte krijtlijm. Van rode bolus treft men nog resten aan op onder meer het pijpwerk van het orgel in de St. Martinuskerk te Geulle en van witte krijtlijm op het pijpwerk van het orgel in de St. Stefanuskerk te Millen.⁶³⁹

Afbeelding 36, 37. Detail van binnenpijp en frontpijpen van Prestant 4' van het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg. Plaat 13. Detail van een prestantpijp, zoals afgebeeld in *L'Art du facteur d'Orgues* van Dom Bedos.

⁶³⁸ Bedos 1766-1778, p. 37-38, pl. XV.

⁶³⁹ Ibid.

IX.4. Factuur metalen pijpwerk vergeleken met die van orgelmakers uit de Luikse school

De pijpfactuur van de Luikse school wijkt sterk af van die van Binvignat. De Luikenaren maakten de verticale inritsingen aan beide kanten van het labium beduidend langer en ook drukten zij het bovenlabium over een langere afstand en scherper in. De metalen platen werden op doek gegoten. Aan de buitenkant werd het metaal gehamerd en aan de binnenkant geschaafd om de doekafdruk te verwijderen, hoewel sporen ervan hier en daar nog zichtbaar zijn. In het inwendige van de pijp is een verticale aslijn te zien. Muselaire en de Le Picards vervaardigden net zoals Binvignat stijle kernen van ca. 80 graden. Minder stijle kernen van ca. 60-65 graden met een minder directe aanspraak als gevolg treft men echter aan bij Robustelly en Graindorge.

Afbeelding 38. Detail van een Prestant 4'-pijp van Henry Muselaire in het orgel van de Lutherse kerk te Maastricht.

Afbeelding 39. Detail van de prestantpijpen in het Robustelly-orgel te Eckelrade met in de binnenkant afdruk van doek. Foto Verschueren Orgelbouw.

IX.5. Factuur houten pijpwerk

Zoals hierboven beschreven werd, vervaardigde Binvignat het houten pijpwerk van de beste kwaliteit eiken. De grepen maakte hij achtkantig, de voeten eveneens achtkantig of rond. De wanden werden door middel van houten pennen aan elkaar bevestigd. De voorslagen werden met spijkers vastgenageld.

Afbeelding 40. Houten pijp van Bourdon 8' in het orgel van de St. Gerlachuskerk te Houthem.

IX.6. Factuur tongwerken

Zoals in Hoofdstuk VII beschreven, worden in het oeuvre van Binvignat de tongwerken vertegenwoordigd door Trompette 8', Clairon 4', Cromorne 8', Hautbois 8' H en Dulciaan 8' B. Van de Trompette 8' als manuaalregister zijn er exemplaren in het orgel van de St. Gerlachuskerk te Houthem, de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg, de St. Jan en de St. Matthiaskerk te Maastricht, de St. Stefanuskerk te Millen (gedeeltelijk), de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen en de St. Lambertuskerk te Veldwezelt en als pedaalregister in de St. Matthiaskerk behouden gebleven. Clairon 4' B is als manuaalregister in de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen en als pedaalregister gedeeltelijk in St. Matthiaskerk te Maastricht nog voorhanden. Van Hautbois 8' H zijn vijf exemplaren behouden gebleven en wel in het Philippe Le Picard-orgel in de St. Martinuskerk te Gronsveld, in het orgel van de St. Matthiaskerk te Maastricht, de St. Stefanuskerk te Millen, de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen en de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht. De Dulciaan 8' B, die Binvignat in 1830 aan het Séverin-orgel, destijds in de St. Nicolaaskerk te Maastricht, toevoegde, werd in het kader van een twintigste-eeuwse restauratie tot een Cromorne 8' B omgebouwd.⁶⁴⁰

De factuur van Trompette 8' van het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg kan als volgt beschreven worden: Zowel stevel als beker zijn van een metaal met hoog tingehalte vervaardigd. De stevel bestaat uit een korte trechtersvormige voet met daarboven een lang cilindrisch bovenstuk. De beker is trechtersvormig en aan de loden kop vast gesoldeerd. De messing keel is – zoals

⁶⁴⁰ Cuypers / Opdenakker 2000, p. 48.

in de Franse factuur standaard is – aan de onderkant afgerond. De ijzeren stemkruk is aan de bovenkant van een inkeping voorzien.

Afbeelding 41. Trompette van het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg.

Het exemplaar van de Hautbois 8' H van het orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht is de beker vervaardigd van een metaal met een hoog tingehalte, de stavel echter van een hoog lood houdend metaal. De beker bestaat uit een lang smal trechtersvormig onderstuk en een kort en breed trechtersvormig bovenstuk met aan de onderkant een loden ring en aan het uiteinde eraan vast gesoldeerd een loden kop. De stavel bestaat zoals bij de Trompette uit een korte trechtersvormige voet met daarboven een lang cilindrische bovenstuk. De messing keel is aan de onderkant afgerond. De stemkruk is van dezelfde uitvoering als bij de hierboven beschreven Trompette.

Afbeelding 42. Een pijp van Hautbois 8' H, thans Chalumeau 8' van het orgel in de Onze Lieve Vrouwekerk te Maastricht.

IX.7. Inscripties

Voor zover in het kader van deze studie de mogelijkheid er was om pijpwerk te analyseren, werden de volgende inscripties aangetroffen:

c   c#   d D   E^b   E   f
f#   g   g#   a   B^b   B

Deze bevinden zich bij de labialen linksboven en linksonder in het soldeerkruis en bij de tongwerken aan zowel de uiterste bovenkant van de stevel als aan de uiterste onderkant van de beker. Onderstaande afbeelding toont een detail van een Flûte 4'-pijp in het orgel van de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg. De inscriptie c# linksonder in het soldeerkruis is de originele. Linksboven is door de originele inscriptie heen een c gekrast om daarmee na wijziging van de toonhoogte de nieuwe toonfunctie aan te geven.

Afbeelding 43. Detail van Flûte 4'-pijp in het orgel te Berg.

IX.8. Masuren van het labiale pijpwerk

Het mensureren bestaat daarin, dat men eene behoorlijke afmeting aan de Pijpen geve, welke naar den aart van elke Stem, en met betrekking tot andere stemmen, geschikt zij...Uit de beschouwing en

vergelijking van wel gemaakte Orgelen [blijkt], dat de Mensuur van alle Orgelmaakeren niet juist dezelve is; ja! dat de zelve Orgelmaaker niet alleen in het ééne Orgel andere Mensuren brengt, dan in het andere, maar ook in één en het zelve Orgel verschillende mensuren gebruikt...

Aldus begint Van Heurn zijn “Hoofdstuk van het Measureeren of afmeeten der Pijpen”.⁶⁴¹ Hij vervolgt met de uitleg van de begrippen mensuurstokken en mensuurschaal,⁶⁴² die ertoe dienen om respectievelijk de lengte en de breedte van de plaat waaruit men een pijp maakt te bepalen. Hij stelt dat bij elk octaaf de lengte van de plaat gehalveerd wordt. Wat de breedte van de plaat betreft, past hij de volgende eenvoudige vuistregel toe: open pijpen verliezen per octaaf twee vijfde en gedekte pijpen een derde van hun wijdte.⁶⁴³ Dom Bedos geeft daarentegen geen regels, maar meldt ten aanzien van de mensuur van de pijpen:⁶⁴⁴

L'expérience a fait voir qu'il faut altérer cette proportion selon la fonction que les Jeux doivent faire & le son qu'ils doivent rendre. Je m'en tiendrai donc aux methodes usitées qu'une longue expérience a démontré être les meilleures & telles que les bon Facteurs d'Orgues les pratiquent le plus ordinairement.

[De ervaring heeft uitgewezen dat deze verhouding moet variëren al naar gelang de functie die de registers moeten hebben en de toon die deze moeten voortbrengen. Ik zal mij dus houden aan de gebruikelijke methodes, waarvan een langdurige ervaring heeft aangetoond dat deze de beste zijn, zoals door de goede orgelmakers alledaags in praktijk gebracht.]

Om na te gaan op welke wijze Binvignat de maten van het pijpwerk berekende, volgt een overzicht van de mensuren van het pijpwerk in het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem,⁶⁴⁵ als voorbeeld van de maatvoering van het pijpwerk in een klein instrument alsmede die van het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht,⁶⁴⁶ het grootste behouden gebleven instrument. Ter vergelijking zijn daaraan toegevoegd de mensuren zoals Dom Bedos die in *L'art du facteur d'orgues* weergeeft.⁶⁴⁷

<i>Prestant 4'</i>	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat, Houthem	85.1	54.6	32.5	20.0	14.7
Binvignat	92.5	50.7	29.9	19.4	13.9

⁶⁴¹ Van Heurn 1804, III p. 56.

⁶⁴² Ibid.

⁶⁴³ Ibid., p. 60.

⁶⁴⁴ Bedos 1766-1778, p. 59.

⁶⁴⁵ Welwillend door Verschuieren Orgelbouw te Heythuysen ter beschikking gesteld.

⁶⁴⁶ Welwillend door Flentrop Orgelbouw te Zaandam ter beschikking gesteld.

⁶⁴⁷ Bedos 1766-1778, p. 77. Dom Bedos hanteert de *Pied de Roy* = 324,83 mm, onderverdeeld in 12 *Pouces*, die weer onderverdeeld zijn in 12 *Lignes*. Op <http://hydraule.org/bureau/biblio/dombedos/tailles> treft men omrekeningstabellen naar mm aan.

Maastricht G.O.					
Dom Bedos	94.7	50.2	27.9	16.8	11.2

Uit de bovenstaande mensuurstaat kan het volgende worden geconcludeerd:

- Binvignat past met een diameter van 92.5 mm voor C-pijp van Prestant 4' in het drie-klaviers orgel in de St. Matthiaskerk een wijder mensuur toe dan voor het viervoets werk in Houthem, waar hij koos voor een diameter van 85.1 mm.
- Dom Bedos berekent een wijdere diameter van 94.7 mm voor de C-pijp, maar voorziet in een naar de hoogte toe steeds enger wordende mensuur.
- In afwijking van Van Heurns vuistregel verliezen in Houthem de opeenvolgende octaven geen 40% maar respectievelijk 36%, 40%, 39% en 27% van hun wijdte, hetgeen op een wijdere mensuur wijst. Een zelfde beeld vertonen ook de mensuren van het orgel te Maastricht, waar het verlies aan wijdte in de opeenvolgende octaven 45%, 41%, 35% en 28% bedraagt. Met een verlies aan wijdte van 47%, 45%, 40% en 33% vormen Dom Bedos' getallen vergeleken met die van Binvignat een gelijkmatige curve.
- Uitgaande van 92.5 mm, diameter van de C-pijp in Maastricht, zou Van Heurn voor de opeenvolgende octaven de diameters van 55.5 mm, 33.3 mm, 20.0 mm en 12.0 mm berekend hebben.

Montre 8'

	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat Maastricht G.O.	151.3	87.7	54.5	36.0	19.8
Dom Bedos	155.7	84.1	48.3	30.4	21.4

Doublette 2'

	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat Houthem	46.1	31.0	19.6	12.8	10.2
Binvignat Maastricht G.O.	45.9	29.3	18.2	13.2	9.4
Dom Bedos	57.5	31.4	18.3	11.7	8.5

Fourniture, diameter op C

	Binvignat Houthem	Binvignat Maastricht G.O.	Dom Bedos
4'			79.7
2 2/3'			57.1
2'			45.9
1 1/3'			32.0
1'	27.2	27.5	25.0
2/3'	19.9		18.1
1/2'	16.5	17.6	14.6
1/3'	13.5		11.1
1/4'	11,7		9.4
1/6'	10.0		7.6
1/8'	8.8		

Uit bovenstaande mensuurstaten van de overige prestantregisters blijkt het volgende:

- Met 92.5 mm als diameter voor C van Prestant 4' in de St. Matthiaskerk te Maastricht kiest Binvignat alleen in het groot octaaf voor een wijdere mensuur dan Montre 8', in daarop volgende octaven wordt de mensuur van het register steeds enger. De Doublette 2' is over de hele linie enger. Fourniture 1' op C is enger dan de Doublette, daarentegen is Fourniture 1/2' op C wijder dan de Doublette.
- Met 46.1 mm als diameter voor C van Doublette 2' in Houthem is het hele register enger dan Prestant 4' en zo is ook de Fourniture in 1'- en 1/2'- ligging enger dan Doublette 2', daarboven echter wijder.
- Bij Dom Bedos zijn het groot en klein octaaf van Prestant 4' wijder dan de qua toonhoogte corresponderende pijpen van Montre 8'. Zo is ook het groot octaaf van Doublette 2' wijder dan die van Prestant 4'. De overige octaven van Prestant 4' en Doublette 2' als ook alle pijpen van de Fourniture zijn enger dan de daaraan in voethoogte voorafgaande registers.

Bourdon 16'

	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat	179.5	105.0	70.0	35.4	28.7
Maastricht	154.0	89.5	57.0		
Vanaf cis ¹ metaal					

Bourdon 8'

	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
--	---	----------------	----------------	----------------	----------------

Binvignat	116.0	81.0	46.0	29.1	21.2
Houthem	102.0	68.0			
Vanaf cis ⁰ metaal					
Binvignat	109.5	76.5	47.7	31.3	24.7
Maastricht	96.0	66.5			
G.O. Vanaf cis ⁰ metaal					
Binvignat			43.1	20.2	22.4
Maastricht					
Echo					
Dom Bedos		84.6	48.8	30.9	22.0
Grosse taille					
Dom Bedos		73.3	42.7	27.4	19.7
Menue taille					
<i>Flûte 4'</i>					
	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat	71.2	43.1	28.7	19.8	20.8
Houthem					
Binvignat	69.5	43.2	29.7	21.6	24.2
Maastricht					
Dom Bedos	84.6	48.8	30.9	22.0	17.5
Grosse taille					
Dom Bedos	73.3	42.7	27.4	19.7	15.9
Menue taille					
<i>Nasard 3'</i>					
	C	c ⁰	c ¹	c ²	c ³
Binvignat	52.7	35.0	31.3	19.8	13.8
Houthem	gedekt		open		
Dom Bedos	85.7	46.9	27.5	17.8	13.0
Grosse taille					
Dom Bedos	71.6	39.7	23.8	15.8	11.8
Menue taille					
<i>Grand Cornet</i>					
			cis ¹	c ²	c ³
Binvignat	4'		34.4	22.6	16.2
Houthem					
	2 2/3'		27.0	17.0	12.7
	2'		23.0	15.0	11.1
	1 3/5'		20.6	12.9	9.7

Binvignat	8'	43.0	30.1	22.3
Maastricht	4'	34.4	24.3	18.1
	2 2/3'	28.1	20.6	14.3
		c ¹	c ²	c ³
Dom Bedos	8'	46.8	29.9	21.4
	4'	39.5	25.2	18.1
	2 2/3'	33.8	22.9	17.4
	2'	28.8	19.4	14.7
	1 3/5'	24.3	16.0	11.8
<i>Petit Cornet</i> ⁶⁴⁸				
		c ¹	c ²	C ³
Binvignat	2 2/3'	26.2	17.6	12.6
Maastricht	2'	22.0	15.0	11.1
Dom Bedos	8'	49.3	30.4	20.9
	4'	42.0	25.3	16.9
	2 2/3'	35.4	22.3	15.8
	2'	31.1	19.4	13.5
	1 3/5'	26.8	16.5	11.3

Uit het bovenstaande tabellen blijkt het volgende:

- Van het orgel van de St. Matthiaskerk te Maastricht is de mensuur van Bourdon 8' van het Grand Orgue wijder dan die van Bourdon 16' van het Grand Orgue en ook wijder dan die van Bourdon 8' van het Echowerk.
- Bourdon 8' van het Grand Orgue van het orgel in Maastricht is wijder dan Bourdon 8' van het orgel in Houthem.
- In afwijking van Van Heurns vuistregel verliezen in Houthem de opeenvolgende octaven van Bourdon 8' geen 33,3% maar respectievelijk 37% en 27% van hun wijdte, hetgeen op een wijder mensuurbeeld wijst. Zo ook in het orgel te Maastricht, waar in Bourdon 8' het verlies aan wijdte 34% en 21% bedraagt. Bij Dom Bedos is het verlies aan wijdte bij *grosse taille* 42%, 37% en 29%, bij *menue taille* 42%, 36% en 28%, waarmee naar de hoogte toe de mensuur wijder wordt.
- Zowel van het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht als van het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem is Flûte 4' enger dan Bourdon 8'. De mensuren van Flûte 4' op beide instrumenten komen nagenoeg overeen met die van Flûte 4' *de menue taille* zoals berekend door Dom Bedos.

⁶⁴⁸ De tabel zoals weergegeven op <http://hydraule.org/bureau/biblio/dombedos/tailles> blijkt niet te kloppen. De samensteller ervan zag over het hoofd dat bij Dom Bedos de Petit Cornet een omvang heeft van g⁰ – c³ en niet van c¹ – c³. Een herberekening levert de juiste in bovenstaande tabel vermelde verhoudingen op.

- F-pijp van Nasard 3' in de St. Gerlachuskerk te Houthem heeft naar berekening een wijdte van 45.3 mm en is daarmee enger dan de daarmee in toonhoogte corresponderende c⁰-pijp van Flûte 4'.
- Binvignat neemt een diameter van 34.4 mm voor de cis¹-pijp van het 4'- koor voor de Cornet op het orgel in Houthem hetzelfde uitgangspunt als voor de Cornet op het Grand Orgue te Maastricht. De nog bestaande koren van het laatstgenoemde register vertonen naar de hoogte toe een wijder mensuurbeeld dan de overeenkomstige koren van de Cornet in de St. Gerlachuskerk, waar het mensuurbeeld naar de hoogte toe beduidend enger wordt. De mensuren van de nog originele koren van de Echocornet in de St. Matthias komen nagenoeg overeen met die van de Cornet op het orgel te Houthem.
- Dom Bedos kiest voor de c¹-pijp van de diverse koren van de Grand Cornet in verhouding een wijdere mensuur dan de cis¹-pijpen van de overeenkomstige koren van de Cornet op het Grand Orgue in Maastricht. Het mensuurbeeld neemt daarentegen naar de hoogte in engte toe. Merkwaardigerwijs vertoont bij Dom Bedos Grand Cornet over het hele register een enger mensuurbeeld dan Petit Cornet.

Uit bovenstaande blijkt dat het mensuurbeeld niet alleen van Binvignat maar ook van Dom Bedos zeer grillig is en zich niet bindt aan een regel, zoals door Van Heurn gegeven. Evenmin als Dom Bedos houdt Binvignat vast aan de algemeen verkondigde theorie om een stem van lagere voethoogte wijder te mensureren dan een stem van een hogere voethoogte. Het citaat uit *De orgelmaaker* van Van Heurn, waarmee deze paragraaf geopend werd, blijkt hiermee in overeenstemming met de werkelijkheid.

IX.9. Mensuren van de tongwerken

Nu zal ik den Liefhebber een handleiding trachten te geeven tot het mesureeren der Tong-werken. Ik heb reeds hiervóór gezegd, dat men, ten opzichte der Tong-werken, geheel andere regelen volgen moet, dan bij de Labiaal-Pijpen; hier zal ik zeggen, dat ik nog nooit eenig Tong-werk aangetroffen heb, waar in ik eenen vasten regel dien aangaande ontdekken kon, even min, als in de mensuren, welke D. Bedos opgeeft.

Aldus Van Heurns opmerking over het “measureeren der Tong-werken”,⁶⁴⁹ waaruit men kan afleiden dat het onmogelijk is om de maatvoering van Binvignat's tongwerken aan enige regelgeving te toetsen.

---

⁶⁴⁹ Van Heurn 1804, III p. 229.

IX.10. Mensuurstaten

In dit overzicht zijn slechts de maten van originele en ongewijzigde pijpen opgenomen. Tenzij anders vermeld, werden deze door mij zelf opgemeten.

*Kerk van de H. Kruisverheffing, Cadier en Keer*⁶⁵⁰

Bourdon 8'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	C ²	f ²	c ³
Wanddikte	9.5	9.5	0.65	0.8	0.8	0.7	0.5	0.5	0.5
Uitwendige Ø	104.0 121.0	90.0 101.0	66.0	56.0	43.5	35.3	28.0	24.2	20.1
Labiumbreedte	85.0	71.0	51.30	43.3	33.5	27.1	21.5	18.6	15.4
Opsnede	28.5	25.6	23.3	18.3	14.3	12.0	8.2	6.8	5.1
Voetopening			8.3	6.0	5.0	4.3	4.0	3.5	3.5

Flûte 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.75	0.80	0.75	0.55	0.60	0.60	0.60	0.60	0.60
Uitwendige Ø	65.0	53.5	42.0	34.5	27.0	23.0	18.5	23.5	18.5
Labiumbreedte	50.0	41.2	32.5	26.1	20.7	17.3	14.0	17.6	14.0
Opsnede	22.1	18.7	13.3	11.4	8.1	6.5	5.0	4.0	3.0
Voetopening	6.7	6.2	4.6	5.0	4.0	3.3	2.8	3.1	2.7

Doublette 2'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.65	0.65	0.65	0.65	0.55	0.50	0.50	0.50	0.45
Uitwendige Ø	46.0	39.5	30.0	24.0	19.3	15.5	12.5	10.5	8.6
Labiumbreedte	35.2	29.5	24.0	18.0	14.0	11.5	9.6	7.6	6.5
Opsnede	10.0	8.6	6.4	5.2	3.7	3.0	2.6	2.2	1.7
Voetopening	5.0	5.5	4.0	3.4	3.0	2.6	3.2	2.3	2.3

Furniture, eerste rij

⁶⁵⁰ Ter beschikking gesteld door Verschuieren Orgelbouw te Heythuysen.

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.63	0.65	0.60	0.50	0.60	0.50	0.50	0.60	0.50
Uitwendige Ø	29.0	22.6	20.6	16.4	20.6	16.5	16.4	14.4	11.0
Labiumbreedte	22.0	17.0	15.7	13.0	15.9	13.0	13.0	10.9	8.5
Opsnede	6.6	5.1	4.2	4.0	4.6	3.6	3.8	3.1	2.6
Voetopening	4.0	3.0	2.7	2.5	4.8	2.8	2.6	2.4	2.3

$C = 1'$, $c^0 = 1 \frac{1}{3}'$, $c^1 = 2 \frac{2}{3}'$, $c^2 = 4'$

Furniture, tweede rij

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.60	0.50	0.53	0.65	0.55	0.60	0.45	0.50	
Uitwendige Ø	20.6	16.4	16.5	14.1	16.6	14.2	13.3	11.0	
Labiumbreedte	15.8	12.5	13.0	11.0	13.0	10.9	10.0	8.6	
Opsnede	4.9	4.0	3.5	3.0	3.7	3.3	3.1	2.5	
Voetopening	2.9	2.3	2.7	2.5	2.7	2.6	2.1	2.1	

$C = 2 \frac{2}{3}'$, $c^0 = 1'$, $c^1 = 2'$, $c^2 = 2 \frac{2}{3}'$

Furniture, derde rij

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	C ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.50	0.60	0.50	0.50	0.45	0.50	0.55	0.50	0.45
Uitwendige Ø	16.6	14.3	13.3	11.0	13.3	10.9	11.0	9.5	8.5
Labiumbreedte	12.9	11.2	10.2	8.8	10.4	8.8	8.5	7.6	6.1
Opsnede	3.7	3.2	2.6	2.5	3.1	2.9	2.6	2.1	1.9
Voetopening	2.6	2.6	2.2	2.2	2.5	3.1	2.3	2.1	1.9

$C = \frac{1}{2}'$, $c^0 = \frac{2}{3}'$, $c^1 = 1 \frac{1}{3}'$, $c^3 = 2'$

*St. Gerlachuskerk, Houthem*⁶⁵¹

Bourdon 8'

---

⁶⁵¹ Ter beschikking gesteld door Verschuieren Orgelbouw te Heythuysen.

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	9.0	9.0	9.0						
Uitwendige Ø	116 102	98 86	81 68	60.9	46.0	36.8	29.1	25.1	21.2
Labiumbreedte	100.0	83,2	63.0	44.8	33.9	26.7	21.3	18.8	15.3
Opsnede	28.3	26.3	22.9	20.1	15.1	11.0	8.5	7.6	5.2
Voetopening				6.8	6.6	5.8	3.9	4.2	3.7

C – c⁰ eikenhout

Prestant 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	85.1	68.9	54.6	37.3	32.5	26.2	20.0	17.8	14.7
Labiumbreedte	61.0	50.8	42.0	27.1	23.6	19.4	15.0	12.9	10.9
Opsnede	16.3	14.1	10.6	9.2	6.5	5.2	3.8	3.7	2.8
Voetopening	8.0	7.8	6.2	5,6	4.1	3.4	2.8	2.7	3.4

C – Fis in front, G – c⁰ voorheen frontpijpwerk, thans binnenpijpwerk.

Flûte 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	71.2	57.8	43.1	36.1	28.7	25.1	19.8	24.9	20.8
Labiumbreedte	53.2	42.9	33.2	26.4	20.8	17.9	14.5	17.6	14.6
Opsnede	24.2	20.2	15.0	11.7	9.1	7.3	5.8	3.4	2.5
Voetopening	7.7	7.2	5.8	4.9	4.2	3.6	4.0	4.2	2.8

Vanaf cis² open.

Nasard 2 ²/₃'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	52.7	43.8	35.0	41.2	31.3	25.7	19.8	16.5	13.8
Labiumbreedte	38.6	32.7	26.1	28.1	21.9	17.6	13.3	10.5	8.5
Opsnede	15.8	14.0	10.9	7.0	5.9	4.9	3.3	2.9	2.2
Voetopening	4.7	4.8	4.5	3.2	3.2	2.8	2.7	3.3	2.8

Vanaf cis⁰ open.

Doublette 2'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	46.1	40.4	31.0	25.7	19.6	16.8	12.8	11.9	10.2
Labiumbreedte	34.3	30.1	22.5	18.6	13.9	11.9	8.8	8.0	7.0
Opsnede	10.6	9.0	6.1	5.1	4.0	3.3	2.5	2.2	2.1
Voetopening	6.1	5.4	3.5	3.0	2.9	2.2	3.0	2.5	2.7

Furniture 4'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø							16.3	14.2	11.4
Labiumbreedte							11.4	9.9	8.3
Opsnede							3.9	3.0	2.2
Voetopening							2.8	2.7	2.5

Furniture 2 2/3'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø					19.0	16.7	13.3	11.3	10.0
Labiumbreedte					13.8	12.0	9.2	8.9	7.0
Opsnede					4.2	3.6	2.7	2.6	2.0
Voetopening					3.6	2.6	2.5	2.8	2.1

Furniture 2'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø					15.8	14.0	11.5	10.3	8.8
Labiumbreedte					11.0	10.1	8.2	7.8	6.0
Opsnede					3.3	2.8	2.5	2.0	1.8
Voetopening					3.2	2.4	2.8	2.0	2.6

Furniture 1 1/3'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø			20.0	16.4	13.5	11.7	10.0	9.0	8.0
Labiumbreedte			14.6	11.9	9.3	8.0	6.7	6.3	5.5

Opsnede			4.2	3.6	3.0	2.8	2.1	1.4	1.3
Voetopening			2.8	3.2	2.5	2.9	3.8	3.3	2.6

Furniture 1'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	27.2	22.6	16.5	14.2	11.9	10.3			
Labiumbreedte	19.2	16.4	12.1	10.0	8.3	7.0			
Opsnede	6.0	5.0	3.9	3.2	2.2	1.8	1.5		
Voetopening	3.5	3.2	2.2	2.5	3.8	3.1	2.3		

Furniture 2/3'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	19.9	16.7	13.3	11.9	10.0				
Labiumbreedte	14.4	12.0	9.6	9.0	6.9				
Opsnede	4.4	3.7	2.8	2.5	1.9				
Voetopening	3.0	2.8	2.5	2.6	2.6				

Cornet 4'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø					34.4	28.8	22.6	19.8	16.2
Labiumbreedte					26.1	21.6	16.5	14.3	12.2
Opsnede					7.4	5.2	4.1	3.3	2.8
Voetopening					5.4	4.1	2.8	2.6	3.1

Cornet 2 2/3'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø					27.0	21.8	17.0	14.9	12.7
Labiumbreedte					19.9	16.2	12.5	11.2	9.9
Opsnede					4.9	4.1	3.3	2.9	2.0
Voetopening					3.5	3.6	3.2	2.8	2.0

Cornet 2'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø					23.0	18.8	15.0	12.7	11.1
Labiumbreedte					16.8	13.9	11.2	9.2	8.4
Opsnede					4.0	3.8	2.8	2.1	1.8
Voetopening					3.4	3.0	2.4	2.1	3.8

Cornet 1 3/5'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Labiumbreedte					15.4	13.1	10.0	9.0	7.0
Opsnede					3.7	3.3	2.4	1.8	1.4
Voetopening					2.6	2.8	3.2	2.4	2.7

Trompette 8'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	130	115	100	87	70		55		
Bekerslengte	2120	1520	1072	780	510		240		
Keel Ø	14	12	11	10.2	9		6.1		
Opening keel	13	11	11	9	9		5		
Tongbreedte	17		12.8	10.8	10.2		7		
Tongdikte	0.55 0.43	0.50 0.45	0.38 0.35	0.30	0.25 0.27		0.175		

Clairon 4'

	C	F	c ⁰	F ⁰	c ¹	f ¹	c ²	F ²	c ³
Uitwendige Ø	78	68	59	53.5	48.5	42.5	40	44	
Bekerslengte	1172	860	565	410	270	202	127	200	
Keel Ø	7.8	7	5.7	5.0	4.5	3.7	3.8	3.9	
Opening	4.0	3.3	3.0	2.6	2.4	2.2	2.2	2.2	

keel

Tongdikte 0.37 0.35 0.30 0.25 0.20 0.13 0.12 0.10

Repeteert op cis^2 , vanaf c^3 labiaal.

Museum Coudenberg, Brussel

Bourdon 6', naar inscripties

	f^0	c^1	f^1	c^2	F^2	c^3
Uitwendige Ø	27.4	21.5	17.7	13.5	12.0	13.1
Wanddikte	0.7	0.5	0.7	0.6	0.5	0.5
Labiumbreedte	21.2	16.6	12.8	9.4	8.5	8.7
Opsnede	9.3	6.2	4.9	4.2	3.0	2.6

FF – c^0 gedekt eiken zonder aanduiding toonfunctie, cis^0 – gis^2 gedekt metaal, a^2 – f^3 open cilindrisch.
Pijp f^0 niet uitneembaar, pijp f^3 ontbreekt.

Flûte 3'

	c^1	f^1	c^2	F^2	c^3
Uitwendige Ø	13.9	16.7	14.1	11.5	9.6
Wanddikte	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4
Labiumbreedte	10.4	12.8	9.8	8.0	6.6
Opsnede	4.6	3.0	2.1	2.0	1.7

FF – Cis, eiken roergedekt (met doorboorde stoppen) zonder aanduiding toonfunctie, D – cis^1 metalen roerfluiten, d^1 – f^3 open.
Pijpen F, c^0 , en f^0 niet uitneembaar, pijp f^3 ontbreekt.

*St. Matthiaskerk, Maastricht*⁶⁵²

G.O. Montre 8'

	C	F	c^0	f^0	c^1	f^1	c^2	f^2	c^3	f^3
Uitwendige Ø	151.3	121.1	87.7	72.1	54.5	42.2	36.0	24.6	19.8	17.0

⁶⁵² Ter beschikking gesteld door Flentrop Orgelbouw te Zaandam.

Labiumbreedte	118.4	95.7	67.2	56.5	41.3	33.5	24.4	19.3	16.3	13.3
Opsnede	23.0	21.0	15.1	12.1	10.8	8.6	6.5	5.1	4.3	3.5

G.O. Prestant 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	92.5	78.4	50.7	40.8	29.9	25.1	19.4	16.8	13.9	12.8
Labiumbreedte	69.4	58.3	39.0	31.8	22.5	19.4	15.8	13.3	10.9	9.6
Opsnede	17.0	12.9	9.9	8.2	6.1	5.7	4.1	3.4	3.2	2.4

G.O. Cornet V, 8'-koor, roergedekt

	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	43.0	37.1	30.1	26.3	22.3	18.9
Labiumbreedte	34.5	28.8	24.1	21.9	18.8	14.0
Opsnede	12.5	10.8	8.3	7.3	5.6	4.8
Uitwendige Ø roer	11.0	10.7	10.0	9.8	8.6	7.5
Roerlengte	77.0	69.6	61.7	55.8	43.5	30.5

G.O. Cornet V, 4'-koor

	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	34.4	31.2	24.3	20.5	18.1	14.5
Labiumbreedte	27.6	23.4	18.7	15.7	14.0	12.2
Opsnede	6.0	5.6	4.3	3.5	2.85	2.3

G.O. Cornet V, 2 2/3'-koor

	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	28.1	24.1	20.6	17.8	14.3	12.6
Labiumbreedte	21.6	18.0	15.4	14.2	11.3	9.0
Opsnede	5.0	4.4	2.6	2.6	2.4	1.8

G.O. Bourdon 16'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
--	---	---	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Inwendige Ø	179.5 154.0	142.0 118.5	105.0 89.5	87.0 74.0	70.0 57.0					
Uitwendige Ø						54.1	35.4	32.3	28.7	24.3
Labiumbreedte	154.0	113.0	83.0	67.5	53.2	41.3	32.9	26.9	22.1	20.0
Opsnede	48.0	41.5	31.5	25.5	17.3	17.5	12.7	11.0	7.7	6.8
Wanddikte	13.0	13.5	10.0	9.5	9.0					

C – c¹ eiken, cis¹ – f³ metaal

G.O. Bourdon 8'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Inwendige Ø	109.5 96.0	93.0 79.5	76.5 66.5							
Uitwendige Ø				60.1	47.7	39.3	31.3	27.1	24.7	20.8
Labiumbreedte	89.0	73.0	58.5	46.5	38.4	31.3	25.1	21.1	20.3	16.1
Opsnede	33.0	29.5	21.9	17.1	14.0	10.8	9.8	6.0	6.0	5.0
Wanddikte	10.0	9.5	9.0							

C - c⁰ eiken, cis⁰ – f³ metaal

G.O Flûte 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	69.5	57.5	43.2	35.4	29.7	25.7	21.6	27.6	24.2	
Labiumbreedte	54.0	45.0	33.3	28.0	23.8	20.8	18.0	21.3	20.2	

C, D – b¹ gedekt, c² – f³ open

G.O. Doublette 2'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	45.9	37.3	29.3	23.3	18.2	15.8	13.2	11.3	9.4	8.2
Labiumbreedte	37.1	29.0	22.8	18.5	14.3	12.5	10.1	8.5	7.1	6.2
Opsnede	10.3	7.8	6.7	5.6	3.6	3.0	2.7	2.5	1.6	1.1

G.O. Fourniture 2'-koor

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø			27.5	22.0	17.6	14.7				

Labiumbreedte	21.4	17.1	14.1	11.8
Opsnede	5.2	4.2	3.4	2.8
Wanddikte	0.65	0.6	0.55	0.5

G.O. Trompette 8'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Lepellengte	119.0	100.2	76.3	65.8	59.6	54.2	43.2	35.4	23.8	20.3
Wanddikte	1.5	0.97	0.9	1.1	1.0	0.76	0.52	0.55	0.43	0.48
Lepelbreedte	15.1 14.8	13.9 12.6	10.8 9.9	10.2 9.3	9.0 8.2	8.5 7.8	6.9	6.6	6.3	5.6
Breedte tongvlak	12.2 12.0	10.1 10.1	8.0 7.6	6.7 6.7	6.3 6.2	6.3 5.6	5.0	4.7	4.5	3.8
Lengte tong	119.0		76.3		59.6		43.2		23.8	
Breedte tong	14.4 14.1		10.1 8.8		8.9 7.1		6.6		6.1	
Dikte tong	0.63		0.45		0.31		0.22		0.12	
Ø beker boven	142.8	111.9	93.5	86.0	74.9	69.7	61.3	57.8	44.3	41.3
Ø beker beneden	23.0	21.0	19.0	15.5	13.9	12.5	11.5	10.5	10.5	10.5
Huidige lengte	2245	1620	1039	801	516	386	250	182	92	61
Slof vanaf kop	200	203	213							

G.O. Clairon 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²
Lengte lepel	82.2	65.0	60.5	57.6	52.6	47.2	41.0
Wanddikte	0.9	0.8	0.8	0.7	0.8	0.7	0.7
Breedte lepel	10.9 10.6	9.7 9.0	9.6 8.3	8.4 7.3	7.9 6.9	6.9 6.75	6.3
Breedte tongvlak	9.4 8.75	7.2 7.0	6.8 7.0	6.3 5.5	5.3 5.1	5.2 4.9	4.0
Lengte tong	82.2		60.5		52.6		41.0
Breedte tong	9.0 8.0		9.2 7.3		8.1 6.5		6.2

Dikte tong	0.45		0.36		0.22		0.12
Ø beker boven	110.0	88.1	76.4	66.3	59.4	54.4	47.8
Ø beker beneden	15.3	15.2	15.6	13.4	12.3	10.6	10.3
Huidige lengte	1110	811	521	375	239	192	105

Repeteert op fis² naar 8'

Pos. Doublette 2'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	46.7	38.3	28.5	21.8	18.6	15.4	12.9	11.2		8.6
Labiumbreedte	28.0	32.0	21.7	18.0	14.7	13.2	10.0	8.5		6.7
Opsnede	9.6	9.2	5.9	5.0	4.3	3.6	2.7	2.4		1.3

Pos. Mixture III, 1'-koor

	C	F	c ⁰
Uitwendige Ø	27.5	22.0	17.6
Labiumbreedte	20.6	17.1	13.7
Opsnede	4.6	3.7	2.9

Pos. Hautbois 8' H.

	cis ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Ø beker boven uitwendig	66.9	64.5	52.1	44.9	34.7	30.6
Ø beker onder uitwendig	27.8	24.6	20.1	17.4	14.1	12.7
Ø schacht onder uitwendig	11.2	11.2	9.7	9.7	9.7	9.2
Hoogte conus	98.0	96.5	70.8	54.0	36.9	34.5
Hoogte schacht	404	296	185	132	67.2	46.2
Wanddikte	0.85	0.8	0.8	0.75	0.75	0.73

Lengte tong	63.5		51.2		31.3	
Breedte tong	7.1		5.9		4.7	
Dikte tong	0.30		0.22		0.12	
Lengte lepel	63.5	53.0	51.2	35.0	31.3	20.9
Wanddikte lepel	0.7	0.8	0.65	0.8	0.75	0.7
Breedte lepel uitwendig	7.9	6.7	6.5	6.0	5.2	4.9
Breedte tongvlak	5.6	5.0	4.2	4.2	3.6	3.3
Echo Bourdon 8'						
	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	43.1	34.6	28.2	24.8	22.4	16.9
Labiumbreedte	33.5	27.9	23.5	20.3	19.2	12.8
Opsnede	12.7	8.6	7.2	6.5	5.1	3.4
Echo Prestant 4'						
	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	29.5	23,5	18.5	15.6	12.8	9.8
Labiumbreedte	22.3	17.2	13.8	11.6	10.5	8.1
Opsnede	5.6	4.5	3.4	3.1	2.4	2.4
Echo Cornet III, 2 2/3'-koo						
	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	26.6	21.8	17.6	15.2	12.6	11.8
Labiumbreedte	21.6	17.0	13.6	11.7	9.9	8.5
Opsnede	4.8	3.8	3.1	2.4	2.2	1.8
Echo Cornet III, 2'-koo						
	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Uitwendige Ø	22.0	18.7	15.0	13.3	11.1	10.4

Labiumbreedte	16.5	15.3	12.0	10.8	8.1	7.8
Opsnede	3.8	3.1	2.8	2.2	1.3	1.2
Echo Cromhorne 8'						
	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Lengte lepel	51.0	47.4	41.0	34.8	30.0	21.0
Wanddikte	0.65	0.65	0.53		0.6	0.55
Breedte lepel	8.5	8.3	6.9	5.8	5.7	5.1
Breedte tongvlak	6.4	6.4	5.3	4.4	4.2	4.1
Lengte tong	51.0		41.0		30.0	
Breedte tong	7.2		6.3		5.4	
Dikte tong	0.31		0.22		0.12	
Lengte trechtersvormig onderstuk	76.0	75.9	71.5	67.5	68.0	64.0
Uitwendige Ø trechtersvormig onderstuk beneden	11.7	11.7	11.5	10.3	10.3	10.2
Lengte cilindrisch bovenstuk	282	194	115	80	34	22
Uitwendige Ø cilindrisch bovenstuk	31.4	28.7	26.8	26.2	24.6	23.4
Wanddikte cilindrisch bovenstuk	0.8	0.8	0.72	0.72	0.70	0.65

Pédale Trompette 8'

	C	F	c ⁰
Lengte lepel	114.5	105.3	81.6
Wanddikte	1.3	0.9	0.8
Breedte lepel	13.5 13.3	12.3 11.5	10.8 10.5
Breedte tongvlak	11.7 11.3	10.2 10.2	8.2 8.1

Lengte tong	114.5	105.3	81.6
Breedte tong	11.5 10.0	10.8 8.8	10.6 9.2
Dikte tong	0.63		0.45
Uitwendige Ø beker boven	159.5	133.1	104.5
Uitwendige Ø beker beneden	22.0	21.7	19.3
Huidige lengte beker	2255	1645	1050
Slofhoogte vanaf de kop	176	176	186
Wanddikte beker	1.5 0.9	1.2 0.75	1.0 0.6

*St. Stefanuskerk, Millen*⁶⁵³

G.O. Trompette 8'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Lengte stevel	158.0	165.0	182.0	182.0	169.0	171.0	172.0		
Opening stevel	10.5	11.8	9.9	8.2	9.8	7.1	8.8		
Lengte lepel	124.0	107.0	51.0	46.0	39.6	37.5	30.4		
Breedte lepel	13.8	13.2	8.8	7.3	6.8	6.0	5.9		
Dikte tong	0.37	0.26	0.21	0.23	0.17	0.18	0.11		
Ø beker boven	111.0		75.2	65.5	54.4	47.8	42.0		
Lengte beker	1885.0	1480.0	541.0	381.0	254.0	170.0	101.0		
Wanddikte beker	0.68		0.7		0.65		0.61		

Pos. Bourdon 8'

---

⁶⁵³ Ter beschikking gesteld door Michel Lemmens.

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Inwendige Ø	87.0 87.0	70.0 70.0							
Uitwendige Ø			64.0	54.0	45.5	42.0	31.5	27.2	21.0
Labiumbreedte			46.0	40.2	35.0	31.0	23.0	20.0	14.5
Opsnede	32.0	25.0	17.0	15.2	12.0	9.0	6.2	5.2	4.7
Wanddikte	10.0	10.0	1.0	1.0	0.8	0.8	0.7	0.6	0.6

C-B eikenhout

Pos. Prestant 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	67.0	57.0	47.5	39.0	32.0	25.6	20.0	17.0	14.0
Labiumbreedte	54.7	45.0	35.5	30.0	25.5	19.0	14.9	12.7	
Opsnede	14.2	12.0	18.5	8.0	6.0	4.7	3.8	3.0	
Wanddikte	1.2	1.2	1.0	0.8	1.0	0.8	0.6	0.5	

Pos. Flûte 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Uitwendige Ø	66.0	54.0	47.0	44.0	31.5	27.0	21.0	18.0	14.5
Labiumbreedte	46.5	39.0	34.0	30.0				13.5	
Opsnede	17.6	17.5	11.0	8.5		5.5		3.5	
Wanddikte	1.0	1.0	0.8	0.8	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5

Pos. Cromhorne 8'

			c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Lengte stevel			255.0		227.0		181.0
Opening stevel			5.4		5.8		6.9
Lengte lepel			60.0	59.9	50.2	49.3	43.5
Breedte lepel			9.8	9.9	8.7	8.8	7.6
Dikte tong			0.24	0.21	0.15	0.16	0.11
Lengte onderstuk			107.0	103.0	94.0	154.0	91.0

beker					
Lengte bovenstuk beker	195.0	148.0	116.0		
Inwendige ø	24.0	23.3	31.9	31.5	28.6
Wanddikte	0.82	0.84	0.69	0.76	0.73

d¹ – gis¹ cilindrische bekers, a¹ – c³ trechtvormige bekers uit één stuk.

St. Martinuskerk, Geulle

Bourdon 8'

	Cis	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	11.6 11.4	11.2 10.2	8.7 8.5	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	
Inwendige Ø	108.5 93.5	85.6 73.7	68.0 57.0						
Uitwendige Ø				60.0	46.2	37.4	28.6	23.6	
Labiumbreedte	93.6	71.6	58.0	46.4	35.6	28.3	21.9	18.1	
Opsnede	34.4	29.4	22.8	17.3	12.8	9.4	7.4	6.0	
Voetopening	15.1	17.0	13.4	6.6	6.2	5.1	4.4	4.1	

Cis-c⁰ eiken, cis⁰ – e³ metaal.

Flûte 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6
Uitwendige Ø	70.9	54.2	41.9	35.6	26.3	22.5	18.4	14.4	13.8 8.9
Labiumbreedte	51.4	42.1	30.0	31.4	23.0	19.3	15.5	10.1	10.5
Opsnede	22.7	15.0	11.9	9.6	7.7	5.9	4.1	3.4	3.2
Voetopening	7.7	6.7	6.1	5.7				4.1	3.7

C – f² gedekt, fis² – e³ open, flessenhalsvormig.

Nasard 3'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.6	0.6	0.6	0.5	0.8	0.8	0.7	0.7	0.7

Uitwendige Ø	50.0	40.2	30.3	37.4	28.0	23.8	18.9	16.1	13.6
Labiumbreedte	37.4	31.1	22.8	26.8	19.7	20.5	15.5	13.1	11.2
Opsnede	14.7	12.7	9.2	6.7	4.6	3.9	3.3	2.8	2.4
Voetopening	6.1	5.5	4.6	4.7	4.1	3.7	3.4	3.5	3.4

C – B gedekt. Constructiecircels tonen inkortingen aan.

Doublette 2'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.6	0.5	0.7	0.6		0.6	0.6	0.6	0.6
Uitwendige Ø	47.5	39.4	28.9	23.5		14.7	12.0	10.7	8.9
Labiumbreedte	36.6	29.8	22.2	17.2		10.6	8.9	8.3	7.1
Opsnede	9.5	8.2	6.3	5.0		3.2	2.6	2.5	1.8
Voetopening	6.3	5.7	4.7	4.3		3.2	2.9	2.6	2.6

Constructiecircels tonen inkortingen aan.

Cornet 2 2/3'-koor

	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5
Uitwendige Ø	23.9 23.4	24.2 22.9	19.0 18.4	16.5 16.1	13.7 13.5
Labiumbreedte	17.9	17.7	14.3	11.5	10.0
Opsnede	4.5	4.2	3.6	3.1	2.3
Voetopening	3.9	3.7	3.9	3.3	3.6

Conisch, c¹ – b² gebankt, c³ – e³ op lade.

Cornet 2'-koor

	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Wanddikte	0.7	0.7	0.5	0.5	
Uitwendige Ø	21.9 21.3	20.2 19.7	15.9 15.6	14.1 13.8	
Labiumbreedte	16.6	15.0	11.9	10.4	
Opsnede	4.2	3.3	3.2	2.6	

Voetopening					3.9	3.8	3.7	3.5	
Conisch									
Trompette 8' ⁶⁵⁴									
	Cis	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³
Ø beker	107	100	85	78	68	58	54	52	48
Lengte beker	1930	1570	1050	800	520	360	230	175	110
Doorsnede keel	13.5	12.0	10.3	8.5	7.0	6.8	6.5	6.0	5.0
Dikte tong	0.45	0.35	0.30	0.30	0.20	0.20	0.15	0.15	0.12
Breedte tong	14.5	13.0	12.0	10.0	8.5	8.0	7.0	6.5	6.0
Wanddikte			0.70	0.70	0.70	0.70	0.65	0.65	0.60

Hervormde kerk, Sittard, thans H. Hartkerk, Eindhoven

Prestant 4'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Wanddikte	1.1	1.1	1,0	0.8	0.9	0.9	0.6	0.5	0.6	0.5
Uitwendige Ø	86.4	75.2	52.0	44.2	29.5	23.7	18.0	14.7	12.1	10.4
Labiumbreedte	63.2	53.1	41.5	34.9	23.1	18,5	13.7	12.1	9.5	8.3
Opsnede	10.9	14.2	10.1	8.5	5.9	4.9	3.7	2.8	2.4	2.3
Voetopening	17.9	10.5	8.2	8.2	6.3	6.4	6.1	5.9	5.0	5.4

C – f in front, c¹ – f³ op lade.

Bourdon 8'

	C	F	C ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹	c ²	f ²	c ³	f ³
Wanddikte					0.9	1.0	0.7	0.9	0.9	0.9
Uitwendige Ø					40.1	33.4	26.1	22.1	17.7	15.8
Labiumbreedte					29.8	25.4	26.4	17.3	14.6	12.1
Opsnede					9.4	7.3	6.0	4.7	3.8	3.3
Voetopening					6.5	6.9	5.9	5.6	5.8	5.7

⁶⁵⁴ Ter beschikking gesteld door Verschuieren Orgelbouw te Heythuysen.

Quint 1 1/3'

	C	F	c ⁰	f ⁰	c ¹	f ¹
Wanddikte	0.7	0.6	0.6	0.6	0.7	0.6
Uitwendige Ø	40-23	34-20	26-15	23-15	18-12	14-12
Labiumbreedte	29.4	24.8	19.5	16.8	13.5	11.2
Opsnede	7.0	5.7	3.8	3.6	2.9	2.1
Voetopening	5.1	6.1	6.1	5.7	5.6	

Pijpwerk vermoedelijk van oorspronkelijke Nasard.

IX.11. Toonhoogte en temperatuur

Bij de restauratie in 1989 van het orgel in de St. Gerlachuskerk te Houthem streefde men er onder meer naar om de oorspronkelijke toonhoogte te herstellen. De in 1920 door Pereboom ingekorte pijpen werden weer op lengte gemaakt en ook opschuivingen werden ongedaan gemaakt met als resultaat een toonhoogte van $a = 415$ Hz.⁶⁵⁵ Mogelijk wijzen nog aanwezige constructiecirkels in het opgeschoven pijpwerk, insnijdingen in de originele frontpijpen in de zijtorens als ook de diep ingeschoven stoppen van het houten pijpwerk op een lagere toonhoogte dan de gereconstrueerde $a = 415$ Hz. Uit onderzoek van het pijpwerk van het orgel in de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg blijkt dat de corpora van de pijpen - gezien het niet meer geheel intact zijn van constructiecirkels – afgesneden zijn en dat door het inbouwen van een chromatisch doorlopend klavier de oude tooninscripties niet overeenkomen met de huidige toonfunctie van $a = \text{ca. } 442$ Hz. Men kan hieruit concluderen dat de oorspronkelijke toonhoogte lager geweest moet zijn dan $a = 415$ Hz. Van het pijpwerk van Bourdon 8', Nasard 3' Doublette 2' in het orgel van de St. Martinuskerk te Geulle tonen de niet meer intact zijnde constructiecirkels inkortingen aan, waaruit tevens blijkt dat de oorspronkelijke toonhoogte lager geweest is dan de huidige gereconstrueerde $a = 415$ Hz. Michel Lemmens bepaalde op grond van de door constructiecirkels geïndiceerde corpuslengte van het labiale pijpwerk in het orgel van de H. Johannes de Doperkerk te Mechelen de oorspronkelijke toonhoogte van $a = 405$ Herz.⁶⁵⁶ Daarentegen trof men tijdens de restauratie in 1990 van het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht in de sinds 1874 niet meer sprekende frontpijpen een toonhoogte aan van $a = 430$ Hz.⁶⁵⁷

⁶⁵⁵ Jongepier 1991b, p. 23.

⁶⁵⁶ Lemmens 2000b, p.2.

⁶⁵⁷ Van der Harst 1992a, p. 209.

Uit bovenstaande blijkt dat Binvignat – zoals dat tot ver in de negentiende eeuw te doen gebruikelijk was – zich niet conformeerde aan een standaard toonhoogte.

IX.12. Intonatie

Om na te gaan welk klankideaal Binvignat nastreefde, is men aangewezen op de zeer spaarzame en vooral ook vage informatie die archivalia ons verschaffen. De overeenkomst van 1777 met de kerkmeesters van de St. Jan te Maastricht inzake de restauratie van het orgel in de St. Matthiaskerk vermeldt ten aanzien van de intonatie [29]:

Den prestant moet egael gemaekt worden en wel aanspreken. Alle de andere Registers van den grooten orgel moeten gelijk den prestant egael gemaakt worden en niet toegepits maar suiiver open, en wel particulier de bas van den bourdon dusdanig dat complete resonantien hebben en toon geeven.

In het plan van 27 april 1791 voor de bouw van het orgel in de St. Quintinuskerk te Hasselt nam Binvignat de volgende bepaling op [47]:

de faire servir tous les tuyaux des Registres de cedit ancien orgue, de les reparer et de les metres dans leurs Premiers Etats et tous ceux qui se trouveront mangé de salpêtre Dy Ressoudé de nouveaux morceaux avec Beaucoup de prudence de ne pas Endommagé le corp de ces dits tuyaux, pour ne pas gater la moëlleuse Armonie.

[gebruik te maken van de registers van genoemd oude orgel, deze te repareren en terug te brengen in de oude staat en met veel zorg in alle door zuur aangetaste pijpen nieuwe stukken te solderen zonder daarbij het corpus van genoemde pijpen te beschadigen om niet de zachte klank ervan te bederven.]

Tenslotte volgt hier een zinsnede uit de overeenkomst van 1819 met de kerkmeesters de Ste. Croix te Luik als aanwijzing op welke de manier de klankafwerking van de pijpen diende te geschieden [69]:

... ils doivent bien clairement parler suivant les regles de l'art.

[... zij dienen heel helder te spreken en wel volgens de regels der kunst.]

Hoe concreet de uit archiefstukken overgeleverde en aan de hand van nog behouden gebleven orgelonderdelen verkregen gegevens over windvoorziening, windlade, mechaniek, claviatuur en pijpfactuur ook zijn, des te vaag blijkt de informatie over de uitgangspunten bij het mensureren van de pijpen, de keuze van de temperatuur en het karakter van de intonatie.

SLOTBESCHOUWING

Nadat de Maastrichtse orgelmaker André Séverin, die als een der grootste van de zeventiende eeuw genoemd wordt, in 1673 in Luik overleden was, duurde het meer dan een eeuw voordat Maastricht weer een orgelmaker tot haar burgers mocht rekenen. Deze leemte werd op een onbekend moment vóór 1774 opgevuld, toen Joseph Binvignat zich te Maastricht vestigde. De eerste getuigenis van zijn verblijf in de stad is een brief gedateerd 7 september 1774 van de rentmeester van de Landen van Overmaas, waarin sprake was van een door Joseph Binvignat en Lambert Houtappel uitgebrachte offerte voor de reparatie van het orgel van de Hervormde Gemeente te Valkenburg.

Het was tot dusver onbekend waar en bij wie de op 26 juni 1755 in Attigny geboren Joseph Binvignat zijn opleiding genoten had. De Maastrichtse orgelhistoricus Gerard Quaedvlieg sluit terecht niet uit, dat hij als gezelschapsgenoot van orgelmaker Henry Muselaire zich vanuit Luik in Maastricht vestigde. Uit een akte, gedateerd 30 april 1781, waarin Joseph Binvignat ten overstaan van notaris Ruijters liet beschrijven de in Attigny woonachtige kleermaker Jean Adam aan te stellen als zijn zaakwaarnemer in een geschil met *Sr Perronart, facteur d'orgue*, te Reims, blijkt hij echter bij deze orgelmaker in de leer te zijn geweest. In de akte draagt Binvignat de kleermaker op het achterstallig loon, dat vanwege zijn destijds minderjarige status aan zijn inmiddels overleden vader toekwam, op te eisen. Deze Perronart, beter bekend als Louis Péronard, was gedurende ongeveer een halve eeuw actief in de Champagnestreek en verrichtte orgelbouwerkzaamheden in onder meer de Notre-Dame te Auxonne, de kathedraal te Reims en de St. Pierre te Douai. Van zijn oeuvre is vrijwel niets behouden gebleven. Mogelijk heeft het conflict met zijn leermeester ertoe geleid dat Binvignat uit zijn geboortestreek wegtrok en in het Maasland terecht kwam. Uit bovengenoemde brief van de rentmeester van de Landen van Overmaas blijkt tevens, dat reeds in 1774 de samenwerking met Lambert Houtappel een feit was. Over de vraag, of de uit een timmermansgezin afkomstige Houtappel voordien een opleiding tot orgelmaker had genoten, geven de archieven geen uitsluitsel.

De periode 1774-1794 van samenwerking met Lambert Houtappel, samenvallend met de nadagen van het *ancien régime*, mag als de meest voorspoedige en succesvolle beschouwd worden. Binvignat en Houtappel bouwden nieuwe instrumenten in de St. Michielskerk te Bree (1782), de St. Jan te Maastricht (1780), het Norbertinessenstift te Houthem (1784), de St. Etienne te Montzen 1785, de St. Quintinuskerk te Hasselt (1793) en St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg (1794), waarvan het orgel in Bree over drie klavieren beschikte en het instrument in Hasselt bovendien nog met een vrij pedaal was toegerust. Na de levering van het orgel te Berg kwam er een einde aan het compagnonschap met Lambert Houtappel. Zijn naam komt vervolgens niet meer in de archieven voor en op 16 oktober 1822 stierf hij op zesenzeventigjarige leeftijd.

In september 1794 werd Maastricht door de Franse troepen ingenomen, waarna op 3 november de capitulatie volgde. De Franse overheersing had voor het maatschappelijke en het kerkelijke leven

grote gevolgen. De kapittels en de kloosters werden zo niet meteen, dan toch na verloop van tijd opgeheven en talrijke stadskerken werden gesloten en voor veelal militaire doeleinden gebruikt, hetgeen onvermijdelijk een malaise in de orgelbouw tot gevolg had. Om in zijn onderhoud te kunnen voorzien begon Joseph Binvignat een handel in sterke drank. In de volkstelling van het jaar XI (1802-1803) staat hij dan ook te boek als *vendeur d'eau de vie en detail*, een situatie die tot ten vroegste 1816 voortduurde; de volkstelling van dat jaar vermeldt Joseph Binvignat nog als *Uytverkoper van jenever*. Desondanks kwamen de orgelbouwactiviteiten van Binvignat niet geheel stil te liggen. In de St. Nicolaaskerk zette Joseph Binvignat tot 1796 het jaarlijks onderhoud voort. Op 26 juni 1795 diende Joseph Binvignat zelfs een plan in tot reparatie en uitbreiding van het in orgel van de Dominicanen. In 1798 bouwde Binvignat voor een onbekende opdrachtgever het bureauorgel dat in Museum Coudenberg te Brussel wordt bewaard.

Na het concordaat van Napoleon met paus Pius VII op 15 juli 1801 werden talrijke parochiekerken weer voor de eredienst geopend. Voor de herinrichting ervan werden orgels uit opgeheven kloosters daarheen overgebracht. In de jaren 1803-1809 verrichtte Binvignat maar liefst negen overplaatsingen. Bovendien bouwde hij nieuwe orgels voor de St. Elisabethkerk te Stokkem (1804) alsmede in de St. Jan (1806) en in de St. Matthiaskerk (1808) te Maastricht.

In de periode vanaf 1814, het jaar dat Maastricht onder het gezag van het Koninkrijk kwam, kende de Maastrichtse orgelbouw een zekere mate van opleving. Binvignat bouwde nieuwe orgels in de St. Martinuskerk te Geulle (1818), St. Johannes de Doperkerk te Mechelen (1820), St. Gertrudiskerk te Gruitrode (1821), Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk te Lummen (1827), St. Lambertuskerk te Kerkrade (1828), St. Remigiuskerk te Simpelveld (1834), St. Dionisiuskerk te Schinnen (1835) en de St. Monulfus en Gondulfuskerk te Maasmechelen (1837). Deze instrumenten waren evenwel bescheiden van omvang, al dan niet voorzien van een aangehangen pedaal.

Op 12 september 1837 overleed Joseph Binvignat op tweeëntachtigjarige leeftijd. Adam Binvignat, die bij zijn vader in de leer was geweest en hem als medewerker assisteerde, nam het orgelmakersbedrijf over. Hij zette hij het regulier onderhoud aan instrumenten voort en restaureerde de orgels in de St. Martinuskerk te Maastricht (na 1838), St. Monulfus en Gondulfuskerk te Berg (1848) en in de St. Elisabethkerk te Stokkem (1849). Hij bouwde nieuwe orgels in de Hervormde kerk te Meerssen (1838) en Sittard (1842), de St. Petrus en Pauluskerk te Oud-Vroenhoven (1843), de St. Martinuskerk te Borgharen (1844) en de Hervormde kerk te Beek (1845). Deze instrumenten waren eveneens bescheiden van omvang en beschikten slechts over één klavier, al dan niet met aangehangen pedaal.

De vraag of Joseph en Adam Binvignat naar de principes van het Franse klassieke orgel van de periode van omstreeks 1660 tot aan de Franse Revolutie hun instrumenten bouwden, dan wel zich aan regionale tradities conformeerden, kan aan de hand van archivalia en op grond van een technische analyse van de dertien behouden gebleven instrumenten worden beantwoord. De Franse, Luikse, Vlaamse en Rijnlandse school dragen een aantal gemeenschappelijke kenmerken als het niet

vertrouwd zijn met het beginsel als het Noord-Duitse *Werkprinzip*, waarbij elk werk een aparte opstelling kreeg. Daardoor is in deze gebieden de structuur van het instrument niet aan het uiterlijk ervan af te leiden. De toepassing van de sleeplade, waarvan de cancellen aan de bovenkant met een eiken plaat en aan de onderkant met een strook leer gedicht worden, is eveneens gemeenschappelijk voor genoemde richtingen.

Tot de jaren twintig van de negentiende eeuw koos Binvignat zijn disposities naar voorbeeld van het klassieke Franse orgel. Slechts de aan het plenum toegevoegde repeterende Sesquialter vormt een niet Frans maar een voor de Luikse, Vlaamse en Rijnlandse school kenmerkend element. De door Binvignat toegepaste met de hand bediende spaanbalg als ook de factuur van zowel het labiale pijpwerk als van de tongwerken is conform de beschrijving van Dom Bedos.

Een typisch Rijnlands element vormen de vanaf het begin van de negentiende eeuw geleidelijk aan meer in de disposities voorkomende registers als Flûte douce, Viola da Gamba, Salicional, Carillon, Tintinabulum en Hautbois. Deze stemmen komen alle reeds in de eerste helft van de achttiende eeuw in het Rijnland voor en met name in het oeuvre van de orgelmakers König. Door de toepassing van de recht opgaande magazijnbalg in het huisorgel, thans opgesteld in Museum Coudenberg te Brussel, spiegelt Binvignat zich zelfs ook aan de Noord-Nederlandse huisorgelbouw. Het oeuvre van vader en zoon Binvignat is vergelijkbaar met dat van hun grote zeventiende-eeuwse Maastrichtse voorganger André Séverin, wiens werk een synthese is van Franse, Zuid-Nederlandse en Rijnlandse invloeden en door Maarten Albert Vente treffend werd getypeerd als niet Frans, niet Waals, niet Vlaams, niet Rijnlands, maar Maastrichts.

APPENDICES

1. GENEALOGIE FAMILIE BINVIGNAT

No Sosa	Nom et prénoms, Profession, Date et lieu de Mariage	Date et lieu de naissance	Date et lieu de décès
Génération I			
1	Binvignat Amed	*03/11/1688 Les Clefs (74)	
Génération II			
2	Binvignat Antoine	*14/12/1641 Les Clefs (74)	
	x 13/11/1668 Les Clefs (74)		
3	Roux Marie		
Génération III			
4	Binvignat Amed	* Les Clefs (74)	
	x 20/11/1639 Les Clefs (74)		
5	Moret Jeanne		
6	Roux Nicolas		
Génération IV			
8	Binvignat Maurice		†< 22/11/1639
10	Moret Nicolas		†< 22/11/1639

Bron: De gegevens werden mij ter handgesteld door Monique Fillion en Françoise Vidalie van het Centre Généalogique de Savoie in Annecy.

2. HUWELIJKSAKTE AIMÉ BINVIGNAT EN BERNARDINE BOUCHET 1717

Le 18 aoust 1717 / Le dit jour le dit Sieur Curdet a encore donné la benedicon nuptiale a Amed fils du feu Anthonoine / Binvignat de la paroisse des Clées et Bernardine fille de Mauris Bochet de celle de Thone, led. Claude Binvignat les a marié / en presence de Claude Giguet et Jacques Pollet.

Bron: De gegevens werden mij ter handgesteld door Monique Fillion en Françoise Vidalie van het Centre Généalogique de Savoie in Annecy.

3. DOOPAKTE CLAUDE BINVIGNAT, PAROCHIE THÔNES 1727

Le vingt deux octobre mil sept cent vingt sept / est né, et le même jour a été baptisé Claude / fils d'Aymé Binvignat, et de Bernardine Bouchet / sa femme legitime, le parrain a été Claude Burgat / et marraine Françoise Burgat. Signé Avet vicaire.

Bron: De gegevens werden mij ter handgesteld door Monique Fillion en Françoise Vidalie van het Centre Généalogique de Savoie in Annecy.

4. UITTREKSELS UIT HET PAROCHIEREGISTER VAN ATTIGNY

Mariage le 8 janvier 1753 / de Claude Binvignat / fils de défunt Aimé Binvignat et de Bernardine / Bouchet de la paroisse de Thônes, diocèse de / Genève, puis de la paroisse Saint Michel de Reims / et depuis 9 ans 10 mois demeurant à Attigny / et de Nicolle Périn / fille de Jean Périn, perruquier et d'Antoinette Duchêne / d'Attigny.

Bron: Archives départementales des Ardennes, Extrait des registres paroissiaux d'Attigny 1691-1770, f. 523.

Naissance des enfants de Claude Binvignat et de Nicolle Périn

a. Jean-Baptiste * le 1 mars 1754	ibid., f. 535.
b. Joseph * le 26 juin 1755	ibid., f. 549.
c. Marie-Antoinette * le 16 mai 1756	ibid., f. 555.
d. Marie-Louise Victoire * le 10 mai 1757 + le 27 juillet 1757	ibid., f. 565, 567.
e. Jean-Nicolas Remy * le 30 sept. 1758 + le 17 avril 1759	ibid., f. 576, 584.
f. Marie Remy * le 30 sept. 1759	ibid., f. 588.
g. Olive * le 13 nov. 1761	ibid., f. 607.
h. Marie-Anne Cathérine * le 15 mars 1763	ibid., f. 618.
i. Nicolas Urbain * le 25 mai 1764 + le 2 avril 1765	ibid., f. 628, 635.
j. Louise Jeanne Agnès Nicolle * le 27 juin 1765	ibid., f. 638.

Naissance de Joseph Binvignat

L'an mil sept cent cinquante cinq le vingt sixième / jour de juin est né à Attigny le fils de Claude / Binvignat, marchand, et de Nicolle Périn, ses / père et mère mariez ensemble, et a été baptisé / le lendemain par moy prêtre vicaire d'Attigny / soussigné auquel on a imposé le nom de Joseph. / Le parain a été le sieur Joseph Bertrand, / Marchand, de la paroisse de Saint Michel de / Reims et la maraine Catherine Périn de la / paroisse d'Attigny, qui ont signé.

Catherine Périn R. Richard Bertrand Binvignat
Vicaire d'Attigny

Bron: ibid., f. 549.

Décès de Nicolle Périn

Epouse de Claude Binvignat, le 14 août 1766 / âgée de 35 ans environ.

Bron: ibid., f. 649.

Mariage le 16 septembre 1766 / de Claude Binvignat / veuf en premières noces de Nicole Périn, et de Marie Elisabeth Duruelle / fille mineure de Louis Duruelle, maître en chirurgie, / et de Marie Joseph Desbans d'Attigny.

Bron: *ibid.*, f. 649.

Décès de Claude Binvignat

Le 25 février 1768, marchand, âgé d'environ 41 ans.

Bron: *ibid.*, f. 665.

5. BRIEF VAN DE RENTMEESTER VAN DE LANDEN VAN OVERMAAS 1774

Berigt op de Requeste van de gemeente Valkenburg / omtrent de slegte stant van den orgel. / Eedele Moogende Heeren / Mijne Heeren / In gehoorsaame voldoeninge aan U Eede Mooe / marginaal appointment op de Neventgaande / Requeste van de predikant en voornaamste leeden / der gereformeerde gemeente van Valkenburg / waarbij U Eed Mooe den onderget. hebben gelieven / te gelasten om den orgel op te neemen met een / bequaam baas te spreken en vervolgens op den / inhoud van voors Requeste U Eed Mooge te dienen / van mijne consideratien en berigt / soo hebbe d'eer Ued Moog te berigten, dat den voors / orgel in de kercke van Valkenburg opgenoomen ende / geexamineert hebbende, bevonden hebben, dat / deselve geheel en all vervallen en sig in een onbruikbaar / staat bevindt soo als de baasen of orgelmaakers, / dewelke denselven geexamineert hebben, alle / eenparig verklaaren.

Vervolgens hebbende laten opneemen de defecten / dewelke sig daar aan bevinden, en op welke wijze / deselve best soude konnen geremedieert worden met / eene begrootinge der costen, soo hebben in de aestimatie / van dien merkelijk onderscheijft gevonden, nae maete / der vernieuwinge dewelke sij daar aan soude willen / doen, soo als blijkt uijt de beide, aestimatien van / seekeren Mosseler orgelmaker in de parochie van / St Nicolaas te Luijk en alhier gevoegt sub no 1 / volgens welke het eerste plan begroot word ter somme / van f. 900.- luijks / en het 2de ter somme van f. 450.- cours voors / Aan welke laatste genoegsaem conform is het / bestek, en begrootinge van Lambert Houtappel en / Joseph Binvignat ter somme van f. 460.- ligt en / alhier gevoegt sub no 2do / Waartegens wederom een merkelijk onderscheijft maakt / de begrootinge van seekeren Johan. Godefr. Sabroffsky / orgelmaker tot Maastrigt de voors. vernieuwingen / en reparatien aestimeerende ter somme van f. 500.- / Hollants off 800 ligt, soo als blijkt uijt het / gevoegde sub no 38 / Terwijl daar en tegens de begrootinge door sekeren / Christiaan Brants orgelmaaker in Hunshoven den / voors. orgel in mej 1771 opgenomen hebbende / alleenlijk emporteert de somme van 70 rijxd. of / f. 280.- ligt volgens aestimatie sub no 4to.

Vermits egter ook een merkelijk onderscheijft sig / opdoet in de reparatie selve soo als uijt de / begrootingen sub no 2 en 4 blijkt, en Ued Moode / kosten aanwendende om deselve wederom in / goeden staat te doen herstellen Hoogstderselver in / weesen sal, dat sulx nae behoren geschiede op / een wijze, dat daaraan voor het toekomende immers / soo schielijk geene verdere costen te doen sijn en / UEMoo is voors kerke van Valkenburg / heel en all staande tot onderhoud van den lande / aanstelde een organist op een jaarlijx tractement / van f. 231-4- Hollts, dewelke door het verval van / den orgel bij continuatie buijten staat soude / gestelt worden om sijne functie waar te neemen.

Soo soude onder ootmoedigen verbeeteringe van / gevoelen sijn dat Ueed. Moo tot reparatie en / in staat stelling van denselven aan den Supplte / soude kunnen accordeeren eene somme van /

hondert Rijxdrs, off 250 Hollts cent: wanneer den / onderget. de voormelte basen off orgelmakers naeders / soude kunnen hooren en desweegens ten / meesten voordeele van den Lande met de minst / aanneemende accordeeren, mits de costen van / besteedinge niet hooger soude monteeren als ter / somme van f. 250 Hollts voornoemt. / off wel op sodanige wijze, als UwEed sullen goed / vinden en oordeelen te behooren waar meede / vertrouwende aan Ueed. Moo beveelen voldaan / te hebben, de vrijheijd neeme mij met diepe / eerbied en submissie te noemen. / Maastrigt den 7. september 1774

Bron: RHCL, Landen van Overmaas, inv. nr. 269.

6. DOOPAKTE LAMBERT HOUTAPPEL 1746

1746 Junius / Baptizatus est.../ Leod. 6 Lambertus / filius legitimus joannis houtappel et mariae / agnetis hansen. Suscep. Arnoldus Gielen / nomine Nicolai houtappel et maria Gertrudis / Gerets

Bron: RHCL, Parochie St. Nicolaas, Doopregister 80, p. 130.

7. JOANNES HOUTAPPEL ALS BURGER AFGEROEPEN 1744

Op den 5. october 1744 compareerde Johannes / Houtappel geboortig van s. Gravenvouren oud / omtrent tussen 32 en 33 jaaren, gepresenteert door / Nicolaes Loesbergh als mr van het goet Heulter Ambacht / en heeft den eed als borger gedaen in handen / van de heere schepen J.W. Heldevier in judicis / en is aan hem comparant het voors borgerschap / verleent ut moris.

Bron: RHCL, Burgerboeken Maastricht VII, f. 306.

8. GENEALOGISCHE GEGEVENS BINVIGNAT

Binvignat, Josephus

ged. Attigny ?-?-1751 [sic]
gest. Maastricht, 12-9-1837 f.131
getr. M'richt, 12-9-1779 St. Nic. Dl. 84
get. Lambertus Hautappel
Joanna Berijn
Maria Anna Hautappel
Maria Anna Vanhaeren

Houtappel, Maria Elisabeth

ged. M'richt, 20-06-1751 St.Nic. dl. 80
get. Lambertus Beckers
Maria Elisabeth Houtappel

Dochter van Joannes Houtappel
en Agnes Hansen,
bij haar overlijden wonend in
de Plankstraat.

gest. M'richt, 26-03-1815 f. 43

Uit dit huwelijk: 9 kinderen, waarvan 6 kinderen jong gestorven.

a. Binvignad, Joannes Antonius Claudius

ged. Maastricht, 13-6-1780 St. Nic. dl. 82
get. Joannes Houdappel
Maria Anna Houdappel
begr. Maastricht, 14-6-1781 St. Nic. dl. 85

b. Binvignat, Maria Agnes Lambertina

ged. Maastricht, 3-6-1781 St. Nic. Dl. 82
get. Lambertus Houdappel
Maria Agnes Hansen
gest. Maastricht, 11-10-1856 f. 142
ongetrouwd

c. Binvignat, Maria Elisabeth

ged. Maastricht, 27-06-1783 St. Nic. dl. 82
get. Petrus Houtappel
Maria Elis. Houtappel
gest. Maastricht, 15-6-1863 f. 83o
getr. waarsch. niet te Maastricht met Philips Bidault (in 1840
reeds gestorven)

d. Binvignac, Maria Anna Antonia

ged. Maastricht 31-3-1785 St. Nic. dl. 82
get. Joannes Houdappel namens
Joannes Baptist Binvignac
en Maria Anna Houdappel
begr. Maastricht, 19-12-1788 St. Nic. dl. 85

e. Binvignat, Guilielmus Joannes Josephus

ged. Maastricht, 8-3-1787 St. Nic. dl.82
get. Eerw. Heer Guilielmus Ruschenberg en
Anna Catharina Barbara Houdappel
begr. Maastricht, 3-7-1789 St. Nic. dl. 85

f. Binvignat, Anna Maria

ged. Maastricht, 19-8-1788 St. Nic. dl. 82
get. Joannes Habets en
Maria Wilkin
begr. Maastricht, 21-7-1789 St. Nic. dl. 85

g. Binvignat, Adamus Mathias

ged. Maastricht, 29-12-1789 St. Nic. dl. 82
get. Adamus Mathias Ruijters, stedelijk notaris
en Maria Anna Houtappel

h. Binvignat, Antoinetta Josephina Barbara

ged. Maastricht, 6-3-1792 St. Nic. dl. 83
get. Joannes Habets en Anna Catharina Barbara Houtappel
begr. Maastricht, 30-8-1792 St. Nic. dl. 85

i. Binvignat, Joannes Josephus

ged. Maastricht, 31-8-1793 St. Nic. dl. 83
get. Joannes Houdappel voor
Joannes Habets en Maria Joanna Wouters
begr. Maastricht, 25-9-1795 St. Nic. dl. 85

Lambertus Houtappel

zoon van Joannes Houtappel en Maria Agnes Hanssen
geb. Maastricht, 6-6-1746
gest. Maastricht, 16-10-1822, wonend Plankstraat 1006
geh. plaats onbekend na 1793 met

Anna Charlotte Christine David

dochter van Xavier David en Marie Suzanne D'Iserotte
geb. St.Petersburg omstreeks 1761
gest. Maastricht, 13-10-1808, wonend Achter de Molens
uit dit huwelijk geen kinderen bekend, of allen vroeg
gestorven

Binvignat, Adamus Matthias
Orgelmaker

ged. Maastricht, 29-12-1789 St. Nic. dl. 82
get. Adamus Mathias Ruijters, sted. notaris en Maria Anna
Houtappel
gest. Maastricht, 18-1-1850

zoon van Josef Binvignat
en Maria Elisabeth Houtappel
bij zijn overlijden wonend
Plankstraat 1006, 60 jaar

1o x Maastricht, 28-10-1819 suppl. 1, f.1

Vincent, Maria Helena

ged. Maastricht, 13-10-1787 St. Martinus dl. 92
get. Petrus Josephus Dobbelstijn
en Maria Helena Severijns
gest. Maastricht, 10-7-1838 f.88

dochter van Johannes Vincent
en Maria Gertrudis Lefevre,
winkeldochter,
bij haar overlijden wonend in de
Plankstraat 1006

Uit dit huwelijk 2 kinderen:

a. Binvignat, Maria Helena

geb. Maastricht, 28-11-1821 bijv. f.2

Lambertine

naaister, verhuist met haar kind
op 9-3-1857 naar Schaerbeek bij
Brussel

ongehuwd, doch een kind:
Wilhelmus Binvignac
geb. Maastricht, 29-11-1851 bijv. f.7o
spoorwegbeambte
getr. Maastricht, 30-7-1879 f. 143 met
Anna Maria de Clercq,
uit dit huwelijk voorshands 5 kinderen

b. Binvignat, Maria Josephina
Elisabeth
naaister
bij haar overlijden ruim 27 jr.
en wonend in de Ridderstraat,
doch verblijvend Abtstraat
Ziekenhuis Calvariënberg, waar
zij op 29-6-1855 met koorts
werd opgenomen.

geb. Maastricht, 9-4-1828 f.54o
gest. Maastricht, 3-11-1855 bijv. f. 17o
ongehuwd, doch 2 kinderen
Adamus Matheus Emile Binvignat
geb. Maastricht, 21-12-1846 f. 176o
in 1855 opgenomen i.h. gesticht
St. Vincentius
Willem Binvignac
geb. Maastricht, 19-9-1851 f.154
verdere gegevens ontbreken

Nijssen, Maria Anna

2^e getr. Gulpen, 12-8-1840 no 14
geb. Margraten, 25-3-1819 no 11
gest. Maastricht, 13-1-1879 f.7

dochter van Johannes Wilhelmus
Nijssen, koster Ned Herv Gem en
Johanna Catharina de Hoen

Uit dit huwelijk 3 kinderen:

c. Binvignat, Jan Josef Matthijs
sergeant-majoor geweermaker
verhuist op 9-5-1890 naar Gulpen

geb. Maastricht, 18-6-1842 f. 95
gest. Gulpen 3-9-1903 no. 40
getr. Maastricht, 7-9-1889 f. 142

met Maria Elisabeth Brill
dochter van Andreas Brill
en Elisabeth Strik,
zij vestigt zich opnieuw te
Maastricht op 10-2-1906
en verhuist op 19-3-1906
naar Fouron le Comte (B)

geb. Maastricht, 12-4-1852

uit dit huwelijk voorshands geen
kinderen bekend.

d. Binvignat, Lambertus Wilhelmus
Johannes, geweermaker
met Maria Weijenberg

geb. Maastricht, 20-10-1845 f. 164o
gest. Maastricht 24-1-1891 f.16o
getr. Maastricht, 7-1-1874 f.4
geb. Maastricht, 23-1-1851

concernant l'apprentissage du comparant, à / tels prix et conditions, qu'il jugera plus / avantageuses aux intérêts du constituant, / et lui paier ce qu'ils conviendront et en / tirer quittance, comme aussi donne pouvoir / au dit Adam, de toucher tout ce qui / peut lui être dû par qui que ce soit et a / lui appartenant, comme héritier de ses père / et mère, en donner quittance et décharge / valable, et en fin faire tout ce qu'il jugera / à propos pour les intérêts du constituant, / promettant l'avouer et avoir tout ce qu'il / fera, pour agréable, obligeant à cet effet / tous ses biens et ultérieurement comme / du droit. Ainsi fait et passé à Maestricht / chez moi le dit notaire au jour / et date comme dessus, en / présence du Sr Paul Bauduin, bourgeois / et habitant en cette ville et J. Dirix demeurant / en cette ville comme témoins a ce / requis et appelés. / J. Binvignat / P. Bauduin / J. Dirix / Quod attestor / H.M.R. Ruijters
Nots pubs

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2164.

12. JOSEPH BINVIGNAT ALS BURGER AFGEROEPEN 1787

Lunae den 22 october 1787... / J. Binvignat en kinders het borgerschap gratis vergunt / Gelezen de requeste van Joseph Binvignat / professie makende van orgels en andere instrumenten te / maken daar by verzoekende het burgerregt gratis voor / hem en sijne vier kinderen te mogen hebben, alsmede dat / aan hem mag worden vergunt alle zodanige ambachten tot / het maken van orgels en andere instrumenten te / exerceeren, als daartoe vereischt is, is goedgevonden en verstaen / aan den supplnt. Joseph Binvignat en desselvs kinderen / gratis te vergunnen het burgerregt, zo als hetzelve / vergund word bij desen met permissie en autorisatie om / zodanige ambachten tot het maken van orgels en andere / instrumenten nodig en vereijst te mogen exerceeren, en / zal extrait deses ten dien zijnde aan den supplnt. worden gegeven.

Bron: RHCL, Indivieze Raad, inv. nr. 85.

Op heden 16 9ber 1787 compareerde / Joseph Binvignat, geboortig van Attigny / in Frankrijk, oud omtrent drie en / dertig jaren met desselvs vier kinderen / met name Marie Agnes Lambertina / oud zes jaren, Marie Elisabeth, oud / vier jaren, Maria Anna Anthoinetta / oud 2 jaaren en Guillielmus Joannes / Josephus Binvignat, gebooren den 8 meert / deses jaars: en heeft den eed als burger / gedaan aan handen van Schepen / Pellexa en is aan hem compnt. benevens / desselvs 4 kinderen, ingevolge magistrale / resolu^e van den 22 8ber 1787 het voors / burgerregt verleend ut moris zynde gepresenteert / door den Nots Rooth als Cremermeester.

Bron: RHCL, Burgerboeken Maastricht VIII, f. 295.

Ducis / gratis ingevalle / resolutie magistrail / in dato den 22. octob. 1778 / Joseph Binvignac gebortig van D'atignij / in champagne is borger afgeroepen / met deszelfs vier kinderen met namen / Maria Agnes Lambertina, Maria / Elisabeth, Maria Anna Antoinetta en / Guillielmus Joannes Josephus / Binvignac onder het Cremer ambagt / door den bode Schadt en heeft den / eed gedaan in handen van de Hr / Borgemeester Kerens desen 16 Nov 1787.

Bron: RHCL, Burgerboeken Maastricht IX, f. 82.

13. AKTE AANKOOP HUIS PLANKSTRAAT 1793

Op heden den 23° october 1793 / compareerde voor mij Dionisius / Hupkens notaris openbaar binnen / de stad Maestricht resideerende, in de presentie van / de hier nagenoemde getuigen sieur Johannes / Houtappel inwonende Borger deser stad weduenaar / van wijlen juffrouw Maria Agnes Hanssen, / denwelke mits dese verclaarde te renuntieren / en volkomen afstand te doen van de ... en / ... van seeker huys en hofje met den grond / van het achterquartier en alle verdere toebehoeren / genaamd den Rooden Hoedt gestaan en gelegen / alhier in de plankstraat reijgenooten ter eenre / sieur Nijpels ter andere zijde de wede Swinnen, / zulx ten faveure en in behoeven van sijne respectieve / kinderen genaamt Maria Anna / Houtappel weduwe van wylen sieur Joh Josephus Soiron, / Lambertus, Petrus, Johannes, Maria Elisabeth / Barbara en Maria Agnes Houtappel aan de welke / den eijgendom van het zelve huys en hofje...

En compareerden meede voorse Maria Anna / Houtappel weduwe van wijlen sieur Joh Josephus Soiron / Lambertus Houtappel meederjarig jonkman / Petrus Houtappel meester sadelmaker in huwelyk / met juffrouw Johanna Maria Willerain soo voor zig selfs / als zig sterk makende voor sijne absente / meerjarige suster Barbara Houtappel / Sr Johannes Houtappel Borger deser stad alsmede / Sieur Joseph Binvignat medeborger deser stadt / als in huwelyk hebbende juffrouw Maria / Elisabeth Houtappel, mitsgaders Johannes Habets / corporaal onder de compagnie Mineurs en Sappeurs / van den Heere generaal De Vije als in huwelyk / met Maria Agnes Houtappel, de welke / verclaarden de voorenstaende togts renuntiatie / mits desen dankbaarlijk te accepteren. /so volgens togt en eijgendom geconsolideert sijnde / verclaarden en bekenden de tweede, vierde, vijfde en sesde comparanten / namentlijk juffrouw Maria Anna Houtappel wede Soiron, Sr Johannes Houtappel, / Sr Petrus Houtappel zo voor zig selfs als ten dese / sig sterk makende en de rato et grato caverende / voor sijne absente suster Barbara Houtappel / en Johannes Habets in huwelyk met / juffrouw Maria Agnes Houtappel, mits dese bij / wettigen titul van coop en vercoop in vollen / eijgendom over te dragen en te cedeeren hunne / vijf sevende gedeeltens in voorse huijs en hofje / en verdere ap- en depentien van dien / aan en ten behoeven van hunnen voornoemde broeder en / swager sieurs Lambertus Houtappel en / Joseph Binvignat in huwelyk met juffrouw / Maria Elisabeth Houtappel, de welke verclaarden / de voorse cessie en surrogatie te accepteren / mits en onder de naervolgende expresse / conditien nochtans, te weten

1mo / dat de copers en acceptanten in plaatse van / coopenningen, ten hunnen laste neemen hier / mede, de capitalen op voortte huijs geaffecteert / als namentlijk een capitaal van vijftien / honderd guldens Brabants, Maastrigter cours / thans ten behoeve van den Notaris H. W. Crahaij / als cessie hebbende, met de interessen van dien / Item een capitaal van elfhonderd guldens / in behoeve van de tweede comparante juffrouw / Maria Anna Houtappel weduwe Soiron welke / laatstgemelde elfhonderd guldens de acceptanten verpligt / te sullen sijn inwendig / vier jaaren na / dato deses aan / de tweede comparante Maria Anna Houtappel / wed[uw]e Soiron te redimeeren / waer toe de acceptanten hun verbinden / by dese

2do / Dat ook in plaatse van coopenningen worden / gerekent alle de gelden dewelke de acceptanten / zeedert eenige jaaren voorwaarts hebben geavanceert / en voor hunne beijde ouders hebben gedebourseert / soo tot betaalingen van de gedaane reparatien / aan het voorse gecedeerde huys als betaalde / interessen van het voorzeijde capitaal van / f 1500.- mitsgaders de costen tot onderhoud / kost en drank, wassen en plassen van de selve / ouders door de acceptanten betaalt en nog / verdere door hun te doene betalingen wegens / schulden van derselver ouders / tot welke betalinge de acceptanten hun / aanspreekelijk stellen en zig obligeren mits desen / waarmede dan ook alle de preetensien / sonder dat de transportanten ofte hunnen / vader den eersten comparant daarvoor sal kunnen aangesproken worden / die de acceptanten tot laste van hunne / voorste ouders hebben sullen gehouden worden / als voldaan en betaalt sonder eenige reserve

3tio / Dat de acceptanten sullen verpligten / gehouden sijn hunnen voornoemden vader en schoonvader / den eerste comparant sijn leeven gedurende / vrije wooninge kost en drank, wassen en plassen / kleederen soo linnen als wollen en alletgeene / tot sijn onderhoud behoort op hunne costen te / besorgen als mede in geval van siekte of ander / zints hem van docter, chirurgijn ende / medicamenten te voorsien mitsgaders na sijn / overlijden eene ordentelijke begravenisse / op hunne costen te versorgen, tot verseekeringe van / welke het voorse huys en hofje verbonden en belast sal wesen / mits welke pro se et sua en op den... / en conditien als voorschreeven verclaren en bekennen / de cedenten pro se et sua van en wegens hunne vijfsevende / gedeeltens in voormelt gecedeerde huys en hofje / met alle ap- en depentien, door de acceptanten / voldaan te wesen, sonder eenige reserve / en diensvolgens stellen en / surrogeeren zij cedenten pro se et sua onder / de hier voorgemelde expresse conditien de acceptanten / derselven erfgenamen en representen / ten aangaande voorse huys en hofje met alle / toebehoor in hunne cedenten en der selver / absente plaats en eigendom / bezit regt en geregtigheid, caveerende voor / goede overdragt, wettige cessie en transport / daar voor gelijk ook voor alle naarmaningen / recherches en molestatiens ten alle / tijden guarandeerende,

verders verclaarde en bekende den eersten / comparant Johannes Houtappel met / agreatie en consent voor soo veel nodig / van desselfs kinderen Maria Anna, Johan / Petrus Houtappel mitsgaders van sijnen / schoonsoon Johannes Habets, mits dese bij / wege van cessie en surrogatie in eigendom / over te dragen aan sijnen soon Lambertus / Houtappel en aan sijnen schoonzoon / Joseph Binvignat alle sijne meubelen, / soo nogtans dat hij sijn leeven gedurende / daar van het gebruyck sal hebben en dat / sijne voorste soon en schoonsoon van deselve / meubelen gedurende syn leeven niets sullen / vermogen te veralienieren sonder sijn preallabel / consent en dat het aan hem / cedent sal vrijstaan in cas nodig over / deselve meubelen tot syne douceur te / mogen disponeeren doende hij cedent / dese cessie tot verdere vergoedinge van / het geene sijnen voornoemde soon en schoonsoon / voor hem cedent en desselfs overleedene / huysvrouw gedurende eenige jaaren / heeft beweesen en verders aan hem cedent / sullen bewysen, alwelke cessie en surrogatie / den voorgemelde Lambertus Houtappel / en Joseph Binvignat, verclaren / dankbaarlijk te acceptereen, en daarmede / vergenoegt te wesen

Tot exacte naarkominge van alle het geene / voortte obligeren de respective comparanten hunne / persoonen en goederen volgens regten, en renuntien / voorbedagtelyk aan previsie van reekeninge / believeen prelivementen en alle rechtsbeneficien / ook consenteeren in de realisatie deses met / constitutie ut mens.

Aldus gedaan en onder stipulatie gepasseert / binnen Maestricht op dag en dato quo supra / ter presentatie van Urbanus Dionisius Hupkens / en Sr Joh. Arn. Houbrechts beijde borgers deser / stad als getuijgens hiertoe verzogt / Jan Houdtappel / M.A. Houtappel weduwe Soiron / Lambertus Houdtappel / P. Houdappel / Handmerk van Johannes / X / Houtappel verclarende niet / te cunnen schrijven / J. Habets / J. Binvignat / J.A. Hoeberechts / U.D. Hupkens / quod attestor / D. Hupkens / Nots. Publ.

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2491.

14. AKTE AANKOOP ANDERE HELFT HUIS PLANKSTRAAT 1797

Pardevant moi H. Nierstrasz notaire public patenté / établi pour le departement de la Meuse Inférieure à la / residence de la commune de Maestricht et les témoins / ci embas nommés, fut présent le citoyen Charles Clement / Roemers commissaire du Directoire Executif / près les tribunaux du departement, lequel parle / presenter par manière de subrogation, declare / céder et transporter au cn Martin Weusten demeurant / dans la commune de Fauquemont en mariage avec / cne Marie Helene Bogmans, ci present et acceptant / une obligation de onze cent florins, argent brabant / de Liège a l'interet de 4

pcent créée au profit de la veuve / Jean Joseph Soiron et à charge de Jean Houtappel / ensuite de l'acte passé devant le notaire Jean / Guichard de tems le 24 9ber 1777 inscrite aux / oeuvres de loi de la ci-devant haute cour brabançonne en cette ville / le jour suivant, actuellement à la charge de cn Joseph / Binvignat et au profit du transportant, ensuite / de la subrogation au pied de l'acte susdit en / date 6 aout 1795 lequel acte et subrogation ont été la / même remis à l'acceptant / faisant le premier comparant la subrogation dudit / capital avec la rente courante parmi une / somme de onze cent florins argent brabant cours / de Liège, dont il reconnoit d'être entierement / satisfait a contant, renonçant à l'exception d'argent / non compté, l'effet à lui connu.

En consequence mettant et subrogeant l'acceptant / ses heritiers ou..., partout en sa place, droit et / propriété de la dite obligation et rente courante garantissant / pour une bonne et valable cession et en / outre que l'hypothèque de ce capital est bon et / suffisante, sous obligation de sa personne et bien / comme de droit, consentant dans l'enregistrement / et conservation, avec constitution comme de coutume.

Et comparut en meme temps le cn Joseph / Binvignat, demeurant en cette commune, en mariage / avec la cne Maria Elisabeth Houtappel, lequel / reconnu par les presentes d'avoir reçu à rente / annuelle de la part dud cn Martin Weusten, une / somme de douze cent florins argent brabant cours / de Liège, à lui compté depuis quelques jours, / ensuite d'un billet de sa main en date 28 du mois de / janvier dernier, qui est mortifiée par le present / promettant d'en payer annuellement, à dates de / ce jour, au domicile du credentier, en bonne espece de / l'interet à raison de cinq pourcent, et d'y continuer / d'année en année jusqu'au remboursement / qui se pourra faire en tout tems parmi une / pareille somme de douze cent florins, intérêts / et frais, au domicile susdit, moyennant une / advertence de six semaines.

Pour hypothèque speciale dud capital, interêts et accesoire, / le citoyen debiteur declare d'obliger / une maison avec tot ce qui en depend, située / rue de la planche, joignant d'une le cn Nypels / et de l'autre côté la veuve Swinnen provenant de / la succession des parens de sa dite epouse, et à lui / appartenante en vertu de la transaction cloturée / entre lui et son frère Lamb. Houtappel, pardevant la / Justice de Paix de ce canton en date 11 Nivose dern / Obligeant en outre sa personne et autres biens / tant meubles qu'immeubles, présents et futurs, ou / situés et ..., aucuns réservés, pour en cas de / manque de payement d'interet ou autre default / avait recours et s'y dedommager en entier suivant / les loix et coutumes locales, sans que l'obligation / generale puisse deroger à la speciale et vice versa.

Garantissant que hormis le present capital de / douze cent et la susd obligation de onze cent florins / la dite maison est libre de toute charge avec / consentement dans l'enregistrement et la conservation / du present et constitution comme de coutume. / Fait et passé à Maestricht le treize Pluviose / 5e Année Republicaine le 1e fevrier 1797 en / presence de Jean Houtappel et Louis Hotteije / demts en cette commune, comme tems. / Roemers / Martinus Wusten / J. Binvignat / Jean Houtappel / Louwie Hotteije / Ce que j'atteste / H. Nierstrasz, nots

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. 2612.

15. OVERLIJDENSAKTE MARIA ELISABETH HOUTAPPEL 1815

Op heden den zeven en twintigsten maart duizend acht honderd vyftien, ten twaald uren s'middags, zijn voor ons Burgemeester, Ambtenaar van den Burgelyken Stand der stad Maastricht, gecompareert Philippus Bidault woonagtig te Maastricht koopman in wyn van beroep, oud vyftig jaaren, die gezeid heeft schoonzoon van de overledene te zyn, en Lambertus Houtappel woonagtig te Maastricht zoder beroep, oud acht en twintig jaaren, die gezeid heeft vaderlyke neef van de overledene te zyn de welke

ons verklaard hebben, dat op gisteren ten acht uren 's avonds, overleden is Maria Elisabeth Houtappel oud vier en zestig jaaren geboren te Maastricht woonagtig in de Plankstraat, huisvrouw van Josephus Binvignat dogter van Joannes Houtappel en Maria Agnes Hanssen, beide overleden. En naar voorafgaande lezing aan de declaranten hebben zy met ons geteekend. / Bidault / De Burgemeester (vice) / L. Houtappel / Nierstraes

Bron: RHCL, Maastricht Burgelijke Stand Overl. 1815, f. 43.

16. OVERLIJDENSAKTE LAMBERT HOUTAPPEL 1822

Op heden den zevenden october achttien honderd twee-en-twintig, / ten elf uren des voormiddags, zyn voor ons schepen, ambtenaar / van den Burgelyken Stand der Stad Maastricht, gecompareerd / Balthazar Eggeman, woonagtig te / Maastricht, bakker van beroep, oud vyftig / die gezeid heeft nabuur van den overledenen te zyn / en Ludovicus Wilhelmus Gulikers woonagtig te / Maastricht, koopman van beroep, oud zes en dertig / Jaren die gezeid heeft den overledenen gekend te hebben, / dewelke ons verklaard hebben, dat gisteren ten half vijf / uren s ochtends overleden is Lambertus Houtappel, / zonder beroep, / oud zes en zeventig jaren, geboren te Maastricht, / woonagtig in de Plankstraat nr. 1006, weduwnaar van / Maria Anna David, zoon van Joannes Houtappel / en Maria Agnes Hansen, beide overleden. / En na gedane voorlezing aan de declaranten hebben zij met ons / Getekend. / B. Eggeman / E.D. Pichot / L.W. Gulikers

Bron: RHCL, Maastricht Burgelijke Stand Overl. 1822, f. 12.

17. OVERLIJDENSAKTE JOSEPH BINVIGNAT 1837

Op heden den twaalfden september achttien honderd zeven-en-dertig, ten tien ure des voormiddags, zijn voor ons Schepen, Ambtenaar van den Burgelijken Stand der Stad Maastricht, verschenen Joannes Franciscus Habets, woonachtig te Maastricht, herbergier van beroep, oud vier en veertig jaren, die gezegd heeft moederlijke neef, bij aantrouw, van den overledenen te zijn, en Jan Pieter Pereboom, woonachtig te Maastricht, wijkmeester van beroep, oud zes en dertig jaren, die gezegd heeft den overledenen gekend te hebben, dewelke ons verklaard hebben, dat op heden, ten vier ure 's ochtends is overleden Joseph Binvignat, orgelmaker, oud drie en tachtig jaren, geboren te Attigny in Frankrijk, woonachtig aan de Plankstraat no 1006, weduwnaar van Maria Elisabeth Houtappel, zoon van Joannes Binvignat en van Mitriou, beiden overleden. En na gedane voorlezing aan de deklaranten hebben zij met ons getekend. / J.P. Pereboom / De Schepen voornoemd, / Joannes Habets / J.A. Engelen

Bron: RHCL, Maastricht Burgelijke Stand Overl. 1837, f. 131.

18. LIBER DEFUNCTORUM ST. NICOLAASPAROCHIE 1837

1837 Septembris 14 / Sacram. Munitus obiit ac 2° cl: sepultus est Joseph Binvignat / aet: 83 Ann: Viduus Mariae Elisabethae Houtappel.

Bron: RHCL, St. Nicolaas Maastricht, inv. nr. 194.

19. GEBOORTEAKTE ADAMUS MATHIAS BINVIGNAT 1789

[Decembris] 29 Adamus Mathias filius / Josephi Binvignat et Mariae Elisabethae / Houtappel Brab. junct. in hac Par. / Susc. Adamus Mathias Ruijters hujus / Civitatis Nots & Maria Anna Houtappel

Bron : RHCL, St. Nicolaas Maastricht, doopregister 1777-1789, f. 136.

20. UITTREKSEL DOOPAKTE ADAM BINVIGNAT 1789

Extract uit de doopregisters van de parochiale / Kerk van St. Nicolaas binnen Maastricht, / berustende ter Secretary dezer stad. / 1789. 29 Decembris Adamus Mathias / filius Josephi Binvignat et Mariae Elisabethae / Houtappel, Brab. Junct. In hac Par. Susc. / Adamus Mathias Ruyters, huius civitatis nots / et Maria Anna Houtappel. / Voor eenduidend extract / Maastricht, den 22 october 1819 / Ambtenaar van den burgelyken stand / E.D. Pichot / Gearapheerd overeenkomstig art. 44 / Van het civile wetboek, door ons / Ambtenaar van den burgelyken / stand en Adam Matthias Binvignat. / A.M. Binvignat

Bron: RHCL, Maastricht huwelijksbijlagen 1819, nr. 689.

21. HUWELIJKSAKTE ADAM MATHIAS BINVIGNAT EN MARIA HELENA VINCENT 1819

Op heden den acht en twintigsten october achtien honderd negentien ten vier uren des namiddags, zyn voor ons / Burgemeester, Ambtenaar van den burgelyken stand der stad Maastricht, gecompareerd Adam Matthias Binvignat, oud negen / en twintig jaren, geboren te Maastricht den negen en twintigste December duizend zeven honderd negen en tagtig, / orgelmaker van beroep, woonagtig te Maastricht meerderjarige zoon van Joseph Binvignat, orgelmaker, oud vyf en zestig / jaren, woonagtig binnen deze stad, hier aanwezig en toestemmende in het huwelyk en wylen Maria Elisabeth Houtappel, / alhier overleden den zes en twintigsten maart achtien honderd vyftien, te eenre, / Ter andere zyde Maria Helena Vincent, winkeldogter oud twee en dertig jaren, geboren te Maastricht den dertienden october / duizend zeven honderd zeven en tagtig woonagtig te Maastricht, meerderjarige dogter van Joannes Vincent en Maria / Gertrudis Lefevre, beide alhier overleden, de eerstgenoemde den zesden maart achttien honderd tien, de tweede den twee en twintigsten mei achttien honderd negen.

De welke ons gerequireerd hebben om overtegaan tot het voltrekken van het Huwelyk, by hun besloten, en waar af de / publicatien op de pui van het Raadhuis alhier, overeenkomstig de Wet, met tusschentyd van agt dagen, geschied zyn, de / eerste den zeventienden en de tweede den vier en twintigsten dezer maand. Geene inspraak op dit Huwelyk ter onzer kennisse / gebragt zynde, regt doende op hunne requisitie, en naar, volgens de wet, voorlezing gedaan te hebben, 1^e van de proclamatie / alhier geschied, 2^e van het Doop-Extract van den bruidegom, 3^e van het Doop-Extract van de moeder van den bruidegom, 4^e / van het Doop-Extract van de bruid, 5^e van het Doop-Extract van den vader van de bruid in het welk hy als egtgenoot van / Gertrudis Lefevre gebragt is, 6^e van het Doop-Extract van de moeder van de bruid, de bruid onder Ede verklaard hebbende / benevens de hierna genoemde getuigen, dat er identiteit van persoon is in de namen van Maria Gertrudis Lefevre en Gertrudis / Lefevre en dat hare vaderlyke en moederlyke grootouders overleden zyn. / En eindelyk van het 6 Kapittel, van het civile Wetboek inhoudende de regten en wederzydse pligten der Egtelieden, alles in / behoorlyke forme.

Hebben de voornoemde Bruidegom en Bruid, hier tegenwoordig, verklaard in huwelyk te nemen den eenen Maria Helena / Vincent en de andere Adam Mathias Binvignat. / Mits welke wy Burgemeester, Ambtenaar van den burgelyken Stand, verklaren, in name der Wet, dat de voornoemde / contractanten door het Huwelyk vereenigd zyn. / In presentie van Lambertus Houtappel, rentenier oud vier en zeventig jaren, van Joannes Franciscus Habets, ebbenwerker, / oud vyf en twintig jaren, van Clemens Vincent velbereider, oud twee en vyftig jaren, en van Cornelis Haccen, koopman, oud / drie en veertig jaren, alle woonachtig binnen deze stad. De eerste moederlyke oom, de tweede moederlyke neef van deze / bruidegom, de derde vaderlyke oom en de vierde neef van de bruid. / Van allen 't welk wy voorhandig Huwelyks-Akte opgesteld hebben, en naar voorafgaande lezing aan de Comparanten en / getuigen, hebben zy met ons geteekend.

Aldus gedaan ten Raadhuize te Maastricht op jaar en dag als boven, / A.M. Binvignat / L. Houtappel / Marie Helena Vincent / J. Habets / J. Binvignat / C. Vincent / De Burgemeester voornoemd, / C. Hakken en Zn / E.D. Puchot

Bron: RHCL, Burgelijke Stand Maastricht 1819.

22. JOURNAL DU LIMBOURG, 31 DÉCEMBRE 1840

Annonces / Dépôt de pianos. / M. Binvignat, facteur d'Orgues, vient de / recevoir un nouvel envoi de Pianos de Bruxelles, / de la dernière perfection et à des prix très / avantageux. (906)

Bron: CCM: Journal du Limbourg 31-12-1840.

23. OVERLIJDENSAKTE ADAM BINVIGNAT 1850

In het jaar duizend acht honderd vijftig, den negentienden dag der maand januarij, zijn voor een Ambtenaar van de Burgelijke Stand der stad Maastricht, verschenen Christian Leféze kleermaker, oud dertig jaren, nabuur van den overledene en Jan Pieter Pereboom, wijkmeester oud acht en veertig jaren, ook nabuur van de overledene beiden binnen deze stad woonachtig welke aan ons verklaard hebben dat alhier, op gisteren, ten vijf ure 's avonds, is overleden Adam Mathias Binvignat, orgelmaker, oud zestig jaren, geboren te Maastricht, weduwnaar van Maria Helena Vincent en echtgenoot in tweede huwelyk van Anna Maria Nyssen, wonende binnen deze gemeente in de Plankstraat nummer duizend zes, zoon van Joseph Binvignat en van Maria Elisabeth Houtappel, beiden overleden. En hebben wij hiervan opgemaakt de tegenwoordige akte, die na voorlezing, door ons en de aangevers is geteekend. / Chr. Leféze / De Ambtenaar voornoemd, / J.P. Pereboom / Van Meerbeke

Bron: RHCL, Burgelijke Stand Maastricht 1850.

24. LIBER DEFUNCTORUM ONZE LIEVE VROUWEPAROCHIE 1850

1850 Januarius 21 / 2^{ae} classis sepultus est, Adamus Mathias Binvignat / Aet. 60 Ann: maritus 1^{ae} uxoris Mariae Helenae Vincent / et 2^{ae} uxoris Mariae Annae Nyssen.

Bron: RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 194.

25. VERKLARING RECHTBANK EN AKTE OPENBARE VERKOOP HUIS PLANKSTRAAT 1850

In naam des Konings / De Arrondissements Regtbank / te Maastricht Provincie / Limburg Kamer der Burgelijke Zaken / Gezien navolgende verzoekschrift / Aan de Arrondissements / Regtbank te Maastricht / Vertoonen met verschuldigden / Eerbied Lambertine / Binvignat bejarig zonder beroep / Elisabeth Binvignat weduwe / van Philip Bidau / zonder beroep. / Lambertine Binvignat, / meerderjarig zonder beroep Johannes / Habets controleur der stad / werken als voogd van Elisabeth / Binvignat, minderjarig / Anna Maria Nijssen, zonder / beroep weduwe van Adam Mathias / Binvignat als moeder en voogdes / harer twee minderjarige / kinderen Josef en Jan Binvignat / al de genoemde personen wonende / te Maastricht Hendrik / Vincent zonder beroep wonende / te Wijk Maastricht als toeziende / voogd der drie voornoemde / minderjarigen Elisabeth, Josef / en Jan Binvignat

Dat de genoemde personen / Binvignat als eenigste goed bij / onverdeeldheid bezitten Een Huis / met plaats gelegen in de / plankstraat nummer Een duizend zes / te Maastricht gekadastraerd / Sectie B nummer Een duizend / twee honderd twee en zestig, Dat zij voornemens zijn uit / dien staat van onverdeeldheid / te geraken, doch aangezien / gemeld Huis voor geene / gevoegelijke deeling vatbaar is zij / eenstemmig hebben besloten hetzelfde / in het openbaar te doen verkoopen.

Weshalve en aangezien de / minderjarigheid der voornoemde / medebelanghebbenden zij vertooners / zich naar aanleiding / van artikel elf honderd twee / en twintig van het Burgerlijk / wetboek zich tot deze regtbank wenden / met eerbiedig verzoek dat / het dezelve moge behagen den / verkoop van het vooromschreven / Huis te bevelen op zoodanigen / dag als nader door partijen / zal worden bepaald en zulks / in het openbaar door het ministerie / van den notaris Jessé residerende / te Maastricht, door partijen daartoe / voorgedragen en met / inachtneming van hetgeen des aangaande / by de wetten en besluiten / is voorgeschreven. / Hetwelk doende enzovoorts.

Geteekend Weygers procureur / Zij deze Rekeste ten fine / Van Conclusie gesteld in handen / van den heer Officier / Maastricht den vijftienden / Junij achttien honderd vijftig / De President / Geteekend Ed Capitaine / De ondergeteekende Officier / by de Arrondissements Regtbank / te Maastricht / Concludeert tot inwilliging / van het verzoek / Maastricht den vyftienden / Junij achttien honderd vyftig / Geteekend A. Gordon / Gezien de conclusie van Den Heer Officier van Justitie / strekkende tot inwilliging van / het verzoek. / Overwegende dat de verkoop / gevraagd word om uit de / onverdeeldheid te geraken en dat / het onroerende goed en de Rekeste / vermeld voor geene voegzame / verdeling vatbaar is.

Gezien artikel Elf honderd / twee en twintig van het / Burgerlijk Wetboek. / Regtdoende in Naam des / Konings. Beveelt dat op eenen / daartoe onderling te bepalen / dag in het Openbaar volgens de / plaatselijke gebruiken ten overstaan / van de toeziende voogd der / Minderjarigen door het Ministerie / van den Notaris Jessé / residerende te Maastricht tot de / gevraagde verkoop zal worden / overgegaan met inachtneming / van hetgeen des aangaande / by de wetten en besluiten is / voorgeschreven.

Aldus gedaan in de Raadkamer / den Vyftienden Junij acht / tien honderd vyftig tegenwoordig / de Heeren Capitaine President / Steenstra Toussaint Gulikers regter / Hupkens griffier / Geteekend Ed Capitaine, J.G. Hupkens griffier / Voor eensluitend afschrift / De Griffier der Regtbank / J.G. Hupkens

Voor mij Petrus Dominicus Jessé, koninklyken notaris, residerende / te Maastricht, Hertogdom Limburg, en in de tegenwoordigheid der / twee getuigen hiernagenoemd en aan my notaris bekend / compareerden / A. Mejufvrouw Lambertine Binvignat, bejaard, ongehuwd / zonder beroep / B. Mejufvrouw Elisabeth Binvignat, zonder beroep weduwe van / den heer Philip Bidault / C 1o Mejufvrouw Lambertine Binvignat, zonder beroep meerderjarig / dochter van wylen den heer adam

Mathias Binvignat / en van wylen deszelfs eerste echtgenoot Helena Vincent / 2o De heer johannes Habets Controleur der stads werken / handelende te deze in hoedanigheid van voogd van mejufvrouw / Elisabeth Binvignat, zonder beroep, minderjarige dochter van / wylen de genoemde echtelieden Adam Mathias Binvignat / en Helena Vincent / 3o Mejuffrouw Anna Maria Nyssen zonder beroep, weduwe / van den heer Adam Mathias Binvignat voornoemd handelende / te deze in hoedanigheid van voogdesse harer twee / minderjarige kinderen met name Josef Binvignat en Jan / Binvignat, beiden zonder beroep / Al de voornoemde personen wonende te Maastricht. / 4o De heer Hendrik Vincent, zonder beroep wonende te Wyk stad / Maastricht, handelende te deze in hoedanigheid van toeziende / voogd over de drie voornoemde minderjarigen Elisabeth / Josef en Jan Binvignat.

Welke Comparanten verklaarden, dat by vonnis gewezen door / de Arrondissements-Regtbank te Maastricht den vyftienden / Juny laatstleden, behoorlyk geregistreerd op de expeditie, welke / aan de minute dezer zal blyven gehecht is worden bevolen, / dat in het openbaar volgens de plaatselyke gebruiken door / het ministerie van my notaris zal worden overgegaan tot / den openbaren verkoop van het hierna omschrevene Huis; / En aangezien deze verkoop, zoo by affiegien alom aangeplakt / als by insertien in het Journal du Limbourg aangekondigd / is geworden om op heden 's ochtends ten tien uren ten / kantore van my notaris plaats te hebben, zoo verzochten my de / Comparanten om als nu in hunne tegenwoordigheid tot den / bedoelden openbaaren verkoop over te gaan onder de / natemeldene voorwaarden

Beschryving van het te verkoopene Onroerend Goed / Een Huis met plaats, tuintje en verdere aanhorigheden / gelegen in de Plankstraat aan Onze Lieve Vrouwe Plein onder / nummer 1006 te Maastricht en gebragt op het kadaster / deser stad sectie B nummer 1262, een duizend twee honderd / twee en zestig ter grootte van ééne roede vyf en twintig ellen / vierkant. / Bewyzen van Eigendom. /

Het vooromschrevene Onroerend Goed komt af van wylen de / Echtelieden Josef Binvignat en Maria Elisabeth Houtappel, ouders / der personen Binvignat hiervoor genoemd onder letters A en B en / grootouders der personen Binvignat genoemd onder / letter C; aan welke echtelieden Josef Binvignat en / Maria Elisabeth Houtappel het vooromschrevene / Huis toebehoorde deels als erfgoed der laatstgenoemde, / deels krachtens akte van koop verleden voor Dionisius Hupkens / in leven notaris, residerende te Maastricht den drie en twintigsten / October Zeventien honderd drie en negentig, niet aan registratie / onderworpen noch overgeschreven, en deels uit anderen / hoofde, waarvan echter de titel van aankomst aan de verkoopers / onbekend is; by het overlyden der genoemde Echtgenooten / Josef Binvignat en Maria Elisabeth Houtappel werd het / vooromschrevene Huis geerfd door hunne drie kinderen namelyk de / personen Binvignat voornoemd onder letters A en B en Adam / Mathias Binvignat voornoemd ieder voor één derde, terwyl by / het overlyden van laatstgenoemden, diens één derde in gemeld / onroerend goed verviel aan zyne vier kinderen voornoemd onder / letter C namelyk Lambertine, Elisabeth, Josef en Jan Binvignat / als deszelfs erfgenamen al intestate – verklarende de / Comparanten verder dat zy buiten en behalve den schriftelyken / titel hiervoor vermeld geenen anderen noch overgeschrevene noch / onovergeschrevenen kennen dan een voortdurend en openbaar / onafgebroken, ongestoord en niet dubbelzinnig bezet ter goeder / trouw als eigenaar van meer dan dertig jaren.

Voorwaarden van Verkoop. / Artikel één. Het vooromschrevene Huis zal in het openbaar geveild / en aan de hoogstbiedende provisionneel toegewezen worden / nadat het laatste opbod zes malen met luider stem opgeroepen / zynde door geen hooger zoude vervangen en gedekt geweest zyn. / De verkoopers voorbehouden zich een uur beraad na de provisionneele / toewijzing om dezelfde goed of af te keuren.

Artikel twéé. Geene commandbenoeming zoo dezelve voorbehouden / wierd zal aangenomen worden ten behoeve van personen, die / klaarblykelyk onvermogend zyn; terwyl de Commandbenoemer / in allen gevallen persoonlyk en hoofdelyk aansprakelyk zal zyn / jegens de

verkoopers zoo voor de betaling der koopsom als voor / de voldoening der regten en kosten van verkoop.

Artikel drie. Indien het vooromschreve Huis aan twee of meer / personen toegewezen wierd zal ieder van hen hoofdelyk verbonden / en aansprakelyk zyn jegens de verkoopers zoo voor de / kooppenningen als voor de regten en de kosten van verkoop.

Artikel vier. Elke koper zal gehouden zyn op eerste vordering der / verkoopers hetzy by hetzy na de toewyzing eenen goeden borg te / stellen, welke borg zich hoofdelyk onder afstand van alle / voorregten, welke de wet aan borgen toekent voor de voldoening der / kooppenningen regten en kosten van verkoop zal moeten / verbinden; zullende de meerdere kosten van zoodanigen borgtogt / wanneer die wierd gevorderd geheel en al komen voor rekening / van den koper.

Artikel vyf. Het vooromschrevene Huis wordt verkocht in den / staat waarin hetzelve zich thans bevindt met alle deszelfs / erfdiensbaarheden, vry- en onvryheden, hoedanigheden en gebreken / zoo hebbende als lydende, bekende en onbekende, zichtbare en / onzichtbare, willende de verkoopers deswege tot geene de minste / aansprakelykheid en gehouden zyn, en wordende de koper / geacht het gekochte wel te kennen.

Artikel zes. De koper zal den eigendom van het hiervoor / omschrevene Huis verkrygen door de overschryving der akte van / toewyzing in de openbare registers, terwyl hy in het volle / bezit en genot ervan zal treden te rekenen van den twintigsten / augustus aanstaande.

Artikel zeven. De koper zal in mindering van zynen koopprys / ten zynen lasten en ter volle ontlasting der verkoopers moeten / nemen te rekenen van den twintigsten augustus aanstaande / twee oneischbare kapitalen op het vooromschrevene Huis / gevestigd het eene groot vier honderd negenenvyftig gulden / acht en veertig cents nederlands, spruitende uit eene akte / van rentconstitutie verleden voor Willem Caris notaris te / Maastricht en getuigen den twee en twintigsten January Zeventien / honderd vyftig, gerealiseerd door den voormaligen luikschen / geregte te Maastricht den negenden february daarna en renten / de vier ten honderd 's jaars vervallende jaarlyks den twee en / twintigsten january en het andere groot twee honders zeven / en tachtig gulden zeventien cents nederlands, rentende / insgelyks vier ten honderd 's jaars vervallende jaarlyks den / zeven en twintigsten october en spruitende uit eene acte van / rentconstitutie verleden voor den heer Roumers notaris te / Maastricht en getuigen den zeven en twintigsten october zeventien / honderd vyf en vyftig, gerealiseerd den zelfden dag voor / den genoemde voormaligen luikschen geregte, welke beide / kapitalen thans toebehoren aan mejufvrouw Anna Maria / Crahay ongehuwd rentenierster wonende te Maastricht en / beiden laatst ingeschreven zyn ten kantore van hypothecken / te Maastricht den dertigsten July achttien honderd vier en / veertig in boekdeel 33 nummer 70 dagregister / deel 7 nummer negen. / De overige lasten op gemeld / Huis gevestigd zullen uit de kooppenningen worden afgelost.

Artikel acht. De koopprys, na korting der twee oneischbare / kapitalen in het vorig artikel omschreven, zal door den koper / moeten voldaan worden op den twintigsten augustus aanstaande; / terwyl de koper, ingeval hy zynen koopprys niet op den / gemelden dag zoude afgekwenen hebben door het enkel verloop van / dien dag de wettige interessen ervan verschuldigd zyn zal.

Artikel negen. De openbare grondbelastingen van staat en gemeente / betrekkelijk het vooromschrevene Huis zullen ten laste zyn / van den koper te rekenen van den eerste september aanstaande.

Artikel tien. Boven en onverminderd de principale koopsom zal / de koper gehouden zyn te betalen, binnen de drie dagen na de / toewyzing in handen van my notaris lo de som van twintig gulden / zeven en tachtig cents voor de geregtelyke kosten aangewend om / tot den onderhavigen verkoop te kunnen geraken 2o de som / van zeven en veertig gulden zes en negentig cents voor de kosten / van affiegien en aanplakken derzelve, van de insertien in / het dagblad van Limburg, voor den staat van der hypotheccaire / inschryvingen, het extrakt uit het kadaster, voor de confectie van / het

cahier van voorwaarden, voor de voorloopige vacatien en voor de vacatien / van de notaris by de toewyzing, voor het zegel dezer en hat salaris / der getuigen. 3o de regten van registratie en de regten en kosten / van overschryving 4o de percentsgewyze belooning van den notaris / by de wet bepaald 5o Eene grosse dezer akte voor de verkoopers welke / grosse alhier geschat wordt aan acht gulden slechts tot het heffen / der registratieregten 6o Een afschrift dezer akte voor den kooper.

Artikel elf. Alle voorbedongen betalingen zullen moeten gedaan worden / ten kantore van my notaris in gangbare grove zilveren / geldspatien, terwyl de kooper daartoe geen gebruik zal mogen maken / van eenige hoegenaamde geldswaarde hebbende papieren.

Artikel twaalf. Tot zekerheid en waarborg zoo der kooppenningen als / van de kosten van verkoop bedingen de verkoopers wel uitdrukkelyk / hypotheek op het vooromschrevene Huis, waarin de kooper door / het aanstaan van zynen koop gehouden zal worden te hebben toegestemd / zullende deze hypotheek, zoo nodig, worden ingeschreven ten kosten / van den kooper.

Artikel dertien. De kooper zal gehouden zyn inmiddelyk na de / toewyzing het voormeld Huis tegen brandschade behoorlyk te verzekeren / en alzoo verzekerd te houden tot de volle afbetaling van den koopprys / interessen en kosten.

Artikel veertien. De verkoopers beloven den kooper de wettelyke / vrywaring betrekelyk de uitwinning / aan het voorgaande verzoek onmiddelyk willende voldoen zoo hebben / wy aan de vergaderde personen voorlezing gedaan van al het / voorgaande de hoogsels geopend en de provisionneele toewyzing bepaald / als volgt: / Het vooromschrevene Huis met aanhorigheden is ingezet aan de som / van twee duizend drie honderd gulden en na verscheidene hoogsels / provisionneel worden toegewezen aan den Heer Jan Arnold / Schoffelen landmeter der eerste Klasse by het Kadaster in huwelyk / met de vrouwe Maria Margaretha Elisabeth Wiel wonende te / Maastricht, alhier tegenwoordig en in koop aannemende voor / de som van drie duizend twee honderd zeventig gulden boven de / kosten hiervoor bepaald. / 3270.-

En heeft de heer kooper na voorlezing geteekend. / J.A. Schoffelen / De verkoopers de voorgaande toewyzing in beraad genomen hebbende / verklaarden dezelve goed te keuren. / Zynde alle de in deze verschynende personen my notaris bekend / waarvan akte, gedaan gepasseerd en aan de Comparanten verkoopers / voorgelezen te Maastricht ten kantore van my notaris heden den / dertienden July des Jaars achttien honderd vyftig in de tegenwoordigheid / van Jan Michael Gildemeester zonder beroep en Christiaan / Steyns slotmaker beiden wonende te Maastricht als getuigen hiertoe / verzocht die met de Comparante Verkoopers en my notaris / deze akte onderteekend hebben. / J.F. Habets / Maria Agnes Lambertina Binvignat / E. Binvignat / J. Binvignat / H. Vincent / J.M. Gildemeester / Wed. M. Binvignat / C. Steijns / Jessé / Notaris

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. M 219A.

26. AKTE OPENBARE VERKOOP GOEDEREN 1850

Kantoor der burgerlijke Akten te Maastricht / Extract uit het register der Voorlopige / Aangiften van openbare verkooping en van roerende goederen / Den negentienden Juny 1850 / is verschenen de heer Jessé Notaris te / Maastricht, die verklaard heeft dat hij / heden om tien ure 's ochtends over zal gaan / op verzoek en ten huize van Anna Maria / Nijssen weduwe van Adam Mathias / Binvignat, in de Plankstraat te Maastricht / en consorten, tot eene openbare verkooping / van huismeubelen en gereedschappen hun / behoorende. / Geteekend Jessé / voor extract conform / de ontvanger der Registratie / voor de burgerlijke akten / Mertz

Extract uit het register der voorloopige aangiften van openbare / verkooping van roerende goederen. / Den negentienden Juny achttien honderd vijftig / verschenen de heer Jessé, Notaris te Maastricht, die verklaard / heeft dat hij heden om 10 ure 's ochtends over zal gaan / op verzoek en ten huize van Anna Maria Nijssen, weduwe / Adam Mathias Binvinat, in de Plankstraat te / Maastricht en consorten, tot eene openbare verkooping van / huismeubelen en gereedschappen hun behoorende. / Getekend Jessé.

Voor extract Conform. De ontvanger der registratie voor de / burgerlijke akten/geteekend Mertz. / Heden den negentienden Junij achttien honderd vijftig, / 's ochtends ten tien ure, achtervolgens de bovenstaande / verklaring, zijn wij Petrus Dominicus Jessé, koninklijken / notaris, residerende te Maastricht, Hertogdom Limburg, en in de / tegenwoordigheid der twee hiernagenoemde en ons notaris / bekende getuigen, overgegaan krachtens bevel van den Edelachtbaren / heer regter van het Kanton Maastricht, de dato achttienden / dezer maand, behoorlijk geregistreerd, ten verzoeke van 1°. Lambertine / Binvinat meerderjarig, zonder beroep, in eigen naam; 2° Anna Maria / Nijssen zonder beroep weduwe van Adam Mathias Binvinat zoo in / eigen naam als in hoedanigheid van voogdesse harer twee minderjarige / kinderen Josef en Jan Binvinat; 3° Johannes Habets Controleur der / stadswerken als voogd over de minderjarige Elisabeth Binvinat, allen / wonende te Maastricht en 4° Hendrik Vincent zonder beroep wonende te Wijk / Maastricht als toeziende voogd over de drie voornoemde minderjarigen Elisabeth, / Josef en Jan Binvinat, alle aan mij notaris bekend, en ten huize van opgenoemde / weduwe Binvinat, in de Plankstraat te Maastricht, tot den openbare verkoop / van huismeubelen en gereedschappen, aan de rekwiranten toebehorende, welke / verkooping geschiedt onder de volgende voorwaarden:

1o. De verkoop geschiedt om gereed geld dadelijk na den afslag te betalen, met verhooging / van tien ten honderd van den koopprijs, voor registratieregten en kosten van verkoop.

2o. De goederen worden verkocht in den staat waarin zij zich thans bevinden / wordende de koopers geacht, dezelve wel te kennen, zij zullen na den / afslag blyven te gevaar en toezigt van den koper, die in geen / geval eenige reclame zal kunnen maken wegens verwisseling of vermis / der gekochte voorwerpen.

Na aan de vergaderde liefhebbers voorlezing gedaan te hebben van / al het voorgaande hebben wy de hoogsels geopend en de toewyding / der volgende voorwerpen bepaald als volgt:

Voorwerpen	Namen der Koopers	Koopprijsen	
eenige orgelpypen	Bloemgarten	twee gulden vijfenzestig cent	2.65
eenige planken	Bouhuis	dertig cents	30
een orgel en kistjes	Riemkens	vyfendertig cents	35
eenige orgelpijpen	Peereboom	zestig cents	60
eene bankhaak	Weusten	vyfenzestig cents	65
eene bankhaak	Peereboom	vyftig cent	50
eene bankhaak en hout	Marchand	veertig cent	40
een trekbank	Peereboom	vijftig cent	50
twee schaven	Boosten	een gulden	1.00
twee schaven	Bogaart	één gulden vijfentwintig cent	1.25
vier korporaals	Peereboom	vyfenzeventig cent	75
twee sergeanten	Kilsheimer	vijfentachtig cent	85
drie sergeanten	dezelfde	twee gulden tien cent	2.10
drie sergeanten	Marchand	een gulden tien cent	1.10
eenige stokken	Peereboom	vyfentachtig cent	85
twaaif schroeven	dezelfde	een gulden tien cent	1.10
orgelpypen	Bloemgarten	vyfenvyftig cent	55
eenige schaven	dezelfde	tachtig cent	80
eenige ijzeren instrumenten	Florack	veertig cents	40
twee harmonicas	Bouhuis	een gulden veertig cent	1.40
zes doosjes	Marchand	dertig cent	30

twee lymptotten	Weusten	vyfendertig cent	35
schaven	Marchand	vyfentwintig cent	25
dertien schroeven	Peereboom	vyfentachtig cent	85
eenige schroeven	Weusten	zestig cent	60
eenige schroeven	Peereboom	vijfentwintig cent	25
eenig gereedschap	Bouhuis	een gulden zestig cent	1.60
eenig gereedschap	dezelfde	vijfenzeventig cent	75
eenig gereedschap	Bronckers	vijfentwintig cents	25
eenige tangen	Germijs	zestig cents	60
eenige vijlen	Marchand	vijfendertig cent	35
eenige vijlen	Germijs	een gulden tien cent	1.10
eenige zagen en gereedschap	Peereboom	vijfenvijftig cent	25
eenig gereedschap	Marchand	een gulden twintig cent	1.20
eenig gereedschap	Peereboom	vijfendertig cents	35
eenig gereedschap	Hartz	veertig cent	40
eenig gereedschap	Wynands	vyf en dertig cents	35
eenige booren	Germys	een gulden	1.00
eenige booren	Bloemgarten	dertig cents	30
eenige booren	Weusten	vyfendertig cents	35
eenige booren	Germys	vijfendertig cents	35
eenige booren	Wynands	veertig cents	40
eenige bytels	Peereboom	zestig cent	60
een horlogiewerk	Florack	een gulden veertig cent	1.40
eenige passers	Germys	vyfenvyftig cents	55
yzeren roeden	Peereboom	veertig cent	40
eene schroef	Janssen	tachtig cent	80
twee schroeven	Hennekens	twee gulden veertig cent	2.40
yzeren pinnen en tafel	Florack	een gulden vijfentwintig cent	1.25
eenig gereedschap	Weusten	vijfenzeventig cent	75
doos met koper	Peereboom	een gulden	1.00
acht stampen	dezelfde	twee gulden	2.00
eenig yzer	Florack	vyfenzestig cent	65
eenige soldeerbouten	Bloemgarten	een gulden vijfenzestig cent	1.65
gereedschap en gietpan	Peereboom	vyftig cent	50
acht schaven	Marchand	negentig cent	90
eenige schaaven	Weusten	drie gulden zeventig cents	3.70
eenige yzeren hamers	Fortier	vyftig cents	50
twee zagen	dezelfde	vijfennegentig cents	95
twee zagen	Boosten	een gulden	1.00
twee zagen	Joosten	vyftig cents	50
verfsteen	Styns	zestig cents	60
tafel met schragen	Peereboom	één gulden vijfentwintig cents	1.25
mandje met platen	Bloemgarten	tachtig cents	80
kastje met gereedschap	Dewit	een gulden vyfendertig cents	1.35
werkbank	Peereboom	vyfenzestig cent	65
eene quinquet	Damas	een gulden vyfenzeventig cents	1.75
zes stoelen	Opveld	drie gulden zeventig cents	3.70
zes stoelen	Zeguers	vyf gulden tachtig cents	5.80
zes stoelen	Fortier	zeven gulden tien cents	7.10
eene tafel	Mury	vier gulden	4.00
een buffet	Florack	zes gulden tien cents	6.10
eene pendule	Botson	negen gulden vyfentwintig cent	9.25
eene spiegel	Jeunehomme	drie gulden	3.00

een kastje	Hartz	dertien gulden	13.00
een hoekkastje	Hazemeijer	zes gulden	6.00
eene chiffoniere	Boosten	twintig gulden vyftig cent	20.50
eene schaaftbank	Peereboom	negen gulden	9.00
eene laminoir	Schols	zestig gulden	60.00
eene zaag	Weusten	tachtig cents	80
eene piano kast	Florack	zestig cents	60
eenig hout	Goffin	vyfentwintig cents	25
drie blaasbalken	Peereboom	een gulden twintig cent	1.20
een gietbank en hout	dezelfde	een gulden	1.00
eene blaasbalk	Schols	vyfentwintig cent	25
een commood	Botson	zes gulden negentig cent	6.90
eenig gereedschap	Peereboom	vyfendertig cent	35
een stuk koper	Theunissen	vyfentwintig cent	25
eenig hout	Peereboom	een gulden dertig cent	1.30
eenig hout	Peereboom	een gulden twintig cent	1.20
Totaal tweehonderd eenentwintig gulden veertig cents			221.40

Aldus gedaan en toegewezen binnen Maastricht op de dag, maand, / en jaar als voor, in de tegenwoordigheid der heeren Ernestus Philippus / Wilhelmus Theunissen klerk van Notaris en Jacob / Luti winkelier beiden wonende te Maastricht, als getuigen / hiertoe verzocht, dewelke deze na gedane voorlezing met / ons notaris geteekend hebben. / J. Luti / E.P.W. Theunissen / Jessé / notaris

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr. M 218B.

27. JOURNAL DU LIMBOURG, 2 MEI 1850

ANNONCES / De Gebrs J. en A. Franssen, / orgelmakers, / te Horst, bij Venlo, / maken aan de belanghebbenden bekend, dat zij / voornemens zijn twee maal 's jaars de kerkorgels / in Maastricht en omliggende dorpen te komen / stemmen; zij bevelen zich in de gunst der / Eerwaarden Heeren Pastoors en Kerkbestierders, en / hopen door nauwkeurige bediening en billijke / prijzen het vertrouwen meer en meer te verdienen. / Tot verdere informatie, wordt men verzocht / zich te adresseren aan den Heer J. Bartholomeus, / organist in St-Servaaskerk, te Maastricht. (353)

Bron: CCM, Journal du Limbourg 2-5-1850.

28. NOTULEN VERGADERING KERKMEESTERS ST. JAN, 21 MEI 1777

Vergadering gehouden in de Kerk / op de houtmerk den 21. Majj 1777 / coram omnibus / Reparatie aan den Orgel in de Matthijskerk uitgegeven. / Door de preeses de Heer Buur voorgebragt, dat / den orgel in de Matthijs seer defect was bevonden, soodanig / dat sonder uijtstel diende gerepareert en wederom / in goede staat gestelt te worden. Is naar deliberatie / goedgevonden en verstaan de vereijtschte herstellinge / aan gem. orgel te laeten doen, en deswegens met een / bequaam orgelmaker onder seekere conditien te convenieren. / In instanti overlegt sijnde de geprojecteerde / conditien tot voors. reparatie, is goed gevonden deselve / te approbeeren en dien conform de uijtgevinge te doen. / Binnen gestaan sijnde Lambertus Houtappel en Joseph / Binignat, en aan deselve de conditien

voorgelesen, / is met deselve geconvenieert, en hebben het repareren / van den orgel voors. op de hier naer te volgene conditien / aangenomen te doen voor de somme van Twee / Hondert guldens deser Stadt Cours / J. Coninx / D. Hupkens / J.P. Buur Kerkmeesters

RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 781.

29. OVEREENKOMST HOUTAPPEL EN BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS ST. JAN, 25 MEI 1777

Conditien tot het repareren en suiijveren / van den orgel in de Matthijs / Kerk alhier / 1 De blaasbalken met het Secret moeten voorsien worden / soodanig dat den wint ingesloten houden / 2 De Registers moeten uijtgenomen worden van stoff / en drek gesuijvert en gemaakt dat sij hun gemakkelijk / laeten trecken / 3 Het Clavier moet gemaakt worden, dat het gemakkelijk / kan gespeelt worden en dat soo diep niet invalt als / het tegenswoordig is / 4 Den prestant moet egael gemaakt worden en wel aanspreken / 5 Alle de andere Registers van den grooten orgel moeten / gelijk den prestant egael gemaakt worden en niet / toegepits maar suiijver open, en wel particulier de / bas van den bourdon dusdanig dat compleete resonantien / hebben en toon geeven / 6 Alle de pijpen die in den orgel sijn moeten uijtgenomen / Gesuijvert, en die geene welke gaaten in hebben / met papier sijn toegeplakt, ofte van den salpeeter / opgegeeten sijn moeten behoorlijk gesoldeert worden / met Engelsch Tin, En vervolgens moeten deselve / regt in hunne ordere staan soo dat de een niet / tegen de andere aandringt / 7 Alle de speelen die in den orgel sijn moeten uijtgenomen / en spel voor spel schoon en suiijver gemaakt, en de / blutsen daar uijtgeslagen worden en ieder pijp / moet sig sag laeten aanblaesen / 8 De Trompet seer defect sijnde moet geheel en all / in goeden staat gebragt worden / 9 Het positieff moet eensgelijke gans en geheel / gerepareert en hersteld worden, soodanig dat in volkome / goede staat sal moeten gebragt worden / 10 En verders alle defecten hier niet gespecificieert soo / aen den groten orgel als aen het positijff moeten / behoorlijk gemaakt en gerepareert worden / 11 Alle de materialen van de voorse reparatien nodig / moet de aannemer voor sijne Rekening neemen / 12 De reparatien sullen moeten gedaan sijn ses weeken/ na de uijtgevinge / 13 De bedongene penningen sullen niet eerder betaalt / worden dan na dat de visitatie en goedkeuring van / het gedaane werk sal sijn geschied / Op welke conditien naar voorleesinge derselve heeft / Lambertus Houtappel cum suo de voors reparatien / aangenomen voor de somme van Tweehondert guldens / deser Stadt cours. Actum Maestricht de 25 Maij 1777. / En sijn hiervan twee eensluidende weersijts getekent / L. Houdtappel, Joseph Binvignat / J.P. Buur Kermr, J. Coninx kerkmeester, D. Hupkens / kerkmr, Johan Guichard kerkmeester

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 781.

30. NOTULEN VERGADERING KERKMEESTERS ST. JAN, 10 JULI 1777

Vergadering gehouden den 10 Julij / 1777 coram omnibus / Visitatie van den orgel in de Matthijs kerk / Naar gedaane visitatie en examinatie van den / Orgel in de Matthijskerk is bevonden de reparatien door / L. Houtappel cum suo, volgens conditien, gedaan te / sijn, vervolgens de Heer Preeses Buur geauthoriseert / de bedongene penningen ad twee hondert guldens aen / gen. Houtappel cum suo te voldoen onder behoorlijke quittantië / J. Coninx / D. Hupkens / J.P. Buur kerkemeester / Johan Guichard

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 781.

31. BESTEK VOOR DE OMBOUW VAN HET ORGEL IN DE ST. NICOLAAS TE MAASTRICHT, 1778

Devis de l'Orgue de la paroisse / de St. Nicolas ordonnée par Mr. .... / 1 / Cet Orgue doit être fait suivant ce dessein / donnée avec trente cinq tuyaux de parade / 2 / Il doit être fait un clavier neuf depuis ut-a-ut / portant quatre octave / 3 / Il doit être fait deux sommiers, portant autant / de Registres nécessaires pour placer tout les tuyaux / et les soupapes doivent être guidées avec du fil / de cuivre et ainsi tout ce qui dépend du secret. / 4 / Tout les tuyaux qui sont dans le vieux / Orgue serviront pour mettre dans le neuf ouvrage / Mais ils seront réparés et soudés des pieds / neuf à tout ceux qui seront mangés de salpêtre. / 5 / De chaque registre il doit être fait trois / tuyaux de chaque Register dans les Basses / pour faire tout les Register complet qui sont de / mib. fa# et sol#. / 6 / Il doit être fait un prestant neuf en étain / très fin d'Angleterre qui doit aussi servir / de parade dans cet ouvrage / 7 / Il doit être fait deux petits secrets apart / pour le Cornet, qui seront élevés à une certaine / hauteur pour la commodité de l'accord. / 8 / Tout intérieure de ce dit orgue abrégée / Register et enfin toute les machines nécessaires / pour faire jouer tout l'orgue doit être fait en / bois de chêne garnie de leur fermant. / 9 / Les deux soufflets doit être mis en cuir neuf / les plis et les tables garnie avec du papier / en dedans pour la sûreté de vent / 10 / Il doit être aussi fait un porte vent neuf / En bois de chêne qui doit conduire le vent depuis / Les soufflets jusqu'à dans l'intérieure dudit orgue.

Bron: RHCL, St. Nicolaas Maastricht, voorl. inv. nr. 1005.

32. CONTRACT MET DE KERKMEESTERS VAN ST. NICOLAAS TE MAASTRICHT, 12 MEI 1779

Devis de toute les réparations / qu'ils y a à faire dans l'orgue de la / paroisse de St. Nicolas. / 1 Il doit être fait un prestant neuf en étain / fin d'Angleterre qui doit servir de parade / dans ledit orgues / 2 Il doit être fait de chaque registre trois / tuyaux neuf dans toutes les Basses qui / sont de mib, fa# et sol#. Donc il y a / huit Registres qui fait la quantité de vingt / quatre tuyaux. / 3 Il doit être fait dans la Basse du Cornet / seize tuyaux qui sont de ut#. re. mib et mi / et de chaque note quatre tuyaux / 4 Tout les tuyaux qui sont dans l'ancienne / Orgues, serviront pour mettre dans le neuf / Mais ils seront tous réparés et tout ceux / qui sont mangés de salpêtre au pieds et / y sera soudés des pieds neuf. / 5 Il y sera fait un clavier neuf en bon / bois de chêne, qui doit portée quatre octave / complet depuis ut en bas jusqu'à ut en haut / et il sera plaquée en bois de hêtre. / 6 Il doit être fait deux secrets neuf avec / tout leurs registers et leurs soupapes et tous / les soupapes seront garnie en cuir, et ils seront / guidés tout en cuivre. / 7 Il doit être fait neuf deux petits secrets / à part, pour le Cornet, qui doivent être / élevés, à une certaine hauteur au dessus des / grands secrets pour la facilité de l'accord. / 8 Il doit être fait neuf un abrégée qui / sont des rouleaux et vergettes qui doivent / conduire depuis le clavier jusqu'aux secrets. / 9 Il doit être fait neuf douze pilotes qui / doivent être garnie avec des pilotes de fer / qui doivent servir pour tirés tout les / registres. / 10 Les deux soufflets seront garnie / avec du cuir neuf, les tables et les / plis seront garnie en papier en dedans / pour la sûreté du vent. / 11 Il doit être fait neuf un porte vent en bois de chêne garnie en papier en dedans / qui doit conduire le vent depuis les dits / soufflets jusqu'aux secrets. / 12 Il doit être fait neuf un tremblant / qui doit se placer dans le porte vent, enfin / tout ledit orgue doit être placée, bon / et en bon accord, visité par experts / par qui bon vous semblera. / Ledit ouvrage a été entrepris par les soussignés à condition / d'y ajouter à leur frais un

haubois et une voix humaine / pour la somme de cinq cent cinquante florins argent de / Liege s'obligeants de se conformer en tout aux conditions / susmentionnez ainsi fait a la maison pastorale de / St. Nicolas ce 12 maij 1778 / L. Houtappel / J. Binvignat

Bron : RHCL, St. Nicolaas Maastricht, voorl. inv. nr. 1005.

33. OVEREENKOMST HOUTAPPEL EN BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS VAN NEERIJNEN, 28 OKTOBER 1778

Conditien op welke den ondergesch. / orgelmaker aenneemt de reparatie / en gedeeltelijke vernieuwinge van het / orgel der geweesen Jesuiten, voor en / in behoeve van de kerkmeesters / van Neereynen bij Saltbommel. / De voorsch. orgel bestaende in 10 Registers / 1. in een Praestant van vier voet / 2. Bourdons van acht voet / 3. Fluyt van vier voet / 4. Nazard of Quint van twee voet agt duym open / 5. Octave van twee voet / 6. Sexquialter reputerende van twee pijpen, van een voet en agt duym / 7. Mixtuure van een voet, gecomposeert van 4 pijpen / 8. Cornet van een voet en in 4 Pijpen / 9. Bastrompette van agt voeten / 10. Dessus Trompette / 11. Tremblant doux / sal worden gerepareerd op de volgende wijze / 1 / De Trompette sal worden gerepareert, en sal in de Basse soveel Pijpen / gemaakt worden als nodig is om de selve goed te maken en den toon / te geven denwelke deselve hebben moet. / 2 / De Praestant sal worden gerepareert en schoongemaakt om deselve / te doen spreken soals behoort en accoord te maken. / 3 / Alle registers hier voor vermelt, sullen schoongemaakt, gerepareert / en gestelt worden in haar eerste staat, en alle de gene welke / te cort zijn, sullen moeten verlangd worden, om deselve den toon / te geven, denwelke zij hebben moeten. / 4 / De drie blaesbalken moeten gerepareert en in behoorlijke staat / gestelt worden, en met nieuw leeder voorsien daer het nodig is. / 5 / Het binnenste van den orgel, zoals de Abregé, Clavier, Rollen / en verders alle Machines de welke in de cas sijn ingeslooten, sullen / allemaal schoon gemaakt, gerepareert en in behoorlijke staat / gestelt worden voor derzelver transport. / 6 / Den geheelen Orgel sal worden schoongemaakt en gerepareert, / de Trompette verlenget, en drie gemaakt in de Bassen om deselve / goed te maken, soals mede alle de verdere registers, en sal / sulx moeten geffectueert zijn voor het transport, om den Orgel / dadelijk op het arrivement te kunnen plaetsen. / 7 / Den Orgel, so als mede de Casse of het Buffet, sal door den / aenneemer in deese, moeten uijt malkander genomen, ingepackt, / en wederom op sijn plaets gestelt worden: en in goede en / volkooome Staat overgelevert wordende, sal aen den aennemer / wegens bovenstaende reparatie en vernieuwinge, inbegrepen / desselfs rijs en teer kosten, door Heeren Kerkmeesters van / Nereynen betaalt worden de somma van vijftig gerande ducaaten / sodra het werk voleyndigt, en door periten geexamineert, en / voldoende sal zijn. / 8 / Het Transport van voorsch. Orgel, sal blijven tot laste van Heeren / kerkmeesters van Nereynen, edog sal den aennemer gehouden sijn / de koste en het houte werk, om deselve in te pakken op sijn costen / te leveeren, soals mede sijn eyge rijs en teerkosten na Nereynen / en terug, sijn blijvende tot sijn privé laste: egter sal / den aennemer de kisten en houte werk tot het transport / nodig, wederom na sig kunnen neemen, of ten sijnen profijte / verkoopen. / Aldus geconvenieerd binnen Maestricht den 28 oktober 1778 / H.W. van Panhuys / namens de Heeren kerkmeesters / van Nerynen / L. Houdtappel / J. Binvignat associér

Bron: Archief Hervormde Kerk Neerijnen, inv. nr. 510.

34. DOSSIER INZAKE REPARATIE ORGEL TE WAARDENBURG, 1778

1778 November by ockasie dat de heer L. Houtappel meester / orgelmaker alhier den Nederynse orgel quame make soo hebbe / op rade van syn weleerwaarde Domenicus van Vlierde door / deszelfs orgelmaker L. Houtappel den Waardenburgse orgel, / als mede door de orgelist der stad Thiel laten visiteren / ider afzonderlik of dezelve in goede reperation en intoneering / was of niet, het welk als doen doer den meester orgelmaker / en orgualist ider afsonderlik met een schriftelicke verklaring / is opgegeven dat dezelve genoegsaam in alles mankeerdende was / en dat reparatie om in een goede order en intoneering te / bringe was en moete kosten een honderd vyftig Guldens, / zijn Hoogwelgeboren den Heer H.W. Baron van Aylva zulks per / missieve siende en gelet, sulks goed vindende om bij die / ockasie de gemelde orgel te doen late repareren en / intoneeren.

1778 den 2 December aan de Heer L. Houdappel meester / Orlogiemaker voor het repereeren, verbeterere en intoneeren / der Waardenborgse orgel November 1778 volgens aangenomen / condietie gedaan per quitantie bet. f 150 – 0 – 0

Bron: Archief Hervormde Kerk Neerijnen, inv. nr. 509.

35. OVEREENKOMST HOUTAPPEL EN BINVIGNAT MET DE LUTHERSE GEMEENTE TE MAASTRICHT, 22 JULI 1779

Den ondergeschreevenen neemen aen / de orgel in de Luthersche Kerk alhier / uyt malkander te neemen, schoon te maaken, / en te accordeeren en dat alle vier Jaaren / beginnende met dit jaar 1779 voor de somme / van een hondert guldens. Eens, by de eerste / schoonmaking te betaalen, en verders voor f 15 / in 't jaar 't tongwerk en den orgel te / onderhouden. Maastricht 22 Julij 1779 / L. Houtappel / J. Binvignat

Bron: RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht, inv. nr. 246.

36. BREE, OVEREENKOMST KERKMEESTERS VAN ST. MICHIELSKERK TE BREE MET MEUBELMAKERK PETER VERSCHUEREN, 1778

Conditien en specificatien van eene nieuwe /oxael met ballustrade waer in een orgelkast / dienende voor positief, mitsgaeders eene groote / kast voor het groot orgel, ende onder dit alles / een portael alles volgens bijgaende modellen / en alhier gespecificeerde teeckeningen

Ten 1 sal den / aennemer het selve wercks moeten / maecken en leveren op sijn eijgen kosten, en / dat van goedt droogh wagenschot ofte monjauw / houdt sonder knoken oft bersten alles wat in / het gesicht komt, latende wij van goedt inlands / houdt te moegen gebruijcken tot het geene / buijtgesicht is maer alles van droogh eijken / houdt sonder spint oft olm

Ten 2 sullen alle de vergaringen soo van / panneelen als pilasters soo van het portael / oxael positive en orgelkast van enckele / riggel ende panneelen uit planck moeten / gemaect worden, behoudens de groote portael / deuren al welcke vergaringen van dobbel / riggel gemaect moet worden ende vergaringen / der ballustrade ten minste twee duym / dick gewerckt blijven en de gesneede panneelen / anderhalven duym dick met een sufficient / tandt rondtom in de vergaringe gewerckt

Ten 3 de faesen als ander snijdt werck op de / orgelkasten, sal moeten sijn van eijkenhoudt / en de faesen opreghet en val volkoemen / groote wel besneden met bovenstaende vlam

Ten 4 sal den aennemer moeten maecken en / stellen het nieuw oxael op sijne kosten en / dat ter hooghde van de teekeningen van het /portael alwaer het portael onder geslooten / moet worden ad derthien à vierthien voet / hooghde, achter welcke hij sal moeten maecken / eenen ordentelijcken trap koemende uit het klockhuijs / om te gaen op het oxael alles van droogh / eijckenhoudt en de trap treden van anderhalven duym / dichte, welcke van achteren sal moeten gesloeten / sijn op de beste wijze als kan goedt gevonden /worden

Ten 5 de Heeren aenbesteders sullen leveren dit / grof houdt te weten de balken, de tremen en de / stielen tot het geboudt, en dat gesaeght volgens / de maeten daer van te geven. Item sullen se / leveren ankers haudt vasten en alle ortiens oft / groevere nagelen

Ten 6 / Sal den aennemer moeten leveren alle / sloeten, fitsen en gehengen alle sufficient / en volgens noodigh ende naer proportie de swaerte / de deuren en de daer en boven het geheel / werck met goeden fernis a 2 mael fernissen alle / op sijne kosten.

Ten 7 Sal den aennemer het audt oxael op syn / kosten moeten afbreecken, den auden orgelkasse / afdoen, en dus sal den auden orgelkasse / sijn tot sijn profijt en sal den aennemer / moeten maeken den nieuwen zolder van de / ockzael, van hollandsche beste dunne deelen

Ten 8 Sal den aennemer alles sufficient in de / muer van de thooren moeten inwercken ende / met het portael ondersteunen rustende op het / geboudt, hetwelck met het portael bedeckt / wort, als oock de balcken van onder met / tegen... bewercken.

Ten 9 sullen de beijde gecintreerde sydens van het / oxael niet soo scierlijck naar achteren moegen / geswuijt sijn om beter in het gesicht te... / ... van de nieuw oft pilaeren of reghthoe... / Wercken, als oock van voor, uijtgenoemen beijde de / ...met eene halve ronde...

Ten 10 het corpus van de groote orgelkast moet / eenen voet minder sijn in diepte / als de teekeningen en moet ten opsichte / van het positief soo veel breeder geteekent / worden, opdat het een op het ander des te / beter accordeere en de oogh voldoet, want / de diepte tot het orgelwerck soo niet / van noode is / de casse des positive sal in de groote / kasse ingewerckt worden dogh uytspringende / omtrent de twee voet en houdende de formaet / als in de teekeninge behoudens dat de torelle / in de selve formaet sullen syn als in het / grootwerck ende de selve torellen...

Ten 11 sal den aennemer alle het voorf werk / moeten leveren en stellen op sijn eijgen kosten / waartoe de heren aenbesteders niets sullen / toedoen als de vraghten van het.....adresse / af te haelen met de ...

Ten 12 Sal het de aenbesteders vrijstaen het werckte laeten visiteren van des kennis hebbende / meesters, oft alles volgens conditien ende / plan voltrocken is ende den aennemers / sal moeten op sijn cost nemen alle fauten / en by soo verre den aennemers sig daer tegen sijn / sullen bemaghtighd sijn het-selve te laeten / verbeteren tot sijne laste oft kosten en al wat / onverbeterlijck soude sijn sal hij moeten vergoeden / en daerom sal een derde deel van het g... / voor een jaer in de hande der uytgevers / moeten blijven, des sal hun getelt oft avanceert worden / vier hondert guldens instantelyck / ende als het eerste werck / te weten het oxael en groote orgelkast / sal gestelt sijn, welcke hij sal moeten stellen / toekomende jaer in September 1779 als wan... / dan hem verder sal gesuppleerd worden tot / twee derde deelen der geconditioneerde somme / ende het portael sal hij moeten gestelt hebben / voor pinxen des jaers 1780 en bij soo / verre hij aennemer mankeert de voors / wercken op gelimiteerden tijdt te stellen / soo sal voor ieder maendt missen / twee carolinen, ten sij by notabele / cranckheijdt. /

En op voorgaende conditien is door de heer / pastoor Schoutet, Bmrs en raedt deser stadt / Bree als provisents der kercke het / voorts werck uytgegeven aen ...peter / Verschueren present en accepterende voor / de somme sestien hondert en / vyftigh guldens bb. Lx, op heden den 6den / 7bre 1778 op de gewoonlycke / magistervergaederkamer ende by voorgaende / convocatie als onse stadtsdienaer is / relaterende / en in oirconde hebben wy deese door / onsen geswooren secrets beneffens den / aennemer onderteekent soo als oock de / respective... / P. Verschueren als aennemer /

J. D. Vrancken Secrets / de mand. / ontfangen op de bovenstaende conditien / de somma van vier hondert gulden / als in de conditie gemelt op den 6 7bris / 1778 / P. Verschueren

Bron: RAH, Bree Kerk, inv. nr. 18.

37. BESTEK BOUW NIEUW ORGEL IN DE ST. MICHIELSKERK TE BREE, 1779

Conditien en bespreek / achtervolgens welke op heden den 15 / febry 1779 door de heeren pastoor Schoutet, / borgemeesters en raedt der stadt Bree / is uytgegeven aen de heeren Lambertus / Houtappels en Josephus Binvignat / residerende tot Maestricht / presenten den orgel binnen de parochiale / kercke deeser stadt Bree:

1o / hebben de heeren aennemers desen / orgel aengenomen te voltrecken en / te maeken aghtervolgens plan door / de heeren uytgevers en aennemers / geteeckent, en sulx voor eene somme / van dry en twintigh hondert gulden, / Luyckx

2do / sullen de aennemers voorts werck / moeten maeken van goede materie / soo als tot eenen goeden orgel word / vereyscht

3tio / sal den ouden orgel syn tot nut en / profyt van de aennemers als oock / de oude blaasbalcken uytgenomen / de orgelkassen, mits fournerende / inplaatse der oude blaasbalke / dry nieuwe gemaakt op het beste / soo als tot sulck werck wordt / vereyscht

4to / de heere aennemers sullen het werck / moeten stellen op hunne costen uytzondens, / dat de heere uytgevers hetzelve / tot Maestricht op hunne costen sullen / moeten laten afhaalen als oock...

5to / het positief sal moeten vaerdigh / wesen tegens september deeses jaars, / en den grooten orgel met den echo / tegens september aanstaende... / jaer

6to / de aennemers sullen een jaar naar / dat het werck compleet sal voltrokken / syn, het selve op hunne costen / moeten onderhouden en in order stellen / waar naar het aen de heere uytgevers / sal vrystaan van het selve / te laten visiteren, door alsulcken / perite als sy sullen goedt vinden / ende de fouten en gebreecken sullen / de aennemers op hunne costen moeten / herstellen en verbeteren, aghtervolgens / dat by die visitatie sal goedtgevonden / worden

7mo / de penningen voor de welke dit / werck is aengenomen, sullen moeten / betaalt worden in dry termynen, terwijl / een vierdendeel als het positief sal / gestelt syn en een helft als den / grooten orgel compleet sal gestelt syn / en het resterende vierden deel het / jaar daar naar / J. Binvignat / Associéz / L. Houdtappel / J.D. Vrancken secrets

Grand orgue de huit pieds composée de / Quinze registre avec un clavier qui commence / Depuis ut, en bas jusqu'a mi en haut / 1. Montre de 8 pieds / 2. Prestant de 4 pieds / 3. Bourdon de 8 pieds / 4. Cornets de 5 tuyaux / 5. Flute de 4 pieds / 6. D. flute traverse 8 pieds / 7. Nazard Bouché 1 pied 8 pouce / 8. Tierce Bouché 8 pouce / 9. Octave 2 pieds / 10. Sexquialter 2 tuyaux / 11. Fourniture 4 tuyaux / 12. Cimbale 2 tuyaux / 13. Trompette 8 pieds / 14. Clairon 4 pieds / 15. Hautbois 2 pieds / Positif de 4 pieds / composée de dix registre aussy / avec un Clavier conforme a celuy / du grand orgue, mais ne montant / point plus haut que ut, suivant / que les secrets sont fait / 1o. Prestant, 4 pieds / 2o. Bourdon 8 pieds / 3o. Flute 4 pieds / 4- Cornets 4 tuyaux / 5. Nazard 1 pied 8 pouce / 6. Octave 2 pieds / 7. Mixture 3 tuyaux / 8. Cymballe 2 tuyaux / 9. Cromorne 8 pieds / 10. Voix humaine / Cornets decho composée / de six Registre / Aussy avec un Clavier Conforme aux autres, mais / ne commençant, que depuis ut du milieu du clavier / jusqu'a Mij, en haut / 1.o / Bourdon / 2.o Prestant / 3.o Nazar / 4.o Octave / 5.- Tierce / 6.- Cromorne / Tremblant et Rossignol / L. Houdtappel / J. Binvignat / Associés / J.D. Vrancken secrets

Bron: RAH, Bree Kerk, inv. nr. 18.

38. BREE, KEURING VAN HET ORGEL

Op heden den 3 mey 1784 hebben de heere Schoutet / Borgemeesters en en heer pastoor geaccordeert / met den heer brans on den d'orgel te visiteeren / voor de somme van 55 gls en hebben dagh / gelimiteert tegens den 10 mey 1784 / J. de Borman, secretaris

Bron: RAH, Bree Kerk, inv. nr. 18.

[1784] Deesen dient tot ue. informatie dat de heer pastoor Schoutet/ Borgemeesters en raad der stad Bree tegens toekaemende / mandagh weesende den 10 mey ten acht uren smorgens / den orgel sullen visiteeren door den heer Brants / by soo verre uwe op den gestelden dagh laeten vinden / De Borman, secretaris

Bron: RAH, Bree Kerk, inv. nr. 18.

39. BRIEF HOUTAPPEL INZAKE KEURING ORGEL TE BREE, 6 MEI 1784

A Monsieur / Monsieur j: De Borman / Secretaire a Bree / Mijn Heer / U Edele geerde van den 3 meij is mij wel geworden, / waar gesien als dat Schout, Borgemeesters goet / hebben den orgel voor toe komende maendag te laate / visiteeren. Wat aengaet de visitatie dese had al naar / verloop van een jaar, of ten hoogste drie maenden dat den / selven gemak was moeten geschieden, dese visitatie, terwijl men / ons het restant geld wijgerde op pretext dat de conditie / niet volbragt waaren. Hebbe wij al over anderhalve jaar / versogt om te sien wij gelijk of ongelijk hadde, maar / wij hebbe versogt, en versoeke noch eene visitatie, / niet gelijk U Edele mij schrijf, maar eene visitatie / van twe onpartijdige luyden synde perite en / kendens van de konste van orgelmaakers. Niet / van eenen persoon, en self van een persoon die / al reeds over langen tijd partijdig tegen ons / gesproken heef, maar seggen wij gelijk ene visitatie / van twe onpartijdige periten, en in geval deese / niet soude over een koomen, dan kan nog eenen / derden geassumeert worden, en deese visitatie / sal geschieden op koste van die ongelijk sal krijgen. / Bij aldien dan de Heeren sulke visitatie wille / laate doen, dat sij maar ons gelieven den dag te / limiteeren. Sullen wij sonder uijtstel laate vinden, / want dit is het geene wij naar verlange, en aen / U Edele overlang versogt hebbe waar meede verblijve / met respect / Mijn Heer / U Ed. D. W, Dienaaren / L. Houdtappel en Compagnie / Maestricht, den 6 meij 1784

Bron: RAH, Bree Kerk, inv. nr. 7.

40. BREE, VERKLARING BRANTS, 11 MEI 1784

Op heden den 11 mey 1784 voor ons pastoor, Borgemeesters en Raad der Stad Bree comparerende Christiaen Brand, meester orgelmaaker, volgens certificaten aan ons gebleken den welcken door ons geasommeert zijnde om den nieuwen orgel in de parochiale kercke te visiteeren of den selven in volgens het geteekent plan en naar behoiren van de konst is gemaakt. Heeft ten dien eynde in onze handen afgeleydt den eed van den selven sonder eenige de minste partialiteyt te visiteren en van alle

defecten en faute welke sig aan den selve soude bevinden behoorlijk op te geven en annoteren en van niets aan het werk te diringeren of benaadelen. / Quod attestor / Ch. De Borman exconsul / absente secretaris

RAH, Bree Stad, inv. nr. 15.

41. BESTEK VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE ST. JAN TE MAASTRICHT, 1780

Conditien tot het maaken / van eene nieuwen Orgel, Eike / Houte kast en Blaasbalken / en te stellen in de Jans Kerk alhier.

Art. 1. / Deezen Orgel moet weesen van agt Voeten / gecomposeert van Twaalf Registers, als / 1. Monter van 8 Voet / 2. Prestant 4 Voet / 3. Bourdon 8 Voet / 4. Fluyt 4 Voet / 5. Octave 2 Voet / 6. Nazar 1 Voet en 8 duim / 7. Clairon 4 Voet / 8. Tiers 1 voet 4 duim / 9. Cornet van 4 pijpen op ieder Toon / 10. Mixtuur 4 pijpen op ieder Toon / 11. Sexquialter 2 pijpen op ieder Toon / 12. Trompet doorgesneeden / Trambelant

2 Den aannemer zal moeten maaken / drie suffisante Blaasbalken van goed / gezond Eykenhout, wel gegarneert van / binnen met papier en goed leeder, en / van drie ployen, dewelke meede behoorlijk / moeten gegarneert worden. / De lengte deezer Blaasbalken moet zijn / vijf en een halve Voet en breed twee Voet / en Neegen Duijm.

3 Den aanneemer zal ook moeten maaken / de nodige secreeten van goed Eyke hout om / de voorgen. Registers op te stellen, zullende / deese secreeten meede behoorlijk moeten / gegarneert worden.

4 Den aanneemer zal ook een goede en / suffisante Windbuys moeten maaken van / goed droog Eiken hout en wel gegarneert en / zoo lang als noodig weesen zal.

5 Gelijk ook zal moeten maaken een schoon / Clavier van goed Eijken hout, belegt met / Swart Ebbenhout, en de halve toonen met / wit ijvoor, groot vier octaven van Ut onder / tot Re booven.

6 Alle de Registers der Secreeten moeten / behoorlijk met Leeder gegarneert worden.

7 Alle de pijpen van de Registers moeten / gemaakt worden van nieuw goed Lood / en de Bas Bourdon van goed droog Eiken hout.

8 Den aanneemer zal het Monter Art. / 1 vermeld moeten maaken van nieuw / Engels Tin, en volgens de Maaten van den / hier nevensgaande Tekening. / Alle de loode en tinne pijpen moeten van / geslagen lood en tin sijn.

9 De veeren van het Secreet moeten van koper / zijn, gelijk meede alle den draat die daar / toe gebruykt word, opdat deselve van den / roest niet verteerd worden.

10 Alle de Machinen die in den Orgel noodzaakelijk / zijn moeten nieuw en van goed / Eyken hout gemaakt worden, gegarneert met / het nodige Eysen Werk om de Registers te / trekken voorzien met nette gedraaijde / knopjes en zal den aanneemer geene / machienen van den ouden orgel moogen gebruijken.

11 Verders zal den aanneemer moeten / maaken en leveren eene propre kast / sonder spint, aasten zatelschellig of streepen / van nieuw goed droog Eyke hout, wel / een proper in elkander gewerkt, de buijtenste / vergaring van dubbelde riggel, en de / vergaring van de deuren van enkel riggel / alle de paneelen van planken. De vergaderingen / moeten int verstek gewerkt worden met een / france Lijst en de paneele met eene platte / band en met een vierkantje. De deuren moeten / met een halferond op de vergadering staan, met / de nodige ysere fitsen, sooals twerk vereyscht. Den / aanneemer Sal ook moeten leveren de / nodige slooten en sleutels voor aan gende kast.

12 Deese kast zal den aanneemer drie maal of zoo meer / nodig mogt bevonden worden, moeten vernisten met / spiritus vernist.

13 Alle de Materialen noodig tot deesen orgel en / kast, zijn tot laste van den aanneemer.

14 Den aanneemer zal ook desen nieuwen orgel op sijn / kosten moeten stemmen. Alle de fouten en defecten welke bij / visitatie zullen bevonden worden, zal den aanr. / op zyne kosten moeten vernieuwen of herstellen.

15 En zal deesen Orgel met desselfs kaste / en alle het geene daar toe dependeert / den eersten September 1780 compleet / vervaardigt en op de gedestineerde / plaats gesteld moeten weesen, sulks alles / op kosten van den aanneemer.

16 Alle het geene door t Uytbreeken van / den Oude en plaatsen van den Nieuwen / orgel, mogte koomen te breeken of te / beschadigen aan Muragien, Vloer of / Tralien, zal den aanneemer op zijne / kosten moeten herstellen en repareren.

17 De Maate waar naa deesen Orgel en / Blaasbalken gemaakt worden is / Fransche Maate van 11 ½ duim Maastrichter Maat / de Voet.

18 Den oude Orgel en kast zal weesen / ten profijte van den aanneemer.

19 Dog zal den ouden Orgel blijven in / gebruik voor de Kerkfabrieq, en niet / eerder aan den aanneemer overgegeven / worden, dan naa dat den nieuwen in / volkoomen, goede en geapprobeerden / staat geleverd, en op sijn plaats in / goede ordre is gesteld geworden.

20 Zoo draa het werk naa Visitatie / en Examinatie sal weesen goedgekeurd, / sullen aan den aanneemer / zijne bedonge penningen betaald worden. / Den aanneemer zal den nieuwen orgel / een jaar lang moeten onderhouden, en / alle voorkomende defecten op sijn kosten / moeten herstellen, waar voor twee hondert / guldens van de bedongen penningen / sullen ingehouden worden.

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 953.

42. KEURINGSRAPPORT VAN HET NIEUWE ORGEL IN DE ST. JAN TE MAASTRICHT, 2 NOVEMBER 1780

Ick onderschreven declare den orgel in Sint Jans / Kerke gexamineert te hebben, soo inwendigh als / uijtwendigh, alle speelen ofte registers geprobeert / ende gespeelt, het secreet geopent ende / wel doersien, de blaesbalken gevisiteert / van vooren en van alle kanten, soo is dat / ik declarere geene eenige foute bevonden / te hebben, maer seer content ben over het werk / dier orgelmakers / Actum Maestricht den 2 9ber 1780 / A. Theunissen Canonicus I. A. in Onse L.V. Kerke / Het bovenstaande in alle deelen bevonden zo te zijn / W.G. Müller, Organist van de Luthersche Kerk / Het bovenstaande in alle deelen bevonden zo te sijn / J. F. Post, organist van St. Marten Parochie

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 953.

43. OVEREENKOMST BINVIGNAT EN HOUTAPPEL MET DE KERKMEESTERS VAN DE ST. JAN INZAKE JAARLIJKS ONDERHOUD, 12 JUNI 1783

Conventie wegens het onderhouden en schoonmaken van den orgel in de Kerk op t Vrijthoff met L. Houtappel / en J. Binvignat / 12 Junij 1783 / Geregistreert in t Resolutieboek / De ondergeschrevene Kerkmeesters der / Nederduijtsche Gereformeerde Gemeente / dezer Stad Maestricht verclaren mits dezen / met Sieurs Houtappel en Binvignat, / orgelmakers alhier, aangaande het jaarlijx / onderhoud en schoonmaken van den orgel / in de kerk op de Vrijthoff, geconvenieert te / sijn als volgt. / De voorse

orgelmakers zullen gehouden zijn / 1ma den gemelden orgel, twee maal 's jaars / te stemmen / 2do alle de geringe defecten van geen groote / importantie zijnde soo aan den orgel met / wes daar aan dependeert, gelijk ook de / blaasbalken op hunne kosten te herstellen / 3tio alle vier jaaren denzelven orgel behoorlijk / te suijveren en schoon te maken als ook te stemmen. / Jaarlijks sal door het Kerkfabrijcq aan / de voornoemde orgelmakers betaelt worden / eene somme van Twintigh guldens dezer / Stads Cours, en waar van dus het eerste / Jaar vervallen sal op den 12. Junij van / toekomende Jaar 1784 en daar meede / gecontinueerd worden tot dat door / Heeren Kerkmeesters nae hun welgevallen deeze / Conventie sal worden ingetrocken en / buijten effect gestelt, het welk bij deze wel / uijtdrukkelijk gereserveert word. / Alwelke voorenstaande Conventie de voorse / orgelmakers voor de jaarlijxe gemelde somme / hebben ingegaan en belooffden in allen deelen / aan deze Conventie te zullen voldoen. / En sijn hier van twee eensluidende wederzijds / geteekent binnen Maastricht op heeden den 12. Junij 1783. / D. Hupkens, Pres. Kerkmeester / G.J. van Gendt / Arnold Rouffaer Vz / J. Binvignat / L. Houdtappel

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 953.

44. OVEREENKOMST HOUTAPPEL EN BINVIGNAT MET DE DOMINICANEN TE MAASTRICHT, 26 JULI 1782, ALSMEDE KWITANTIE 7 SEPTEMBER 1782

Op heden den 26 julius 1782 hebbe ick / ondergescreve met consent van den eerw. P. Albertus / Habriex Prior en verdere PP. a concilio uytgegeven / aen Sr. Houdtappel en synen swaeger Sr. Joseph / Binvignat voor eene summe van achthien carolinen ofte / drij hondert een en vijftigh guldens het maken en / repareren van onsen orgen en blaesbalcken op dese / navolgende wijze.

Den voorscreven orgen bestaende in syne registers / den prestant sal worden gerepareert en schoongemaack / om den selven te doen spreken soo als behoort en / accoordt te maecken. / Alle de registers sullen schoongemaect, gerepareert / en in hunnnen eersten staat gestelt worden. / Het binnenste van den orgen soo als de abrege, clavier / rollen en verdere alle andere machinen, deurs in de / cas syn ingesloten, sullen allemael schoongemaect, / gerepareert en in behoorlycken staat gesteld worden / soo als behoort. / De drij blaesbalken moeten gerepareert, gearneert / en met nieuw leder voorsien worden. / Verders is tusschen malkanderen geconditioneert / Dat hij aennemer alle jaren den voorscreven orgel / twemael sal moeten stellen en soo wanneer de eene / ofte andere register ofte pijp tusschen het jaer soude / onstelt syn dat hij alsdan sal komen om te doen / spreeken gelyck het behoort. / Verders dat hij alle vier of vijf jaren den voorscreven / orgel op syn kosten sal moeten schoonmaecken / waervoor hij jaerlycks sal trecken een pistool of / vyfthien guldens.

Aldus geconditioneert binnen ons / convent der eerw. PP. Predikheren binnen dese stadt / Maestricht op dato als boven. / Fr. Lamb. Silverijser syndicus / L. Houdtappel / J. Binvignat / Dese bovende gemelde somme ontfangen te hebbe / uyt hande van den Eerwaardige pater proqurator / de somme van 18 carolienen den 7 septem / Maestricht 1782 / L. Houdtappel

Bron: RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 222.

45. OVEREENKOMST VERMEULEN MET HET KERKBESTUUR TE HOUTHEN INZAKE OMBOUW ORGEL, 1 JANUARI 1894

Plan met begrooting voor het orgel der R.K. Kerk te Houthem / M.M. /Bij dezen heb ik de eer UEd volgens opdracht / een plan met begrooting over te maken / aangaande de veranderingen die aan / Uw

orgel zullen aangebracht worden. / Om u dus hieromtrent voldoende / in te lichten, heb ik gemeend U hierover / een juiste opgave te doen, zoowel van het / te veranderen binnenwerk als wel voor / de veranderingen aan de orgelkast aan te / brengen, zoals u uit bijgaande teekening / zult opmerken.

Art. 1 De vergrooing van het Zangkoor wordt verkregen / door het achteruitstellen van het orgel / tot op 50 centim. van de muur verwijderd / en het verplaatsen van den blaasbalg / aan den trap tegen het plafond.

Art. 2 De verhooging van het orgel. Het orgel, zoals U / uit bijgaande teekening zult zien, wordt / geheel 40 centimeter verhoogd tevens zal de / middelkop verhoogd worden. Genoemde / veranderingen worden geheel van eikenhout / vervaardigd.

Art. 3 De frontpijpen. Door verhooging van den middenkop / zullen voor deze en voor de platte vakken / nieuwe frontpijpen moeten aangebracht worden. / Deze zullen tevens dienen voor Prestant 8 voet / en worden vervaardigd van 1/5 tin en 4/5 lood / en overtind, de overige zullen de plaats van / Tierce vervangen.

Art. 4 Viola di Gamba 8 voet dewelke noodzakelijk / is voor een goed orgel, zal de nietige Sexquialter / vervangen.

Art. 5 Bourdon 16 voet welke de hoofdregisters van / een goed orgel uitmaakt, zullen de 12 grootste / op eene afzonderlijke Secreelade / geplaatst worden, de overige zullen op de lade / van het orgel geplaatst worden.

Art. 6 De klavier wordt op de zijde geplaatst, hiervoor / zal een geheel nieuwe mechaniek vervaardigd / worden. Deze zal geheel met juistheid bewerkt / worden, zoodat een geheel geraaslooze en vooral / gemakkelijke Speling verkregen wordt.

Art. 7 De ontbrekende Klavieren. De onderste do# / en de bovenste vijf tonen welke nu ontbreken / zullen bijgevoegd worden. Hiervoor zal een / nieuwe secreelade aangebracht worden / benevens voor ... vijf kleine / en één groote en een mechaniek. Een en / ander was onvermeld op mijn eerste plan. / Dit belooft vijftig Guldens, doch is bij dit / plan inbegrepen. Tevens zal voor de grootste / zes tonen een nieuw stuk secreelade / toegevoegd worden, daar deze aan gebrek aan / wind onderhevig zijn. / Algemene bepalingen

Art. 8 Alle labiaalpijpen, voor de nieuwe registers / en die die welke onbruikbaar zijn, moeten vervangen / worden en gemaakt worden van specie uit een / gehalte van 1/5 deel tin en 4/5 deel lood. / De wanden dezer pijpen worden van eene / zoodanige dikte genomen, dat zij een zuiveren / en vasten toon voortbrengen. Alle pijpen / welke gebruikt worden, worden geheel gezuiverd, / gesoldeerd en opnieuw geintoneerd en gestemd. / De tongwerken worden alle uit elkander genomen / en de tongen en lepels zorgvuldig schoongemaakt. / Een groot gedeelte der tongen / wordt door nieuwe vervangen en beleerd. / De houten pijpen voor Bourdon 16 voet / worden gemaakt van goed droog, bestandbaar / grenenhout gemaakt en de oude welke / gebruikt ondergaan de noodige reparaties.

Art. 9 Bij de aflevering kan het orgel door / deskundigen worden onderzocht / en mocht het niet aan de vereischten / voldoen, dan neem ik op mij de opgemerkte / gebreken geheel ten mijnen koste te / verbeteren. Ook blijf ik gedurende 10 Jaren / borg voor gebreken van myne constructie / behalve natuurlijk gebreken door stof / of ontstemming veroorzaakt.

Art. 10 De fabrikant verklaard zijn instrument / geheel definitief af te leveren met / Pinksteren 1894.

Art. 11 Het Kerkbestuur verklaart tevens / bij de goedkeuring de helft der som / aan den fabrikant uit te keren. De / andere helft één jaar na datum. / Het vervoer van het orgel van het station / tot aan de Kerk blijft ook voor rekening / van de Kerk.

Art. 12 De totaale begrooing van het hierboven omschreven / orgel inbegrepen art. 7 van dit plan bedraagt / zeven honderd Gulden zegge fl. 700, / voor welke som ik mij verplicht alles ten / mijnen koste daar te stellen.

Hopende dat dit plan U voldoende inzicht / omtrent de te maken veranderingen en hopende / met Uwe waarde orders vereerd te worden / blyven wy met de meeste hoogachting, / Weert, 1 Jan 1894 / P.J. Vermeulen & Zonen

Bron: Letterenbibliotheek Universiteit Utrecht, Archief Vermeulen, Grootboek vanaf 1886, p. 239-241.

46. NOTITIES IN 'LIVRE DE LA RÉGENCE' INZAKE DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL TE MONTZEN

14 9bris 1782 [sic] Het orgel hebben Srs Binvignat en / Houtappel van Maestricht gemaecht voor / vier hondert franze kroonrn, des hebben / sij het oud orgeljen ontrent 300 gulden / weert bekomen om de alnogh goede / pijpen te gebruijcken in het positief. / De Gemeente heeft het oud orgeljen op / eene kerre affgevaeren, en het nieuwe met/ de kast op vier kerren opgehaelt. De voors / orgelmaechers hebben tselve op hunne/ kosten opgesteld, en moeten het twee jaer / langh onderhouden, en alsdan alle pijpen / uijtnemen en suiijveren, waervoor vijftigh / franze kroonen aengehouden worden in / handen van de hre advocaet Brandt. De / voorse twee jaeren zullen ontrent sinxen / 1787 expireren. / Den orgels-kast met den David en vassen / daerop heeft Sr Ghijsen van Maestricht / gemaecht en geverniseert voor een / hondert franze kroonen.

Bron: Niessen / Schumacher 1996, p. 26.

47. PLAN VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE ST. QUINTINUSKERK TE HASSELT, 27 APRIL 1791

Plan ou condition d'une / Reparation d'un orgue de / 8 Pieds, Dont les Registres / Sont ci dessous spécifiés

Grand Orgue / 1. Montre 8 Pieds / 2. Bourdon 16 Pieds / 3. Bourdon 8 Pieds / 4. Prestant 4 Pieds / 5. Cornet 5 Tuyaux / 6. Nazard 1 p. 4 pouces / 7. Doublette 2 Pieds / 8. Tierce 1 Pieds ½ / 9. Sexquialter 2 Tuyaux / 10. Fourniture / 11. Cymballe / 12. Flutte 4 Pieds / 13. Trompette 8 Pieds / 14. Clairon 4 Pieds / 15. V. Humaine / 16. Flutte douce 3 octave / Positif / 1. Prestant 4 Pieds / 2. Bourdon 8 Pieds / 3. Flutte 4 Pieds / 4. Cornet / 5. Doublette 2 Pieds / 6. Mixture 3 Tuyaux / 7. Nazard / 8. Tierce / 9. Cromhorne B: et D: / Tremblant Doux / Pedalle / Bombarde 16 Pieds / une octave seule, ut—a—ut

Article 1. L'entrepreneur sera obligé de faire deux / Secret pour le grand orgue, et un, pour le / Positif, De grandeur suffisante pour pouvoir y / placer tout les Registres cy Dessus Specifiés, et / les dits secrets seront fait en Bon Bois de chêne / Bien secque, Dont tous les registres doivent / etre garnie avec peaux Blanche, ainsi que / les Soupapes qui serong guidé tous en / Fil de cuivre, De meme que les ressorts, afin / que la rouille ne puisse nuire a cet ouvrage.

Art: 2. L'entrepreneur s'oblige de faire deux Beaux / Claviers neuf en Bois de Chene Bien Secque, / Dont les Touches Seront placqués En yvoir, et / Les Demye Ton en Bois Debêne, montant depuis / ut en Bas, Jusqu'a —Fa- En Haut qui fait / la quantité de cinquante trois touches, aussi / un clavier de pedalle portant une octave detendue / suivant comme Elle se trouve actuellement dans / le vielle orgue, qui servira pour y placer les / tuyaux de Bombarde, Dont cette pedalle sera / aussi suspenduë au clavier de la main

Art: 3. L'entrepreneur sera obligé d'augmenter / Tous les Registres de cedit orgue, de 5 tuyaux / a chaque, pour le faire monté Jusqu'a fa, de / plus, s'oblige dy faire une nouvelle Trompette, et / un

Clairon de Bonne Matiere et d'une Bon / taille, pour pouvoir y donner de la Force, et / l'ancienne Trompette, reste pour le profit de / l'entrepreneur.

Art: 4. L'entrepreneur sera obligé de faire aussi / de nouveaux Tuyaux de parade, autant qu'il en s[emble] / nécessaires pour remplir la façade de cette c[aisse] / et aussi pourra se servir des anciens tuyaux / de parade, moyennant de les réparer, et / les faire correspondre au nouveaux, et ... / renouvelés, ou replaq[ués] avec du folie d'Étain / D'Angleterre, et tous ceux qui ne pourront être placés / En parade, Seront placés Intérieurement de la caisse / c'est-à-dire tous les tuyaux qui dépendront de / quelque Registre.

Art: 5. L'entrepreneur sera obligé de faire servir / tous les tuyaux des Registres de cédit ancien orgue / (outre la trompette) Spécifiés ci-dessus, de les / réparer et de les mettre dans leurs Premiers États / et tous ceux qui se trouveront mangés de salpêtre / Dy Ressoudés de nouveaux morceaux avec Beaucoup / de prudence de ne pas Endommager le corps de / ces dits tuyaux, pour ne pas gâter la moëlleuse / Armonie

Art: 6. L'entrepreneur s'oblige de faire neuf, toute la / mécanique nécessaire de l'intérieure de cette orgue / aussi en bois de chêne, et Il pourra se servir des / fers qui se trouveront dans l'ancien orgue, pour / l'usage de la mécanique du nouveaux, outre les / gros fers qui seront nécessaires pour le changement / des soufflets ou autre chose, sera à la / charge de la fabrique

Art: 7. L'entrepreneur sera obligé de Renouveler les / quatre soufflets de nouvelles peaux Blanches, et / de les regarnir Intérieurement en papier et En / peaux, Suivant que l'ouvrage le demandera, / Il sera aussi nécessaire de faire un nouveaux / porte Vent depuis l'Emplacement des soufflets, Jusqu'au / nouveaux Secrets, d'une grosseur Honnête pour que / le Vent n'altère pas, aussi les bien garnir / En dedans

Art: 8. Les Vieux Secrets, casse et Vielle mécanique resteront / pour le profit de l'Entrepreneur, mais il sera obligé / de Fournir tous les matériaux nécessaires pour le / changement spécifiés suivant les articles ci-dessus, / le tout à ses frais et dépens, outre le Transport / des nouvelles ouvrages fait à Maestrecht, sera à la charge / de la Fabrique, ainsi que les frais du comptoir, et / après l'ouvrage fini, de lui procurer une charrette pour / rétransporter les outils Jusqu'à Mastrecht

Art: 9. Après l'ouvrage fini, Il sera permis à ces messieurs / de faire Visitez l'ouvrage par qui Bon leurs Semblera / et tous les défauts qui si trouveront, seront rémediés / sans aucune difficulté par le dit Entrepreneur et l'ouvrage / étant accepté, restera à sa charge pendant l'espace / d'un an, Surquoi nous avons Soussignés J: / Binvignat et L: Houtdappel Facteurs d'orgues résidents / à Maestrecht, d'avoir accordée et acceptez cette ouvrage / pour prix et somme de Dix neuf cents florins / et l'Echo de Deux cents cinquante florins / qui fait le tout Ensemble vingt et un / cents cinquante florins argent de Liege / course de Maestrecht Echo Depuis / ut du milieu du clavier Jusque fa en / Haut quantité de Trente tuyaux de chaque / registre 1 Bourdon / 2 Prestant / 3 Cornet 3 tuyaux / 4 Cromhorne / Fait à Hasselt / le 27 avril / J: Binvignat / houdtappel / 1791

Bron: RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

48. PLAN VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE ST. QUINTINUSKERK TE HASSELT, 28 APRIL 1791

Plan ende conditien onder / De welke De Eerentfeste Heeren / G. Claes ; J :R : Wilsens Schepene van / het oppergerecht des graafschap Loon / en F:W: jacobs aude borgemeesters / der stadt Hasselt in qualijt als / kerk ofte fabriekmeesters der parochiale / kerke van den H. Quintinus patroon / der gemelde stadt, den zeer Eow heer C.F. / De La Court pastoor der Stadt en Deken / van het Concilie van Hasselt siek sijnde / sijn overeengekomen geconvenieert / met de Heeren J; Binvignat / en L

Haudtappel meesters / orgelmaekers woenachtig binnen / maestricht om te herstellen ende / te hermaeken de orgel staende / in de gemelde parochiale kerke sijnde / een seer aud stuk gemaekt door sekere / gordon iere oft schotlander omtrent de jaaren / 1593 – 1594

voor eerst de Heeren kerkmeesters / sullen besorgen en doen maeken / eene geheele nieuwe orgelkass / conform oft omtrent gelijk aan de / plan hier verthoond.

Twee in dese casse moet geplaatst worden / soo wel het positief als de groote orgel / bestaande in drij separate secreten door / de gemelde orgelmaekers gevisiteerd.

Drij de Heeren kerkmeesters sullen de vier / blaasbalken wel en ordentelijk door de / orgelmaekers gerepareert en herstelt sijnde / op hunne costen doen stabliren

Vier om welke te repareren, sullen de selve / naar maestricht getransporteert worden / op costen der Heeren kerkmeesters

Vijf de Orgelmaekers sullen alle de / windbuijsen moeten maeken naar inhoud / van den 7den artikel van hunne conditien aan de HH / kerkmeesters voorgesteld en hun overgegeven en hier achter volgende

Zes De gemelde aennemers sullen twee / nieuwe secreten maeken voor de / groote orgel en een voor het positief / van genoegsaeme groote om in de / selve te plaatsen alle de registers van / desen orgel

Zeven sij beloven ook een separaat / secreet te maeken voor het pedael / ofte Bombarde

Acht alle dese secreten moeten gemaekt / worden an goet Eijkenhaud seer droog / en welke registers moeten overtrokken / ofte gegarneert sijn met wit leer als / ook de soupapes conform aan den eersten / artikel der plan door de gemelde Heeren/ aennemers doorgegeven

Negen de aennemers sullen ingevolgt van / den tweeden artikel van hunne gemelde / plan twee clavier speelen maeken en een / derde voor den Echo welken sig nie in desen / orgel niet bevindt de clavieren alle gegarneert / van eijvoir de halfthoonen met / ebbenhaud

Thien de aennemers sullen conform / den derden artikel alle de registers / vermeerderen en een nieuwe trompet / en clairon maeken, blijvende de aude trompette van / bleck tot profieijt van de aennemers

Elf zij sullen alle de parade pijpen / maeken involgens hunnen vierden / artikel en

Twelf de aennemers sullen hunnen vijfden / artikel volbrengen

Derthien dan sullen alle de pijpen moeten / vernieuwt worden in een oft twee / chooren in de kerke door de Heeren / kerkmeesters hun aan te wijsen alwaar / dese alle sullen moeten gestelt en gesepareert worden / en sullen de aennemers overkomen om dese orgelen / uyt een te doen en de pijpen en de buijsen in de / gemelde chooren te stellen en de buijsen in de / gemelde chooren te stellen

Vierthien volgens hunnen sesden / artikel sullen de aennemers allen het / mechaniekwerk maken, en allen abregeen / spelende en kreupel werk

Vijfthien sij sullen ook nieuwe en wel / geconditioneerde trekken der registers / maeken

Sesthien De aennemers sullen om / de orgel compleet te maaken een nieuwe / clairon van goede materialen daarin / voegen instellen op de bekwaame plaetse

Seventhien de aennemers sullen alles wat / aan de orgel ofte spelend werk de / aude behoort genieten ende / kunnen gebruiken.

Achthien de aennemers sullen tot hun / profijt hebben de oude casse met alle spelende / ofte binnenwerk behouden het grof / eijser welk blijft tot profijt der fabrije / en sullen de selve op hunne / cost en last conform den achden artikel / alle noodige materialen leveren ende besorgen / behoudens het grof eijke blijvende / tot last van de aennemers het eijkwerk welk van / binnen de casse en tot het spelende / werk sullen noodig vinden en waartoe/ sullen meugen gebruiken de eijser trekkers oft / die sich in dese casse als nu bevinden.

Negenthien de Heeren kerkmeesters hauden / en reserveren aan hun de beelden boven / op de orgel staende en allen timmer / haudt aan de casse niet eijgen

Twintig de / aannemers verobligeren dit werk te sullen / maeken en voltrokken hebben tuschen heden en een jaar

Eenentwintig de HH kerkmeesters sullen op hunne / cost en last het nieuwe werk met alle gereetschap / te maestricht laeten afhaelen en het / comptoir betaelen en het welk voltrokken / en volmaekt sijnde het gereetschap / van de orgelmaekers naar maastricht / laeten brengen

Tweentwintig de aannemers sullen de / orgel onderhouden ten tijde van twee / jaar naar date dat sal gekeurt ende / gevisiteerd sijn, relatief tot hunnen / negenden artikel ten welken eijnde sij / oft eenen van hun twee mael in 't jaar / sullen overkomen om te herstellen,

onder alle welke conditien gemelde / Heeren Hautappel en Binvignat hebben / geaccepteert dese orgel te herstellen voor / den prijs van negenthien hondert gulden / Luijcks en voor den / Echo bestaande volgens hun opgeven in vier Registers / voor twee hondert en vijftig guldens / tesaam een en twintig hondert en vijftig guldens / alwelke de Heeren kerkmeesters beloven / en sig verobligeren te voldoen sooals / het werk sal voltrokken sijn drij / vierde deele en 't resterende deel / een half jaar naar date der visitatie / Desen achtentwintigste dag der maand / april des jaars 1700 eenennegentig voor / mij ondergeschreven notaers ende / rentmeester der fabriek in 't bijwesen der / getuijgen hier naar te noemen / comparanten personelijk de hier vooraan / genoemde Heeren Claes, Wilsens ende / jacobs ter Eender ende de Heeren / Binvignat ende hautappels ten / andere zijden parthijen comparanten / alwelke voorlesing en duydelijke / explicatie genoten hebben de wie mede / van de artikelen door de tweede comparanten / aan de eersten in 't frans overgegeven, / alwelke voor geinsereert houden, hebben / deselve geaccepteert en / verklaart van sig exactelijk naar dese / te voegen dese te sullen voltrekken onder / respectie obligatie van Hunne / personen en goederen soo als naar den / landrecht met consent en realisatie / ende approbatie deser daar ende / alwaar noodig ende met een constitutie / soo naar stiel / Aldus geschiet op dag en date soo boven / binnen Hasselt ten huijse van den heer / borgemeester Claes gestaan inde Capelstraet/ presenten als getuijgen ten desen versocht / ende gebeden Ant Bertrans meester schrijnemaker / ende Elisabeth vrederix en was de minute originele deser onderteekent als volgt / Guill Claes / J:R: Wilsens / F:W: Jacobs / L. houdtappel / J. Binvignat / antoney bertrans / hand + merck van Elisabeth / vrederix verklaarende niet te kunnen / schrijven Quod attestor ....Scholteden.....

Bron: RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

49. BESTEK VOOR DE REPARATIE VAN HET ORGEL IN DE ST. QUINTINUSKERK TE HASSELT, 27 APRIL 1791

Voorstellingen tot de reparatie ende / herstellingen van den Orgel in de / parochiale kerke van den H Quintinus / binnen de Stadt Hasselt

1 De Heeren kerkmeesters sullen besorgen en / doen maeken eenen nieuwe orgel kass / conform aan de plan hier verthoont

2 In dese orgel kass moet soo wel het positief / als de groote orgel geplaatst worden / bestaande dese in drij separate secreten / en waar ontrent te noteren dat het / clavier spel niet juijst in 't midden der / orgelkasse komt

3 De HH kerkmeesters sullen op het beste gemak / en aanwijzen van den orgelmaeker het binnen / werk eijgen aan de orgelkasse laaten maeken en

4 de selve Heeren sullen ook de vier blaasbalken / wel door de orgelmakers herstelt en / gerepareert sijnde op hunne costen doen stellen

5 sij sullen ook onder de directie ofte de hulpe / der geseijde orgelmaeker de windbuijsen / maeken / oft indien de orgelmakers dese selven souden / maeken het noodig haud daar toe / doen ende besorgen

6 De kerkmeesters sullen de klavier ofte monster / pijpen welke alle valsch oft meest niet / spreekende sullen sijn overtinnen en tevens / guldenen

8 hij sal aan den schrijnemaeker de plaetsen / teekenen en aanwijzen om dese te stellen

9 den orgelmaeker sal allen het gerief der / aude orgelcassen kunnen gebruyken en / sal hautwerk van de twee cassen / tot sijn profijt en voordeel genieten en / kunnen gebruyken behaudens het timmer / haut dienende tot de nieuwe casse

10 den orgelmaker sal de gehele orgel soo dan / pijpen van 't groot orgel als 't positief uijt / nemen en dese door de HH kerkmeesters / indien begeeven geteekent alle brengen en / stellen in eenen van de zijdchoeren welken / sal aangewesen worden.

11 geen eenige pijp sal uijt de kerke meugen / verdraagen worden.

12 in een van dese choeren sal den orgelmaeker / alle nootsaakelijke reparatien en herstelling / aan de pijpen en buijsen doen.

13 hij sal in de plaetse van de pijpen en de buijsen / welke te seer versleten sijn en niet wel souden / spreken nieuwe maeken ende andere stellen

14 hij moet maeken drij nieuwe wel / geconditioneerde secreeten.

15 hij sal de orgel en het clavier brengen tot H

16 den orgelmaker sal in de plaatse van de bleeke trompet eene goede malse en harmonieuse / trompet van goede materialen maeken en / in de plaatse stellen van de bleeke welke tot / sijn profijt sal wezen

17 hij sal om het orgel compleet te hebben en / gelijk voor desen geweest is sal hij daaren / bij maeken van goede materialen eenen nieuwe / Clairon en dese stellen in de plaatse daar / de twee ongeteekende registers sal vinden / te weten neffens trompet Basse en trompet / superieur

18 hij soude ook meugen in het positief stellen / eene flute tot accompnement van den basses / continués waar toe sal kunnen gebruyken / de quint flute daar bij voegende / eenige pijpen die nootsaakelijk sullen sijn

18 hij sal ook eenige pijpen van de Basse / in den Cromhorn beter doen spreken.

19 Den orgelmaeker sal nieuwe clavieren / maeken en indien men sig kan voor / staen van eenen Echo daar bij 't maeken / van drij a vier octaven, sal hij ook een / derde clavier moeten maeken en kleijn secreet

20 hij moet ook alle trekkers maeken en dese / stellen over de hand ofte in twee lineen

21 hij moet nieuwe abregeen en allen creupel / ofte spelende werk maeken / en alles wat des aangaande de orgel / aangaat maaken ende leverene

22 De orgel moet herstelt ende volmaekt / syn tusschen dit en

23 den orgelmaeker sal dese orgel herstelt sijnde / onderhouden ten tijde van / en hij sal ten dien eijnde op het jaar / eens of tweemaal overkomen

De Heeren Kerkmeesters deser parochie / hebben geresolveert van eene nieuwe / orgel casse te maeken en de orgel / te laeten herstellen en des wegens / met H Hautappels / en sijnen swaeger te Maestricht / te spreken en soo mogelijk te / convenieren op den voet der conditiën en / punten ons opgegeven autoriserende de heer borgemr. / Claes met onsen rentmeester Scholteden / en de gemelde Heeren orgelmaekers / toe te gaen en ons als dan rapport te / doen actum Hasselt in het huys van den / Seer Eerw heer Deken en pastoor de la / Court, den 27 april 1791, en ordonneren / Dese te... / L.J. de la Court pastor en deken / van Hasselt / G. Claes / J.R. Wielens / J.W. Jacobs.

Bron: RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

50. BIJKOMENDE OVEREENKOMST INZAKE BOUW NIEUW ORGEL IN DE ST. QUINTINUSKERK TE HASSELT, 29 APRIL 1792

29 april 1792 te maestricht met dHeere binvignat / en Holtappels veraccordeert ter presentie van / Dheer vaesen en Ant Bertrans vor het volle spel / van de Bombarde ofte pedael te voltrekken met / de octave welke in de orgel was en tot de selve / clavier als de andere voor twee hondert en twintig / guldens A:L: Scholteden / welk terug gekomen sijnde aan de HH kerkmeesters / hebben...te kennen gegeven die selve hebben geagrieert

2150

220

2370 – 0 – 0

Bron: RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

51. KEURINGSRAPPORT ORGEL TE HASSELT, 23 MEI 1793

Wij ondergeschreven door den seer Eerw heer P: A: De la Court pastoor / ende de Heeren Borgemeesters g: Claes ... advocaet / ende den heer J.R. Wilsens der rechten... ende advocaet schepene van den / souveraine...en het oppergerecht des graafschap Loon en vliermael, den / heer ...F: W jacobs als fabriekmeesters der parochiale kerke / van den H. Quintinus binnen de stadt Hasselt, versocht sijnde als / organisten om te examineren en te visiteren het werk en de orgel van de / gemelde parochiale kerke door de Heeren J: Binvignat ende L. hautappel / van maestricht deels herstelt en deels ...achtervolgens / conditien met de gemelde HH kerckmeesters ingegaen den 28 april 1791 / voor den not[ari]s A:L: Scholteden, verklaaren ingevolg der door ons gedaene / visitatie, en naukeurige examinatie de selve orgel met alle de registers / wel en ordentelijk geordonneert en ingericht ende soo als het behoort te sijn / herstelt, en het nieuwe werck daarin geplaatst, te sijn seer wel / gemaekt, volgens vereijsch der selve orgel, en geven wij dese onse / declaratie en attestatie des te liever en te gunstiger omdat wij de / nieuwe trompet met de clarron en bombarde boven de oude octave bas seer / voldoende en naar goestinge seer harmonieuse en aangenaam bevonden hebben / en het mechaneyke werk op het hooghste wel en in ordre bevonden

In teeken der waarheijt hebben wij dese eijgenhandig onderteekent ende gegeven / binnen Hasselt desen 23 mej 1793 / was getekeent g: g: vaesen organist der parochiale kerke van H quinten / binnen Hasselt / P Binorié organist der minderbroeders / Jacq Arnold Baerts organist der abdeij van St truijden / P: Leitz organist der EE P.P. august[ijnen] / op de zijde stont het cachet van den seer Eerw heer pastoor Delacourt in / rooden Lack geprint, met dese onderteekening/ p Delacourt pastoor / der parochiale kerke van den H. quintinus tot Hasselt / quod attestor A: L: Scholteden notaris / et fabricae receptor...

Bron: RAH, Hasselt St. Quintinus, inv. nr. 22.

52. OVEREENKOMST VOOR DE REPARATIE VAN DE ORGELS IN DE KAPITTELKERK VAN ONZE LIEVE VROUWE, 29 JUNI 1791

Plan de reparation necessaires des deux orgues du chapitre de la collegiale de Notre Dame, visité par nous J. Binvignat et L. Houtdappel facteurs d'orgues a Maestricht le 24 Juin 1791

Art.1 / Les quatres soufflets du grand orgue doivent etre renouvellee entierement avec de bon materiaux, les tables des / soufflets seront garnie sur les jointures avec peaux de mouton, et dans son entier avec bon papier afin que le vent / ne passe au travers des pores. Beaucoup de plies se trouve cassez. Il est necessaires dans faire de nouveaux en / place de ceux qui seront irreparable, soit par ce quil seront trop mince ou trop cassez.

Art. 2 / Les porte-vent depuis les soufflets jusqu'aux secrets seront demonté et etre bien visité, ensuite il seront garnie / sur les jointures avec du parchemin, pour la sureté du vent. En mem tems il y sera fait un nouveaux tremblant doux.

Art. 3 / Les trois claviers de main et celui de la pedalle, doivent etre demontez ainsi que les bascules. La liberte leurs doit / etre rendu. Toutes les pointes du guide qui se trouveront usez ou mangez de rouille, seront remplacée par de / neuve, qui empechera se mauvais bruit, dont les claviers seront suspendue de nouveaux, perpendiculairement et / orisontalement, afin que les claviers deviennent plus juste, et aussi maniable.

Art. 4 / Toutes la mecanique de l'interieure du grand Orgue et Positif, doit etre demontez entierement pour les mieux / nettoyer et y reparée ce qui est necessaire, afin de rendre a toute les pieces mouvante, toute libertez possible, et / toutes les pointes des roulaux de l'abregé qui se trouveront usé, dont les trous sont par consequent trop grand, / seront renouvellee par de nouvelle pointe de cuivre dun calibre plus gros, qui empechera ce battement qui nuisoit / beaucoup a l'ouverture des soupapes.

Art. 5 / Tous les secrets du grand Orgue, Positif et Pedalle, doivent etre bien nettoyez, et regarnir de nouveaux les leije et / bourcete qui sont usez, don't le vent se perd considerablement. Les chapes doivent etre relevée, afin de pouvoir / mieux nettoyer les ordures qui se trouve sous les registres, ensuite les rendre libre, que lesdit registres puissant / se tire et poussé avec facilité et etre aussi bien etanchée.

Art. 6 / Tous les tuyaux en generale dudit orgue doivent etre demontez, nettoyez exterieurement et interieurement, / visitez par registre, tuyaux par tuyaux et tous ceux qui se trouveront pliez et bossez seront redressez, et tous ceux / qui sont endommagez de salpêtre seront renouvellee avec de nouveaux morceaux de bonne matiere, qu'enfin ils / soient remis dans leur premiere etat.

Art.7 / Le secret d'Echo, tuyaux, et toute sa mechanicque doit etre demontez, nettoyez, et reparé de la meme maniere / que nous disons dans les art. cy dessus afin que le tout soit bien libre, pour evitez, que dans le tems d'humitez / n'empeche la liberte a cete mecanicque ainsi que le reste.

Art. 8 / Après toutes les reparations faite et bien observez, suivant les art. ci dessus specifiques, les tuyaux de ce dit orgue / seront remis en place, et seront embouché de nouveaux, dont les tuyaux doivent parlé bien claire et nette, / prompte aussi tot le clavier touchez, lun pas plus fort que lautre, dune egalitez reguliere, d'un bon accord, tous / les tuyaux perpendiculaire sur le secret, don't les plus grands seront soutenus par des oeillets de plomb, et bom / crochets pour que la pesanteur le les fasse ecroullez par la suite, comme cela se trouve actuellement.

Detaille particulier de la reparation de l'orgue du jubée, composée de neuf registres, dont cete reparation doit etre / executtee de la meme maniere et exactitude que le grand orgue.

Art. 1 / Les deux soufflets de grandeur d'environ quatre pieds et demie doivent etre renouvellee tout en neuve, de meme / que ceux du grand orgue, aussi de garnir le porte-vent et secret avec peaux de mouton et parchemin ou il sera / necessaire suivant que l'ouvrage l'exigera.

Art. 2 / Que tous les tuyaux de cet orgue soient demonté, afin de les bien nettoyer, et etre bien visitez, et de les redressez / et recoudée tous les tuyaux qui se trouvent dechirée et coupez par le haut, considerablement de tuyaux qui se / trouvent mangé de salpêtre, dont il est necessaire de les visitez de pret, puisquils sont fort mince de matiere et mauvaise composition, / enfin il seront reparée au mieux possible, et il y sera ressoudé de nouveaux morceaux.

Art. 3 / Le clavier ainsi que la mecanique interieure doit estre demonté pour les bien netteyer, et en meme tems de / réparée tous les deffauts qui se trouveront, dont le tout doit estre libre ey jouable.

Art. 4 / L'entrepreneur s'oblige de réparer toutes les fautes qui se decouvriront en demontant ces-dites orgues, soit dans / les secrets, ou dans quelque pieces mecanique, qui pourroint par la suite devenir une faute essentielle. S'oblige donc de veiller sur cet article.

L'entrepreneur s'oblige d'excutter les reparations de ces orgues, suivant les articles ci dessus spécifiés, tous les / materiaux necessaries a cete reparation a les frais et depens, qu'après l'ouvrage fini la presentera a la visitation, / et les deffauts qui si trouveront, sans contradiction seront remediez. De plus presente de repondre de les ouvrages / lannée antière (a contez depuis la visitation) que tous les accidens qui pourroient survenir dans le cour de cet / année, de les réparée a ces frais et depens, et d'excuttez dans toutes les reparations tant grand orgue que petit, / dans toutes les regles et principe de l'art, sur quoi nous avons accordez et contractée avec Mr. le chanoine / Jacques Maitre de fabrique, a ce speciallement autorise par le chapitre de Notre Dame, en date du 27 Juin 1791.

Parmi une somme de mille et cinquante trois florins argent BB cource de Maestricht, payable en deux fois, / scavoir six cents soixante trois florins l'orsque le grand orgue et positif sera fini selon les conditions cy dessus / spécifiés, qui devra estre au plutard a la toussaint du cour de cete année. Les autres trois cents quatre vingt et dix / florins lorsque le petit orgue sera entierement fini et réparée aussi selon les conditions, qui devra estre achevée / l'été prochain. / Pour les premis les soussignés ont obligées leurs personnes et biens, tant pour l'entier accomplissement de la / presente entreprise que pour le payement, en foi de quoy nous avons signé la presente double a Maestricht le 29 / Juin 1791 / J. Binvignat et comp.

Bron: RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 522.

53. AKTE AANKOOP ORGEL DOOR DE PASTOOR VAN DE PAROCHIEKERK TE BERG, 21 MEI 1794

Opheeden den 21. meij 1794 compareerde / voor my onderschreve notaris openbaer / binnen Maestricht geadmitteert en residerende B. Vrythoff in presentie / der gelooffw getuygen hier naegenomt den Seer Eerw. / Heer joannes scheepers als Pastor der Parochiale kercke van / Berg Bancke van St Servaes ten Eenre, en sieurs Lambert / Houdappel en josph Binvignat beyde orgelmaekers en Borgers alhier ten andere zijde parthyen welcke comparanten te kennen / gaeven, hoe dat den Heer Eersten comparant van hun tweede / comparanten gekogt heeft volmaakden orgel met kast voor een Duysend / guldens dezer stadt cours mits denselven door de tweede / comparanten in de voorgeschreve Parochiale kercke van / Berg moeste geplaets worden item dat sij tweede comparanten / den voorschreve orgel de drie Eerste jaeren op hunne / privative costen moeste onderhouden en daer aan te maeken of / repareren alle het geene er zoude komen te manqueren.

En / dat sij tweede comparanten verders gehouden sullen zijn / nae de Drie Eerste jaeren, den voorgeschreve orgel soo lange / als eenen van hun beijde Leven Zal in dusdaenigen staat / te houden als hij tegenswoordig sig bevind, waer voor sij sjaers genieten / zullen anderhalve franse croon, Dat den voorschreve Heer / Eerste comparant in diminutie van vorse, coopenningen / voor geseiden orgel aan hun tweede / comparanten belooft heeft soo haest den selven geplaets / zal zyn in de voorschreve Parochiale Kercke van Berg te / betaelen eene somme van seven honderd guldens, en ander half / jaer na dato de resterende drie honderd guldens,

En dewijl voorschreve orgel als nu in de gemelde Kercke / door de tweede comparanten geplaets is geworden, soo ist / dat den Heer Eerste comparant ingevolge voorschreve / accoord aan de tweede comparanten de geseide somme / van seven honderd guldens in mijns notaris en getuygens /

presentie overgeteld, en sig geadstringeert heeft in ... de / resterende somme ad drie honderd guldens inwendig / anderhalf jaar nae dato dezès aan hun te voldoen, / onder obligatie als nae regten, mits welke overgetelde / penningen ad seven honderd guldens en de voorschrevedistrictie van den Heer Eerste comparant wegens de resterende / cooppenningsen van drie honderd guldens verklaerden de / tweede comparanten van deze coopprijs van gemelden orgel / voldoen te wezen, en belooven diensvolgens alle de verdere / conditien by voorschreve coop gemaekt en hier vooren / woordentlyck aangehaelt Exactelyck tot hunnen / sterfdag toe te zullen naekomen, daer toe obligerende / yder van hun in solideren hunne persoonen en goederen / om daar aan in onverhoop geval sij de vooraangehaelde / conditien niet naekwaemen alle... / genoomen te kunnen worden, ook met consent voor / soo veel nodig in de realisatie dezès / met constitutie ut moris

Aldus gepasseert binnen maestricht op datum voormeld / ter presentie van den Seer Eerwaerden Heer Joseph Theodor / Banens canonick der vrye Ryxkercke van St Servaes / en Reijproost der voorschreve Bancke Berg / en H: Bastiaans beyde als getuygen ten dezen versogt / j: Schepers pastoor tot Bergh / L: houdtappel / J: Binvignat / Jos: Theod: Banens canonik / en Eyproost van berg / helena bastians / Quod attestor / I.F. Habets nots pubs.

Bron: RHCL, Notarissen Maastricht, inv. nr.: 2472.

54. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE DOMINICANEN TE MAASTRICHT VOOR HERSTEL EN UITBREIDING VAN HET ORGEL, 26 JUNI 1795

Plan De Reparation et Augmentation de / l'orgue Des R : P : Dominicain de cete Ville / Noms Des Registres contenûs dans cete orgue

Grand Orgue		Positif	
Montre	5	Prestant	5
Prestant	5	Bourdon	5
Bourdon	5	Doublete	5
Cornet	25	Nazard	5
Flutte	5	Tierce	5
Doublette	5	Sexquialter	10
Nazard	5	Mixture	15
Tierce	5	<u>Cromhorne</u>	<u>5</u>
Sexquialter	10		55
Fourniture	15		
Cymballe	15	<u>Echo</u>	
Trompette	5	Prestant	
Clairon	5	Bourdon	
<u>Voix humaine</u>	<u>5</u>	Doublete	
	115	Cornet	
	tuyaux	Cymballe	
	d'augmentation	Cromhorne	

Deux Secrets Pour le grand Orgue ; et un pour / le Positif, seront fait neuf, avec un / augmentation de cinq gravures Pour le ravalement, / et Doivent Etre de grandeur Suffisante pour placer / tous les tuyaux a leurs aise, / Les Trois Claviers Pourront Servir, moyennant / de les augmenté de cinq touches, et de les placques / de nouveaux en os, et les Demÿe ton en Ebêsne, / et Seront Remonté dans des chassü neuf, / Toute la Mecanicque de Linterieure de L'orgue / doit etre demonté, et sera constrüit a la nouvelle / Divisions des nouveaux Secrets y compris son augmentation, / Les Bascules du Positif Doivent etre faite absolument / neuf et en Bon Bois de Sapin, et D'hauteur / suffisante pour Empecher

quelle ne se plie, puisque / cest l'inconvenient que les anciens ont, outre leurs / mauvaise construction,
/ Les registres du Positif Seront Replacés pour les / tirés Par devant, de meme que jeux du grand orgue
/ par le moyen d'augmenté le mecanique, / Tous les Tuyaux du grand Orgue qui se trouveront /
cassez, Seront Refait de nouveaux, outre ceux qui / ne Seront pas Beaucoup Emdomagé, qui seront /
redressé / Le Clairon qui se trouve de fer Blanc, et fort mangé / de Rouille, ayant Beaucoup Souffert,
Dont Se trouvent / irreparable, Doivent etre fait Entierement neuf / L'Entrepreneur Sengage et
Soblige de faire tous / ses reparations, et augmentation spécifiés cy:dessus, / Moyennant de lui livré
les Bois Pour les secrets / et le Reste des materiaux a ses frais, sur quoi / il Reprendra Les Vieux
Secrets Pour lindemnisation / de la façon et Remontra tous L'orgue Entier / dans l'ordre que Lart
Lexige, Pour Prix / est Somme de quarante L'ouis D'or, / payable après L'ouvrage fini est Examiné, /
qui doit Etre fini Vers Les Environ de / pâsque ou la Pentecôte, de lannée Mil sept / cent quatre vingt
Seise accordée le 26 Juin 1795 / J : Binvignat

Bron: RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 332.

55. VERKLARING BINVIGNAT GEEN LOON TE HEBBEN ONTVANGEN VAN DE DOMINICANEN

Par moi Joseph Binvignat facteur / d'orgues dem[eurant] a Maestricht, que / pour reparations et
ouvrages neuf / faite a l'orgue des Reverend père / Dominicain de cete ville, suivant / la condition
contracté le 26 Juin 1795 / pour prix et somme de quarante / Louis'd'Or, surquoi j'ai reçuë trente / six
florins pour avance de quelque / materiaux, qui doit etre deduit de /ladite somme. / Les originaux sont
signés par / J. Binvignat, et F. V. Huntjens Mr. Prieur, / et F. R. Kebers Procureur de ladite /
Communauté. / Certifie sincere et veritable par le soussig[n]e / et conforme au registre déposé en ses
mains, / J. Binvignat

Bron: RHCL, Predikheren Maastricht, inv. nr. 370.

56. VERZOEKSCHRIFT BINVIGNAT AAN HET CENTRAAL BESTUUR VAN HET DEPARTEMENT VAN OVERMAAS

Aux Citoyens / President et administrateurs, / de l'administration centrale du / Departement de la
Meus inferieure / Séant, à Maestricht / Citoyens / Joseph Binvignat facteur d'orgues et / resident à
Maestricht, sest présenté / ce jour, chez le C.en Bleron receveur / des domaines nationaux, a Effet, de /
reclamer un orgue, reposant en la ci / devant Eglise des dominicains, qu'il / fit il y a Environ deux ans,
il / lui alleguat qu'il ne pouvait le lui / remettre, que prealablement il ne fut / autorisé par Vous, C.ens
administrateurs, / il a l'honneur de vous observer, que / cet orgue qui nest pas encore achevé, / ne lui a
pas été payé, la Supression / de ce couvent et des moines qui / l'habitaient, ont été lunique cause, / quil
na pas achevé cet orgue et qu'on / ne lui a payé. Comme cet instrument / absolument inutile
actuellement a ce / couvent, et que mal a propos, l'on en / disposerait, Je Vous Prie, Citoyens /
l'Administrateurs, D'ordonner qu'on / le lui Delivre, pour en faire son / profit, Sa reclamation est
d'autant / plus fondée, qu'il joint a la presente / le contract qu'il passait dans le / tems avec les
Superieurs de ce / couvent, et dont les Engagemens / non point été remplis, ni en total / ni en partie. il
Vous observe / également quil ne Pretend que / le Positif de cet orgue, le / Buffet appartenant a la
Republique / Salut et Respect / J. Binvignat

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

57. VERKLARING DIRECTEUR VAN DE NATIONALE DOMEINEN, 4 AUGUSTUS 1798

Vu la Pétition et / considerant que la Loi du 15 fructidor / an 4 qui a supprimé le couvent / des cidt Dominicains de / Maastricht porte que les effets / mobiliers de l'Église et / Sacristie sont acquis à la Repu / et vendus comme mobilier / national, considérant qu'un / orgue est un bien meuble, le / Directeur Soussigné estime qu'il / n'y a lieu à délibérer sauf / au pétitionnaire à se pourvoir / en liquidation conformément / à la Loi du 24 frimaire dernier. / Fait à Maastricht 17 / thermidor an 6 de la Rep. / Le Directeur de l'Enregistrement et du D[omai]ne N[at]ion[al].

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

58. ZITTING CENTRAAL BESTUUR VAN HET DEPARTEMENT, 11 AUGUSTUS 1798

Seance du 24Thermidor an 6 / L'Administration centrale du Departement de la Meuse Inférieure / Vu la petition du Citoyen Binvignat facteur d'orgues / à Maestricht par laquelle il expose que le 26 Juin / 1795 il passa acte avec le cydevant couvent des / Dominicains pour l'établissement et la confection/ d'un orgue dans l'église de la ditte communauté / qu'en execution de son traité il fit diverser / disposition de manière que son travail allait / etre achevé à l'époque de la suppression dudit / établissement et demande, attendu qu'il ne / lui a été fait aucun payement pour ce travail, / à être autorisé à faire le retrait de toutes / les fournitures qu'il a faites.

Considerant que la nature de cette demande / range son objet dans la classe des reclamations / et des contrats dont l'acquit ne peut avoir lieu / que d'après le système général établi pour / la liquidation de la dette publique. / Considerant que les ouvrages dont sagit sont / l'execution d'un contrat a la descision duquel / elle n'a point plus de droit sous le rapport des / avantages que sa maintenue procurerait / à la republique qu'elle non aurait dans / l'hypothèse ou ce marché lui serait onereux.

Oui le sommaire du Directoire Executif / arrête qu'il n'y a point lieu à délibérer / que la demande du Citoyen Binvignat / En retrait des objets de ses / travaux pour l'execution de son marché / susdit. / Qu'il se pourvoyera en liquidation de sa / creance en suivant les formalités prescrites / à cet effet. / Que expedition du present sera envoyée / au petitionaire / fait en depot le 24 Thermidor / an 6 / Girard / Gerardy / S. J. Bousmart / J.M. Reintjens

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

59. BRIEF BINVIGNAT AAN HET BESTUUR VAN HET DEPARTEMENT

À l'administration centrale / du département de la Meuse / inferieure seant a Maestricht. / Citoyens Administrateurs. / Je reçois dans le moment l'expedition / de votre arrêté en date du 24 /thermidor 6.me année, à l'égard / de l autorisation que je Vous demandais / de pouvoir Retirer le Positif, ou petit / orgue qui se trouve dans l'Eglise des / cidevant Dominicains de cette commune, / mais si cet arrêté ne m'est point / favorable, j'en dois attribuer la cause / à celui que j'avais chargé de dresser / ma Petition, où il a oubliez le plus / essentiel ; c'est que l'orgue en question / s'est fait après la redaction des / inventaires et après la sortie des moines / dudit couvent et ce pour le service / du curé de la

Paroisse de S.te Catherine / qui fut autorisé a y celebrer son culte, / ce curé m'invita a le lui apprêter pour / pouvoir s'en servir provisoirement / a condition qu'il me l'acheterait / subsequemment, ce que je fis de bonne / foi, par consequence jetais fondé a croire / que je ne rencontrerais aucun obstacle / pour l'enlevement dudit instrument, / Voila, je crois, Citoyens ad[ministrat]eurs les / Renseignements Suffisants pour vous / Eclairer d'avantage sur l'objet de / ma demande et pour Vous mettre a / même de pouvoir prononcer en ma / faveur et m autoriser a retirer le / Susdit orgue ne reclamant que ma / Proprieté / Salut et Respect / J. Binvignat

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

60. BESCHIKKING CENTRAAL BESTUUR DEPARTEMENT, 17 AUGUSTUS 1798

Envoyé la Présente / Ensemble celle antérieure / et Copie de L'arrêté pris / par L'administration centrale / à Lad[ministrati]on Municipale qui / est Invitée à transmettre / relativement à cet objet / Les Renseignements qu'elle / pourrait avoir sur le / marché du citoyen Binvignat. / Fait En Département le 2 / fructidor an 6 [19-8-1798] / Signé à la Minute / Chinard / President Gerardy /... /... Vû la Petition du citoyen Binvignat / d'où il resulte qu'il a traité / directement avec le curé de la / paroisse Ste. Cathrine, que celui-ci / est son debiteur et non la republique. / En Consequence le Soussigné Directeur / de l'Enregistrement et du Domaine national estime / qu'il n'y a pas lieu à deliberer sur / Cette demande, sauf au petitionnaire / à exercer son recours contre qui il / appartienne- À Maastricht le / fructidor an 6 dela Repfranc.[23-8-1798]

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

61. BRIEF VAN HET STADSBESTUUR AAN HET DEPARTEMENTSBESTUUR, 24 AUGUSTUS 1798

Canton de Maastricht / Liberté – Egalité / Chef-lieu du Département de la Meuse-Inférieure / Maastricht, le 7 fructidor an VI de la République Française. / L'Administration Municipale de Canton de Maastricht / À L'administration Centrale / de ce Département. / Nous vous envoijons Citoyens administrateurs / la petition et pieces y relatives du Citoyen Bovigna avec une attestation de divers habitants / qui Certifient que le dit Bevigna / a effectivement entrepris pour le Service des / Dominicains une orgue que la suppression de ces / Moines arrivée dans le moment de ses / travaux, l'a empeché de finir. / Nous Croÿons, Citoyens administrateurs, / les réclamations du pétitionnaire fondées / et nous esperons que vous y aurez tout égard / possible. / Salut & Fraternité / Nypels... / Lefebvre pour le Secret

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

62. BRIEF VAN HET DEPARTEMENTSBESTUUR, 23 SEPTEMBER 1798

Du 2 vendimiaire an 7 [23-9-1798] / L'administration centrale du Dép[artemen]t / de la Meuse I[nférieu]re / vu la pétition itérative du C[itoy]en Binvignat facteur / d'orgue à Maastricht par laquelle il expose qu'en / exécution de son marché passé avec le cydevant couvent / des Dominicains il a opéré le travail / d'un orgue dont la confection / nayant pu être achevé avant la suppression / delad[ite]

communauté, il en fit la fourniture / à lex[cellence] Ministre du Culte de l'Église dite / Ste Catherine moyennant une somme convenue / et demande la faculté de retirer cet / ouvrage du Local national ou il est déposé. / Considérant que par une précédente / pétition led[it] Binvignat fait l'aveu que cet / orgue a été fait pour le service de l'Église / des Dominicains et qu'il paraît certain que ce qui / existe aujourd'hui de ce travail quoique non / achevé a été fourni du temps de l'existence / delad[it]e communauté, et qu'en effet rien / n'a empêché le c[itoy]en Binvignat de traiter avec / Lex[cellence] Cure de St Catherine puisque celui y a / consenti, à concéder l'usage de cet orgue / au service du culte : qu'il existe au surplus / une transaction dont les effets doivent / être maintenus. / Oui le sommaire du / .....y a point lieu à opérer / de changement aux dispositions arrêtées / sur l'objet de cette réclamation en sa / séance du 24 Thermidor an 6 / qu'expédition du présent sera envoyée / au pétitionnaire pour sa gouverne / fait en Département le 2 vendémiaire / l'an 7 delarepubliquefrse

Bron: RHCL, Frans archief, inv. nr. 1122.

63. PLAN VOOR DE REPARATIE VAN HET ORGEL IN DE ST. MARTINUS TE WIJCK, AN XII (1803-04)

Detail des réparations nécessaires de / l'orgue de l'Église primaire de St Martin / a Wyck les Maestricht sçavoir

1. Les trois soufflets doivent être coupés / en morceaux bien nettoyer et recoller de / nouvelles peaux de mouton, ainsi de les / regarnir en dedans

2. Il doit y être fait un nouveau clavier, contenant / cinquante trois touches, depuis ut en bas / jusqu'à fa en haut, dont les grandes touches / seront plaquées en os, et les demie ton en / Ebène

3. Il doit être fait deux nouveaux secrets, ou / Sommier de grandeur suffisante pour contenir / la même quantité de registres qui se trouve / sur l'ancien, avec l'augmentation de cinq / touches jusque fa.

4. Le Clavier sera placé sur le devant / du buffet d'orgue ainsi que les soupapes / des nouveaux secrets, pour diminuer la / multiplication de mécanique que les anciens / exigeroit, et en même temps donner de la / douceur au touché du clavier

5. Le mécanisme de l'intérieure de l'orgue / doit être fait et construit généralement neuf, / vu le changement du clavier de derrière au / devant, et outre cela la plus grande / partie tout à fait usée, les pilottes qui / servent à tirer les registres, seront fait en / double quartier de chêne garnie de palises / de fer, ainsi que les rouleaux de / l'abrégié sera aussi fait en bois de chêne / armée des palises de gros fil de fer et / coupille en cuivre

6. Il y sera fait cent et cinq tuyaux / d'augmentation pour compléter tous les registres / qui se trouvent dans l'orgue jusqu'à fa / en haut, et il doivent correspondre avec / les anciens

7. Généralement tous les tuyaux de l'orgue / doivent être bien nettoyés, redressés, et / tous ceux qui se trouveront endommagés de / salpêtre il y sera ressoudés de nouveaux / morceaux, ensuite remontés sur les neuf / secrets et raccordés suivant les règles de l'art

Cedit orgue ayant été examiné de prêt, / j'ai trouvé que les ouvrages à faire des / articles ci dessus spécifiés étaient absolument / nécessaires, qu'aucun article ne pouvoit pas / être diminué pour la confection d'un bon / ouvrage, et après un calcul juste et / honnête, coûtera une somme de mille / florins argent de Liege, y compris que / tout les matériaux nécessaires à la construction / dudit orgue sera à la charge de l'entrepreneur / Donnez le ....par J. Binvignat facteur d'orgues / et mécanicien résident à Maestricht

Bron: RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 5.

64. NOTULEN VAN DE VERGADERING VAN HET GENOOTSCHAP VAN DE H. CAECILIA, 29 JANUARI 1804

Zitting van den 29 Janry 1804...

5to is voorgesteld, van by requeste zig aan / aan te geeven aan dem Eerw heer Pastor en / kerkmeesters, ten einde het oxaal aan beide / zyden ter volle breedte van de kerk uit te / rekken, en een andere orgel, te weeten / dien van het voorheen Capittel van O.L.V. / welke reeds lang door de Canoniken van gem / Capittel gratis is opgedragen aan de kerk / van Sint Nicolas, op het oxaal te doen / plaatzen;

de beweegredenen, waar op de te / evene vraag gegrond is, zullen zyn, als volgt: / Dat het Genootschap zedert een geruime tyd / aan den dienst van het koor toegewijd en zich / vrijwillig zonder eenig zelfbelang daar toe / opgedragen hebbende, niet anders in het oog / heeft, dan de Eer van Godt en den aanwas / van den Godsdienst.

Dat de tegenwoordige orgel, ten opzichte / van de meerderheid van zang, reeds veel te / klein is, en dus geene andere dienstiger / dan die van het Capittel van Onze Lieve Vrouwe.

Dat, indien de gemelde orgel van O.L.V. / niet tydig op de bestemde plaats gebragt / word ingevolge de heilzaame cessie van / meergemelde kanoniken, het te vreezen / staat, dat de kerk, by langeren uitstel, / gemelden orgel mogelyk nooit zal bekoomen, / dewyl gemelde heeren kanoniken / dien uitstel voor een stilzwygende weigering / zouden kunnen nemen.

Dat, in aanzien van de reeds genoemde en / nog dagelyks aangroeiende leden, het / tegenwoordig oxaal niet groot genoeg meer is. / Ende dat dus een grooter lokaal vereischt / word, zoo voor de leden, als voor andere persoonen, / dewelke, om den toeloop van volk, geene / plaats in de kerk vindende, liever als honoraire / leden op het oxaal verlangen te koomen.

Dat de heer Pastor Cuijpers in zyn leven / de noodzaakelykheid van een andere orgel / ook erkennende, reeds by voorkennis, / en toestemming van de kerkmeesters, met / de heer Bevignat orgelmaaker overeen / gekoomen was tot plaatsing van den / orgel van O.L.V., dusdaanig dat gemelde / heer Bevignat reeds over lang alle de / noodige voorbereidingen gemaakt heeft / ende zelfs over de vyf honderd voeten droog / eikenhout ten dien einde verwerkt heeft, / in verwagting van de volle executie van het / plan van welgemelde heer wyle den Pastor / Cuijpers en Kerkmeesters.

Dat gemelde orgel niet alleen tot Sieraad / der Kerk dient, maar dat hy zelfs, zo dra alles / in orden gebragt is, vier duizend guldens / in waarde zal emporteeren boven de tegenwoordigen.

Dat eindelyk by verkoop van den tegenwoordigen / orgel en na aftrek van het product / van gemeld verkoop, enkel vier à vyf honderd / guldens aan kosten zullen moeten besteed / worden tot reparatie van den orgel van O.L. / Vrouwe, ingevolge plan en bestek deswegens / gemaakt tusschen wyle de heer Pastor / Cuypers en kerkmeesters ter Eenre, en de / heer Bevignat orgelmaaker, ter andere / zyde... / Schols Secretaris

Bron: RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht, inv. nr. 2072.

65. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS VAN DE ST. SERVAAS INZAKE OVERBRENGING VAN HET ORGEL UIT DE DOMINICANENKERK, 1 SEPTEMBER 1804

Je reconnois être convenu avec Mess les Marguilliers de la paroisse de St Servais des articles suivants / Article 1r / à assister au deménagement de leur orgue placé dans l'église des ci devant Dominicains pour autant que ma / présence y sera necessaire par rapport à mon état de fabriquant d'orgue / Art 2e / de placer le dit orgue avec toutes les appartenances tant le grand ouvrage que le positif dans l'église de

St. / Servais / Art 3e / de reparer et fournir tous les tuiaux necessaires les divers secrets et autres mecaniques quelqu'en puisse etre la / denomination enfin tout ce qui sera requis sans exception quelconque pour que l'orgue soit complet et reunies en / son état primitif en bonne et due forme / Art 4e / je m'engage d'achever mon ouvrage avant le premiere septembre de la presente année sous peine de perdre un / Louis pour chaque quinzaine que j'y travaillerois après la dite epoque. / pour prix de mon ouvrage ainsi que des fournitures suivant les conditions susdites Mess les Marguilliers me / payeront après l'entiere execution la somme de neuf cens cinquante florins de liege la couronne de France à / raison de cinq florins en foi de quoi j'ai signé les présentes cejourd'hui le premier septembre 1804. / J. Binvignat.

Pour acquit de la somme de neuf cens cinquante florins si dessus
J. Binvignat

Bron: RHCL, St. Servaas Maastricht, inv. nr. 1026.

66. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS ST. JAN VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL, 1 JULI 1806

Vergaderinge gehouden 1e July 1806 coram omnibus. / Door den Preeses voorgebragt, dat terwijl, heden bij den Kerkenraad, het maken van een nieuwen Orgel in de / Jans Kerk alsmede de plan van Negotiatie in voorige Resolutien gemelt, goed gekeurt zijn, als nu de Conditien / tot het maken en stellen van dien Orgel en het in staat stellen en opsetten van de eykehoute kaste diende / geresumeert en geteekend te worden is goed gevonden sulx dadelijk te effectueeren. / Na resumptie van dien, zijn dezelve geapprobeert aan den Orgelmaker J. Binvignat voorgeleesen en voorts / gesamenlijk onderteekend volgende de gementioneerde Conditien.

Conditien tot het maaken van eene nieuwe orgel en te stellen in de Jans Kerk alhier alsmede het in staat stellen / van de eijke houte kaste en het opsetten van deselve

Art.1 / Desen orgel moet weesen van agt voeten gecomponeert van twaalf registers als / 1. Monter van 8 voeten / 2. Prestant 4 voeten / 3. Bourdon 8 voeten / 4. Fluijt 4 voeten / 5. Octave van 2 voeten / 6. Nazar 1 voet 8 duym / 7. Clairon 4 voeten / 8. Tiers 1 voet en 4 duym / 9. Cornet van 4 pijpen op ieder toon / 10. Mixtuur 4 pijpen op ieder toon / 11. Sexquialter 2 pijpen op ieder toon / 12. Trompet doorgesneden / 13. Trambelant

Art. 2 / Den aannemer sal de drie Blaasbalken van den voorigen Orgel reparereen en in goeden staat moeten stellen, / sonder defecte, sooals ook de Secreeten, mitsgaeders de Wintbuijsen en het Clavier en dezelve behoorlijk / moeten garneeren.

3. / Hij sal moeten leveren en bekostigen alle de pijpen van de Registers gemaakt van goed Lood en de bas Bourdon / van goed droog Eijkenhout.

4 / Den Aannemer sal het Monter Art 1 gemeld, moeten maken van nieuw Engels Tin en volgens de mate van de / kaste. Alle de Loode en Tinne pijpen moeten van goed geslagen Lood en Tin sijn.

5 / De Veeren van de Secreeten moeten van koper zijn gelijk mede alle den draat die daartoe gebruikt word, opdat / dezelve van de roest niet verteert worden.

6 / Alle de Machinen die in den Orgel nootsakelijk sijn, moeten nieuw van goed Eijke hout gemaakt worden, / gegarneert met het nodige yserwerk om de Registers te trekken, voorsien met nette gedraaide knopjes, en sal den / Aannemer geene Machines van den vorigen Orgel mogen gebruiken als diegene die in behoorlijke staat sijn.

7 / Alle de Pijpen van de Orgel van de Matthijs Kerk alsmede de Blaasbalken sijn voor den Aannemer.

8 / Alle de materialen nodig tot voors. Orgel sijn tot laste van den Aannemer.

9 / Den Aannemer sal op sijnen Costen de Eijke houtte kaste en balustrade moeten in staat stellen, de nodige / defecten repareren, en verders opsetten, blijvende het verven van dezelve mitsgaders de Ankers en de Lijsten of / Corniche als mede het verdere houtewerk onder den Orgel ten laste van de Uijtgevers.

10 / Den aannemer sal den nieuwen Orgel op syn kosten moeten stemmen. Alle de fauten en defecten, welke bij / visitatie sullen bevonden worden sal den Aannemer op zijn kosten moeten vernieuwen of herstellen.

11 / En sal deesen Orgel met deszelfs kaste en ale het geene daertoe dependeerd voor den laatste Zondag in / November eerstkomende compleet vervaerdigt, en op de gedestineerde plaats gestelt moeten wesen, zulks alles / op kosten van den Aenneemer.

12 / Alle het geene door het plaatsen van den nieuwen Orgel mogte komen te breeken of te beschadigen aen / Muuragien, Vloer of Tralien sal den Aanneemer op sijn kosten moeten herstellen en repareeren.

13 / De Maate waar na desen Orgel gemaakt word is Fransche maat van 11 ½ Duijm Maastrigter maat de Voet.

14 / Den Aannemer sal so haast hij het houtwerk op geset heeft ontfangen Twee Honderd Guldens, en het Orgel voor / goedgekeurt zijnde, ontfangen Ses Honderd Guldens sullende hij gehouden wesen den Orgel een Jaar lang te / moeten onderhouden en alle voorkomende defecten op sijne kosten moeten herstellen, en sal als dan de / resterende Honderd Vijftig guldens ontfangen, naer gedaene verdere opneming en goedkeuringe.

Dubbelt gedaan te Maastricht de 1^e Julij 1800 ses. / geteekend / D. Hupkens / J. Binvignat / J. C. Basserman / A. Hagemans /L.W. vd Heuvel

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht, inv. nr. 954.

67. PLAN VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE ST. MATTHIASKERK TE MAASTRICHT, 1807

Plan en conditien, onder welke de Heeren Henri Guillaume Crahayen Jean Theodore van Gulpen ten deze als / Kerkms. der succursale kerken van St. Matthias binnen deze uijtgegeven en aanbesteed hebben aan de Heer Sr. / Binvignat Mr. Orgelmaker binnen deze stad present en aannemen het maken opstellen en in orde brengen van / eenen grooten nieuwen orgel tot nutte en diensten van even gemelte succursale kerke, so en als even gezeiden / orgel met zijne registers, secreeten, pijpen en blaasbalken hier achter beschreven word, door parthijen / ondertekent en verders op de volgende conditien.

Art. 1 / De Heere n Kerken'S zullen doen maken en in voors'kerke op eenen daartoe gedestineert okzaal doen plaatsen / eenen nieuwe orgelkasse ingevolge modell of plan door dhr. Binvignat afgeteekent en zal voors'orgelkasse / geplaatst moeten sijn voor den eersten January 1808.

Art. 2 / In deze kasse zulle moeten geplaatst worden het Positief, Groot Orgel, Echo en Pedalle hebben den grooten orgel / twee secreeten, den Echo een, het positief een en de Pedalle insgelijks twee secreeten.

Art.3 / Den aannemer zal vijf nieuwe blaasbalken maken van goed Eiken hout behoorlijk van wit nieuw schapenleer / voorzien, gelijkmeede alle de nieuwe trecken van de registers.

Art. 4 / Den aannemer zal tot volmaking van elk register zo veel pijpen bijzetten als ingevolge de kunst tot eenen / grooten orgel vereijscht word.

Art. 5 / Den aannemer zal alle monster off figurant pijpen moeten leveren, behoorlijk overtrecken en plaatsen.

Art. 6 / Den aannemer zal alle de secreeten moeten leveren en plaatsen en daar toe niet anders mogen gebruiken als beste / oud eiken hout en zal alle de treckers van de registers met goed wit schaepen leer voorzien.

Art. 7 / Aangezien deezen orgel in drie clavieren bestaat is geconvenieert, dat alle de geheele toonen overdeekt zullen / zijn met wit ijvoer en de halve toonen met ebbenhout.

Art. 8 / Aan de registers, alle de klappen en binnenwerk van de orgel zal den aannemer niet anders mogen gebruiken / koperdraed en geen ijzer, opdat het werk van alle roest bevrijd blijve.

Art. 9 / De aannemer zal invoorhandigen orgel geene bleeke pijpen en mogen zetten, maar daar toe niets anders mogen / gebruiken als loote, tinne en van best eijken hout, vast en digt bij een gewerkt.

Art. 10 / De monster of figurant pijpen zullen moeten overtrocken zijn met beste engelse of parijsse folie off tinnen / bladeren, zo als gebruikelijk.

Art. 11 / Het mechanicke off heel binnenwerktuig zo van Positief, Groot Orgel, Echo als Pedal en het plaatsen en in order / brengen dies, blijf tot laste van den aannemer, zoodanig dat de Heeren Kerkm's niet anders te furneeren hebben / als alleen de groote orgelkasse, zoals bij Art. Een is vermeld.

Art. 12 / Aangezien het huijs van den aannemer niet en sufficeert, om alle de pijpen, secreeten, claviere van desen orgel / in zijn huijs te bergen is bedongen dat de Heeren Kerkm's aan hem gratis besorgen sullen een of twee kamers / digt bij de kerke alwaar hij na mate dat avanceert, zijn reeds vervaardigde kan komen brengen en bewaaren, dus / lange, todat den orgel op gestelt word. /

Beschrijving van den groote orgel. / hebbende een mechanicke en secreet à part / Montre van 8 voeten / Fluijt van 4 voeten / Bourdon van 16 voeten / Bourdon van 8 voeten / Prestant van 4 voeten / Doublette van 2 voeten / Cornet van 5 pijpen / Nazard / Tierce / Sexquialter van 2 pijpen / Fourniture van 4 pijpen / Cymballe van 2 pijpen / Trompette bas van 8 voeten / Trompet discante / Clairon / Vox Humana / Violine di Gamme / Positif, mechanicke en secreet apart / Bourdon van 8 voeten / Prestant van 4 voeten / Fluijt van 4 voeten / Nazard / Doublette van 2 voeten / Tierce / Cornet van drie pijpen / Mixture van drie pijpen / Cromhoorn basse / Hautbois discant / Echo, mechanicke en secreet apart / Prestant / Bourdon / Cornet van drie pijpen / Cromhoorn / Pedales van een octave en een halve te weten van ut tot fa / Flute van 8 voeten / Trompette van 8 voeten / Clairon van 4 voeten / Voorgescreven orgel zal hebben drie clavieren gaande alle van ut tot fa en zal gedreeven worden door / vijf blaasbalken, zoals bij art. 3 geseid is

Art. 13 / Den aannemer belooft van de Grooten Orgel met positief op den voet zo als hierbij uitgedrukt vervaardigt te / zullen hebben met het einde van dit jaar zoodanig dat met de tweede Januarij 1808 beginnen zal met het plaatsen / dies en verbind zig verder van gezeiden orgel met positief volkomen gestelt en in orde gebraght te zullen hebben / voor Paaschen van 1808 zoodanig dat met dat Hoogtijd de kerkdiensten met dien grooten orgel en positief / gespeelt zullen worden.

Art. 14 / Den aannemer verbind zig van den Echo met het werk der Pedalen op den voet van neffensgaande detail / geplaatst en volkomen in order gebraght te zullen hebben voor den 13 Juni 1808 zoodanig dat op den feestdag van / den H. Antonius alle de kerkdiensten van het spel van Echo en Pedalen zullen werden geaccompagneert.

Art. 15 / Het zal de uitgevers vrij staan naar het voltrecken van heel dit werk, van op haar kosten zoodanig orgelmaker off / deskundige van andere plaatsen te ontbieden, als haar goeddunkt, teneinde het gemaakte werk nae te zien en te / examineeren off alles nae de regels van de kunst en ingevolge plan en conditien vervaerdigt en voltrocken is dan / niet.

Art. 16 / Den aannemer belooft te garandeeren voor de soliditeit van heel het voorschreve werk ten tijde van een rond jaar / naar de geplaatste Echo en Pedale te weten tot den 13 Junij 1809.

Art. 17 / Den aannemer zal voor het maken, leveren, plaatsen en in order brengen van gemelden orgel volgens plan, / genieten eene somma vier duizend en driehonderd guldens luycks of oud. Brabants Maestrichter cours, de / croone egter ad vijff gts, luycks, betaalbaar een quart binnen den maand in dato deser, een quart hij aannemer / beginnen zal met het opzetten van den Grooten Orgel en Positief een quart wanneer den grooten orgel met / positief opgesteld is en het laatste quart drie maanden nae de voltrecking van het geheele werck.

Aldus gecontracteert.../ Crahay, van Gulpen, Binvignat.

Bron: Dejong 1950, p. 21-23.

68. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET HET KERKBESTUUR VAN DE ST. LANDRICUSKERK TE ECHT, 29 OKTOBER 1816

Detail des reparations est ouvrages neuve a faire pour l'orgue de la commune de Echt sçavoir / 1. Un clavier neuf doit y être fait contenat cinquante trios touches depuis ut en bas, jusqu'a fa en haut. / 2. Le meme secret reservira mais il y sera fait un ajoute de cinq gravure audit secret pour y recevoir pour chaque / registre les cinq tuyaux d'augmentation. / 3. Il y sera fait deux soufflets neuf de grandeur suffisante pour donner du vent a discretion audit orgue, ainsi d'un / nouveaux porte vent depuis les soufflets jusqu'a dans l'interieur de l'orgue. / 4. Il doit y etre fait une nouvelle basse de bourdon en bon bois de chêne ainsi que lajoute de cinq tuyaux pour chaque registre. / 5. Il y sera fait une nouvelle basse de trompette qui doit correspondre aux ancien avec lajoute. / 6. Il y sera fait soixante et dix tuyaux neuf pour lajoute general de tout les registres qui existe. / 7. Une quantité des tuyaux environ de quatre cents ... ,est environ la moitié se trouvant irreparable, dont les / meilleure seront tire dehors pour resservir, et lautre moitié manquante sera fait neuf. / 8. Tous les autres tuyaux en etât de service seront bien redressé et remis en bon etât ainsi que les tuyaux de parade qui doivent etre platiné en etain. / 9. Tous les articles cy dessus specifiques l'orgue monté et accordée tel que lart l'exige et visité par expert, / convenûe avec Mrs. Le Bourguemaitre et marguillers de la commune de Echt, Canton de Maseick pour prix et / somme de six cents et vingt cinq florins argent de Liege payable après la visite faite, dont le soussigné, / entrepreneur s'oblige dans repondre deux ans consecutive, et tous les deffauts qui pourroit y survenir seront / réparée aux frais dudit entrepreneur. Fait a Echt en double le vingt neuf octobre mil huit cents et seise, et les / partis contractante ont signé avec nous / J. Binvignat / Ingendael B / J.P. Centerich pastor / ... / J.S. Meuwissen / L. Vrancken vicair / L. Reijnen

Bron: GAR, H. Landricus Echt, inv. nr. 48.

69. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE KERKMESTERS VAN DE STE. CROIX TE LUIK VOOR OMBOUW VAN HET ORGEL, 12 JANUARI 1819

Entre Messieurs les Conseillers de fabrique de L'Eglise paroissiale de / Ste. Croix à Liege et Monsieur J. Binvignat, facteur d'Orgue domicilié a / Maestricht est au sujet des réparations à faire a l'orgue de la dite Eglise / Convenû comme suit. / Art. / 1. Mr. Binvignat s'engage à faire neufs trois Claviers depuis Ut en / bas jusqu'à Ré en haut faisant Cinquante touches, plaquées en bois / d'Ebène et les demies touches en blanc. 2. de renouveler generalement les quatre soufflets en bonne peau de / mouton et garnie en papier dans l'intérieure ainsi que le porte-vent / 3. de faire deux nouveaux sommiers pour contenir la même quantité / de Jeux qui se trouvent sur les anciens, et une ajoute de deux notes / avec les tuyaux dans Chaque jeu, mais les dits sommiers seront / faits de six pouces plus

larges que les anciens pour metre les tuyaux / plus à leur aise, et la dernière octave en bas sera fait avec le double / soupape pour que le bourdon de Seize et montre de huit pieds / ne soient point altérés, le tout en bon bois de Chêne. / 4. de faire pour le positif un petit sommier contenant Utdièze et Ré / pour correspondre au Grand orgue, il n'y placera que les principaux / jeux necessaires. / 5. de Changer tout le mecanisme du Grand orgue d'après la nouvelle / construction des sommiers, ainsi que les pilotes pour tirer les registres. / 6. en Demontant l'orgue, Mr. Binvignat remettra les tuyaux en / bon Etat, il les nettoyera et rebouchera de manière qu'ils doivent / bien Clairement parler suivant les regles de l'art. / 7. Les tuyaux de parade devront être par lui replatinés de nouveau en feuille / d'étain d'Angleterre et bien redresses / 8. Le changement à faire à la Caisse comme portes et Galeries pour parvenir / Commodement dans l'intérieure est à la charge de la fabrique. / 9. Tous les matériaux nécessaires à la réparation et ouvrages neufs / pour la Construction dudit Orgue seront aux fraix de Mr. l'entrepreneur. / Ou facteur / 10. Celui ci préparera tous les objets mentionnés dans son / atelier à Maestricht et n'employera jamais plus que soixante jours / pour démonter et réposer entièrement l'orgue tel qu'il doit être. / 11. Le premier Juin prochain, le fils de Mr. l'interpreneur se rendra a / Liège pour renouveler les quatre soufflets qui seront achevés pendant / ce mois là, sans que l'église soit pendant cette Epoque privée du Jeu d'Orgue. / 12. Mr. l'Interpreneur commencera à Démontre le premier Juillet et / son ouvrage terminé, il en Garantira la parfaite exécution pendant dix / huit mois, prenant toute faite éventuelle résultant de son Chef à sa charge. / 13. L'ouvrage étant reconnu bon, et conforme aux conditions il lui sera / payé la somme de treize Cent Cinquante francs. / Fait double à Liège le Douze Janvier 1800 et Dix neuf. / Signé J. Binvignat / J.J. Richard secrétaire du / Conseil de fabrique de Ste Croix.

Bron: AEL, Cure St. Barthélemy [sic], inv. nr. 15.

70. PLAN VOOR DE OMBOUW VAN HET ORGEL IN DE ST. BARTHÉLEMY TE LUIK, 13 APRIL 1820

D'après la demande de Messieurs les / Conseillers de la fabrique de L'Eglise / primaire de St. Barthélemy à Liege / le Sieur J. Binvignat facteur D'orgues / domicilié a Maestricht a fait le Devis / ci dessous pour la Réparation, Changement / et Augmentation qu'il y a faire a Lorgue / de la ditte Eglise, et avec Observations / Savoir / 1. Trois claviers neufs depuis Ut en bas jusqu'au / fa en haut faisant Cinquante trois notes, / cest à dire touches plaquées en Ebène et les / demi touches en blanc, Couteront la Somme de / deux Cent quarante francs à...240. fr / 2. Renouveler les quatre soufflets en bonne / peau de mouton et Garnie dans l'interieure / en papier ainsi que le porte Vent et les / placer sur le doxhalle pour la somme de / trios centes francs à...300fr. / Indispensable / mais si on les laisse a / leur place, ils en couteront / que...240 fr. / 3. faire deux nouveaux Sommiers pour / Contenir la même quantité de jeux qui se / trouvent sur les Anciens et un ajoute de cinq / notes avec les tuyaux dans chaque jeu, ils / seront faite plus longue pour metre les tuijaux / plus a laise la dernière octave en bas sera / faite avec double soupape pour que le / Bourdon de seize et la Montre de huit / pied ne soient point altérés le tout en bon / bois de Chêne pour la somme de six cent / francs...600, fr. / Indispensable / les autres Etats tout / a fait mauvaise, mais / si on n'y veut point / d'ajoute ils ne couteront / que la somme de 500 frs, / 4. Le mecanique sera changé d'après la / Construction des Sommiers ainsi que les pilotes / pour les Registres. / Cet article est Compris / dans le prix des / sommiers. / 5. Faire pour le positif un petit sommier / contenant cinq notes jusque a FA pour / correspondre au grand Orgue et y placer / les jeux necessaires pour la somme de cent / vingt francs ...120 fr / Si on ne fait pas point / de nouveaux claviers / cet ouvrage n'est point / nécessaire. / 6. En demontant l'orgue le facteur remettra / en bon Etat tous les tuijaux et porte vents qui / sont endomagés

par le salpêtre en y soudant / des morceaux, les nettoiera et rebouchera / de manière qu'ils partent bien Clairement / pour la somme de Trois Cent Soixante / francs à... 360, / Indispensable / 7. Tous les matériaux nécessaire à la Réparation / et Ouvrages Neufs pour la Construction dudit / Orgue seront aux fraix du facteur. / 8. Les Changements a faire a la caisse, s'il / en est besoin, les bois et les ferremens pour le / déplacement des soufflets seront à la charge / de la fabrique. / 9. Le facteur promet que le dit Orgue sera / achevé pour le printems prochaine 1821, / tems nécessaire pour Confectionner dans son / atelier à Maestricht. / 10. Le facteur Garantira pendant une année / son Ouvrage pour toutes fautes resultantes de / son part et s'oblige de les reparer a ses fraix. / 11. Le payement se fera après l'examen / des Experts (qui seront nommés par Messieurs les / Conseillers) sitôt l'ouvrage finie et reconnue / Conforme aux Conditions. / Lorsque Messieurs les Conseillers auront desidé sur / les Réparations et augmentations, ci dessus détaillez, il sera passé / avec le facteur un Marché en double pour l'Execution. / Le Montant de toutes les Réparations, Changements / et Augmentations en Général seleve a la / somme de Seize Cent Vingt francs à 1620. / Le Montant des Reparations / Indispensables sélève a la somme de / Onze Cents francs, à ...1100. / 12. Le facteur Observe que l'article Six si on voulait le / faire faire seul il ne veut pas l'entreprendre a aucun prix / attendu qu'il est impossible qu'un Artiste puisse s'en tirer / avec honneur. / Liège le 13 Avril 1820.

Bron: AEL, Cure Saint-Barthélemy, inv. nr. 15.

71. PLAN VOOR DE OMBOUW VAN HET ORGEL IN DE ST. BARTHÉLEMY TE LUIK, 8 OKTOBER 1824

D'après la demande de Messieurs les Conseillers / de la fabrique de L'Eglise primaire de St. Barthélemy / à Liege le Sieur J. Binignat, soussigné, facteur D'orgues / domicilié a Maestricht a fait le Devis ci dessous pour / la Réparation, changement et augmentation qu'il y a / à faire a L'orgue de la ditte Eglise aux prix et conditions / suivantes. / Savoir / 1. Trois Claviers neufs depuis Ut en bas jusqu'au fa en / haut faisant Cinquante trois notes, les touches plaquees en / Ebène et les demi touches en blanc pour la somme de Deux cent / quarante francs à...240. fr / 2. Trois soufflets neufs de 6 pieds de long sur / 3 pieds ½ large p la somme de trois centes francs...300 / 3. Deux nouveaux Sommiers pour Contenir la / même quantité de jeux qui se trouvent sur les / anciens et un ajoute de cinq notes avec les / tuyaux dans chaque jeu, la dernière Octave / en bas sera faite avec double soupape pour / que le bourdon de seize et la montre de huit / pied ne soient point alterés le tout en bon bois / de chêne p la somme de six cent francs...600, fr. / 4. Le mecanique sera changé d'après la / Construction des Sommiers ainsi que les / pilotes pour les Registres. / 5. Faire pour le positif un petit sommier pour / contenir cinq notes jusque a fa pour correspondre / au grand Orgue et ij placer les jeux necessaires / pour la somme de cent vingt francs ...120 fr / 6. Le facteur remettra en bon Etat tous les / tuyaux et porte vents qui sont endomagés par / le salpêtre, les nettoiera et rebouchera de / manière qu'ils parlent Clairement pour la somme / de Trois Cent Soixante francs à... 360 / 1620 / 7. Par le Changement a faire toute degradation / qui sera fait a la caisse les bois et les / ferremens pour le déplacement des / soufflets seront à la charge du facteur / moyennant la somme de quarante francs...40 / 8. Tous les matériaux nécessaires à la / Réparation des Ouvrages pour la / Construction dudit Orgue seront aux / fraix du facteur. / 9. Le facteur Garantira pendant un / an son Ouvrage pour toute faute / resultante de son fait et s'oblige / de les Réparer a ses fraix. / Francs 1660.- / Maestricht le 8.Octobre 1824. / J. Binignat

Bron: AEL, Cure Saint-Barthélemy, inv. nr. 15.

**72. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS VAN DE ST. NICOLAAS
TE MAASTRICHT VOOR DE INBOUW VAN HET POSITIEF IN DE HOOFDWERKKAS,
30 JANUARI 1830**

1. Uit het nog bestaande Positief zal men de zes registers Prestant, Bourdon, Flute, Doublette, Cromhorne en Larigot in het groot orgel plaatsen / 2. Men zal erbij voegen uit beste tin te maken drie nieuwe registers als Flute traverse, Dulciaan basse en / Hautbois discant. / 3. Het groot orgel zal tegelijk gezuiverd worden en men zal de toonen van den grooten Bourdon, gelijk ook die / der andere registers van Basse en Discant, klaar en welluidend maken. / 4. Men zal het klavier herstellen, dusdanig dat de onderste rey der touchen die nog gebruikbaar zijn, dienen / zullen in den midden rey van het klavier / 5. Dit werk aldus verrigt zijnde zal de kas van het positief met het overschot der kleine registers aan den / orgelmaker in eigendom behooren / 6. Voor een en ander zal, buiten het gecedeerde positief, betaald worden een honderd twaalf gulden, / Nederlandsch, edoch zal de orgelmaker voor het loopende jaar te vallen in april 1831 het gewone onderhoud des / orgels ad dertien gulden, 44 cents moeten missen.

Bron: Cuypers / Opdenakker 2000, p. 10.

**73. OVEREENKOMST BINVIGNAT MET DE KERKMEESTERS VAN DE ST.
REMIGIUSKERK TE SIMPELVELD VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL,
8 FEBRUARI 1833**

Ce jour d'hui huit fevrier mille huit cent trente trois entre / Messieurs Slenter vicair et Widdershoven tous deux demurant / à Simpelvelt agissant au nom de la Fabrique de la commune / d'un part, / et monsieur Joseph Binvignat facteur d'orges demurant / à Maestricht d'autre part il a été fait la convention suivante : / Le deuxieme comparant Joseph Binvignat se charge / par le present, de livrer à la ditte fabrique dans l'interval / d'un an un orgue construit à neuf composé des Registres / dont le relevé se trouve en bas du présent acte, et sous / les conditions suivantes. / 1. Tous les materiaux doivent composés de bonne / matiere de plomb et d'étain. / 2. La contenance ou l'étendue du clavier sera depuis Ut / en bas, jusqu'a Sol en haut formant cinquante six touches / y compris le mecanisme. / 3. L'entrepreneur fournira à ses fraise un plan de la / caisse de l'orgue, laquelle sera faite aux fraise de la fabrique. / 4. Il doit pourvoir pendant un an à l'accord / de l'orgue, et à tout changement et reparation, qui / sera jugé necessaire. / 5. L'ouvrage sera individuellement, et en son entier / examiné par de gens de l'art. / 6. Il sera payé par la fabrique apres approbation / et verification au deuxieme comparant Joseph Binvignat / pour prix de l'orgue 1e une somme de neuf cent et / trente deux 2e après un an revolu une somme de / cent soixante huit florins de pays bas. / 7. La fabrique doit fournir les bois nesessaires pour / la bascule des soufflets. / 8. Pendant le placement de l'orgue ci dessus nommé / la fabrique fournira au facteur la nourriture et logement. / 9. Le transport de l'orgue en question sera à charge de la / fabrique, si l'ouvrage est construit en son entier avant un an.

Registres	Pieds	Nombre des tuijaux
1. Montre en parade ou prestant	8	56
2. Prestant de	4	56
3. Bourdon basse	8	24
4. Bourdon discant	8	32
5. Flute douce de	4	56
6. Doublette ou octave de	2	56

7. Mixture de trois tuijaux par touche	168
8. Trompette basse de	8 24
9. Trompette discant	8 32
10. Violon de gamme basse	8 24
11. Violon de gamme discant	8 32
12. Clairon basse de	4 24
13. Clairon discant	4 32
14. Tremblant doux	

15. Deux secrets contenant les registres ci-dessus / 16. Deux soufflets en chêne de 10 pieds de / longueur sur 5 pieds largeur avec porte vent / 17. Un clavier de pedalle contenant dix huit touches. / Faite à Maestricht en double les jour mois et an / que dessus, dont un exemplaire est resté entre les mains / de chacun des contracteurs. / E.S.J. Slenter / P.J. Widdershoven / W. Brand / J. Binvignat / Vu et verifié dans tous ses points par les membres / de la fabrique sussignés le 10 fevrier 1833 / J.S. Bluijssen pastor / M. Pelzer / L. Schiffelers / A.J. Vlecks

Bron: GAK, H. Remigius Simpelveld, inv. nr. 366.

74. BETALINGEN AAN JOSEPH BINVIGNAT VOOR DE LEVERING VAN EEN ORGEL IN DE ST. DIONISIUSKERK TE SCHINNEN, 1835

Le soussigné reconnais d'avoir reçue / de Mr. Deideren Receveur de la fabrique / de Scheinen une somme de douze cents / et quarante huit francs, pour lentièrre / payement, que j'ai placée une orgue dans / Leglise de la Commune de Scheinen le / 11 July 1835 / J. Binvignat

Le soussigné reconnais d'avoir reçue de / Mr. Deideren Receveur de la commune / de Scheinen une somme de trois cents et / quarante huit francs pour completer la / somme convenue de l'entreprise de l'orgue / Scheinen le 2 Janvier 1836 / J. Binvignat

Bron: SSGB, H. Dionisius Schinnen, inv. nr. 136.

75. BETALING AAN ADAM BINVIGNAT VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE HERVORMDE KERK TE MEERSSEN, 24 SEPTEMBER 1838

Ik ondergetekende orgelmaker wonende te Maastricht, / verklaar bij deze uit handen van den Hr. Notaris Wilmar / te Meerssen, betalende namens den Kerkenraad der / protestantsche gemeente aldaar, ontvangen te hebben / de somme van zeven honderd franken, tot voldoening / van eenen nieuwen orgel in denzelver kerk te Meerssen, / voor welken ik gedurende twee jaren, zonder enige / kosten, goedspreek. / Meerssen den 24 September 1838 / A. Binvignat

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen, inv. nr. 24.

76. OFFERTE EN NOTA VAN ARNOLD MESTERS VOOR DE BOUW VAN DE KAS VOOR HET ORGEL IN DE HERVORMDE KERK TE MEERSSEN, 1838

Daar is noodig voor de orgelkast / en waer de sekreeten op rusten / tweehondert en vijftig voet eijken / riggel at veertin cents den voet 35 / nog tweehondert en agt voet deene / of wilge plank at 6 ½ cents 13.52 / nog voor slooten en eijzerwerk / voor vier deuren in den ruk 5 / de kast 3 mael geferft en eens / gefernyst 10 / voor naegels 0.50 / voor maekloon 28 /afgerekent voor de ouden / stoel tien guldens 10 / dus kost de kast nog / twe en taggentig guldens nederlands 82 / de vergadering van de kast van / eijken en de panilen van deene / of wilge plank

Reekening van A. Mesters / schrijnewerker tot lasting van de / protestanse kerk te Meerssen / jeulij gelievert een nieu orgel / kast ferakordeert voor een / zom van 150 frangs en / 155 / den ouden forleeser stoel / nog eenen letzenaar voor / den orgellist / 1,50 / en nog eenen stoel voor den / zelfden 3 frangs... 3 / de gordijnen in de kerk eens / afgedaan en eens opgedaan 1,25 / twe steelen in twe borstels 0,50 / bedragt een hondert en een / en zestig frangs en 25 santiem 161,25 / 1838. den 4. December, voorste rekening / door den Notaris Wilmar voldaan / in dank voldaan / A. Mesters

Bron: RHCL, Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen, inv. nr. 24.

77. BEGROTING VOOR DE BOUW VAN EEN NIEUW ORGEL IN DE ST. MARTINUSKERK TE MAASTRICHT

Begrooting van de werken te doen aan eenen Nieuwe Orgel in de Parochie Kerk te Wijk / Art 1 / Voor het maaken van een Nieuw Secreet in ijke / houd van 9 registers / 189 Gulden / Art 2 / Een hand Klavier van ievoir de dieze van ebben / houd, de raam beplakt met palzander hout / 047 / Art 3 / Een abregé met winkelhaken en Vorsetten / 042 / Art 4 / Een trekking voor 6 registers / 036 / Art 5 / Voor het maken en plaatsens van drie ijzer / rollen om de drie overige Register later / aan te hangen / 008 / Art 6 / Het vernieuwen van twee Oude Blaasbalken / en plaatsens in de stelling / 038 / Art 7 / Voor het plaatsens van het pedal en abregé / van den Ouden Orgel / 009 / Art 8 / Voor het maken van een Nieuwe Orgelkast / van Vure houd, de Ornamenten van Linde / zoals het hier bijgaande plan / 125 / Art 9 / Voor het plaatsens en stem van zes Registers / uit den Ouden Orgel, in de Nieuwe kast / 042 / 536 Gulden / Registers als volgd / 1 Bourdon 8 voet / 2 Bourdon 16 discant / 3 Prestant 4 / 4 Fluit 4 / 5 Doublet 2 / 6 Hoboi 8 discant

Bron: RHCL, H. Martinus Maastricht, inv. nr. 205.

ARCHIVALIA

In het hieronder volgende overzicht worden de ten behoeve van dit onderzoek geraadpleegde archivalia op twee manieren gepresenteerd – geordend naar vindplaats en geordend naar onderwerp – zodat de geïnteresseerde lezer hiervan desgewenst ten behoeve van verdere studie gemakkelijk gebruik zal kunnen maken.

AFKORTINGEN

ADA	Archives départementales des Ardennes, Charleville-Mézières
AEL	Archives de l'État, Liège
AHKN	Archief Hervormde Kerk Neerijnen
BDA	Bisschöfliches Diözesanarchiv Aachen
CCM	Centre Céramique Maastricht
GAK	Gemeentearchief Kerkrade
GAR	Gemeentearchief Roermond
KAS	Kerkarchief Stokkem, berustend in de pastorie aldaar
LUU	Letterenbibliotheek Universiteit Utrecht
RAH	Rijksarchief Hasselt
RHCL	Regionaal Historisch Centrum Limburg, Maastricht
SSGB	Stadsarchief Sittard Geleen Born

ARCHIVALIA NAAR VINDPLAATS

ADA	Extraits des registres paroissiaux d'Attigny 1691-1770.
AEL	Liège, Cure de Barthélemy Documents relatifs à l'église, au presbytère, à l'argenterie, aux ornements et au mobilier, 1814-1904. [15] Mortier, Cure de St. Pierre Correspondance, pièces de comptabilité, rétroactes, XVIIe-XIXe siècles. [23]
AHKN	Historisch overzicht van de bestaande en niet meer aanwezige orgels in de kerkgebouwen van Waardenburg en Neerijnen. [509] Stukken inzake het orgel van de oude kerk van Neerijnen 1778-1779. [510]
BDA	Budgets der Kichenfabrik von Heilig Kreuz zu Aachen, 1821-1824. [3675] Idem, 1825-1861. [10137]
CCM	Journal du Limbourg, 31 december 1840. Journal du Limbourg, 26, 28 februari, 4 maart 1841. Journal du Limbourg, 2 mei 1850.
GAK	H. Lambertus Kerkrade

Aankoop, respectievelijk restauratie van een kerkorgel van de gebroeders Müller uit Reifferscheidt. [57]

H. Remigius Simpelveld

Grootboek van inkomsten en uitgaven. [355]

Stukken betreffende het onderhoud en verbouwing van de parochiekerk en kerktoren. [366]

GAR

H. Landricus Echt

Stukken betreffende het orgel, altaar, uurwerk, verwarming en klokken van de parochiekerk. [48]

KAS

Annales Ecclesiae Stockhemiensis.

Journal des recettes et dépenses 1834-1894.

Notities Dionisius Van Valle.

De Geschiedenis van de parochie Stokkem door Everard Vandervoort, pastoor te Stokkem.

Registrum parochiale : Kerkgeschiedenis geschreven door Pastoor P.J. op 't Eyndt.

LUU

Orgelarchief, Archief Vermeulen, Grootboek vanaf 1886.

RAH

Beringen Kerk

Stukken betreffende het orgel 1822 [200]

Bree Kerk

Stukken over de betaling van het orgel 1781-1784. [7]

Rekeningen van de kerk 1760-1782. [18]

Bree Stad

Ordonnantieregister 1780-1794. [15]

Hasselt St. Quintinus

Bescheiden betreffende de restauratiewerken aan het orgel 1791-1792. [22]

Lummen Kerk

Bewijsstukken van de rekeningen [297-299]

Maaseik Kerk

Briefwisseling jaar XII – 1831. [440]

Mechelen aan de Maas St. Monulfus en Gondulfus

Rekeningen 1830-1839. [37]

Idem 1840-1849. [38]

RHCL

H. Monulfus en Gondulfus Berg en Terblijt 21.255

Stukken betreffende het herstel van de kerk 1845-1854. [16]

St. Martinus Borgharen 21.221

Notulen kerkfabrieksraad 1833-1863. [1]

Kasboeken 1841-1886. [125]

St. Martinus Geulle 21.377

Stukken betreffende de restauratie van de kerk en het orgel 1971-1979. [33]

Huis St. Gerlach Houthem 16.1053

Diversen. [103]

Diversen. [104]

H. Gerlachus Houthem 21.257A

Begrotingen 1812. [242]

Rekeningen van inkomsten en uitgaven 1820. [327]

Registers van inkomsten en uitgaven 1820-1877. [441]

H. Clemens Hulsberg 21.249

Rekeningen 1822-1850. [80]

Indivieze Raad 20.001A

Raadsverdragen, resolutieprotocollen 1784-1787. [85]

H. Martinus Itteren 21.225

Begrotingen 1848. [122]

Idem 1874. [148]

Landen van Overmaas 01.075

Briefwisseling van de rentmeester over de jaren 1768-1775. [269]

Antonieten Maastricht 14.D013

Rekeningen van inkomsten en uitgaven 1777-1780. [108]

Arrondissementsrechtbank Maastricht 08.009

Audiëntiebladen van de zittingen en vonnissen 1846, 1-404. [852]

Idem 1846, 405-692. [853]

Beschikkingen op diverse rekestes 1841-1873. [1215]

Burgelijke Stand Maastricht 1815, 1816, 1819, 1822, 1820, 1823, 1837, 1850

Burgerboeken Maastricht

VII 1689-1759.

VIII 1760-1794.

IX 1778-1795.

Frans archief 03.01

Burgelijke stand en bevolking, Maastricht-Zuid, an XI. [1046]

Algemeen, an VI thermidor 23 – an VII vendémiaire 19. [1122]

Hervormde Gemeente Maastricht 21.277A

Notulen vergaderingen van kerkvoogden 1722-1810. [781]

Rekening betreffende de aanschaf van een orgel voor de St. Matthijsskerk en de reparatie van het orgel in de St. Janskerk 1727. [937]

Stukken betreffende de levering en het onderhoud van een orgel door J. Binvignat en L. Houtappel z.d. (1779)-1797. [953]

Stukken betreffende de levering van een orgel door J. Binvignat 1806-1816. [954]

Verslag van J. Binvignat over de verplaatsing en de toestand van het orgel 1797. [972]

Huwelijksbijlagen Maastricht

1819, no. 689.

Indivieze Raad Maastricht 20.001A

Raadsverdragen, resolutieprotocollen 1784-1787. [85]

Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht 14.B001
Akte van overeenkomst tussen het kapittel van Onze Lieve Vrouw en J. Binvignat
inzake de reparatie van twee orgels. [522]

Kapittel van St. Servaas Maastricht 14.B002A
Rekeningen van de gewone kerkfabriek 1769-1791. [1328-1347]

Luiks Hooggerecht 20.087A
Gichtregisters 1747-1749. [404]

Lutherse Gemeente Maastricht 21.281A
Notulen van de Kerkenraad 1700-1742. [1]
Register met gegevens betreffende de stichting en de geschiedenis van de gemeente.
[190]
Akte waarin orgelmaker König zich verplicht het orgel gedurende een periode van drie
jaar te repareren en te onderhouden 1759. [245]
Stukken betreffende het onderhoud van het orgel 1779, 1938, 1939. [246]
Rekeningboeken van ontvangsten en uitgaven 1735-1763. [363]
Idem 1763-1807. [364]

H. Martinus Maastricht 21.212b
Resoluties van het kerkbestuur 1877-1950. [3]
Idem 1811-1813. [5]
Stukken betreffende het herstel van het orgel, 1835 en z.d. [205]
Bijlagen bij de rekeningen van de kerkfabriek 1819. [980]
Idem 1826. [987]
Idem 1849. [1010]

St. Matthias, 1632-1804 St. Catharina Maastricht 21.211A
Resolutieboek van de kerkfabriek 1681-ca.1740. [234]

St. Nicolaas, na 1837 parochie Onze Lieve Vrouw Maastricht 21.210
'Liber defunctorum' inhoudende de overledenen binnen de parochie van St. Nicolaas,
later Onze Lieve Vrouw 1825-1879. [194]
Stukken betreffende verbouwingen kerk en levering nieuw orgel 18de eeuw. [voorl.
1005]
Bijlagen bij rekeningen 1771-1776. [voorl. 1038b]
Idem 1777-1781. [voorl. 1039a]
Idem 1787-1791. [voorl. 1040a]
Idem 1792-1795. [voorl. 1040b]
Idem 1796-1820. [voorl. 1040c]
Register van notulen door secretaris van het Genootschap van de H. Caecilia 1804-
1852. [2072]
Begraaf 1777-1796.
Doopregister 1735-1769.
Doopregister 1777-1789.
Huwelijk 1777-1796.

Notarissen Maastricht 20.242
Akten J.C. Ruyters 1734. [2025]
Akten A.M. Ruyters 1780-1781. [2164]
Akten J.F. Habets 1794. [2472]
Akten D. Hupkens 1793. [2491]
Akten A. Hagemans 1808. [2577]
Akten H. Nierstrasz 1797. [2612]

Akten P.D. Jessé 1850. [M219A]
Akten P.D. Jessé 1850. [M218B]

H. Petrus en Paulus Maastricht 21.228
Notulen van de fabrieksraad 1836-1860. [1]
Journaal van inkomsten en uitgaven 1837-1873. [70]

Predikheren Maastricht 14.D028
Contract tussen het klooster en L. Houdtappel inzake onderhoud orgel 1782. [222]
Dagboeken van inkomsten en uitgaven 1783-1796. [331]
Bijlagen bij de dagboeken van inkomsten en uitgaven 1783-1796. [332]
Kwitanties 1784. [357]
Idem 1788. [361]
Idem 1789. [362]
Niet betaalde rekeningen 1796. [370]

St. Servaas Maastricht 21.209A
Inventaires des vases sacrés, argenteries... [497a]
Kasboek van inkomsten en uitgaven 1837-1855. [842]
Grootboek van inkomsten en uitgaven 1803-1804. [877]
Idem 1804-1805. [878]
Bijlagen bij de rekeningen 1804-1805. [1026]
Idem 1805-1806. [1027]
Idem 1807. [1028]
Idem 1810. [1030]
Idem 1824. [1040]
Idem 1827. [1043]

Waalse Gemeente Maastricht 21.279
Rekeningen van de kerkvoogdij 1742/43-1768/69. [83]
Idem 1769/70-1817. [84]
Idem 1818-1918. [85]
Idem 1793-1794. [87]

Witte Vrouwen Maastricht 14.D030
Register van uitgaven voor de kerk 1727-1776. [121a]
Bijlagen bij de rekeningen 1768-1796. [224-251]

H. Johannes de Doper Mechelen 21.237A
Rekeningen van uitgaven en ontvangsten 1820-1821. [118-119]
Idem 1823-1829. [121-129]
Idem 1837. [135]

H. Brigida Noorbeek 21.245
Notulen van kerkbestuursvergaderingen 1818-1835. [1]

Notarieel archief 09.001
Akten J.F. Lebens 1834. [91]

Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen 21.278
Ingekomen en uitgaande stukken 1835-1837. [24]
Stukken betreffende de bouw van de kerk 1835-1839. [46]

H. Nicolaas en Barbara Valkenburg 21.261
Stukken betreffende de restauratie van het orgel 1958-1960. [77]

Register Caeciliaansch Genootschap 1821-1839. [579]

H. Gertrudis Wijlré 21.239A

Begroting van inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1821. [5]

Begroting van inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1822. [6]

Jaarboek van uitgaven 1834-1851. [237]

SSGB

H. Lambertus Oirsbeek

Jaarboek van ontvangsten en uitgaven 1834-1881. [55]

H. Dionisius Schinnen

Register van uitgaven der parochie Schinnen 1826-1858. [28]

Rekeningen met bijlagen en begrotingen 1834-1845. [136]

ARCHIVALIA NAAR ONDERWERP

Aken, Kreuzkirche

BDA, Kreuzkirche zu Aachen: 3675 Budgets der Kirchenfabrik 1821-1824. 10137 Idem 1825-1861.

Berg, St. Monulfus en Gondulfuskerk

RHCL, H. Monulfus en Gondulfus Berg en Terblijt 21.255: 16 Stukken betreffende het herstel van de kerk 1845-1854. 125 Kasboeken 1841-1886.

RHCL, Notarissen Maastricht: 2472 Akten J.F. Habets 1794.

RHCL, Witte Vrouwen Maastricht 14.D030: 121a Register van uitgaven voor de kerk 1727-1776. 224-251 Bijlagen bij de rekeningen 1768-1796.

Beringen, St. Petruskerk

RAH, Beringen Kerk: 200 Stukken betreffende het orgel 1822.

Biografische gegevens

ADA, Extraits des registres paroissiaux d'Attigny 1691-1770.

CCM, Journal du Limbourg: 31 december 1840. Journal du Limbourg: 2 mei 1850.

RHCL, Burgelijke Stand Maastricht: 1815, 1816, 1819, 1820, 1822, 1823, 1837, 1850. Huwelijksbijlagen 1819, no. 689.

RHCL, Burgerboeken Maastricht: VII 1689-1759. VIII 1760-1794. IX 1778-1795.

RHCL, Frans archief 03.01: 1046 Burgelijke stand en bevolking, Maastricht-Zuid, an XI. 1122 Algemeen, an VI thermidor 23 – an VII vendémiaire 19.

RHCL: Indivieze Raad Maastricht 20.001A: 85 Raadsverdragen, resolutieprotocollen 1784-1787.

RHCL, Landen van Overmaas 01.075: 269 Briefwisseling van de rentmeester over de jaren 1768-1775.

RHCL: Luiks Hooggerecht 20.087A: 404 Gichtregisters 1747-1749.

RHCL, St. Nicolaas Maastricht, sinds 1837 Onze Lieve Vrouw 21.210C: 194 'Liber defunctorum' inhoudende de overledenen binnen de parochie van St. Nicolaas, later Onze Lieve Vrouw 1825-1879.

Nicolaas. Begraaf 1777-1796. Doopregister 1735-1769. Doopregister 1777-1789. Huwelijk 1777-1796.

RHCL, Notarieel archief 09.001: 91 Akten J.F. Lebens 1834.

RHCL, Notarissen Maastricht 20.242: 2025 Akten J.C. Ruyters 1734. 2164 Akten A.M. Ruyters 1780-1781. 2472 Akten J.F. Habets 1794. 2491 Akten D. Hupkens 1793. 2577 Akten A. Hagemans 1808. 2612 Akten H. Nierstrasz 1797. M219A Akten P.D. Jessé 1850. M218B Akten P.D. Jessé 1850.

Borgharen, St. Martinuskerk

RHCL, St. Martinus Borgharen 21.221: 1 Notulen kerkfabrieksraad 1833-1863.

RHCL, Arrondissementsrechtbank Maastricht 08.009: 852 Audiëntiebladen van de zittingen en vonnissen 1846, 1-404. 853 Idem 1846, 405-692. 1215 Beschikkingen op diverse rekestes 1841-1873.

Bree, St. Michielskerk

RAH, Bree Kerk: 7 Stukken over de betaling van het orgel 1781-1784. 18 Rekeningen van de kerk 1760-1782.

RAH, Bree Stad: 15 Ordonnantieregister 1780-1794.

Echt, St. Landricuskerk

GAR, H. Landricus Echt: 48 Stukken betreffende het orgel, altaar, uurwerk, verwarming en klokken van de parochiekerk.

Geulle, St. Martinuskerk

RHCL, St. Martinus Geulle 21.377: 33 Stukken betreffende de restauratie van de kerk en het orgel 1971-1979.

Hasselt, St. Quintinuskerk

RAH, Hasselt St. Quintinus: 22 Bescheiden betreffende de restauratiewerken aan het orgel, 1791-1792.

Houthem, St. Gerlachuskerk

RHCL, Huis St. Gerlach te Houthem 16.1053: 103 Diversen. 104 Diversen.

RHCL, H. Gerlachus Houthem 21.257A: 242 Begrotingen 1812. 327 Rekeningen van inkomsten en uitgaven 1820. 441 Registers van inkomsten en uitgaven 1820-1877.

LUU, Orgelarchief, Archief Vermeulen, Grootboek vanaf 1886.

Itteren, St. Martinuskerk

RHCL, H. Martinus Itteren 21.225: 122 Begrotingen 1848. 148 Idem 1874.

Hulsberg, St. Clemenskerk

RHCL, H. Clemens Hulsberg 21.249: 80 Rekeningen 1822-1850.

Kerkrade, St. Lambertuskerk

CCM, Journal du Limbourg: 26, 28 februari, 4 maart 1841.

GAK, H. Lambertus Kerkrade: 57 Aankoop, resp. restauratie van een kerkorgel van de gebroeders Müller uit Reifferscheidt.

SSGB, H. Lambertus Oirsbeek: 55 Journaal van ontvangsten en uitgaven 1834-1881.

Luik, St. Barthélemy

AEL, Liège, Cure de Barthélemy: 15 Documents relatifs à l'église, au presbytère, à l'argenterie, aux ornements et au mobilier, 1814-1904.

Lummen, Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk

RAH, Lummen kerk: 297-299 Bewijsstukken van de rekeningen.

Maaseik, St. Catharinakerk

RAH, Maaseik kerk: 440 Briefwisseling jaar XII – 1831.

Maasmechelen, St. Monulfus en Gondulfuskerk

RAH, Mechelen aan de Maas kerk: 37 Rekeningen 1830-1839. 38 Idem 1840-1849.

Maastricht, Dominicanenkerk

RHCL, Predikheren Maastricht 14.D028: 222 Contract tussen het klooster en L. Houdtappel inzake onderhoud orgel 1782. 331 Dagboeken van inkomsten en uitgaven 1783-1796. 332 Bijlagen bij de dagboeken van inkomsten en uitgaven 1783-1796. 357 Kwitanties 1784. 361 Idem 1788. 362 Idem 1789. 370 Niet betaalde rekeningen 1796.

RHCL, Frans archief 03.01: 1122 Algemeen, an VI thermidor 23 – an VII vendémiaire 19.

Maastricht, St. Jan

RHCL, Hervormde Gemeente Maastricht 21.277A: 781 Notulen vergaderingen van kerkvoogden 1722-1810. 937 Rekening betreffende de aanschaf van een orgel voor de St. Matthijskerk en de reparatie van het orgel in de St. Janskerk 1727. 953 Stukken betreffende de levering en het onderhoud van een orgel door J. Binvignat en L. Houtappel z.d. (1779)-1797. 954 Stukken betreffende de levering van een orgel door J. Binvignat 1806-1816. 972 Verslag van J. Binvignat over de verplaatsing en de toestand van het orgel 1797.

Maastricht, Lutherse kerk

RHCL, Lutherse Gemeente Maastricht 21.281A: 1 Notulen van de Kerkenraad 1700-1742. 190 Register met gegevens betreffende de stichting en de geschiedenis van de gemeente. 245 Akte waarin orgelmaker König zich verplicht het orgel gedurende een periode van drie jaar te repareren en te onderhouden 1759. 246 Stukken betreffende het onderhoud van het orgel 1779, 1938, 1939. 363 Rekeningboeken van ontvangsten en uitgaven 1735-1763. 364 Idem 1763-1807.

Maastricht, St. Martinuskerk

RHCL, Antonieten Maastricht 14.D013: 108 Rekeningen van inkomsten en uitgaven 1777-1780.
RHCL, H. Martinus Maastricht 21.212b: 3 Resoluties van het kerkbestuur 1877-1950. 5 Idem 1811-1813. 205 Stukken betreffende het herstel van het orgel, 1835 en z.d. 980 Bijlagen bij de rekeningen van de kerkfabriek 1819. 987 Idem 1826. 1010 Idem 1849.

Maastricht, St. Matthiaskerk

RHCL St. Matthias, van 1632-1804 St. Catharina Maastricht 21.211A: 234 Resolutieboek van de kerkfabriek 1681-ca.1740.

Maastricht, St. Nicolaaskerk

RHCL, St. Nicolaas Maastricht 21.210C: Voorl. 1005 Stukken betreffende verbouwingen kerk en levering nieuw orgel 18de eeuw. Voorl. 1038b Bijlagen bij rekeningen 1771-1776. Voorl. 1039a Idem 1777-1781. Voorl. 1040a Idem 1787-1791. Voorl. 1040b Idem 1792-1795. Voorl. 1040c Idem 1796-1820. 2072 Register van notulen door secretaris van het Genootschap van de H. Caecilia 1804-1852.

Maastricht, Kapittel van Onze Lieve Vrouwe

RHCL, Kapittel van Onze Lieve Vrouw Maastricht 14.B001: 522 Akte van overeenkomst tussen het kapittel van Onze Lieve Vrouw en J. Binvignat inzake de reparatie van twee orgels.

Maastricht, Onze Lieve Vrouwekerk

RHCL, Onze Lieve Vrouw Maastricht 21.210C:

Maastricht, Kapittel van St. Servaas

RHCL, Kapittel van St. Servaas Maastricht 14.B002A: 1328-1347 Rekeningen van de gewone kerkfabriek 1769-1791.

Maastricht, St. Servaaskerk

RHCL, St. Servaas Maastricht 21.209A: 497a Inventaires des vases sacrés, argenteries... 842 Kasboek inkomsten en uitgaven 1837-1855. 877 Grootboek van inkomsten en uitgaven 1803-1804. 878 Idem 1804-1805. 1026 Bijlagen bij de rekeningen 1804-1805. 1027 Idem 1805-1806. 1028 Idem 1807. 1030 Idem 1810. 1040 Idem 1824. 1043 Idem 1827.

Maastricht, Waalse kerk

RHCL, Waalse Gemeente Maastricht 21.279: 83 Rekeningen van de kerkvoogdij 1742/43-1768/69. 84 Idem 1769/70-1817. 85 Idem 1818-1918. 87 Idem 1793-1794.

Mechelen, Johannes de Doperkerk

RHCL, H. Johannes de Doper Mechelen 21.237A: 118-119 Rekeningen van uitgaven en ontvangsten 1820-1821. 121-129 Idem 1823-1829.

Meerssen, Hervormde kerk

RHCL, Hervormde Gemeente Valkenburg-Meerssen 21.278: 24 Ingekomen en uitgaande stukken 1835-1837. 46 Stukken betreffende de bouw van de kerk 1835-1839.

Mortier, St. Pierre

AEL, Cure de Mortier: 23 Correspondance, pièces de comptabilité, rétroactes, XVIIe-XIXe siècles.

Neerijnen, Hervormde Kerk

AHKN, 509 Historisch overzicht van de bestaande en niet meer aanwezige orgels in de kerkgebouwen van Waardenburg en Neerijnen. 510 Stukken inzake het orgel van de oude kerk van Neerijnen 1778-1779.

Noorbeek, St. Brigidakerk

RHCL, H. Brigida Noorbeek 21.245: 1 Notulen van kerkbestuursvergaderingen 1818-1835.

Oud-Vroenhoven, St. Petrus en Pauluskerk

RHCL, H. Petrus en Paulus Maastricht 21.228: 1 Notulen van de fabrieksraad 1836-1860. 70 Journaal van inkomsten en uitgaven 1837-1873.

Schinnen, St. Dionisiuskerk

SSGB, H. Dionisius Schinnen: 28 Register van uitgaven der parochie Schinnen 1826-1858. 136 Rekeningen met bijlagen en begrotingen 1834-1845.

Simpelveld, St. Remigiuserk

GAK, H. Remigius Simpelveld: 355 Grootboek van inkomsten en uitgaven. 366 Stukken betreffende het onderhoud en verbouwing van de parochiekerk en kerktoren.

Stokkem, St. Elisabethkerk

KAS: Annales Ecclesiae Stockhemensis. Journal des recettes et dépenses 1834-1894. Notities Dionisius Van Valle. De Geschiedenis van de parochie Stokkem door Everard Vandervoort, pastoor te Stokkem. Registrum parochiale : Kerkgeschiedenis geschreven door Pastoor P.J. op 't Eyndt. LUU, Orgelarchief, Archief Vermeulen, Grootboek vanaf 1886.

Valkenburg, St. Nicolaas en Barbarakerk

RHCL, Landen van Overmaas 01.075: 269: Briefwisseling van de rentmeester over de jaren 1768-1775.

RHCL, H. Nicolaas en Barbara Valkenburg 21.261: 77 Stukken betreffende de restauratie van het orgel 1958-1960. 579 Register Caeciliaansch Genootschap 1821-1839.

Waardenburg, Hervormde Kerk

AHKN, 509 Historisch overzicht van de bestaande en niet meer aanwezige orgels in de kerkgebouwen van Waardenburg en Neerijnen.

Wijlré, St. Gertrudiskerk

RHCL, H. Gertrudis Wijlré 21.239A: 5 Begroting van inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1821. 6 Begroting van inkomsten en uitgaven voor het dienstjaar 1822. 237 Journaal van uitgaven 1834-1851

BIBLIOGRAFIE

- Baudon 1993 Baudon, J.-Fr.: *Orgues en Campagne-Ardennes 3: Marne* (Châlons sur Marne 1993).
- Bax 1932 Bax, W.: *Gedenkboek der Nederlandsche Hervormde Gemeente van Maastricht 1632-1932* (Maastricht 1932).
- Bedos 1766-1778 Dom Bedos de Celles: *L'art du facteur d'orgues 1766-1778* (Facsimile Kassel 1966).
- Boalch 1995 Boalch, D.H.: *Makers of the harpsichord and clavichord 1440-1840* (Oxford 1995).
- Broekhuysen 1986 Broekhuysen, G.H.: *Orgelbeschrijvingen I, II* (Amsterdam 1986).
- van Buitenen e.a. 2001 Buitenen, B. van e.a.: *Het historisch orgel in Nederland 1819-1840* (Amsterdam 2001).
- Clercx 1960 Clercx, S.: 'Lüttich', *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* 8 (Kassel 1960), k. 1285-1296.
- Croonenberghs 1896 Croonenberghs, J.: *De oude stad en vrijheid Stockheim* (Mechelen 1896).
- Cuypers / Opdenakker 2000 Cuypers, C.P.M. / Opdenakker, R.J.G.: *350 jaar Severijn orgel O-L-V Basiliek te Maastricht (1652-2002)* (Maastricht 2000).
- Dejong 1950 Dejong, P.: 'Het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht', *De Maasgouw* 69/64 (1950), p. 2-6, 20-23.
- Dejong 1951 Dejong, P.: 'Het orgel in de St. Matthiaskerk te Maastricht', *De Maasgouw* 70/65 (1951), p. 1-3.
- Desmedt 1994 Desmedt, I.: *Hasselt, St. Quintinus, kunsthistorische beschrijving van portaal en orgelkast* (Hasselt 1994), onuitgegeven dossier.
- van Dijk 1995 Dijk, P. van: 'Continuïteit en ontwikkeling, recent werk van Verschuere Orgelbouw', *Het Orgel* 91/4 (1995), p. 133-141.
- van Dijk 2002a Dijk, P. van (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1840-1849* (Amsterdam 2002).
- van Dijk 2002b Dijk, P. van (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1850-1858* (Amsterdam 2002).
- van Dijk 2010 Dijk, P. van (ed.): *Het historisch orgel in Nederland, supplement* (Amsterdam 2010).
- van Dijk / Verheggen 2011 Dijk, R. van / Verheggen, M.: *Het orgel in de O.L.V. Munsterkerk te Roermond* (2011).
- Doppler 1922 Doppler, P.M.H.: 'Orgel in de kerk der Antonieten in Maastricht, 1611', *De Maasgouw* 42/37 (Maastricht 1922), p. 22.
- Douglass 1974 Douglass, F.: *The language of the classical French organ, a musical tradition before 1800* (New Haven / London 1974).
- Fauconnier 1972 Fauconnier, A.: 'De Van Peteghems, bekroning van het Vlaams Rococo', *Vlaanderen* 21/6 (1972), p. 333-345.

- Félix 1995a Félix, J.-P.: 'Joseph et Adam Binvignat à Neufchâteau et Stembert (Prov. de Liège) (1804-1814)', *Mélanges d'organologie* 7 (Bruxelles 1995), p. 181-185.
- Félix 1995b Félix, J.-P.: 'Joseph Binvignat (1803) et les Frères Molinghen (1845) à Mortier', *Mélanges d'organologie* 7 (Bruxelles 1995), p. 187-190.
- Félix 1999 Félix, J.-P.: *Histoire des orgues de l'église St-Barthélemy à Liège* (Bruxelles 1999).
- Félix 2007 Félix, J.-P.: *L'Orgue liégeois* (Liège 1999).
- Félix / Forgeur 1981 Félix, J.-P. / Forgeur, R.: 'Deux contrats du facteur d'orgues Laurent Gilman, de Cornelimunster (1723 et 1728)', *Communications des Archives centrales de l'Orgue* 5 (Bruxelles 1981), p. 37-44.
- Félix / Woltèche 1994 Félix, J.-P. / Woltèche, J. : *L'orgue de l'ancienne église St-Antoine à Liège (1624)* (1994).
- Félix / Lejeune / Woltèche 1997 Félix, J.-P. / Lejeune, J. / Woltèche, J.: *Inventaire descriptif des orgues de la ville de Liège* (Bruxelles 1997).
- Félix / Lemmens 1999 Félix, J.-P. / Lemmens, M.: *Le livre des reçus des facteurs d'orgues liégeois Arnold et Arnold-Joseph Graindorge (1800-1864)* (Bruxelles 1999).
- Fischer / Theobald Fischer, H. / Theobald, H.-W.: *Die rheinischen Orgelbauer Balthasar und Christian Ludwig König* http://www.orgelbauklais.com/_klais/bilder/pdf/Familie_Koenig.
- Flament 1980 Flament, A.J.A.: *Chroniek van Maastricht* (Maastricht 1980).
- Fokkens / Ubachs 2009 Fokkens, J. / Ubachs, P.J.H.: *De Lutherse kerk* (Maastricht 2009).
- Forgeur 1975 Forgeur, R.: 'La fin de la carrière des facteurs d'orgues liégeois Picard', *Le Vieux Liège* 190 (Liège 1975), p. 483-485.
- Forgeur 1977 Forgeur, R.: 'Documents d'archives concernant des orgues et facteurs d'orgues Rhéno-Mosans: Henry Mùseler', *L'Organiste* 9/2 (1977), p. 72-73.
- von Geusau 1895 Geusau, Baron von: 'Korte geschiedenis der kloosters te Maastricht', *Publications de la Société historique et archéologique dans le Duché de Limbourg* 11 (Maastricht 1895), p. 3-139.
- Gierveld 1977 Gierveld, A.J.: *Het Nederlandse huisorgel in de 17de en 18de eeuw* (Utrecht 1977).
- Gravet 1961 Gravet, N.: 'L'orgue et l'art de la registration en France', *L'Orgue* 100 (1961), p. 202-257.
- Gregoir 1972 Gregoir, E.G.J.: *Historique de la facture et des facteurs d'orgue avec la Bibliographie Musicale* [Anvers 1865] (Amsterdam 1972).
- Hall 1993 Hall, J.: *Hall's Iconografisch Handboek, onderwerpen, symbolen en motieven in de beeldende kunst* (Leiden 1993).
- van der Harst 1975a Harst, H. van der : 'De restauratie van het orgel in de Kerk van de H. Johannes de Doper te Mechelen (Zuid-Limburg)', *Het Orgel* 71/4 (1975), p. 125-128.

- van der Harst 1975b Harst, H. van der: 'Het orgel in de Sint Martinuskerk te Gronsveld', *Het Orgel* 71/12 (1975), p. 379-383.
- van der Harst 1977 Harst, H. van der: *Het orgel in de parochiekerk van de H. Matthias te Maastricht* (Hilversum 1977) [onuitgegeven dossier].
- van der Harst 1978 Harst, H. van der: 'Het orgel in de parochiekerk van de H. Martinus te Geulle', *Het Orgel* 74/3 (1978), p. 77-80.
- van der Harst 1992a Harst, H. van der: 'Het orgel in de Sint Matthiaskerk te Maastricht', *Het Orgel* 88/6 (1992), p. 203-213.
- van der Harst 1992b Harst, H. van der: 'Het orgel in de Basiliek van St. Servaas te Maastricht', *Het Orgel* 88/6 (1992), p. 214-226.
- De la Haye 2013 Haye, R. de la: 'Marcus Teller (1682-1728), een Maastrichtse priester-componist herontdekt', *De Maasgouw* 132/3 (2013), p. 96-104.
- van Heurn 1804 Heurn, J. van: *De Orgelmaaker* (Dordrecht 1804).
- Hocker 1995 Hocker, J.: 'Drehorgel', *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* Sachteil 2 (Kassel 1995), k. 1513-1521.
- Hoogstraten / van Loo 1983 Hoogstraten, W.C.R./Loo, H. van: 'Een opmerkelijke orgelhistorie in Beek', *Wat Baek os bud* 5 (1983), p. 109-115.
- Jappe Alberts 1974 Jappe Alberts, W.: *Geschiedenis van de beide Limburgen* II (Assen 1974).
- Jespers / van Loo / Reijnaerds 1998 Jespers, F. / Loo, H. van / Reijnaerds, T.: *Pereboom & Leijser, orgelmakers te Maastricht* (Maastricht 1998).
- Jespers / Munier 1984 Jespers, F. / Munier, W.A.J.: 'De orgels van de oude kerk van Valkenburg', *Geulrand* 7 (1984), p. 89-90.
- Jongepier 1991a Jongepier, J.: 'Het orgel in de St.-Salviuskapel te Limbricht', *Het Orgel* 87/1 (1991), p. 16-21.
- Jongepier 1991b Jongepier, J.: 'Het orgel in de St.-Gerlachuskerk te Houthem-St. Gerlach', *Het Orgel* 87/1 (1991), p. 22-29.
- Jongepier 1999a Jongepier, J. (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1769-1790* (Amsterdam 1999).
- Jongepier 1999b Jongepier, J. (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1790-1818* (Amsterdam 1999).
- van 't Kruijs 1962 Kruijs, M.H. van 't: *Disposities der verschillende orgels in Nederland benevens eene korte beschrijving van het orgel in de Groote Kerk te Rotterdam* [Rotterdam 1885] (Amsterdam 1962).
- Lemmens 1985 Lemmens, M.: 'De Familie Graindorge, een studie over een eeuw Luikse orgelbouw 1771-1865', *AWLsK, Klasse der Schone Kunsten* 47/39 (1985), p. 1-232.
- Lemmens 1994 Lemmens, M.: *Sint-Michielskerk te Bree, vooronderzoek betreffende nieuw orgel, met hergebruik van historische oude delen* (Hasselt 1994).
- Lemmens 1995 Lemmens, M.: *Restauratie en Renovatie 1994/95 van het orgel in de Sint-Jobkerk te Bolderberg, 18de eeuw* (Bolderberg 1995).

- Lemmens 1996 Lemmens, M.: *St. Martinuskerk te Beek (Bree), restauratie van het beschermde orgel en werken aan doksaal* (Hasselt 1996) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Lemmens 1998a Lemmens, M.: *Sinnt-Lambertuskerk te Veldwezelt, voorstel voor een orgelrestauratie* (Hasselt 1998) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Lemmens 1998b Lemmens, M.: *Verslag van de prospectie uitgevoerd op 18/08/1998 van het orgel te Romershoven (Hoeselt)* (Hasselt 1998) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Lemmens 1999 Lemmens, M. e.a.: *Sint Stefanuskerk te Millen (Riemst) Restauratie van het beschermde orgel* (Hasselt 1999) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Lemmens 2000a Lemmens, M.: *Het orgel in de parochiekerk te Mechelen aan de Maas* (2000), onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld.
- Lemmens 2000b Lemmens, M.: *Inventarisatie van het orgel in de Sint-Jan-de-Doperkerk te Mechelen-Wittem* (Kortesse 2000) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Lemmens 2001 Lemmens, M.: 'Geschiedenis van het Niehoff-orgel in de Sint-Quintinuskerk, thans kathedraal, te Hasselt I', *Orgelkunst* 24/1 (2001), p. 2-25.
- Lemmens 2003 Lemmens, M.: 'Historische Orgeln in der Euregio Maas-Rhein I', *ISO-Journaal* 18 (2003), p. 6-48.
- Lemmens 2004 Lemmens, M.: *St. Martinuskerk te Tielt (Tielt-Winge), restauratie van het beschermde kerkorgel* (Kortesse 2004) [onuitgegeven dossier door de auteur ter beschikking gesteld].
- Maassen 1994 Maassen, A.M.A.: 'Een orgel "tot loff van den Alderhoogsten God", politieke verwickelingen bij de totstandkoming van het orgel in de Sint Martinuskerk te Geulle in 1818', *Historische en heemkundige studies in en rond het Geuldal* (Valkenburg aan de Geul 1994), p. 124-134.
- Mahillon 1909 Mahillon, V.-Ch.: *Catalogue descriptif et analytique du Musée instrumental du Conservatoire Royal de Musique de Bruxelles II* (Gent 1909).
- Mairlot / Félix 1995 Mairlot, E. / Félix, J.-P.: *Inventaires thématiques: Orgues de Wallonie V* (Namur 1995), p. 264.
- Minis 1990 Minis, L.L.: *St.-Janskerk : Maastrichts silhouet* 31 (Maastricht 1990).
- Morche 2006 Morche, G.: 'Dumont, Henry', *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* Personenteil 5 (Kassel 2006), k. 1584-1591.
- van Mulken 1978 Mulken, W. van: *Inventaris van de archieven van de rooms-katholieke parochie van H. Gerlachus te Houthem 1598-ca.1953* (Houthem 1978).
- Munier 1996 Munier, W.A.J.: 'Enkele episodes uit de geschiedenis van het simultaneum in Beek en Geulle gedurende de Franse en Hollandse

- periode', *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* 17 (Sittard 1996), p. 7-20.
- Munier 1998 Munier, W.A.J.: *Het simultaneum in de landen van Overmaas, een uniek instituut in de Nederlandse kerkgeschiedenis (1632-1878)* (Maastricht 1998).
- Niessen / Schumacher 1996 Niessen, M. / Schumacher, G.: *L'orgue Pereboom et Leyser 1890 de l'église St. Etienne à Montzen, restauré en 1996* (Montzen 1996).
- van Nieuwkoop 1997a Nieuwkoop, H. van (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1479-1725* (Amsterdam 1997).
- van Nieuwkoop 1997b Nieuwkoop, H. van (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1726-1769* (Amsterdam 1997).
- Oost 1975 Oost, G.: *De orgelmakers Bätz (1739-1849): een eeuw orgelbouw in Nederland* (Alphen aan den Rijn 1975).
- Ottenheym 1985 Ottenheym, K.A.: 'De bouwgeschiedenis van het protestantse kerkje in Sittard', *Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold* 6 (Sittard 1985), p. 36-51.
- Philippe 1990 Philippe, J. : *Le meuble liégeois à son âge d'or (le XVIIIe siècle)* (Luik 1990).
- Peeters 1980 Peeters, P.: 'De families', *250 jaar orgelmakers Vermeulen* (Weert 1980), p. 21-34.
- Peeters / [Vente] 2006 Peeters, P. [Vente, M.A.]: 'Séverin', *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* Personenteil 15 (Kassel 2006), k. 644-645.
- Quaedvlieg 1968 Quaedvlieg, G.M.I. : 'Pereboom en Leyser, orgelbouwers te Maastricht', *De Maasgouw* 87 (1968), k. 185-190.
- Quaedvlieg 1970 Quaedvlieg, G.M.I.: 'De orgelbouwers Binvignat te Maastricht', *De Maasgouw* 89 (1970) k. 80-88.
- Quaedvlieg 1982 Quaedvlieg, G.M.I.: *Orgels in Limburg* (Zutphen 1982).
- Quaedvlieg 1994 Quaedvlieg, G.M.I.: 'Korte geschiedenis van de orgels in de St.-Janskerk te Maastricht', *Het Orgel* 90/9 (1994), p. 326-330.
- Quaedvlieg 2001 Quaedvlieg, G.M.I.: *Binvignat, Joseph (1755-1837) en Adam (1789-1850), orgelbouwers te Maastricht* (Maastricht 2001) [onuitgegeven studie].
- Quaedvlieg 2003 Quaedvlieg, G.M.I.: *Het orgel in de St. Petrus- en Pauluskerk te Wolder-Maastricht* (Maastricht 2003) [onuitgegeven studie].
- Quaedvlieg 2004 Quaedvlieg, G.M.I.: *Orgelmuziek en Binvignat: Geschiedenis van de Frans/Waalse orgelbouw in en rond Maastricht* (Maastricht 2004).
- Schumacher 1979 Schumacher, G.: *La facture d'orgue liégeoise au XVIIIe siècle: la dynastie des Picards et Robustelly* (Liège 1979) [Mémoire présenté pour l'obtention du titre de licencié en Histoire de l'art, Archéologie Option Musicologie [door de auteur ter beschikking gesteld].
- Smeets / Goosen / Le Blanc 1984 Smeets, F.Th.W. / Goosen, A.B.J.M. / Le Blanc, P.M.: *Lemborgh, het kasteel en zijn Sint Salviuskerk te Limbricht* (Assen 1984).
- Thewissen 2007 Thewissen, H.: *De (goede) ambachten van Maastricht 1135-1795* (Maastricht 2007).

- Thewissen 1968 Thewissen, M.A.F.Th.: *Oud Maastricht: historie van steden en dorpen* (Baarn 1968).
- den Toom 1997 Toom, T. den: *De orgelmakers Witte I, II* (Heerenveen 1997).
- den Toom 2003 Toom, T. den (ed.): *Het historisch orgel in Nederland 1858-1865* (Amsterdam 2003).
- Ubachs 1993 Ubachs, P.J.H.: *Nieuwe burgers van Maastricht 14de eeuw – 1795* (Geleen 1993).
- Ubachs / Evers 1994 Ubachs, P.J.H. / Evers, I.M.H.: *Ongewilde Revolutie, Limburgs Maasland onder Frankrijk 1794-1814* (Maastricht 1994).
- Ubachs / Evers 2005 Ubachs, P.J.H. / Evers, I.M.H.: *Historische Encyclopedie Maastricht* (Zutphen 2005).
- van de Venne 1914 Venne, J.M. van de: 'Het orgel van O.L.V. Kerk te Maastricht', *De Maasgouw* 36/31 (Maastricht 1914), p. 37-38.
- Vente 1952 Vente, M.A.: 'Oude orgels in Limburg', *Limburg, maandelijks tijdschrift voor Limburgse geschiedenis, oudheidkunde, kunst en folklore* 31 (Maaseik 1952), p. 21-28, 45-53.
- Vente 1963a Vente, M.A.: *Die Brabanter Orgel, zur Geschichte der Orgelkunst in Belgien und Holland im Zeitalter der Gotik und der Renaissance* (Amsterdam 1963).
- Vente 1963b Vente, M.A.: 'Maastricht, orgelstad', *Gedenkschrift bij gelegenheid van de restauratie en de inwijding van het Séverinorgel in de Basiliek van O.L.Vrouwe te Maastricht* (Maastricht 1963), p. 28-35.
- Vente 1970 Vente, M.A.: 'Het orgel in de Cellebroederskapel te Maastricht', *Orgelnieuws Fa. L. Verschueren C.V.* (Heythuysen 1970), p. 3-5.
- Vente 1980 Vente, M.A.: *Gedenkschrift bij de inauguratie van het gerestaureerde orgel van het Stadhuis te Maastricht* (Maastricht 1980).
- Vleeshouwers / Keysers / Janssen 2011 Vleeshouwers, J.M.E. / Keysers, F.H. / Janssen, A.M.P.P.: *Restauratie Kasteel Limbricht en Salviuskerkje, bouwvallen werden monumenten* (Limbricht 2011).
- de Vries 1937 Vries, S.A. de: 'Gedeelten uit de toespraak gehouden te Beek (L) op 5 Sept. 1937 bij het eeuwfeest van het Kerkgebouw', *Limburgsche Kerkbode* 26/44 (Zaltbommel 1937), p. 3.
- Williams 1966 Williams, P.: *The European Organ 1450-1850* (London 1966).
- Wouters 1977 Wouters, H.H.E.: *Maastricht, stad aan heerbaan en rivier* (Maastricht 1977).
- van Zanten 1999 Zanten, M. van: *Orgelluiken, traditie en iconografie: De Nederlandse beschilderde orgelluiken in Europees perspectief* (Zutphen 1999).

SUMMARY

After the death in Liège in 1673 of André Séverin of Maastricht, one of the greatest organ builders of the seventeenth century, more than one hundred years were to pass before another builder became active in Maastricht. Sometime before 1774 this gap was filled with the arrival of Joseph Binvignat. The first record of his presence in the town is a letter dated 7 September 1774 from the estate manager of the Landen van Overmaas, which mentions a tender submitted by Joseph Binvignat and Lambert Houtappel for repairs to the organ of the Protestant church in Valkenburg.

It was hitherto unknown where and with whom Joseph Binvignat, who was born in Attigny on 26 June 1755, had trained. The Maastricht organ historian Gerard Quaedvlieg rightly did not rule out that, as an assistant to the organ builder Henry Muselaire, Binvignat moved from Liège to settle in Maastricht. However, from a deed dated 30 April 1781, in which Binvignat, in the presence of a notary named Ruijters, had the appointment recorded of the tailor Jean Adam of Attigny as his agent in a dispute with *Sr Perronart, facteur d'orgue* of Reims, it appears that he had been apprenticed to the latter. In the deed Binvignat requested the tailor to demand overdue wages payable to his then deceased father on the grounds of his having been underage at the time. This same Perronart, better known as Louis Péronard, was active for some fifty years in the Champagne region, working in the Notre-Dame at Auxonne, Reims Cathedral and the church of St Pierre in Douai, among other places. Of his work, hardly anything has survived. The conflict with his teacher may have prompted Binvignat to move from his native region to the Maasland. The above-mentioned letter from the estate manager of the Landen van Overmaas also reveals that his collaboration with Lambert Houtappel was already established by 1774. What the archives do not reveal is whether Houtappel, born of a family of carpenters, had previously trained as an organ builder.

The period of Binvignat's collaboration with Lambert Houtappel from 1774 to 1794, which corresponded to the latter years of the *Ancien Régime*, may be considered his most prosperous and successful. Binvignat and Houtappel installed new instruments in St Michielskerk in Bree (1782), St Jan in Maastricht (1780), the Norbertine monastery in Houthem (1784), St Etienne in Montzen (1785), St Quintinuskkerk in Hasselt (1793) and St Monulfus en Gondulfuskkerk in Berg (1794); the Bree instrument had three manuals, and at Hasselt there was also an independent pedal division. After completion of the organ at Berg the partnership with Houtappel came to an end. His name is not found in later archives, and on 16 October 1822 he died at the age of seventy-six.

In September 1794 Maastricht was taken by French troops, followed by the town's capitulation on 3 November. Social and religious life was greatly affected by the French domination. Either directly or in the course of time, chapters and monasteries were abolished and numerous churches in the town were closed and used often for military purposes, leading inevitably to a malaise in organ building. Joseph Binvignat turned to trading in liquor for his livelihood. In the census of year

XI (1802-1803) he is therefore recorded as a 'retail seller of eau de vie', a situation which lasted until 1816 or later, for in that year the census still records him as a 'seller of jenever'. Nonetheless, Binvignat's activities as an organ builder did not entirely stagnate. He undertook annual maintenance in the St Nicolaaskerk until 1796, and on 26 June 1795 he even submitted a plan to repair and enlarge the organ in the Dominican monastery. In 1798 he built a bureau organ for an anonymous customer, now preserved in Museum Coudenberg in Brussels.

After the Concordat of Napoleon with Pope Pius VII on 15 July 1801 numerous parish churches were reopened for worship. For their refurnishment organs from abandoned monasteries were used. In 1803-1809 Binvignat transferred no less than nine instruments, and he installed new ones in St Elisabethkerk at Stokkem (1804) and in St Jan (1806) and St Matthiaskerk (1808) in Maastricht.

In the period from 1814, when Maastricht came under the rule of the Kingdom of the Netherlands, Maastricht organ building witnessed a certain revival. Binvignat built new instruments for St Martinuskerk in Geulle (1818), St Johannes de Doperkerk in Mechelen (1820), St Gertrudiskerk in Gruitrode (1821), Onze Lieve Vrouw Hemelvaartkerk in Lummen (1827), St Lambertuskerk in Kerkrade (1828), St Remigiuskerk in Simpelveld (1834), St Dionisiuskerk in Schinnen (1835) and St Monulfus en Gondulfuskerk in Maasmechelen (1837). These were modest instruments, some with pedal pull-downs.

On 12 September 1837 Joseph Binvignat died at the age of eighty-two. The workshop was continued by Adam Binvignat, who had trained with his father and assisted him. He continued the regular maintenance of organs and restored those in St Martinuskerk in Maastricht (after 1838), St Monulfus en Gondulfuskerk in Berg (1848) and St Elisabethkerk in Stokkem (1849). He built new organs for the Protestant churches of Meerssen (1838) and Sittard (1842), St Petrus en Pauluskerk in Oud-Vroenhoven (1843), St Martinuskerk in Borgharen (1844) and the Protestant church in Beek (1845). Once again these were modest instruments, with a single manual and sometimes with pedal pull-downs.

Archival sources and technical analysis of the thirteen surviving instruments by Joseph and Adam Binvignat enable us to address the question whether their work conforms to the principles of the French classical organ of the period c.1660 to the French Revolution, or rather to regional traditions. The French, Liège, Flemish and Rhineland schools had a number of characteristics in common, including the fact that they did not adopt the north German *Werkprinzip*, according to which each division had its own specific location. In these regions, therefore, the structure of the instrument cannot be deduced from its external features. Application of the slider chest, whose channels are sealed on the upper side by oak planks and on the lower one by leather strips, is also common to the regions mentioned.

Until the 1820s Binvignat modelled his stop lists on the French classical organ. An exception was the Sesquialter, a repeating stop added to the plenum, which was a Liège, Flemish and Rhineland

characteristic rather than a French one. Binvignat's hand-pumped diagonal bellows and the style of his flutes and reeds follow descriptions given by Dom Bedos.

A typical Rhineland element are such stops as the Flûte douce, Viola da Gamba, Salicional, Carillon, Tintinabulum and Hautbois, which featured increasingly on stop lists from the early nineteenth century onwards. These were already familiar in Rhineland in the first half of the eighteenth century, particularly in organs built by the König family. By making use of horizontal bellows in the chamber organ now preserved in Museum Coudenberg in Brussels, Binvignat even looked towards chamber organ traditions in the Northern Netherlands.

The oeuvre of father and son Binvignat may be compared to that of their great seventeenth-century Maastricht predecessor André Séverin, whose work is a synthesis of French, Southern Netherlands and Rhineland influences, which Maarten Albert Vente strikingly typified as not French, not Walloon, not Flemish, not Rhineland, but as the Maastricht school.

CURRICULUM VITAE

Na de opleiding gymnasium-*a* aan het Stedelijk Lyceum te Maastricht studeerde Remy Syrier aan het Maastrichts Conservatorium orgel bij Jean Wolfs en klavecimbel bij Anneke Uittenbosch en Ton Koopman. Hij behaalde in 1972 de Akte B orgel en in 1974 de Akte C klavecimbel. Hij genoot nadien privé-klavecimbelonderwijs bij Gustav Leonhardt te Amsterdam.

In 1997 sloot hij zijn doctoraalstudie muzikwetenschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht af met de scriptie *Registratiekunst in zeventiende- en achttiende-eeuwse bronnen*. Scriptiebegeleider was dr. Albert Clement.

Remy Syrier maakt deel uit van het door hem opgerichte Ensemble Agimont, dat zich ten doel stelt, onbekende, veelal niet uitgegeven muziek uit de zeventiende en achttiende eeuw uit te voeren. Als klavecimbel- en orgelsolist gaf hij concerten in geheel Europa. Remy Syrier maakte radio- en televisieopnames voor verschillende Nederlandse omroepen, BRT en WDR en maakte diverse cd-opnames op historische orgels in binnen- en buitenland. In opdracht van de Stichting Samenwerkende Orgelvrienden Limburg leidt hij jaarlijks buitenlandse orgelexcursies, die onder meer naar Vlaanderen, de Elzas, Parijs, Normandië, Beieren, Saksen, Thüringen, de Hanzesteden, Oostenrijk en Zwitserland voerden.

Remy Syrier doceert het hoofdvak klavecimbel aan het Brabants Conservatorium te Tilburg. Bovendien maakt hij als orgeladviseur deel uit van de Katholieke Klokkens- en Orgelraad.